

การศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธและพฤติกรรมกตัญญูกตเวที
ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา

ปริญญานิพนธ์

ของ

สุจินดา มุลผล

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์

กันยายน 2548

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย

จาก

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม

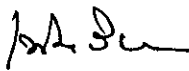
ปริญญานิพนธ์
เรื่อง

การศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธและพฤติกรรมกตัญญูกตเวที
ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา

ของ

สุจินดา มุลผล

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาวិทยาสตวรรษบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

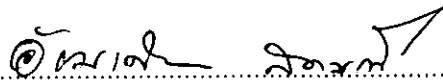

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญศิริ จิระเดชากุล)

วันที่ 20 เดือน กันยายน พ.ศ. 2548

คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

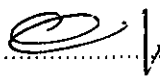
..... ประธาน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อ้อมเดือน สดมณี)

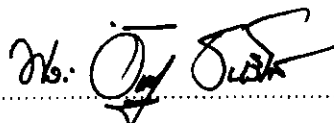
..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(รองศาสตราจารย์ ดร.อรพินทร์ ชูชม)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(ดร.พระวันชัย ธนวิไล)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี เพราะผู้วิจัยได้รับความกรุณาอย่างสูงจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อ้อมเดือน สดมนี ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ที่ได้สละเวลาอันมีค่าเพื่อให้คำปรึกษาแนะนำในการ จัดทำงานวิจัยนี้ทุกขั้นตอน พร้อมทั้งตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ในการทำปริญญานิพนธ์ ช่วยให้ผู้วิจัย ได้รับประสบการณ์ในการทำงานวิจัย ได้เข้าใจถึงคุณค่าของการศึกษาค้นคว้า ในทุกขั้นตอนของการ ทำงานวิจัย และท่านได้ทุ่มเท เสียสละเวลาให้กับศิษย์อย่างไม่เหน็ดเหนื่อย นอกจากนี้ผู้วิจัยขอกราบ ขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ อัจฉรา สุขารมย์ และอาจารย์อุษา ศรีจินดารัตน์ ที่กรุณาตรวจสอบเครื่องมือ ที่ใช้ในการวิจัย รองศาสตราจารย์ ดร.อรพินทร ชูชม และดร.พระวันชัย ธนวิไล (กัณหาภาณุจนะ) ที่กรุณา เป็นกรรมการสอบปริญญานิพนธ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาที่ได้รับอย่างยิ่งและขอกราบ ขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ คณาจารย์สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ทุกท่านที่กรุณาให้การอบรม สั่งสอน ผู้วิจัยจนมีความรู้ ความสามารถในการทำวิจัยทุกขั้นตอนและนำมาใช้ในการจัดทำปริญญานิพนธ์

ขอขอบคุณบุคลากรและนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนมัธยมวัดใหม่กรทอง โรงเรียนสุธีรราชวรรังสฤษฎ์ โรงเรียนกบินทร์จริยาคม โรงเรียนสายมิตรศึกษา โรงเรียนทบอ.จักรพงษ์ พิทยาลัย และโรงเรียนรักษาทรีพิทยากร ที่ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ผู้วิจัยซาบซึ้งในความเมตตา ความห่วงใย ความช่วยเหลือ สนับสนุน และกำลังใจจากทุกๆ คนใน ครอบครัว ขอบคุณพี่ ๆ สถาบันพัฒนาชุมชนเมือง สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ รวมทั้งเพื่อน นิสิตทุกๆ คนที่ให้ความช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจอย่างดีในการทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้

สุจินดา มุลผล

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
ขอบเขตของการวิจัย.....	7
การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	7
ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย.....	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
พฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน.....	10
การวัดพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน.....	14
ลักษณะทางพุทธกับพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน.....	14
ความเชื่อทางพุทธกับพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน.....	15
การปฏิบัติทางพุทธกับพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน.....	18
แนวคิดการวิเคราะห์สาเหตุของลักษณะทางพุทธ (ความเชื่อทางพุทธและ การปฏิบัติทางพุทธ) และพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน.....	21
ลักษณะทางสังคมกับลักษณะทางพุทธ(ความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติ ทางพุทธ) และพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน.....	25
แนวคิดการถ่ายทอดทางสังคมกับลักษณะทางพุทธ (ความเชื่อทางพุทธ และการปฏิบัติทางพุทธ) และพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน.....	26
การอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธกับลักษณะทางพุทธ (ความเชื่อทางพุทธและ การปฏิบัติทางพุทธ) และพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน.....	36
ประเภทโรงเรียนกับลักษณะทางพุทธ(ความเชื่อทางพุทธ และการปฏิบัติทางพุทธ)และพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน.....	43

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ)	
การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนกับ ลักษณะทางพุทธ(ความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธ)และ พฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน.....	47
ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตยกับ ลักษณะทางพุทธ(ความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธ)และ พฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน.....	52
ลักษณะทางจิตกับลักษณะทางพุทธ(ความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติ ทางพุทธ)และพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน.....	56
ทฤษฎีต้นไม้วชิรธรรม.....	58
ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนกับลักษณะทางพุทธ(ความเชื่อทางพุทธ และการปฏิบัติทางพุทธ)และพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน.....	60
ความเชื่ออำนาจภายในตนกับลักษณะทางพุทธ(ความเชื่อทางพุทธและ การปฏิบัติทางพุทธ) และพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน.....	69
ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธกับลักษณะทางพุทธ(ความเชื่อทางพุทธ และการปฏิบัติทางพุทธ) และพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน.....	74
ลักษณะชีวสังคม ลักษณะทางพุทธ และพฤติกรรมกตัญญูกตเวที ของนักเรียน.....	82
กรอบแนวคิดในการศึกษา.....	84
นิยามปฏิบัติการ.....	87
สมมติฐานการวิจัย.....	89
3 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	90
การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	90
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	91
การหาคุณภาพของเครื่องมือ.....	99
เกณฑ์การแปลคะแนนตัวแปรที่ศึกษา.....	100

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3 (ต่อ)	
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	103
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	104
ข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง.....	106
ส่วนแรก การศึกษาผลการทำนายพฤติกรรมกตัญญูตเวทีของนักเรียน โดยใช้ตัวแปรอิสระ 2 ตัวคือ ความเชื่อทางพุทธ และการปฏิบัติทางพุทธ.....	109
ส่วนที่สอง การศึกษาผลการทำนายลักษณะทางพุทธของนักเรียน โดยใช้ ตัวแปรอิสระ 7 ตัว.....	111
ส่วนที่สาม การศึกษาผลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางสังคม และ ลักษณะทางจิตที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธของนักเรียน.....	121
ส่วนที่สี่ การศึกษาผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมกตัญญูตเวทีของนักเรียน ที่มีลักษณะทางสังคมและลักษณะทางจิตแตกต่างกัน.....	145
5 สรุปและอภิปรายผล.....	150
สรุปและอภิปรายผลตามสมมติฐานที่ 1.....	150
สรุปและอภิปรายผลตามสมมติฐานที่ 2.....	152
สรุปและอภิปรายผลตามสมมติฐานที่ 3.....	155
สรุปและอภิปรายผลตามสมมติฐานที่ 4.....	158
สรุปและอภิปรายผลตามสมมติฐานที่ 5.....	159
สรุปและอภิปรายผลตามสมมติฐานที่ 6.....	162
สรุปและอภิปรายผลตามสมมติฐานที่ 7.....	164
ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัย	166
ข้อเสนอแนะสำหรับการปฏิบัติ.....	166
บรรณานุกรม.....	168
ภาคผนวก.....	179
ประวัติผู้วิจัย.....	245

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	จำนวนร้อยละของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำแนกตามปัจจัยชีวิตสังคม ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย.....	106
2	แสดงค่าสถิติพื้นฐานจำแนกตามปัจจัยชีวิตสังคม และตัวแปรที่ศึกษาของ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3.....	107
3	แสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรลักษณะทางสังคม ตัวแปรลักษณะ ทางจิตกับพฤติกรรมกตัญญูต่อเวทีของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3.....	108
4	ร้อยละการทำนาย และลำดับความสำคัญของตัวทำนายจากตัวแปรอิสระ 2 ตัว คือความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธ ที่มีต่อพฤติกรรม กตัญญูต่อเวทีของนักเรียนทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย.....	110
5	ร้อยละการทำนาย และลำดับความสำคัญของตัวทำนายต่างๆ ของตัวแปร อิสระ 6 ตัวแปรที่มีต่อความเชื่อทางพุทธของนักเรียนทั้งในกลุ่มรวม และกลุ่มย่อย.....	112
6	ร้อยละการทำนาย และลำดับความสำคัญของตัวทำนายต่างๆ ของตัวแปร อิสระ 6 ตัวแปรที่มีต่อการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนทั้งในกลุ่มรวม และกลุ่มย่อย.....	117
7	ค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธของ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 เมื่อพิจารณาตามตัวแปรประเภทโรงเรียน และลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย.....	122
8	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความเชื่อทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 เมื่อพิจารณาตามประเภทโรงเรียนและลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน เมื่อตัวแปรหนึ่งคงที่.....	124
9	ค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธของ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 เมื่อพิจารณาตามตัวแปรประเภทโรงเรียน และลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย.....	126

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
10 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 เมื่อพิจารณาตามประเภทโรงเรียนและลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนเองเมื่อตัวแปรหนึ่งคงที่.....	128
11 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 เมื่อพิจารณาตามตัวแปรการได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ และความเชื่ออำนาจภายในตนในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย.....	130
12 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 เมื่อพิจารณาตามตัวแปรการได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ และความเชื่ออำนาจภายในตนในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย.....	132
13 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 เมื่อพิจารณาตามตัวแปรการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนและทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย.....	134
14 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความเชื่อทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 เมื่อพิจารณาตามการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธ และทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธเมื่อตัวแปรหนึ่งคงที่.....	138
15 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 เมื่อพิจารณาตามตัวแปรการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนและทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย.....	140

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
16 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 เมื่อพิจารณาตามการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธ ในโรงเรียนและทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ เมื่อตัวแปรหนึ่งคงที่.....	144
17 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำแนกตามประเภทโรงเรียน การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์ จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ และความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย พิจารณา ในกลุ่มรวม.....	146
18 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำแนกตามทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ลักษณะ มุ่งอนาคต ควบคุมตน และความเชื่ออำนาจภายในตน ในกลุ่มรวม.....	148

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 แสดงการวิเคราะห์สาเหตุของพฤติกรรมด้วยรูปแบบทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยม.....	23
2 ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม.....	59
3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ ในงานวิจัย.....	86
4 แสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างประเภทของโรงเรียนและลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน ต่อค่าเฉลี่ยคะแนนความเชื่อทางพุทธ ในกลุ่มรวม.....	123
5 แสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างประเภทของโรงเรียนและลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน ต่อค่าเฉลี่ยคะแนนความเชื่อทางพุทธ ในกลุ่มเพศหญิง.....	124
6 แสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างประเภทของโรงเรียนและลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน ต่อค่าเฉลี่ยคะแนนการปฏิบัติทางพุทธ ในกลุ่มเพศหญิง.....	127
7 แสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างประเภทของโรงเรียนและลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน ต่อค่าเฉลี่ยคะแนนการปฏิบัติทางพุทธ ในกลุ่มนักเรียน ที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยน้อย.....	128
8 แสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรม ทางพุทธในโรงเรียนและทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธต่อคะแนน ค่าเฉลี่ยความเชื่อทางพุทธ ในกลุ่มรวม.....	135
9 แสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรม ทางพุทธในโรงเรียนและทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธต่อคะแนน ค่าเฉลี่ยความเชื่อทางพุทธ ในกลุ่มเพศชาย.....	136
10 แสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรม ทางพุทธในโรงเรียนและทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธต่อคะแนน ค่าเฉลี่ยความเชื่อทางพุทธ ในกลุ่มนักเรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์ เฉลี่ยมาก.....	136
11 แสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรม ทางพุทธในโรงเรียนและทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธต่อคะแนน ค่าเฉลี่ยความเชื่อทางพุทธ ในกลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่รวมกับพ่อแม่.....	137

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ

หน้า

- 12 แสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรม
ทางพุทธในโรงเรียนและทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธต่อคะแนน
ค่าเฉลี่ยการปฏิบัติทางพุทธ ในกลุ่มนักเรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์
เฉลี่ยน้อย..... 141
- 13 แสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรม
ทางพุทธในโรงเรียนและทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธต่อคะแนน
ค่าเฉลี่ยการปฏิบัติทางพุทธ ในกลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่..... 142
- 14 แสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรม
ทางพุทธในโรงเรียนและทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธต่อคะแนน
ค่าเฉลี่ยการปฏิบัติทางพุทธ ในกลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่กับญาติ..... 143

บทที่ 1

บทนำ

ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีส่งผลให้สภาพสังคมในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก การดำเนินชีวิตของคนในสังคมมีการแข่งขันสูงขึ้น ค่านิยมบางอย่างถูกลดความสำคัญลง การพัฒนาสังคมให้ความสำคัญแก่การพัฒนาวัตถุมากกว่าการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของคนในสังคม การละเลยศีลธรรมมากขึ้นในทุกสาขาอาชีพ แม้แต่ในแวดวงของการศึกษาที่เน้นการศึกษาจริยธรรมน้อยลง สังคมจึงเต็มไปด้วยความหยุ่งเหยิง ลับสน ในปัจจุบันวัฒนธรรมทางตะวันตกเข้ามามีบทบาทต่อการดำรงชีวิตของคนไทยมากขึ้น คนไทยจำนวนไม่น้อยหันไปดำเนินชีวิตแบบตะวันตก ซึ่งเป็นสังคมที่เต็มไปด้วยการแข่งขัน ต่างคนต่างอยู่ ทำให้การมีน้ำใจหรือการเอื้อเฟื้อเกื้อกูลต่อกันลดน้อยลง ความมีสัมมาคารวะลดน้อยลง ความมีสัมมาคารวะต่อบิดามารดาและผู้อาวุโส เปลี่ยนเป็นมีความเสมอภาคขึ้น ค่านิยมและคุณธรรมจริยธรรมของคนไทยที่ดั้งเดิม เช่น ความเอื้อเฟื้อ การมีสัมมาคารวะ ความซื่อสัตย์ ความกตัญญูกตเวที และการยึดบาปบุญ เลื่อมลง (ลัดดาวัลย์ พรศรีสมุทร และวิลาสลักษณ์ ชั่ววัลลี. 2524 : 1-2) จากเดิมที่สังคมเคยยกย่องคนที่มีคุณธรรมในจิตใจก็เปลี่ยนไปยกย่องคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ คนในสังคมมีความเห็นแก่ตัวมากขึ้น เอาวัดเอาเปรียบกันมากขึ้น ขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ขาดสัมมาคารวะ ไม่รู้จักการตอบแทนบุญคุณ เยาวชนซึ่งถือเป็นกำลังสำคัญของการพัฒนาประเทศเมื่อต้องอยู่ในสภาพสังคมที่ขาดแคลนจริยธรรม การปลูกฝังจริยธรรมให้กับเยาวชนจึงเป็นเรื่องยาก สภาพสังคมทำให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้พฤติกรรมไปในทางที่ไม่ถูกต้อง ขาดระเบียบวินัย ขาดความรับผิดชอบ เอาวัดเอาเปรียบกัน ขาดสัมมาคารวะ ขาดความเมตตาต่อกัน เกิดเป็นสภาพความขาดแคลนทางคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งปัญหาเหล่านี้ย่อมส่งผลต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก

การพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าขึ้น ปัจจัยที่สำคัญที่สุดก็คือการพัฒนาคุณภาพของบุคคล ให้มีความเข้มแข็งทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา ความรู้ ความสามารถ คุณธรรมและจริยธรรม การพัฒนาคุณภาพของบุคคลมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ คุณลักษณะและพฤติกรรมที่ต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นในประชากรได้แก่ ลักษณะความเป็นพลเมืองดีมีจริยธรรมสูง นั่นคือ มีความซื่อสัตย์ สุจริต มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน และรู้จักกตัญญูตอบแทนบุญคุณผู้ที่มีพระคุณต่อตนเอง และการสร้างคุณลักษณะที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ เช่น ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน ความเป็นประชาธิปไตย และมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2524 : 1) การพัฒนาคนนั้นจำเป็นต้องคำนึงถึงช่วงวัยที่เหมาะสมของการพัฒนาด้วย โดยช่วง

วัยที่เหมาะสมต่อการพัฒนามากที่สุดคือ ช่วงแรกเกิดจนถึงวัยรุ่น (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2541 : 3-4) ซึ่งเป็นช่วงที่อยู่ในสถานภาพของเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดของสังคม เป็นบุคคลที่ควรให้ความสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนามากที่สุด เพราะเมื่อได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา และจิตใจ จนเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรมอย่างแท้จริงแล้ว สิ่งต่างๆ เหล่านี้จะเป็นพื้นฐานในการสร้างพลังให้แก่ครอบครัว ชุมชน และสังคม รวมทั้งยังทำให้เด็กและเยาวชนเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่า เป็นกำลังที่สำคัญอันจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศโดยรวมต่อไป (สุทิน เนียมพลับ. 2527 : 54) การพัฒนาเด็กและเยาวชนนอกจากการพัฒนาโดยการเสริมสร้างสติปัญญาให้เด็กมีความรู้แล้ว การพัฒนาในด้านจิตใจให้เด็กมีคุณธรรม จริยธรรม ก็เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้เด็กสามารถรับมือกับสภาพสังคมที่แปรเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วในเชิงวัตถุนิยมได้เป็นอย่างดี

จริยธรรมด้านหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่ควรปลูกฝังให้เกิดขึ้นแก่เด็กและเยาวชนคือ จริยธรรมด้านความกตัญญูกตเวที พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลปัจจุบันได้ทรงตระหนักถึงความสำคัญของความกตัญญูกตเวที และได้มีพระราชดำรัสแก่คณะกรรมการวันกตัญญูกตเวทีตอนหนึ่งว่า

ความกตัญญูกตเวที คือสภาพจิตใจที่รับรู้ความดี และยินดีที่จะกระทำความดี โดยศรัทธา มั่นใจ คนมีกตัญญูกตเวทีจึงไม่ลบล้างทำลายความดี และไม่ลบหลู่ผู้ที่ได้ทำความดีมาก่อน หากเพียรพยายามรักษาความดีทั้งปวงไว้ให้เป็นพื้นฐานในความประพฤติปฏิบัติทุกอย่างของตนเอง เมื่อเต็มใจและจงใจกระทำทุกสิ่งทุกอย่างด้วยความดีดังนี้ ก็ย่อมมีแต่ ความเจริญมั่นคงและรุ่งเรืองก้าวหน้ายิ่งขึ้น จึงอาจกล่าวได้ว่าความกตัญญูกตเวทีเป็นคุณสมบัติอันสำคัญยิ่งสำหรับนักพัฒนาและผู้ปรารถนา ความเจริญก้าวหน้าทุกคน (พระพยอม กัลยาโณ. 2529 : 87 อ้างอิงมาจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช. ม.ป.ป.)

> ความกตัญญูคือเครื่องหมายของคนดี คำสอนในศาสนาทุกศาสนามุ่งสอนคนให้มีความกตัญญู เพราะเป็นพื้นฐานของความเจริญก้าวหน้า ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เป็นบุคคลที่มีพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีนั้นจำเป็นต้องอาศัยการถ่ายทอดทางสังคมผ่านตัวแทนในการถ่ายทอดต่างๆ เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนาโดยการปลูกฝังความกตัญญูนั้นจะต้องเริ่มจากบ้านคือ บิดามารดาจะต้องเป็นครูคนแรกในการอบรมสั่งสอนจริยธรรมข้อนี้แก่ลูกหลาน เป็นตัวอย่างที่ดีให้เด็กเห็นอยู่เสมอ เช่น การแสดงคารวะต่อผู้ที่ทำประโยชน์หรือความดีให้ สิ่งเหล่านี้จะเป็นบันไดขั้นต้นของการปลูกฝัง ความกตัญญูกตเวที และเมื่อเด็กไปโรงเรียนทางโรงเรียนก็สามารถที่จะแทรกจริยธรรมด้านนี้ในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน เพื่อเป็นการส่งเสริมอีกทางหนึ่ง (กรมศาสนา

กระทรวงศึกษาธิการ. 2521 :16)/นอกจากนี้ขนบธรรมเนียมประเพณีไทยที่ดั้งเดิมทั้งหลายล้วนแต่มีความกตัญญูต่เวทีเป็นพื้นฐานสำคัญ เช่น พิธีไหว้ครู พิธีบวช พิธีทำบุญให้แก่ญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว ดังนั้นครอบครัว โรงเรียน และศาสนาจึงมีส่วนสำคัญอย่างมากในการถ่ายทอดความกตัญญูให้กับเด็ก การถ่ายทอดทางสังคมนั้นเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงบุคคลเข้ากับสังคมและวัฒนธรรมของเขา บุคคลจะเรียนรู้และซึมซาบเอาความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยมและปทัสถานของสังคมที่เขาเป็นสมาชิกอยู่เข้าไปไว้เพื่อเป็นพื้นฐานในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคลต่อไป (งามตา วนิทนานนท์. 2545) พฤติกรรมกตัญญูต่เวทีเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการฝึกอบรมตั้งแต่วัยเด็ก คุณลักษณะนี้จะพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ จากวัยเด็กไปสู่วัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ การพัฒนาความกตัญญูต่เวทีในเด็กนั้นควรพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไป เด็กสามารถเรียนรู้การแสดงความกตัญญูต่อบุคคลต่างๆ ที่มีบุญคุณต่อเด็กได้จากวัฒนธรรมโดยอาศัยการสั่งสอนจากบุคคลรอบข้าง เช่น พ่อแม่ ครู หรือบุคคลทั่วไปที่มีความสัมพันธ์กับเด็ก สถาบันครอบครัว และสถาบันการศึกษาเป็นสถาบันที่มีความใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุดจึงถือเป็นสถาบันสำคัญที่มีส่วนต่อการปลูกฝังและถ่ายทอดพฤติกรรมกตัญญูให้กับเด็ก เช่น การทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องของความกตัญญูให้แก่เด็กเห็น โดยการที่บิดามารดาเคารพ ช่วยเหลือบุคคลที่มีบุญคุณแก่ตน การอบรมสั่งสอน อธิบายให้เด็กเข้าใจถึงผลที่จะได้รับจากการแสดงความกตัญญู เป็นต้น แต่ในสภาพสังคมปัจจุบัน บทบาทของครอบครัวในการอบรมเลี้ยงดูและถ่ายทอดพฤติกรรมที่ดั้งเดิมต่างๆ ให้กับเด็กนั้น ลดน้อยลงเนื่องจากสภาพเศรษฐกิจที่เต็มไปด้วยการแข่งขัน พ่อแม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ไม่มีเวลาในการอบรมลูกของตน โอกาสในการปลูกฝังความรับผิดชอบให้กับบุตรจึงน้อยลงตามไปด้วย โรงเรียนจึงต้องเพิ่มภาระหน้าที่ในการถ่ายทอดลักษณะที่ดั้งเดิมให้กับเด็ก รวมทั้งการปลูกฝังพฤติกรรมกตัญญูต่เวทีให้กับเด็กด้วย

การพัฒนาจริยธรรมให้กับเด็กนั้นพุทธศาสนาเป็นอีกสถาบันหนึ่งที่มีส่วนสำคัญในการถ่ายทอดลักษณะที่ดีให้กับเด็กเนื่องจากสถาบันศาสนาทำหน้าที่กล่อมเกลาและควบคุมพฤติกรรมตลอดจนการปฏิบัติต่อกันของสมาชิกในสังคม ทำให้บุคคลสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข พุทธศาสนามีส่วนอย่างมากในการทำให้คนเป็นผู้มีจริยธรรมสูง การเสริมสร้างความกตัญญูต่เวทีให้กับเด็กโดยการปลูกฝังลักษณะทางพุทธ ด้วยการส่งเสริมให้เด็กมีความเชื่อเกี่ยวกับหลักธรรมเรื่องตอบแทนพระคุณบุญคุณต่อผู้ที่มีบุญคุณต่อตน เช่น หลักธรรมเรื่องกตัญญูต่เวทีตา และปฏิบัติตามหลักธรรมนั้น จะช่วยให้เด็กได้รับรู้ถึงความกตัญญูต่เวทีและนำไปปฏิบัติได้ต่อไป แต่สภาพความเป็นจริงเด็กห่างไกลศาสนามากขึ้น กิจกรรมทางศาสนาที่ให้เด็กเข้าไปมีส่วนร่วมมีน้อย โรงเรียนจึงเข้ามามีบทบาทในการเชื่อมโยงระหว่างศาสนากับเด็ก โดยใช้การจัดการเรียนการสอนที่มีการนำคำสอนทางศาสนาเข้าไปเกี่ยวข้อง ดังเช่นการจัดตั้งโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นโรงเรียนที่เน้นการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็ก โดยนำหลักคำสอนทางศาสนามาประยุกต์ใช้ในการเรียน

การสอนทุกขั้นตอน ทำให้เด็กได้มีโอกาสรับรู้คุณธรรม จริยธรรมมากขึ้นซึมซับประโยชน์ของคำสอนทางศาสนา และนำไปปฏิบัติใช้ได้ถูกต้อง

โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาจัดตั้งขึ้นตามระเบียบการกระทรวงศึกษาธิการเรื่องโรงเรียนราษฎร์ของวัดพุทธศักราช 2488 โดยระยะแรกได้ชื่อว่าโรงเรียนราษฎร์ของวัด เปิดการเรียนการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงมัธยมศึกษา มีวัดเป็นเจ้าของและผู้บริหารเป็นพระสงฆ์ รับนักเรียนทั้งที่เป็นพระสงฆ์ สามเณรและฆราวาส โดยมีจุดประสงค์หลักเพื่อบริการด้านวิชาการและยังมีความโดดเด่นอันเป็นหัวใจหรือสัญลักษณ์ของโรงเรียนคือด้านจริยศึกษา ซึ่งแต่ละโรงเรียนจะต้องจัดทำโครงการพิเศษคือ จัดสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนให้เป็นระเบียบเรียบร้อยเพื่อส่งเสริมจริยธรรม พัฒนาส่งเสริมประเพณีผลทางจริยธรรม และติดตามประเมินผลทางจริยธรรมและมีจุดมุ่งหมายเพื่อจัดการเรียนการสอนจริยธรรมให้มีผลดี เป็นที่เชื่อถือและตัวอย่างที่ดีกว่าโรงเรียนประเภทอื่นโดยกิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดขึ้นจะเน้นให้นักเรียนเข้าใจหลักธรรมและกิจกรรมทางศาสนาอย่างชัดเจน มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง ให้นักเรียนมีศีลธรรม คุณธรรมและวัฒนธรรมอันดีและนำไปปฏิบัติได้จนเป็นนิสัย สามารถใช้หลักธรรมควบคุมกาย วาจา ใจให้อยู่ในกรอบศีลธรรมอันดี ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ทั้งสามารถสร้างประโยชน์ให้แก่ตนเองและสังคมได้ นอกจากนี้ยังเน้นให้นักเรียนเป็นพลเมืองที่ประพฤติธรรมในระบอบประชาธิปไตยอีกด้วย(คณะกรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา. 2545 : 8-9)

จากหลักดังกล่าวจะเห็นได้ว่า นอกจากงานบริการด้านวิชาการซึ่งจัดได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาคนให้เป็นคนเก่ง โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนายังวางเป้าหมายที่สำคัญคือความโดดเด่นในเชิงจริยธรรม ที่มุ่งฝึกอบรมคนให้เป็นคนดี ของสังคม รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองในฐานะต่างๆ อีกด้วย การจัดตั้งโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ทำให้เห็นว่าศาสนาเข้ามามีบทบาทต่อการเกิดพฤติกรรมอันดีงามของเด็ก ดังเช่นการศึกษาของสุริยะ พันธุ์ดี (2536) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดลักษณะทางพุทธศาสนาในโรงเรียนกับจิตลักษณะและพฤติกรรมก้าวร้าวในนักเรียนระดับมัธยมศึกษา พบว่านักเรียนที่มีทัศนคติที่ดีต่อการก้าวร้าวน้อยและมีพฤติกรรมก้าวร้าวน้อยคือนักเรียนที่มีครูเป็นแบบอย่างที่ดีทางพุทธศาสนา มาก เป็นนักเรียนที่ได้รับประสบการณ์ทางพุทธศาสนาในโรงเรียนมากและมีทัศนคติที่ดีต่อประสบการณ์ทางพุทธศาสนาในโรงเรียนมาก และหรรษา เลหาเสรีกุล (2537) ศึกษาการเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์กับลักษณะทางพุทธศาสนาและลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ของนักเรียนวัยรุ่น พบว่า นักเรียนที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธสูง มีความผูกพันทางจิตใจมาก จากการศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการถ่ายทอดลักษณะทางพุทธศาสนาให้กับเด็กโดยอาศัยโรงเรียนเข้ามามีบทบาทในการถ่ายทอดนั้นจะช่วยให้เด็กมีลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมที่ดีงาม พฤติกรรม

กตัญญูกตเวทีจัดเป็นพฤติกรรมจริยธรรมพฤติกรรมหนึ่ง ที่โรงเรียนที่เน้นการสอนแบบพุทธ มุ่งที่จะปลูกฝังให้เด็กมีพฤติกรรมกตัญญูเพราะเป็นจริยธรรมที่พุทธศาสนาให้ความสำคัญมาโดยตลอด

การแสดงออกของบุคคลที่แสดงถึงการเป็นผู้มีจริยธรรมนั้น สามารถแสดงออกได้ 2 ลักษณะ คือ 1) การที่บุคคลมีทัศนคติที่ดีต่อจริยธรรม การที่บุคคลมีทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีก็เช่นกันแสดงให้เห็นว่าบุคคลมีความพร้อมที่จะแสดงพฤติกรรมนั้นออกมา ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงความมีลักษณะทางพุทธอยู่ภายในจิตใจ 2) การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมกตัญญูในสถานการณ์ต่างๆ เช่น เมื่ออยู่ในครอบครัวก็แสดงพฤติกรรมกตัญญูต่อบิดามารดา เมื่อบิดามารดาให้ช่วยเหลืองานก็ปฏิบัติด้วยความเต็มใจ ทัศนคติต่อพฤติกรรมและสถานการณ์ในการแสดงพฤติกรรมจึงเป็นสิ่งที่เอื้ออำนวยให้เกิดการแสดงพฤติกรรมของบุคคล ในการศึกษาเรื่องความกตัญญูกตเวทีนั้น วิริยาภรณ์ ชัยชลทรัพย์ (2525 : 70-71) ได้ทำการวิจัยโดยการทดลองสอนความกตัญญูกตเวทีแก่เด็กที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาต่างกัน โดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 20 คน พบว่า กลุ่มที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องความกตัญญูกตเวทีสูงกว่ากลุ่มควบคุม และฉลวยศรี มีใจเย็น (2526 : 57) ได้ทำการวิจัยโดยการทดลองใช้การแสดงบทบาทสมมติเพื่อพัฒนาจริยธรรมด้านกตัญญูกตเวทีของเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 30 คน พบว่าคะแนนการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูกตเวทีของนักเรียนหลังการเรียนโดยวิธีแสดงบทบาทสมมติกับวิธีเรียนตามปกติ รวมทั้ง ศศิธร บรรลือสินธุ์ (2530 : 48) ได้ทำการวิจัยโดยการทดลองสอนโดยใช้ตัวแบบที่มีคุณธรรมด้านความกตัญญูเปรียบเทียบกับการสอนแบบปกติ พบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้ตัวแบบมีคุณธรรมด้านความกตัญญูสูงขึ้นกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ อีกทั้งสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติก็ได้ประกาศเชิญชวนให้ประชาชนชาวไทย ร่วมใจกันปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ค่านิยม พื้นฐานประการที่ 4 คือ การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนาซึ่งคุณธรรมด้านความกตัญญูกตเวทีก็จัดเป็นคุณธรรมมาประการหนึ่งและสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติก็ให้ความสำคัญโดยริเริ่มและส่งเสริมให้ทุกโรงเรียนจัดงานวันแม่แห่งชาติขึ้นทุกวันที่ 12 สิงหาคม และ สุชีรา บุญทัน (2541 : 85) ศึกษาปัจจัยบางประการของครอบครัวที่สัมพันธ์กับจริยธรรมด้านความกตัญญูกตเวทีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในจังหวัดขอนแก่น พบว่า ปัจจัยทางครอบครัวได้แก่ การอบรมเลี้ยงดู อาชีพของผู้ปกครอง มีความสัมพันธ์กับจริยธรรมด้านความกตัญญูกตเวที และการอบรมเลี้ยงดู อาชีพของครอบครัว ยังสามารถทำนายจริยธรรมด้านความกตัญญูได้ โดยการอบรมเลี้ยงดูเป็นตัวแปรสำคัญลำดับแรกที่ทำนายจริยธรรมด้านความกตัญญูกตเวที ความกตัญญูกตเวทีนี้จึงเป็นคุณธรรมที่สำคัญในสังคมไทยที่ทุกสถาบัน ตั้งแต่ครอบครัว โรงเรียน ศาสนา พยายามถ่ายทอดคุณธรรมนี้ให้แก่เด็กและเยาวชนตลอดมา สังเกตได้จากขนบธรรมเนียมประเพณีที่ตังงามทั้งหลายของ

ไทยหลายอย่างที่มีความกตัญญูเป็นพื้นฐาน และทั้งยังเป็นไปเพื่อรักษาและส่งเสริม คุณธรรมข้อนี้ เช่น พิธีบวช พิธีไหว้ครู พิธีงานศพ เป็นต้น (สุพัตรา สุภาพ. 2520 : 10) การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมกตัญญู กตเวทีถือว่าบุคคลได้ปฏิบัติตามหลักธรรมทางพุทธศาสนาด้วย เนื่องจากความกตัญญูเป็นสิ่งที่พุทธ ศาสนามุ่งสอนให้คนปฏิบัติมาโดยตลอด พฤติกรรมกตัญญูจึงเป็นพฤติกรรมของพุทธศาสนิกชนที่ดี แสดงถึงการมีความเชื่อเกี่ยวกับหลักธรรมทางพุทธศาสนา เช่น หลักกตัญญูกตเวทีตา และปฏิบัติตาม หลักธรรมนั้นซึ่งความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธนั้นเป็นคุณลักษณะของผู้ที่มีลักษณะทางพุทธ พฤติกรรมกตัญญูกตเวทีจึงมีความเกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธของบุคคล

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางสังคมและ ลักษณะทาง จิต เป็นหลักในการกำหนดตัวแปรสาเหตุของลักษณะทางพุทธทั้ง 2 ด้านทั้งความเชื่อทางพุทธและการ ปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนและได้กำหนดผลของลักษณะทางพุทธคือพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของ นักเรียน ซึ่งพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีเป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงการมีลักษณะทางพุทธของบุคคล คือมี ความเชื่อเรื่องกตัญญูกตเวทีตาซึ่งเป็นหลักธรรมทางพุทธและการปฏิบัติตามได้ โดยมุ่งที่จะศึกษา เจิงเหตุทั้งภายในและภายนอกตัวนักเรียนว่าปัจจัยใดบ้างที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธของนักเรียน และการที่โรงเรียนเน้นความสำคัญของพุทธศาสนาในการจัดการเรียนการสอนในปริมาณที่แตกต่างกัน นั้นจะเกิดผลต่อลักษณะทางพุทธของนักเรียนอย่างไรบ้าง และยังศึกษาต่อไปว่าลักษณะทางพุทธที่ เกิดขึ้นในนักเรียนนี้มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียนอย่างไร รวมไปถึง การศึกษาว่าปัจจัยทางสังคมและปัจจัยทางจิตมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของ นักเรียนอย่างไร ทั้งนี้เพื่อแสวงหาแนวทางในการเสริมสร้างพัฒนาเด็กให้เติบโตเป็นประชากรที่มี พฤติกรรมกตัญญูกตเวทีซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ส่งผลต่อความก้าวหน้าและความสงบสุขของสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอำนาจในการทำนายพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียนด้วยลักษณะทาง พุทธในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยจำแนกตามลักษณะชีวสังคม
2. เพื่อศึกษาอำนาจในการทำนายลักษณะทางพุทธของนักเรียนด้วยลักษณะทางสังคม และ ลักษณะทางจิตในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยจำแนกตามลักษณะชีวสังคม
3. เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางสังคมและลักษณะทางจิตที่เกี่ยวข้องกับลักษณะ ทางพุทธของนักเรียน
4. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียนที่มีลักษณะทางสังคม และลักษณะ ทางจิตที่แตกต่างกัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลจากการศึกษาวิจัยนำไปสู่การชี้แนะและกระตุ้นให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับนักเรียนให้เกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญของลักษณะทางพุทธที่มีผลต่อพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน และสามารถนำไปใช้ในการพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมกตัญญูโดยการปลูกฝังลักษณะทางพุทธให้กับนักเรียนได้ต่อไป

2. ผลจากการศึกษาสามารถรวมเป็นองค์ความรู้ทางด้านสาเหตุของลักษณะทางพุทธของนักเรียนและเสนอแนะเป็นแนวทางในการพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้ที่มีลักษณะทางพุทธซึ่งจะส่งผลต่อการเกิดพฤติกรรมที่ดีงามของนักเรียนได้

ขอบเขตของการวิจัย

การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา และโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วไป สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 8 โรงเรียน มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 795 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา และโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วไป สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 450 คน แบ่งเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาจำนวน 225 คน และโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วไปจำนวน 225 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วยตัวแปรกลุ่มต่างๆ ดังนี้

1. ตัวแปรอิสระ ประกอบด้วย

ลักษณะทางสังคม ได้แก่

- ประเภทของโรงเรียน(การกุศล – ไม่การกุศล)
- การอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ
- การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียน
- ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย

ลักษณะทางจิตลักษณะ ได้แก่

- ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน
- ความเชื่ออำนาจภายในตน
- ทศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมกตัญญูกตเวที

2. ตัวแปรตาม ได้แก่

พฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน

ลักษณะทางพุทธ ประกอบด้วย ความเชื่อทางพุทธ และการปฏิบัติทางพุทธ

3. ลักษณะชีวสังคม ประกอบด้วย เพศ ระดับผลการเรียน สภาพของครอบครัว

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. นักเรียน หมายถึง นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา และโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วไป สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน เขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดปราจีนบุรี

2. เขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดปราจีนบุรี หมายถึง กลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดปราจีนบุรี ที่สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน จำนวน 8 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนมัธยมวัดใหม่กรงทอง โรงเรียนสุธีวรราชวรจักรรังสฤษฎ์ โรงเรียนกบินทร์จริยาคม โรงเรียนทบอ.จักรพงษ์พิทยาลัย โรงเรียนกบินทร์บุรี โรงเรียนสายมิตรศึกษา โรงเรียนรักษาทรีพีพิทยากร โรงเรียนมารีวิทยาปราจีนบุรีและโรงเรียนมารีวิทยาบกบินทร์บุรี

3. ประเภทโรงเรียน หมายถึง ลักษณะของโรงเรียนที่แตกต่างกันแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ ประเภทการกุศล ได้แก่ โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา และโรงเรียนประเภทไม่การกุศล ได้แก่ โรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วไป

4. โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา หมายถึง โรงเรียนเอกชนที่วัดเป็นเจ้าของซึ่งเป็นโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนในสายสามัญให้แก่ประชาชน โดยที่ไม่มุ่งผลประโยชน์ให้เป็นของบุคคล คณะบุคคล องค์กร หรือสถาบันอื่นใด ผลประโยชน์อันเกิดจากกิจการของโรงเรียนทุกประการจะต้องไปใช้เพื่อการดำรงและพัฒนาศึกษาของโรงเรียน โดยมุ่งให้ถึงตัวเด็กนักเรียนเป็นสำคัญ และมีลักษณะตามมาตรา 15(1) ของระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา คือ เป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ หรือหลักสูตรที่ได้รับอนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการ และจัดเป็นรูปแบบการศึกษาในระบบโรงเรียน

5. เพศ หมายถึง ลักษณะของนักเรียนได้แก่ นักเรียนเพศชายและนักเรียนเพศหญิง

6. คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ย หมายถึง สิ่งที่แสดงถึงระดับความรู้ความสามารถทางสติปัญญาของนักเรียน ใช้คะแนนผลการเรียนสะสมที่เด็กได้รับเป็นสิ่งที่แสดงถึงระดับผลการเรียนของนักเรียน โดยแบ่งคะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยเป็น 2 กลุ่มด้วยค่าเฉลี่ยคือ คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยมาก คือ นักเรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์มากกว่าค่าเฉลี่ยคะแนนผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนทั้งหมด และคะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยน้อย คือ นักเรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์น้อยกว่าค่าเฉลี่ยคะแนนผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนทั้งหมด

7. สภาพครอบครัว หมายถึง ลักษณะการอยู่อาศัยภายในครอบครัวของนักเรียนแบ่งเป็น 3 ลักษณะคือ อาศัยอยู่รวมกับพ่อแม่ อาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่ และอาศัยอยู่กับญาติ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยทางจิตสังคม ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธศาสนาและพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียนโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ซึ่งในการนำเสนอการประมวลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการวิจัยครั้งนี้สามารถแบ่งเป็นหัวข้อต่างๆตามลำดับดังนี้

1. พฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน
2. ลักษณะทางพุทธศาสนาและพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน
3. แนวคิดการวิเคราะห์สาเหตุของลักษณะทางพุทธ (ความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธ) และพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน
4. ลักษณะทางสังคมกับลักษณะทางพุทธ (ความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธ) และพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน
 - แนวคิดการถ่ายทอดทางสังคมกับลักษณะทางพุทธ (ความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธ)และพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน
5. ลักษณะทางจิตกับลักษณะทางพุทธ(ความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธ)และพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน
 - ทฤษฎีต้นไม้วิจัยธรรม
6. ลักษณะชีวสังคมกับลักษณะทางพุทธและพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียนซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

พฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน

การพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและด้านอื่นๆ ให้สำเร็จนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเริ่มจากการพัฒนาคน ทำให้คนมีคุณภาพด้วยการมีคุณลักษณะและพฤติกรรมที่เป็นการสนับสนุนต่อการพัฒนาในทุกด้าน เนื่องจากคนเป็นทั้งเหตุปัจจัยและผลลัพธ์สำคัญที่สุด คนเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดของสังคมเมื่อมีการพัฒนาคนอย่างเต็มศักยภาพ ทั้งร่างกาย สติปัญญา และจิตใจ จะเป็นพื้นฐานสร้างพลังครอบครัว ชุมชน สังคม อันจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศโดยรวม (อมรา เล็กเริงสินธุ์. 2540 : 61) การพัฒนาศักยภาพของคนทั้งปวงจะต้องพัฒนา ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และทักษะฝีมือ เพื่อให้เป็นคนดีมีคุณธรรมและจริยธรรม

ความกตัญญูตเวทีเป็นคุณธรรมที่สำคัญที่ทำให้สังคมดำรงอยู่ด้วยความสงบสุข สังคมไทยให้ความสำคัญกับความกตัญญูตเวทีเป็นอย่างมาก สังเกตได้จากขนบธรรมเนียมประเพณีที่ฝังามทั้งหลายของคนไทยล้วนแต่มีความกตัญญูตเวทีเป็นพื้นฐานสำคัญ และเป็นไปเพื่อรักษาและส่งเสริมคุณธรรมข้อนี้ให้คงอยู่ ความกตัญญูตเวทีเป็นจริยธรรมเกี่ยวกับการรู้จักตอบแทนบุญคุณของผู้อื่น เมื่อบุคคลได้รับการช่วยเหลือ อุปการะจากผู้ใดก็ซาบซึ้งในบุญคุณของผู้นั้น จดจำพระคุณของท่านผู้นั้นและเมื่อถึงเวลาอันสมควรหรืออยู่ในสถานการณ์ที่สมควร บุคคลก็จะตอบแทนบุญคุณของผู้นั้นด้วยการช่วยเหลือ อุปการะ หรือแสดงออกทางการกระทำหรือคำพูดเพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณผู้ที่มีพระคุณต่อตน บุคคลที่มีความกตัญญูตเวที จะเป็นบุคคลที่ยอมรับในการทำความดีของผู้อื่น โดยการแสดงออกให้เห็นว่าตนมองเห็นคุณค่าและความสำคัญของการทำความดีของบุคคล พร้อมทั้งจะให้การช่วยเหลือแก่บุคคลนั้นเพื่อเป็นการตอบแทนความดีที่บุคคลนั้นมีแก่ตน กตัญญู คือ ความรู้คุณ หมายถึงความเป็นผู้มีใจกระจำ มีสติ ปัญญาบริบูรณ์ รู้อุปการคุณที่ผู้อื่นกระทำแล้วแก่ตน รู้ว่าที่ตนเองพ้นจากภัยอันตรายทั้งหลายได้ดีมีสุขอยู่ในปัจจุบันก็เพราะบุญทั้งหลายที่เคยทำไว้ในอดีต ส่งผลให้จึงไม่ลืมอุปการะผู้ใดก็ตามที่ทำคุณแก่ตน ไม่ว่าจะมากหรือน้อยก็ตาม เช่น เลี้ยงดู สั่งสอน ให้ที่พัก ให้งานทำ ฯลฯ ย่อมระลึกถึงด้วยความซาบซึ้งอยู่เสมอไม่ลืมอุปการคุณนั้นเลย บุคคลที่ถือว่าเป็นผู้มีพระคุณต่อคนทุกคน ที่ควรแก่การตอบแทนคุณ ได้แก่ บิดา มารดา เป็นผู้ที่ให้ชีวิตแก่เรา เลี้ยงดูเราด้วยความรัก ความเมตตา ไม่มีใครเสมอเหมือน เราต้องตอบแทนคุณด้วยการเคารพเชื่อฟัง ประพฤติตนอยู่ในโอวาทคำสั่งสอน เมื่อท่านแก่ชรา ต้องเลี้ยงท่านเป็นการตอบแทน ครู อาจารย์ เป็นผู้อบรมสั่งสอนให้วิชาความรู้ เพื่อให้เราเติบโตเป็นคนดี มีความรู้ ความสามารถที่จะไปประกอบอาชีพในวันข้างหน้า ฉะนั้นเราต้องตอบแทนพระคุณท่านโดยการตั้งใจศึกษาเล่าเรียน เชื่อฟังคำสั่งสอน แสดงความเคารพ รับใช้ท่านตามโอกาส ไม่ลบหลู่บุญคุณท่าน บ้านและครอบครัวเป็นสถานที่ให้ความสุขแก่เรา เราต้องคอยระวังรักษาความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่ทำลายให้ชำรุดหรือก่อความไม่สงบสุขขึ้นภายในครอบครัว โรงเรียนเป็นอีกสถานที่หนึ่งที่มีบุญคุณต่อเราเพราะให้การศึกษาแก่นักเรียนทุกคน นักเรียนจึงตอบแทนบุญคุณของโรงเรียนโดยการบำรุงรักษาทำความสะอาด ไม่ทำให้ห้องเรียนอาคารเรียนตลอดจนบริเวณโรงเรียนสกปรก จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าประเภทและพฤติกรรมความกตัญญู แบ่งออกได้เป็น ความกตัญญูต่อบุคคล ได้แก่ บิดา มารดา ครู อาจารย์ และผู้อื่นที่ทำประโยชน์ให้แก่เรา และความกตัญญูต่อสถาบันและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน ประเทศชาติ ทรัพยากรธรรมชาติ และสาธารณสมบัติ เป็นต้น การแสดงความกตัญญูนั้นสามารถแสดงออกได้ ทั้งการตอบแทนด้วยผลประโยชน์ทางวัตถุ และการตอบแทนด้วยการ

ทำให้ผู้มีพระคุณเป็นคนที่ตั้งอยู่ในธรรม เช่น จากคนที่ไม่มีศีล เป็นคนมีศีล การตอบแทนผู้มีพระคุณนั้นถ้าไม่ได้อยู่บนพื้นฐานแห่งความถูกต้อง หรือหลักศีลธรรมแล้วก็ไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นความกตัญญู เพราะเป็นการช่วยให้ผู้มีพระคุณทำความผิดหรือได้บาปกลับกลายเป็นความอกตัญญูได้ ความกตัญญูกตเวทีจึงเป็นจริยธรรมที่ช่วยให้สังคมดำรงอยู่ได้ด้วยความสะดวก เพราะถ้าทุกคนต่างไม่ยอมรับว่าต่างเป็นหนี้บุญคุณกัน ก็จะทำให้คนในโลกไม่เข้าใจกัน เกิดการแข่งขัน ชิงดี โหดร้าย ทำลายกัน ไม่มีเยื่อใยต่อกัน ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตร ครูกับศิษย์ ก็จะไม่มีความกลมเกลียว ความกตัญญูกตเวทีจึงเป็นคุณธรรมที่ควรส่งเสริมให้กับบุคคลเพราะเป็นคุณธรรมที่เป็นโยยที่สานให้มนุษย์ในอดีต ปัจจุบันและอนาคต ดำรงและเจริญงอกงาม (กรมศาสนา .2521 : 13 ; กระทรวงศึกษาธิการ .2520 : 56 ; สุรนันทน์โสโกศล .2530 : 67-69 ; สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย .2520 : 9)

การพัฒนาคนนั้นจำเป็นต้องคำนึงถึงช่วงวัยที่เหมาะสมของการพัฒนาด้วย โดยช่วงวัยที่เหมาะสมต่อการพัฒนามากที่สุดคือ ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงวัยรุ่น ซึ่งตามทฤษฎีของ Erikson (อ้างอิงจาก ; ดวงเดือน พันธุมนาวิน .2541 : 3-4) ในช่วงวัยดังกล่าวเป็นช่วงที่คนแต่ละคนจะปรับตัวเพื่อที่จะสร้างเอกลักษณ์แห่งตน และจะบรรลุเอกลักษณ์ดังกล่าวในช่วงวัยรุ่นซึ่งแล้วแต่บุคคลว่าจะเป็นส่วนวัยรุ่นตอนต้น ตอนกลางหรือตอนปลาย ส่วนในช่วงวัยที่เลยวัยรุ่นไปแล้วนั้นเป็นช่วงที่นำเอกลักษณ์จากช่วงวัยดังกล่าวมาใช้ ซึ่งคนที่ไม่บรรลุเอกลักษณ์ในช่วงดังกล่าวก็จะเป็นปัญหาในการพัฒนาในด้านต่างๆ เช่น ปัญหาการเสพติด ปัญหาการเลี้ยงชีพโดยไม่สุจริต ดังที่กำลังเป็นปัญหาให้กับสังคมในปัจจุบัน ดังนั้นการเริ่มต้นปลูกฝังจริยธรรมให้กับบุคคลในช่วงวัยที่เหมาะสมต่อการพัฒนา โดยเฉพาะการปลูกฝังจริยธรรมให้กับวัยรุ่นโดยอาศัยกระบวนการในการถ่ายทอดจากครอบครัว โรงเรียน สื่อมวลชน จะทำให้วัยรุ่นนำจริยธรรมที่ตนได้รับจากการถ่ายทอดไปใช้ในการสร้างเอกลักษณ์ของตนเองและใช้ในการแสดงพฤติกรรมที่พึงงามอันเหมาะสมต่อการพัฒนาประเทศ ซึ่งจะเกิดขึ้นในช่วงวัยต่อไปได้อย่างเหมาะสม คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2529 : 18) การปลูกฝังให้บุคคลเป็นคนที่มีความกตัญญูกตเวที ก็เช่นกันควรเริ่มต้นปลูกฝังให้กับบุคคลในช่วงวัยที่เหมาะสม ก็คือช่วงวัยเด็กไปจนถึงวัยรุ่น พระพุทธศาสนา ได้ถือว่าความกตัญญูเป็นคุณธรรมที่สำคัญที่มนุษย์พึงปฏิบัติต่อกัน การแสดงความกตัญญูของเด็กนั้นสามารถแสดงออกได้โดยการที่เด็กรู้จักตอบแทนบุญคุณของผู้ที่มีพระคุณต่อเราซึ่งบุคคลที่มีบุญคุณต่อเด็กมากได้แก่ บิดามารดา และครูอาจารย์ เป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับเด็กมาก เป็นบุคคลที่คอยช่วยเหลือ เกื้อหนุน ดูแลเอาใจใส่เด็ก อบรมสั่งสอน ถ่ายทอดค่านิยม พฤติกรรมที่พึงงามให้กับเด็กตลอดเวลา บุคคลเหล่านี้จึงเป็นบุคคลที่เด็กควรที่จะตอบแทนพระคุณเป็นอย่างยิ่ง การปลูกฝังให้เด็กมีพฤติกรรมกตัญญูนั้น สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และศาสนามีส่วนสำคัญในการถ่ายทอดพฤติกรรมกตัญญูให้กับเด็กมาโดยตลอด การพัฒนาความกตัญญูนี้จะต้องเริ่มจากบ้าน คือ บิดามารดาจะต้องเป็นครูคนแรกในการอบรมสั่งสอนจริยธรรมข้อนี้แก่

ลูกหลาน เป็นตัวอย่างที่ดีให้เด็กเห็นอยู่ เช่น การแสดงคารวะต่อผู้ทำความดีให้เด็กเห็น การศึกษาที่เกี่ยวกับผลของการใช้เทคนิคแม่แบบที่มีต่อความกตัญญูทวดเวท เช่นการศึกษาที่พบว่านักเรียนมีความกตัญญูมากขึ้นหลังจากได้รับการสอนโดยการใช้ตัวแบบบุคคล การใช้ตัวแบบที่เป็นหุ่นเชิดมือ และ การใช้ตัวแบบผ่านวีดิทัศน์ (พรพิมล หาญกล้า. 2537 : 62 ; ศศิธร บรรลือสินธุ์. 2530 : 47) และจากการศึกษา วัฒนธรรมทางจิตใจของคนไทยของลัดดาวัลย์ พรศรีสมุทร และวิลาสลักษณ์ ชั่ววัลลี (2524 :148) พบว่าลักษณะของครอบครัวมีอิทธิพลต่อจริยธรรมด้านความกตัญญูทวดเวทมากที่สุดคือ เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักน้อยและครอบครัวที่มีฐานะความเป็นอยู่ต่ำจะได้รับการถ่ายทอดจริยธรรมด้านความกตัญญูทวดเวทมากกว่าครอบครัวที่มีฐานะความเป็นอยู่สูง การใช้ตัวแบบบุคคล และการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา จึงมีผลต่อการเสริมสร้างความกตัญญูให้กับเด็ก ครอบครัวจึงถือเป็นบันไดขั้นต้นของการปลูกฝังความกตัญญู และเมื่อเด็กไปโรงเรียนทางโรงเรียนก็สามารถที่จะสอดแทรกจริยธรรมด้านนี้ในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน เพื่อเป็นการส่งเสริมอีกทางหนึ่ง นอกจากนี้สถาบันศาสนา ก็มีส่วนในการเสริมสร้างพฤติกรรมกตัญญูให้เด็กเป็นอย่างมาก หลักคำสอนทางศาสนาทุกศาสนาสอนให้บุคคลรู้จักกตัญญูตอบแทนบุญคุณของผู้ที่มีพระคุณต่อเรา เพราะความกตัญญูเป็นสาเหตุของศีลธรรมเป็นสาเหตุของความก้าวหน้า ในพระพุทธศาสนามีพุทธศาสนสุภาษิตที่กล่าวถึง ความกตัญญูทวดเวทว่า นิमितตัง สาธูรูปานัง กตัญญูทวดเวทิตา ซึ่งหมายถึง ความกตัญญูทวดเวทเป็นเครื่องหมายของคนดี ฐานวุฑโฒ ภิกขุ (2530) ได้กล่าวถึงอานิสงค์ของการมีความกตัญญูไว้ว่าทำให้รักษา คุณความดีเดิมไว้ได้ ทำให้เกิดสติ ไม่ประมาท เกิดhiriโอตปปะ เกิดขันติ และท้ายที่สุดคือทำให้บรรลุมรรคผลนิพพาน การที่บุคคลมีพฤติกรรมกตัญญูจึงแสดงให้เห็นว่าบุคคลได้ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธศาสนามีความศรัทธาในหลักธรรมะของพระพุทธศาสนาและนำไปปฏิบัติได้เพราะพระพุทธศาสนาสอนให้บุคคลรู้จักกตัญญูต่อคนที่บุญคุณต่อเรา พิธีกรรมหลายอย่างในพุทธศาสนาที่แสดงถึงการส่งเสริมความกตัญญู เช่น การไหว้ครู การบวช การทำบุญให้แก่ญาติที่ล่วงลับไปแล้ว เป็นต้น คำสอนทางศาสนาที่สอนในเรื่องความกตัญญู เช่น หลักธรรมเรื่องกตัญญูทวดเวทิตา ซึ่งสอนให้คนมีความเชื่อในการตอบแทน บุญคุณคนและนำไปปฏิบัติได้ การปลูกฝังให้เด็กยึดมั่นในหลักสอนนี้จึงเป็นการส่งเสริมให้เด็กมีพฤติกรรมกตัญญูได้วิธีทางหนึ่ง ลักษณะทางพุทธศาสนาในส่วนของความเชื่อและการปฏิบัติที่เกี่ยวกับหลักธรรมเรื่องความกตัญญูจึงมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกตัญญูของเด็ก เด็กที่มีความกตัญญูถือว่าเป็นเด็กที่ปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนา จากการศึกษาสามารถสรุปความหมายของพฤติกรรมกตัญญูทวดเวทของนักเรียนในการศึกษาค้างนี้ หมายถึง การรับรู้และกระทำสิ่งที่เป็นความดีหรือเป็นประโยชน์เพื่อตอบแทนในบุญคุณของบุคคลที่มีพระคุณต่อเด็ก

การวัดพฤติกรรมกตัญญูทเวทีของนักเรียน

การศึกษาพฤติกรรมกตัญญูทเวทีนั้นได้มีผู้ศึกษาและสร้างแบบวัด เช่น ลัดดาวัลย์ พรศรีสมุทร และวิลาสลักษณ์ (2524 : 43) ได้ศึกษาวัฒนธรรมทางจิตใจของคนไทยทั้ง 5 ด้าน คือความซื่อสัตย์ การมีสัมมาคารวะต่อบิดามารดา และผู้อาวุโส ความเอื้อเฟื้อ ความกตัญญูทเวที และการ ยึดบาปบุญ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 979 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามทั้งหมด 12 ฉบับ มีฉบับที่เกี่ยวกับความกตัญญูทเวทีคือ แบบสอบถามความกตัญญูทเวทีที่มีความเชื่อมั่นเท่ากับ .82 และฉลุยศรี มีใจเย็น (2530 : 29) ได้ทำการวิจัยโดยการทดลองใช้การแสดงผลสัมฤทธิ์เพื่อพัฒนาจริยธรรมด้านความกตัญญูทเวที เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบทดสอบวัดการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูทเวที จำนวน 40 ข้อ ลักษณะแบบสอบถามเป็นชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก มีคำถามและตัวเลือกในรูปของสถานการณ์สมมติ ให้คะแนนตามขั้นจริยธรรมของโคลเบอร์ก ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามมีค่าเท่ากับ .67 นอกจากนี้ พรพิมล หาญกล้า (2537 : 27) ได้ศึกษามูลของการใช้เทคนิคแม่แบบที่มีต่อความกตัญญูทเวทีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยได้สร้างแบบสอบถามความกตัญญูทเวทีที่มีลักษณะเป็นสถานการณ์มีตัวเลือก 3 ตัว โดยให้ตอบแบบสอบถามโดยการอ่านข้อความแล้วตอบตามความเป็นจริง การตรวจให้คะแนน ในแต่ละสถานการณ์กำหนดให้ 2 คะแนน สำหรับตัวเลือกที่มีการแสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความกตัญญู ให้ 1 คะแนนสำหรับตัวเลือกที่มีการแสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความกตัญญูบ้าง และ 0 คะแนนสำหรับตัวเลือกที่มีการแสดงให้เห็นว่านักเรียนไม่มีความกตัญญู ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .89 และสุชีรา บุญทัน (2541:53) ศึกษาปัจจัยบางประการของครอบครัวที่สัมพันธ์กับจริยธรรมด้านความกตัญญูทเวทีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้สร้างแบบวัดจริยธรรมด้านความกตัญญูทเวทีเป็นแบบวัดชนิดสถานการณ์ซึ่งเป็นเรื่องราวสั้นๆ เพื่อให้นักเรียนพิจารณาว่า นักเรียนมีความรู้สึกเคยปฏิบัติ หรือจะปฏิบัติอย่างไร เมื่อเกิดสถานการณ์นั้นขึ้นกับ นักเรียนโดยมีตัวเลือกให้นักเรียนเลือกตอบ 3 ตัวเลือกต่อหนึ่งสถานการณ์ซึ่งการใช้ตัวเลือกนี้ยึดตามทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจท์ และโคลเบอร์ก แบบวัดนี้มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .97

ลักษณะทางพุทธกับพฤติกรรมกตัญญูทเวทีของนักเรียน

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ การดำเนินชีวิตของคนไทยมีความผูกพันกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ซึ่งจะแสดงได้จากพิธีกรรมทางศาสนาที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนตั้งแต่เกิดจนถึงสิ้นสุดชีวิต เช่น พิธีโกนจุก แต่งงาน การบวช พิธีศพ ซึ่งเป็นการปฏิบัติที่นำเอาพระพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง ดังนั้นพุทธศาสนาจึงความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของคนไทย โดยเริ่มจากการที่บุคคลมีความเชื่อเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาและ

ประเพณีปฏิบัติตนไปตามแนวทางของความเชื่อของตนเอง พฤติกรรมของบุคคลจึงเป็นผลมาจากความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนา การศึกษาลักษณะทางพุทธที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบุคคลจึงจำเป็นต้องศึกษาทั้งในแง่ของความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธว่าส่งผลต่อพฤติกรรมที่กำหนดในการศึกษาอย่างไร พฤติกรรมกตัญญูกตเวทีจัดเป็นพฤติกรรมที่พึงปรารถนาและควรส่งเสริมให้แก่เด็ก การเสริมสร้างพฤติกรรมกตัญญูให้กับเด็กนั้นควรที่จะเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะพื้นฐานของเด็กแต่ละคนก่อนเพราะบุคคลแต่ละคนมีความสามารถในการเรียนรู้พฤติกรรมต่างๆไม่เท่ากัน เด็กที่อยู่ในสังคมที่แวดล้อมด้วยบริบททางพระพุทธศาสนาจะเข้าใจในหลักธรรมทางศาสนาและปฏิบัติตามได้มากกว่าเด็กที่อยู่ในสังคมที่ห่างไกลศาสนา ดังนั้นลักษณะทางพุทธซึ่งได้แก่ ความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธจึงเป็นพื้นฐานที่ทำให้เด็กแต่ละคนเรียนรู้และมีพฤติกรรมแตกต่างกัน เช่นเดียวกับการเรียนรู้พฤติกรรมกตัญญูกตเวที ดังนั้นการลักษณะทางพุทธซึ่งเป็นลักษณะพื้นฐานของเด็กอย่างหนึ่งจึงจำเป็นต้องศึกษาทั้ง ความเชื่อทางพุทธ และการปฏิบัติทางพุทธว่ามีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียนเช่นไร

✧ ความเชื่อทางพุทธกับพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน

ความเชื่อทางพุทธศาสนาเป็นลักษณะทางจิตของบุคคลที่รับรู้และยอมรับเกี่ยวกับหลักคำสอนทางพุทธศาสนาด้วยเหตุผล เชื่อว่าหลักคำสอนทางพุทธศาสนาเป็นความจริงที่ดั่งาม สามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติและเกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัวและสังคมได้ต่อไป ความเชื่อที่มีเหตุผลในทางพุทธศาสนาเรียกว่า ศรัทธา ซึ่งจะนำไปสู่การมีสมาธิ คือจะทำให้เกิดความพากเพียรในการปฏิบัติตามความเชื่อที่ตนมีอยู่จนเกิดผลดีแก่ตนเอง และจะนำไปสู่ปัญญาในที่สุด นอกจากนี้ศรัทธายังสามารถทำให้บุคคลรักาศิลซึ่งเป็นข้อห้ามในการปฏิบัติทางพุทธศาสนาได้ เพราะบุคคลที่ศรัทธาในหลักคำสอนทางพุทธศาสนาจะประพฤติตนตามหลักคำสอนที่ตนเชื่อมั่นว่าเกิดประโยชน์ต่อตนในการปฏิบัติจริง ศรัทธานี้จึงเป็นกำลังต้านทานในการไม่ให้บุคคลประพฤติตนตามสิ่งที่ชั่วร้ายได้ ความเชื่อตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนาหรือที่เรียกว่าศรัทธานั้นจึงเป็นบ่อเกิดแห่ง ศีล สมาธิ และปัญญาตามที่กล่าวมา ดังนั้นผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นพุทธศาสนิกชนที่แท้จริงย่อมเป็นบุคคลที่มีความเชื่อ ศรัทธาในหลักคำสอนของพุทธศาสนา ซึ่งหลักคำสอนที่สำคัญได้แก่ การยึดพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง การเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม นรกสวรรค์ และเชื่อในนิพพานซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดในพุทธศาสนา (งามตา วรินทร์านัน. 2530 : 18 อ้างอิงจาก ; พระราชธรรมนิเทศ. 2531 : 34-122 ; พระธรรมยานเถระ. 2528 : 17-18) ความเชื่อจะนำไปสู่การปฏิบัติของบุคคล บุคคลที่ศรัทธาในหลักคำสอนทางศาสนาจะยึดถือเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติเป็นแนวทางในการแสดงพฤติกรรมต่างๆของบุคคล จากการศึกษางานวิจัยหลายเรื่องพบว่าความเชื่อทางพุทธมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่ดั่งามของบุคคล เช่นพฤติกรรมการทำงานในการศึกษาของปริญญา ณ วันจันทร์ (2536) ศึกษาลักษณะทางพุทธที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของครู โดย

ความเชื่อทางพุทธเป็นตัวแปรลักษณะทางพุทธตัวแปรหนึ่งในการศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นครูประถมศึกษา จำนวน 400 คนพบว่า ความเชื่อทางพุทธร่วมกับตัวแปรลักษณะทางพุทธอีก 2 ตัวและเจตคติต่อวิชาชีพครู ความเชื่ออำนาจในตน และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สามารถร่วมกันทำนายประสิทธิภาพในการทำงานของครูที่มีการรับรู้การสนับสนุนจากสภาพแวดล้อมในการทำงานน้อย สูงกว่าครูที่มีการรับรู้การสนับสนุนจากสภาพแวดล้อมในการทำงานสูง และกนิษฐา ตันตพันธ์ (2541: 125-127) ศึกษาลักษณะทางจิตสังคมและลักษณะทางพุทธที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการให้การพยาบาลตามบทบาทเชิงวิชาชีพ กลุ่มตัวอย่างเป็นพยาบาลที่ปฏิบัติงานเต็มเวลาในตึกอายุรกรรม ศัลยกรรม โรงพยาบาลฝายกาย สังกัดกระทรวงสาธารณสุข กรุงเทพมหานคร จำนวน 348 คนพบว่า พยาบาลตามบทบาทวิชาชีพที่มีความเชื่อทางพุทธสูงจะให้การพยาบาลด้านรวมมากกว่าพยาบาลที่มีลักษณะตรงข้ามพบผลในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 2 กลุ่ม และพยาบาลตามบทบาทวิชาชีพที่มีความเชื่อทางพุทธสูงจะให้การพยาบาลด้านการส่งเสริมและคงไว้ซึ่งสุขอนามัยและด้านการดูแลรักษามากกว่าพยาบาลที่มีความเชื่อทางพุทธต่ำพบผลในกลุ่มพยาบาลที่มีประสบการณ์ทำงานมากกว่า 5 ปี และชุตินา เทศศิริ (2537 : 83) ศึกษาลักษณะทางพุทธศาสนาและจิตลักษณะของบิดามารดาที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการดูแลบุตรที่เจ็บป่วยเรื้อรัง โดยศึกษาบิดาหรือมารดาที่ต้องดูแลบุตรที่เจ็บป่วยด้วยโรคธาลัสซีเมียอายุระหว่าง 7-11 ปี นับถือศาสนาพุทธ พบว่า บิดามารดาที่มีความเชื่อทางพุทธสูงมีพฤติกรรมที่เหมาะสมในการดูแลบุตรมากกว่าบิดามารดาที่มีความเชื่อทางพุทธต่ำ และเมื่อพิจารณาในกลุ่มที่รายได้ของครอบครัวสูงถ้าบิดามารดาที่มีความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธสูงจะมีพฤติกรรมที่เหมาะสมในการดูแลบุตรเจ็บป่วยเรื้อรังมากกว่าบิดามารดาที่มีลักษณะตรงข้ามในกลุ่มรายได้เดียวกัน นอกจากนี้ยังพบว่าความเชื่อทางพุทธร่วมกับความเชื่ออำนาจในตนในการดูแลบุตรเจตคติต่อบุตรและรายได้ของครอบครัวสามารถทำนายพฤติกรรมการดูแลบุตรเจ็บป่วยเรื้อรังได้ร้อยละ 58 จากการศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าความเชื่อทางพุทธมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่พึงประสงค์ต่าง ๆ บุคคลที่มีความเชื่อทางพุทธจะนำความเชื่อที่ตนยึดถืออันนั้นมาเป็นแนวทางในการแสดงพฤติกรรมซึ่งก่อให้เกิดพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของสังคม ในเด็กก็เช่นกันจากการศึกษาของสุริยะ พันธุ์ดี (2536 : 132-133) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางพุทธศาสนาในโรงเรียนกับจิตลักษณะและพฤติกรรมก้าวร้าวในนักเรียนระดับมัธยมศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2,3,4 และ 5 จากโรงเรียนที่เน้นพุทธศาสนา 2 โรงเรียนและน้อย 2 โรงเรียนในจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 540 คน พบว่าความเชื่อทางพุทธร่วมกับการปฏิบัติทางพุทธและการได้รับประสบการณ์ทางพุทธศาสนาในโรงเรียนสามารถทำนายพฤติกรรมก้าวร้าวได้สูงสุดคือร้อยละ 29 ในกลุ่มนักเรียนที่เรียนในโรงเรียนที่เน้นพุทธน้อย โดยตัวแปรทำนายทั้ง 3 มีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมก้าวร้าว นั่นคือนักเรียนในกลุ่มดังกล่าวที่มีความเชื่อทางพุทธสูงจะมีพฤติกรรมก้าวร่วมน้อย

และพระมหาใจ สวณโฬ (2547 : 152 - 154) ศึกษาปัจจัยเชิงเหตุแบบบูรณาการของบ้าน วัด โรงเรียน และจิตลักษณะที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธศาสนา ของสามเณรผู้เรียนบาลี กลุ่มตัวอย่างเป็น สามเณรผู้เรียนบาลีชั้นประโยค 1-2 และชั้นประโยค ป.ธ.3 และสามเณรผู้เรียนสายสามัญ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นปีที่ 2 และ 3 ทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัดจำนวน 372 รูป พบว่า สามเณรที่มีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนมากมีความเชื่อทางพุทธมาก พบในกลุ่มย่อยทั้ง 7 กลุ่มและ สามเณรที่มีสติปัญญาดีมาก มีความเชื่อทางพุทธมาก พบในกลุ่มเดียวคือกลุ่มสามเณรผู้เรียนบาลีและ สามเณรที่มีสุขภาพจิตดีมากมีความเชื่อทางพุทธมากพบในกลุ่มย่อยทั้ง 7 กลุ่ม นอกจากนี้ยังพบว่า ตัวแปรสถานการณ์ 4 ตัวร่วมกับจิตลักษณะเดิม 3 ตัวรวมเป็น 7 ตัวสามารถร่วมกันทำนายความเชื่อทางพุทธได้ร้อยละ 10 ในกลุ่มรวมโดยมีลักษณะ มุ่งอนาคต ควบคุมตน สุขภาพจิต และการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากคนรอบข้าง เป็นตัวทำนายสำคัญจากมากไปน้อย จากการศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าความเชื่อทางพุทธศาสนามีความสัมพันธ์กับจิตลักษณะและพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของเด็ก และเด็กที่มีโอกาสใกล้ชิดพระพุทธรูปศาสนา เช่นเรียนในโรงเรียนที่เน้นการเรียนการสอนตามแนวพุทธศาสนา เข้ารับการบวชเป็นสามเณร มีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธของเด็ก การให้เด็กเข้าเรียนในโรงเรียนทางพุทธเช่นโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นโรงเรียนที่เน้นการสอนตามหลักธรรมทางพุทธ มุ่งส่งเสริมให้เด็กเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี จึงมีความเกี่ยวข้องกับ ความเชื่อทางพุทธของเด็ก ที่จะส่งผลต่อพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของเด็กต่อไป พฤติกรรมกตัญญู กตเวทิตาเป็นพฤติกรรมที่พึงปรารถนาเช่นกันและความกตัญญูกตเวทิตาก็เป็นหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาหลักธรรมหนึ่ง ดังมีพุทธศาสนสุภาษิตว่า นิमितตัง สาธุรูปานัง กตัญญูกตเวทิตา ซึ่งหมายถึง ความกตัญญูกตเวทิตาเป็นเครื่องหมายของคนดี และหลักธรรมที่สอนเกี่ยวกับความกตัญญู เช่น หลักธรรมเรื่องกตัญญูกตเวทิตา จึงแสดงให้เห็นว่าพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับความกตัญญูเป็นอย่างมาก ดังนั้นการส่งเสริมให้เด็กมีความเชื่อในหลักธรรมทางพุทธศาสนาทั้งหลักธรรมที่สอนเรื่อง ความกตัญญู และหลักธรรมอื่นๆ จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่จะส่งเสริมให้เด็กมีพฤติกรรมกตัญญูกตเวทิตาได้ ใน การศึกษาครั้งนี้จึงได้ศึกษาตัวแปรความเชื่อทางพุทธเป็นตัวแปรลักษณะทางพุทธตัวแปรหนึ่งที่เป็น ปัจจัยเชิงเหตุของพฤติกรรมกตัญญูกตเวทิตาของนักเรียนโดยความเชื่อทางพุทธ ในการศึกษาครั้งนี้ หมายถึง ปริมาณการรับรู้และการยอมรับของนักเรียนเกี่ยวกับพุทธศาสนาอันประกอบด้วย ความเชื่อ ในเรื่องพระรัตนตรัย กฎแห่งกรรม การเวียนว่ายตายเกิด นรกสวรรค์และนิพพาน ซึ่งจากการประมวล เอกสารทำให้คาดการณ์ได้ว่า นักเรียนที่มีความเชื่อทางพุทธสูงจะมีพฤติกรรมกตัญญูกตเวทิตาที่สูงกว่า นักเรียนที่มีความเชื่อทางพุทธต่ำ และความเชื่อทางพุทธยังสามารถเป็นตัวแปรในการทำนายพฤติกรรม กตัญญูกตเวทิตาได้

การวัดความเชื่อทางพุทธ

แบบวัดความเชื่อทางพุทธที่นิยมใช้ในการศึกษาคือแบบวัดของดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ (2533) ที่ใช้ในการศึกษาเรื่องความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพจิต การทำงานและจริยธรรมของคนไทย ซึ่งเป็นแบบวัดที่มีลักษณะเป็นมาตราประเมินค่า 6 ระดับจากจริงที่สุด ถึงไม่จริงเลย จำนวน 10 ข้อ นำไปทดลองใช้กับกลุ่มผู้ใหญ่(ฆราวาส) จำนวน 159 คน ได้ ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .78 และกลุ่มเยาวชนจำนวน 115 คน ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .67 และเมื่อนำแบบวัดนี้ไปใช้กับกลุ่มพระสงฆ์ จำนวน 117 รูป ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .67 (งามตา วินทนนท์. 2538 : 65-74) แบบวัดที่สร้างโดย ดวงเดือน พันธุมนาวินและคณะ (2533) นี้ได้ถูกนำไปใช้ในการศึกษามากมาย ทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับความเชื่อทางพุทธในฐานะที่เป็นตัวแปรเชิงเหตุ และในฐานะที่เป็นตัวแปรเชิงผล ซึ่งการวัดในกลุ่มผู้ใหญ่จะพบในงานวิจัยของ จิรวัดนา มั่นยืน (2536) อภิญา โพธิ์ศรีทอง (2536) และกนิษฐา ตันตพันธ์ (2541) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .80, .69 และ .61 ตามลำดับ ส่วนการวัดในกลุ่มเด็ก เช่นในงานวิจัยของ หรรษา เลานเสวีกุล (2537) และวรรณะ บรรจง (2537) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .58 และ .87 ตามลำดับ ในการศึกษารั้งนี้ได้นำแบบวัดความเชื่อทางพุทธของดวงเดือน พันธุมนาวินและคณะ (2533) มาปรับทำให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างเนื่องจากเป็นแบบวัดที่ได้มาตรฐานและมีคุณภาพ

การปฏิบัติทางพุทธกับพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน

การปฏิบัติทางพุทธ หมายถึง การกระทำของบุคคลในชีวิตประจำวันที่ประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา โดยหลักคำสอนทางพุทธศาสนานั้นสามารถที่จะเป็นแนวทางในการปฏิบัติของบุคคลทุกเพศ ทุกวัย ทุกระดับชั้นได้ เนื่องจากเป็นหลักคำสอนที่มีสาระครอบคลุมบุคคลทุกประเภทโดยหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญได้แก่ ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นหลักกลางสำหรับการปฏิบัติของพุทธศาสนิกชน โดย ศีลจะหมายถึง การงดเว้นที่จะกระทำการอันเป็นการเบียดเบียนผู้อื่นทั้งทางกายและวาจา เป็นหลักปฏิบัติขั้นต้นของผู้ครองเรือน ศีลมี 5 ข้อ คือ 1) ไม่ทำร้ายร่างกายของสิ่งมีชีวิต 2) ไม่ลักขโมยของผู้อื่น 3) ไม่ละเมิดต่อของรักของผู้อื่นโดยเฉพาะทางด้านเพศสัมพันธ์ 4) ไม่กล่าวเท็จ ไม่ประทุษร้ายทางวาจาเพื่อประโยชน์ของตน 5) ละเว้นจากสุรายาเสพติด บุคคลที่ยึดมั่นในศีล จะละเว้นจากการกระทำความผิดต่างๆ ทั้งทางกายและวาจา เช่น การที่บุคคลรับผิดชอบต่อคำพูดของตนเอง ก็เป็นการไม่โกหก หลอกลวง มีความซื่อสัตย์ในคำพูดซึ่งอยู่ในศีลข้อที่ 4 คือ ไม่กล่าวเท็จ การแสดงความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองในด้านต่างๆ จึงเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องก็คือการไม่ละเมิดศีลส่วนหนึ่งได้ สมาธิ คือ การทำจิตใจให้สงบ ทำให้เกิดความมั่นคงทางจิตใจ เช่น ไม่คิดอาฆาต พยาบาท อิจฉา ริษยาผู้อื่น ส่วนปัญญา นั้นเป็นส่วนที่มาเสริมเพื่อปรับปรุงคุณภาพของจิต จิตใจที่สงบด้วยสมาธิจะเกิดปัญญา คือ สภาพของจิตที่มีความรู้ นำ

ความรู้นั้นมาใช้ในการปรับปรุงชีวิตของตนทั้งทางกาย วาจา ใจให้ดีขึ้นต่อไป การปฏิบัติทางพุทธศาสนาของบุคคลจึงเน้นการปฏิบัติตามแนวทางของไตรสิกขาเนื่องจากเป็นหลักธรรมที่สำคัญของพระพุทธศาสนา คือ การปฏิบัติตนให้อยู่ใน ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งจะนำไปสู่การเกิดพฤติกรรมที่พึงปรารถนาต่อไป

จากการศึกษางานวิจัยพบว่า การปฏิบัติทางพุทธมีความเกี่ยวข้องกับจิตลักษณะและพฤติกรรมต่างๆ ของบุคคลทั้งในผู้ใหญ่และเด็ก การศึกษาในกลุ่มผู้ใหญ่เช่น อุบล เลี้ยววาริณ (2542 : 92) ศึกษาผลของการฝึกอบรมตามแนวพุทธต่อจิตลักษณะและลักษณะทางพุทธของบุคคลในวัยผู้ใหญ่ กลุ่มตัวอย่างคือบุคคลในวัยผู้ใหญ่จำนวน 93 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองซึ่งได้รับการฝึกอบรมตามแนวพุทธในหลักไตรสิกขา จำนวน 47 คน และกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับการฝึกจำนวน 46 คน กลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มนี้จะได้รับการวัดลักษณะทางพุทธก่อนการฝึกและหลังฝึกทันที พบว่า ภายหลังการฝึกอบรมตามแนวพุทธสิ้นสุดลง กลุ่มทดลองมีการปฏิบัติทางพุทธ สูงกว่ากลุ่มควบคุม และการปฏิบัติทางพุทธของกลุ่มทดลองภายหลังการฝึกอบรม 6 สัปดาห์ไม่แตกต่างจากภายหลังการฝึกอบรมสิ้นสุดทันที และ ฌ์ฐยา ลือชาภิตติกุล (2546 : 69) ศึกษาลักษณะทางจิตสังคมและลักษณะทางพุทธที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำงานด้านบริการของพนักงานธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) ในกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นพนักงานธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) ในกรุงเทพมหานคร ที่ทำงานด้านการเงิน ที่นับถือพุทธศาสนา จำนวน 280 คน พบว่าการปฏิบัติทางพุทธร่วมกับตัวแปรวิถีชีวิตแบบพุทธ ตัวแปรทางจิต 2 ตัวแปร และตัวแปรทางสังคม 2 ตัวแปร รวมเป็น 6 ตัวแปรร่วมกันทำนายพฤติกรรมการทำงานด้านบริการได้ร้อยละ 55 พบผลในกลุ่มอายุการทำงานมาก นอกจากนี้ในส่วนของ การศึกษาการปฏิบัติทางพุทธกับจิตลักษณะและพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน เช่น จิรวัดนา มั่นยืน (2536 : 100-102 ,216-217) ศึกษาประสบการณ์ในมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธ ศาสนาและทางจิตขอนิสิตในกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 2,3,4 จากมหาวิทยาลัยในกรุงเทพ 7 แห่งจำนวน 260 คน พบว่านิสิตที่มีประสบการณ์ทางพุทธศาสนาโดยเป็นสมาชิกในชมรมพุทธศาสตร์ มีประสบการณ์ทางพุทธศาสนาจากวิชาที่เรียน และประสบการณ์ทางพุทธ ศาสนาจากการบวชในพุทธศาสนา จะเป็นผู้ที่มีการปฏิบัติทางพุทธมาก และยังพบว่า นิสิตที่มีการ ปฏิบัติทางพุทธมากจะเป็นผู้ที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูง มีเอกลักษณ์แห่งอิทธิทางพุทธศาสนาสูงและ สุขภาพจิตดีมาก พบผลในกลุ่มเพศหญิงและกลุ่มที่มาจากรอบครัวฐานะต่ำ และวรรณี วรรณชาติ (2541:39,65) ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการคบเพื่อนแบบเสี่ยงเอดส์ของนักศึกษา ชายในมหาวิทยาลัย พบว่า นักศึกษาที่มีการปฏิบัติทางพุทธน้อยมีพฤติกรรมการคบเพื่อนแบบเสี่ยง เอดส์มากกว่านักศึกษาที่มีการปฏิบัติทางพุทธมาก นอกจากนี้ พระมหาใจ สอนไผ่ (2547 : 155-156, 236) พบว่าสามเณรที่มีการปฏิบัติทางพุทธมากมีลักษณะมุ่งอนาคต-ควบคุมตนมาก พบในกลุ่มรวม และกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม สามเณรที่มีการปฏิบัติทางพุทธมากมีสติปัญญามาก พบในกลุ่มที่ทำกิจวัตรน้อย

และสามเณรที่มีการปฏิบัติทางพุทธมากมีสุขภาพจิตดีมาก พบในกลุ่มที่บัวชานาน นอกจากนี้ยังพบว่า สามเณรที่ทำสมาธิมากเป็นผู้ที่มีการปฏิบัติทางพุทธมากกว่าสามเณรที่ทำสมาธิน้อยและสามเณรที่ทำ กิจวัตรมากเป็นผู้ที่มีการปฏิบัติทางพุทธมากกว่าสามเณรที่ทำกิจวัตรน้อย จากการศึกษาแสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติทางพุทธมีความเกี่ยวข้องกับจิตลักษณะและพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของเด็ก พฤติกรรม กตัญญูกตเวทีซึ่งเป็นพฤติกรรมที่พึงปรารถนาเช่นกัน การส่งเสริมให้เด็กปฏิบัติตามหลักคำสอนทาง พุทธศาสนาจึงมีส่วนในการปลูกฝังความกตัญญูให้กับเด็กได้ นอกจากนี้พุทธศาสนายังมีพิธีกรรมที่ แสดงถึงความกตัญญูเช่น การบวช การไหว้ครู การทำบุญให้แก่ญาติผู้ล่วงลับ การให้เด็กได้มีโอกาส เข้าร่วมพิธีกรรมทางพุทธศาสนาเหล่านี้จะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้ถึงความกตัญญูและได้มีโอกาสแสดง พฤติกรรมกตัญญูได้ เช่น การที่เด็กได้ไปทำบุญให้กับญาติที่ล่วงลับไปแล้ว หรือการที่เด็กได้ร่วมพิธีไหว้ ครูที่โรงเรียนจัดขึ้น เป็นต้น โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาจัดเป็นโรงเรียนที่เน้นการปฏิบัติ ทางพุทธของเด็ก เด็กจะได้มีโอกาสเข้าร่วมประเพณีทางศาสนาต่างๆ ได้มีโอกาสทำหน้าที่ของชาวพุทธ ที่ดี เช่นการทำบุญ ตักบาตร สวดมนต์ ถือนิคม รวบรวมไปถึงพิธีกรรมเกี่ยวกับความกตัญญูดังที่ได้กล่าวไป แล้วด้วย การที่เด็กได้มีโอกาสปฏิบัติตามคำสอนของพุทธศาสนา ปฏิบัติตามหลักธรรมเรื่องความ กตัญญู ได้เข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธที่แสดงถึงความกตัญญู จึงมีส่วนในการเสริมสร้างให้เด็กได้เรียนรู้ พฤติกรรมกตัญญูและนำไปปฏิบัติได้ถูกต้อง การศึกษาครั้งนี้จึงได้ศึกษาตัวแปรการปฏิบัติทางพุทธเป็น ตัวแปรลักษณะทางพุทธตัวแปรหนึ่งที่เป็นปัจจัยเชิงเหตุของพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน โดย การปฏิบัติทางพุทธ ในการศึกษาครั้งนี้ หมายถึง ปริมาณความเป็นไปได้ที่นักเรียนจะกระทำหรือ งดเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ในการดำเนินชีวิตประจำวันตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนาภายใต้ กรอบของศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งจากการประมวลเอกสารทำให้คาดการณ์ได้ว่า นักเรียนที่มีการ ปฏิบัติทางพุทธสูงจะมีพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียนสูงกว่านักเรียนที่มีการปฏิบัติทางพุทธต่ำ และการปฏิบัติทางพุทธยังสามารถเป็นตัวแปรในการทำนายพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีได้

การวัดการปฏิบัติทางพุทธ

แบบวัดการปฏิบัติทางพุทธที่นิยมใช้ในการศึกษาคือแบบวัดของดวงเดือน พันธุมนาวิน และ คณะ (2533) ซึ่งเป็นแบบวัดที่สร้างขึ้นภายใต้กรอบของการให้ทาน การรักษาศีล และการฝึกปฏิบัติ สมาธิภาวนา โดยได้มีการนำแบบวัดนี้ไปใช้กับกลุ่มพระสงฆ์จำนวน 121 รูป และนำคะแนนมา เปรียบเทียบกับกลุ่มฆราวาสเพื่อหาค่าความเที่ยงตรง แบบวัดมีลักษณะเป็นมาตราประเมินค่า 6 ระดับจากจริงที่สุด ถึงไม่จริงเลย จำนวน 10 ข้อ ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .77 แบบวัดนี้ได้ถูกนำไปใช้ ในการศึกษามากมาย ทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับความเชื่อทางพุทธในฐานะที่เป็นตัวแปรเชิงเหตุ และในฐานะ ที่เป็นตัวแปรเชิงผล เช่น จิรวัดนา มั่นยืน (2536) อภิญา โพรศรีทอง (2536) และกนิษฐา ตันตพพันธ์ (2541) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .82 ,.67 และ .63 ตามลำดับ และงานวิจัยของ หรรษา เลานเสริกุล

(2537) และวรรณะ บรรจง (2537) ซึ่งนำแบบวัดการปฏิบัติทางพุทธของดวงเดือน พันธมนาวินและคณะ(2533)มาใช้ในการวัดในกลุ่มเด็ก ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .66 และ .87 ตามลำดับ ในการศึกษาครั้งนี้ได้นำแบบวัดการปฏิบัติทางพุทธของดวงเดือน พันธมนาวินและคณะ (2533) มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างเนื่องจากเป็นแบบวัดที่ได้มาตรฐานและมีคุณภาพ

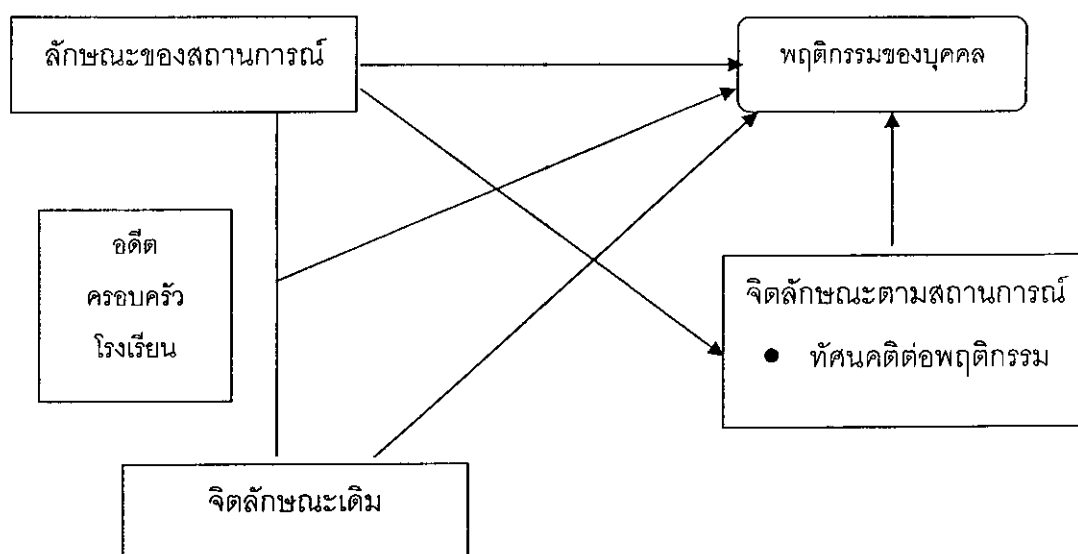
แนวคิดการวิเคราะห์สาเหตุของลักษณะทางพุทธ(ความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธ)และพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน

ลักษณะทางพุทธเป็นลักษณะของบุคคลที่แสดงถึงการเป็นพุทธศาสนิกชนอย่างแท้จริง คือมีจิตใจที่มีความเชื่อ ศรัทธาในพระพุทธศาสนา และมีการปฏิบัติตามหลักคำสอนของพุทธศาสนาซึ่งบุคคลที่มีลักษณะทางพุทธนั้นเป็นบุคคลที่มีลักษณะทางจิตคือมีความเชื่อในคำสอนของพุทธศาสนา และมีพฤติกรรมตามหลักคำสอนทางพุทธ คือ ปฏิบัติทางพุทธ ลักษณะทางพุทธจึงครอบคลุมทั้งลักษณะทางจิตและพฤติกรรมของบุคคล ลักษณะทางพุทธศาสนานั้นไม่ได้เป็นสิ่งที่ติดตัวบุคคลมาตั้งแต่กำเนิดจำเป็นต้องมีการปลูกฝังไปจนตลอดชีวิตของบุคคล โดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดทางศาสนา ซึ่งการถ่ายทอดทางศาสนานี้ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการถ่ายทอดทางสังคม และเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเนื่องจากการปลูกฝังความเชื่อ ค่านิยม ซึ่งจะเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของบุคคล การถ่ายทอดทางสังคมหรือการถ่ายทอดทางศาสนานั้นมักจะเป็นการสั่งสอนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการโดยผ่านสถาบันการถ่ายทอดทางสังคม ซึ่งประกอบด้วยครอบครัวและสถาบันการศึกษา สถาบันทางศาสนาและสื่อมวลชนร่วมกันในการถ่ายทอดสถาบันทางสังคมเหล่านี้จึงมีบทบาทสำคัญมากต่อการปลูกฝังความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนาให้มีขึ้นในบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งครอบครัวและสถาบันทางการศึกษา ซึ่งเป็นสถาบันที่ใกล้ชิดและมีอิทธิพลต่อการปลูกฝังลักษณะทางพุทธศาสนาให้แก่เด็กมากที่สุด ลักษณะทางพุทธครอบคลุมทั้งลักษณะทางจิตและพฤติกรรมของบุคคล พฤติกรรมกตัญญูกตเวทีถือเป็นพฤติกรรมของบุคคลที่เป็นการปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเนื่องจาก หลักธรรมเรื่องกตัญญูกตเวทีเป็นหนึ่งในหลักธรรมทางพุทธที่สอนให้บุคคลรู้จักการตอบแทนบุญคุณของผู้ที่มีพระคุณต่อตน พุทธศาสนิกชนที่ดีจึงควรที่จะปฏิบัติตนอยู่ในหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนา การแสดงพฤติกรรมกตัญญูต่อบุคคลที่มีพระคุณต่อเรา เช่น บิดามารดา ครูอาจารย์ จึงเป็นหน้าที่หนึ่งของชาวพุทธ เป็นการปฏิบัติตามหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่มีผลมาจากการที่บุคคลมีความเชื่อทางพุทธเกี่ยวกับหลักธรรมเรื่องกตัญญูกตเวทีตานั้นเอง พฤติกรรมกตัญญูกตเวทีจึงถือเป็นการปฏิบัติทางพุทธอย่างหนึ่งที่แสดงถึงการมีลักษณะทางพุทธของบุคคล ดังนั้นการศึกษาถึงสาเหตุการแสดงพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของบุคคลนั้นจะทำให้เข้าใจลักษณะทางพุทธของบุคคลในส่วนของการปฏิบัติทางพุทธได้ การที่บุคคลจะแสดงพฤติกรรมการ

กระทำอย่างใดอย่างหนึ่งนั้น มีสาเหตุมาจากหลายปัจจัย การศึกษาสาเหตุของพฤติกรรม ของมนุษย์จึงต้องอาศัยความรู้จากเนื้อหาวิชาหลายด้านรวมกัน เพื่อนำไปสู่การเข้าใจ ทำนายและพัฒนาพฤติกรรมของมนุษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ พฤติกรรมของมนุษย์นั้น มีสาเหตุมาจากปัจจัยหลัก 2 ประการ คือ 1) ปัจจัยภายในตัวบุคคล ได้แก่ ลักษณะทางจิตใจของมนุษย์ เช่น ทักษะ บุคลิกภาพ แรงจูงใจและการรับรู้ด้านต่างๆ 2) ปัจจัยภายนอกตัวบุคคล เช่น สภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม โดยทั่วไปการวิเคราะห์สาเหตุของพฤติกรรมมนุษย์จะใช้รูปแบบใดรูปแบบหนึ่งใน 4 รูปแบบ คือ 1) แนวคิดที่เน้นจิตลักษณะ (Trait Model) คือเน้นลักษณะภายในตัวบุคคลที่เป็นสาเหตุของพฤติกรรม ได้แก่ การศึกษาบุคลิกภาพของบุคคลซึ่งประกอบขึ้นด้วยลักษณะทางจิตใจย่อยๆ หลายลักษณะที่คงสภาพอยู่ภายในตัวบุคคล 2) แนวคิดการวิเคราะห์พลวัตทางจิต (Psychodynamic Model) เป็นแนวคิดที่มุ่งศึกษาโครงสร้างทางจิตที่เป็นสาเหตุของพฤติกรรม ประกอบด้วย id ego superego โครงสร้างทางจิตทั้ง 3 ด้านนี้จะมีความขัดแย้งกันตลอดเวลาและแสดงออกมาในรูปของพฤติกรรมที่เหมาะสมและไม่เหมาะสม 3) แนวคิดสถานการณ์นิยม (Situational Model) เป็นแนวคิดที่เน้นถึงอิทธิพลของสถานการณ์ภายนอกที่เป็นสาเหตุของพฤติกรรม พฤติกรรมของมนุษย์อาจแก้ไขปรับปรุง เปลี่ยนแปลงได้ตลอดอาศัยสถานการณ์แวดล้อมภายนอก เงื่อนไขทางสังคมและสิ่งเร้าต่างๆ ซึ่งทำให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมออกมาในลักษณะต่างๆ กัน 4) แนวคิดปฏิสัมพันธ์นิยม (Interactionism Model) เป็นแนวคิดที่เน้นความสำคัญของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสถานการณ์ (งามตา วนิทนันทน์ 2536 : 9) เป็นแนวคิดที่เน้นความสัมพันธ์หลายทิศทางระหว่างบุคคลกับสถานการณ์หรือสิ่งแวดล้อม โดยปฏิภริยาที่เกิดขึ้นมีความเชื่อมโยงและต่อเนื่องกัน เนื่องจากปัจจัยภายนอกของบุคคลไม่สามารถอธิบายถึงพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลได้อย่างชัดเจน ดังนั้นการอธิบายด้วยปัจจัยภายในบุคคลประกอบด้วยกันจึงจะเพียงพอในการอธิบายถึงพฤติกรรมของบุคคลโดยพฤติกรรมที่แท้จริงของบุคคลนั้นเป็นผลมาจากการกระทำของกระบวนการต่อเนื่องของปฏิสัมพันธ์หลายทิศทางหรือเป็นผลสะท้อนกลับระหว่างบุคคลกับสถานการณ์ที่บุคคลเผชิญอยู่ (Magnusson & Endler.1977 : 3-4)

รูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยม (Interactionism Model) จะกำหนดสาเหตุของพฤติกรรมมนุษย์เป็น 4 ประการ คือ 1) ลักษณะสถานการณ์ 2) จิตลักษณะเดิม 3) จิตลักษณะเดิมมีอิทธิพลร่วมกับสถานการณ์ 4) จิตลักษณะตามสถานการณ์ จึงเป็นการอธิบายพฤติกรรมที่มุ่งเน้นความสำคัญของปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางจิตใจของบุคคล (ปัจจัยภายใน) กับสถานการณ์ที่เขาประสบอยู่ (ปัจจัยภายนอก) จัดเป็นรูปแบบที่พยายามจะอธิบายสาเหตุของพฤติกรรมมนุษย์อย่างครอบคลุมมากที่สุด ในปัจจุบันของวิชาการทางจิตวิทยา โดยมีการศึกษาปฏิสัมพันธ์ใน 2 ลักษณะ ลักษณะแรกศึกษาปฏิสัมพันธ์เชิงสถิติวิเคราะห์ หรือ ปฏิสัมพันธ์แบบกลไก (Mechanical Interaction) ซึ่งเป็นการศึกษาอิทธิพลร่วมระหว่างลักษณะทางจิตใจของผู้กระทำ 1 ตัวแปรกับสถานการณ์ที่จะกระทำ 1

ตัวแปร ซึ่งส่งผลต่อความแปรเปลี่ยนของคะแนนพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งในบุคคล การวิเคราะห์สามารถวิเคราะห์ได้โดยการวิเคราะห์แบบ ANOVA โดยมีตัวแปรทางจิตและสถานการณ์ที่เป็นตัวแปรต้นและพฤติกรรมเป็นตัวแปรตาม ลักษณะที่สอง คือศึกษาปฏิสัมพันธ์เชิงจิตลักษณะตามสถานการณ์ (Organismic Interaction) หมายถึง การศึกษาลักษณะทางจิตของบุคคลที่แปรเปลี่ยนไปตามสถานการณ์หรือมีความไวต่อสถานการณ์ที่บุคคลเผชิญ ลักษณะทางจิตนี้เป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางจิตใจเดิมกับสถานการณ์ปัจจุบันของบุคคล ทำให้เกิดลักษณะจิตตามสถานการณ์ในบุคคลนั้นซึ่งปฏิสัมพันธ์ที่เกิดภายในจิตใจของบุคคล ตัวอย่างเช่น การที่ประชาชนมีเจตคติที่ดีต่อการรักษาความสะอาดท้องถนน อาจเกิดจากการรณรงค์ไม่ทิ้งขยะในท้องถนนของฝ่ายเทศบาล (งามตา วรินทร์านนท์, 2540)

ภาพประกอบ 1 แสดงการวิเคราะห์สาเหตุของพฤติกรรม ด้วยรูปแบบทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยม (Interactionism Model) แหล่งที่มา : ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2541 : 105)

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แนวการวิเคราะห์สาเหตุของลักษณะทางพุททซึ่งเป็นทั้งลักษณะทางจิตและพฤติกรรมของบุคคล คือประกอบด้วยความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทท และการวิเคราะห์สาเหตุของพฤติกรรมกตัญญูกตเวทิตามแนวทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยม (Interactionism Model) เป็นแนวทางเบื้องต้นในการประมวลเอกสารเพื่อกำหนดตัวแปรเชิงเหตุในการอธิบายลักษณะทางพุททและพฤติกรรมกตัญญูกตเวทิตะของนักเรียน จากการวิเคราะห์สาเหตุตามแนวทฤษฎีดังกล่าว สามารถแบ่งสาเหตุที่สำคัญที่ก่อให้เกิดลักษณะทางพุททและสาเหตุของพฤติกรรมกตัญญูกตเวทิตะของนักเรียนได้

2 ประเภท คือ 1) ลักษณะทางสังคม หมายถึง สิ่งแวดล้อมทางสังคมที่มีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียน เป็นสิ่ง
 ที่เชื่อให้เกิดลักษณะทางพุทธในนักเรียนขึ้น เช่น ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูจากบิดามารดาที่ส่งเสริม
 ความเป็นพุทธศาสนิกชนแก่เด็ก ส่งเสริมให้เด็กเป็นผู้ที่มีความกตัญญูต่อบุคคลที่มีพระคุณ ลักษณะ
 ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตยที่ส่งผลให้เกิดลักษณะทางพุทธรวมทั้ง
 กิจกรรมการสอนในโรงเรียนที่ฝึกฝนให้เด็กได้แสดงความเป็นพุทธศาสนิกชน และแสดงพฤติกรรม
 กตัญญูต่อบุคคลอื่น ถ้าเด็กได้มีโอกาสฝึกฝนอยู่เสมอ ๆ ได้เรียนรู้ความเชื่อทางพุทธ เรียนรู้หลักคำสอนทาง
 พุทธศาสนาและการฝึกปฏิบัติหน้าที่ของชาวพุทธ อยู่ตลอดเวลา เด็กก็มีแนวโน้มที่จะเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี
 ซึ่งการที่เด็กได้มีโอกาสเข้าเรียนในโรงเรียนที่เน้นการเรียนการสอนตามแนวพุทธศาสนาจะทำให้เด็กมี
 โอกาสใกล้ชิดพุทธศาสนามากขึ้นเพราะโรงเรียนเน้นพุทธจะมีกิจกรรมเกี่ยวกับพุทธศาสนาให้นักเรียน
 ได้ปฏิบัติไปพร้อมๆกับการส่งเสริมให้เด็กได้เข้าใจหลักธรรมคำสอนทางพุทธ มีความเชื่อทางพุทธและ
 นำไปปฏิบัติได้ถูกต้อง ทำให้เด็กเป็นผู้ที่มีลักษณะทางพุทธในจิตใจสามารถแสดงออกเป็นพฤติกรรมที่
 ดีเช่น เป็นเด็กที่มีความกตัญญูต่อบุคคลอื่นได้ 2) ลักษณะทางจิตของนักเรียน หมายถึง ลักษณะทางจิตใจที่
 ผลักดันให้เกิดลักษณะทางพุทธ เป็นลักษณะที่สะสมในตัวนักเรียนมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ในงานวิจัย
 ครั้งนี้ได้กำหนดตัวแปรลักษณะทางจิตจากการศึกษาทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม เนื่องจากเป็นทฤษฎีที่เข้า
 มามาตรฐาน 2 ด้าน คือ เป็นงานวิจัยที่วิเคราะห์สาเหตุทางด้านจิตใจในพฤติกรรมต่างๆ ของคนไทย และ
 การวิจัยที่นำมาใช้ส่วนใหญ่จะยึดรูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยม (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2541 : 105) ซึ่ง
 สอดคล้องในการนำไปใช้เพื่อการวิเคราะห์สาเหตุของลักษณะทางพุทธและพฤติกรรมกตัญญูต่อบุคคล
 ของนักเรียน โดยจิตลักษณะที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์สาเหตุของลักษณะทางพุทธและพฤติกรรม
 กตัญญูต่อบุคคลอื่นของเด็กในครั้งนี้ได้แก่ ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน ความเชื่ออำนาจภายในตน
 และทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธซึ่งจากการประมวลเอกสารแล้วพบว่า ประเทศไทยเป็นประเทศที่
 ประชาชนนับถือพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ มีหลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต
 จึงควรที่จะนำหลักปฏิบัติและความเชื่อทางพุทธศาสนาซึ่งก็คือลักษณะทางพุทธของบุคคลมาเป็น
 แนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมจริยธรรม พฤติกรรมกตัญญูจัดเป็นพฤติกรรมจริยธรรมพฤติกรรมหนึ่ง
 ลักษณะทางพุทธศาสนามีความสัมพันธ์ทางบวกกับลักษณะทางจิตด้านจริยธรรม ซึ่งลักษณะทางจิต
 ด้านจิตด้านจริยธรรมจะทำให้เกิดพฤติกรรมที่พึงปรารถนาตามมา (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2529 :
 18-21) เช่น ทัศนคติต่อลักษณะทางพุทธเป็นลักษณะทางจิตด้านจริยธรรมที่มีความสัมพันธ์กับ
 ลักษณะทางพุทธ ซึ่งจะทำให้เกิดพฤติกรรมกตัญญูต่อบุคคลอื่นตามมา เป็นต้น การส่งเสริมลักษณะทาง
 พุทธในนักเรียนนั้นมีวิธีการหลายรูปแบบ การจัดตั้งโรงเรียนทางพุทธศาสนาหรือโรงเรียนที่วัดเข้ามามี
 ส่วนในการบริหารจัดการที่เรียกว่า โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ก็เป็นรูปแบบหนึ่งที่ทำ
 ให้นักเรียนได้ใกล้ชิดศาสนามากขึ้น ได้เรียนรู้หลักธรรมทางศาสนา และมีโอกาสร่วมกิจกรรมทาง

ศาสนามากขึ้น จุดเน้นของโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาคือการให้การศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม เข้าใจในหลักธรรมทางพุทธศาสนาและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ มุ่งสอนให้นักเรียนเป็นพุทธศาสนิกชนมีความเชื่อในศีล สมาธิ ปัญญา และปฏิบัติตนให้อยู่ในไตรสิกขาและหลักธรรมที่สำคัญในการดำเนินชีวิต โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาจึงเป็นโรงเรียนที่มีการส่งเสริมลักษณะทางพุทธให้กับนักเรียนอย่างชัดเจน ซึ่งจะส่งผลไปสู่การพัฒนาพฤติกรรมจริยธรรม เช่นพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีในนักเรียนได้ การศึกษาสาเหตุของลักษณะทางพุทธของนักเรียนในโรงเรียนที่เน้นการสอนแบบพุทธศาสนากับโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วไปโดยศึกษว่านอกจากประเภทของโรงเรียนที่ต่างกันแล้ว ลักษณะทางสังคม ลักษณะทางจิต ของนักเรียนมีผลต่อลักษณะทางพุทธของนักเรียนหรือไม่อย่างไร จะทำให้เข้าใจสาเหตุการเกิดลักษณะทางพุทธของนักเรียนได้ชัดเจนมากขึ้น นอกจากนี้การศึกษาถึงสาเหตุของพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียนว่านอกจากเกิดขึ้นเนื่องจากการที่นักเรียนได้รับการส่งเสริมให้มีลักษณะทางพุทธสูงแล้ว ลักษณะทางสังคม และลักษณะทางจิตใดบ้างที่ทำให้เกิดพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียนก็จะทำให้เข้าใจสาเหตุการเกิดพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีในนักเรียนได้มากขึ้นเช่นกัน

ลักษณะทางสังคมกับลักษณะทางพุทธ(ความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธ)และพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน

สถานการณ์ หมายถึง สิ่งแวดล้อมทางสังคมที่บุคคลประสบอยู่จากอดีตสู่ปัจจุบัน ซึ่งอาจบีบคั้น ยับยั้ง หรือเอื้ออำนวยให้บุคคลแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง (ทิพย์สุดา จันทรแจ่มหล้า. 2544 :19) สิ่งแวดล้อมทางสังคมของเด็กนั้น ประกอบด้วย สภาพแวดล้อมหรือสิ่งที่เด็กได้ประสบ ในโรงเรียน เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนๆ การเรียนการสอนของครู กฎระเบียบในห้องเรียน สิ่งที่ได้ประสบพบเห็นในครอบครัว เช่น การปฏิบัติตนของพ่อแม่ ความสัมพันธ์ของพ่อแม่ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ลักษณะทางสังคม รูปแบบพฤติกรรมต่างๆ เด็กจะค่อยๆ ซึมซับสิ่งที่ได้พบเห็น ใน รูปแบบของความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยมของสังคม และมีผลให้เกิดการยอมรับลักษณะและกฎเกณฑ์ทางสังคมที่ได้เรียนรู้มานั้นมาเป็นลักษณะของตนเองในการแสดงพฤติกรรม กระบวนการในการเรียนรู้ของเด็กดังกล่าว เรียกว่า กระบวนการถ่ายทอดทางสังคม (Socialization) ซึ่งเป็นกระบวนการหรือ วิธีการที่บุคคลได้เรียนรู้ทักษะ ความรู้ ค่านิยม แรงจูงใจและบทบาทที่เหมาะสมกับตำแหน่งของเขาในกลุ่มถือได้ว่าเป็นกระบวนการซับซ้อนที่เกี่ยวข้องกับบุคคลตลอดชีวิต ตั้งแต่วัยทารก วัยทำงาน ตราบจนกระทั่งวัยชรา ซึ่งขั้นตอนของกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมของบุคคลเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีความสัมพันธ์กับขั้นตอนของชีวิต(อ้อมเดือน สดมณี และคณะ. 2543 :19

อ้างอิงจาก ; Stryker.1980 ; Stryker & Statham.1985 :352) ในการศึกษาครั้งนี้จึงได้ศึกษาตัวแปร ลักษณะทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธและพฤติกรรมกตัญญูตเวทีของนักเรียนโดยใช้แนวคิดในการถ่ายทอดทางสังคมเป็นแนวทางในการกำหนดตัวแปร ซึ่งตัวแปรลักษณะทางสังคมที่ศึกษาประกอบด้วย 4 ตัวแปร คือ 1)ประเภทของโรงเรียน (การกุศล – ไม่การกุศล) 2) การอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ 3) การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียน 4)ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตยซึ่งตัวแปร ประเภทของโรงเรียน การเข้าและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตยนั้นเป็นผลมาจากกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมในโรงเรียน และตัวแปร การอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ เป็นตัวแปรที่เป็นผลมาจากกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมในครอบครัว โดยมีรายละเอียดของแนวคิดการถ่ายทอดทางสังคมและตัวแปรต่าง ๆ ดังนี้

แนวคิดการถ่ายทอดทางสังคมกับลักษณะทางพุทธ (ความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธ) และพฤติกรรมกตัญญูตเวทีของนักเรียน

การถ่ายทอดทางสังคม หรือบางครั้งเรียกการขัดเกลาทางสังคม เป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงปัจเจกบุคคลกับวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน การถ่ายทอดทางสังคมโดยทั่วไป หมายถึง กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับบุคคลตลอดชีวิต เป็นวิถีทางที่บุคคลเรียนรู้ทักษะ ความรู้ ค่านิยม แรงจูงใจ และบทบาทที่เหมาะสมกับตำแหน่งของเขาในกลุ่มหรือในสังคม โดยผ่านตัวแทนในการถ่ายทอดทางสังคม (Socializing Agent) เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา และกลุ่มเพื่อน เป็นต้น (ศิริน สุสุข .2532 ; อ้างอิงจาก Stewart.1978) กระบวนการถ่ายทอดทางสังคมเป็นกระบวนการเชื่อมโยงบุคคลเข้ากับสังคมและวัฒนธรรมของเขา บุคคลจะเรียนรู้และซึมซาบเอาความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม และปทัสถานของสังคมที่เขาเป็นสมาชิกอยู่เข้าไปเพื่อเป็นพื้นฐานในการกำหนดแนวความคิด และพฤติกรรม การถ่ายทอดทางสังคมเป็นกระบวนการที่มีโครงสร้างและส่งผลกระทบต่อบุคคลในลักษณะที่คล้ายคลึงกันไม่ว่าจะเกิด ณ ที่แห่งใด แต่อาจมีเนื้อหาสาระที่แตกต่างกันไป จึงเป็นกระบวนการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคลที่ส่งวนไว้ซึ่งเอกลักษณ์เฉพาะตนและค่านิยมของวัฒนธรรมย่อย นอกจากนี้การถ่ายทอดทางสังคมยังเป็นกระบวนการแบบสลับกลับสองทิศทาง ผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอดต่างมีอิทธิพลต่อกันและกัน (งามตา วนิทนันทน์ : 2545) เป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างตัวแทนการถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด จากกระบวนการปฏิสัมพันธ์นี้จะทำให้เกิดการเรียนรู้แล้วซึมซับเข้าไปภายใน (internalization) โดยสิ่งที่บุคคลจะได้เรียนรู้และซึมซับเข้าไปในันก็คือบรรทัดฐาน ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี และวิถีปฏิบัติต่างๆ ของสังคมที่ตนอาศัยอยู่ อันทำให้บุคคลมีเจตคติ ค่านิยม มีพฤติกรรมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวัฒนธรรมในสังคมของตนและสามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้ อาจกล่าวได้ว่าการถ่ายทอดทางสังคมเป็นกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรม

ของสังคมยุคหนึ่งไปยังอีกยุคหนึ่ง (จิราภา เต็งไทรรัตน์ และคณะ. 2542 ; ลาดทองใบ ภูอภิรมย์. 2531 ; สุพัตรา สุภาพ. 2537) การถ่ายทอดทางสังคมในวัยเด็ก บางครั้งเรียกว่า "การถ่ายทอดทางสังคมขั้นปฐมภูมิ" (Primary Socialization) เป็นการถ่ายทอดทางสังคมที่ไม่ได้เสร็จสมบูรณ์ในวัยเด็ก เมื่อเจริญเติบโตขึ้นจะมีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการเรียนรู้เกี่ยวกับอาชีพความรับผิดชอบ แนวคิดและทัศนคติใหม่ๆ ซึ่งเรียกว่า "การถ่ายทอดทางสังคมขั้นทุติยภูมิ" (Secondary Socialization) หรือการถ่ายทอดทางสังคมในหมู่ผู้ใหญ่ (Adult Socialization) (ศิริน สุสุข. 2532 ; อ้างอิงจาก ; Stewart. 1978) การถ่ายทอดทางสังคมถือได้ว่าเป็นกระบวนการซับซ้อนที่เกี่ยวข้องกับบุคคลตลอดช่วงชีวิตตั้งแต่วัยทารก วัยทำงาน ตราบจนกระทั่งวัยชรา ซึ่งขั้นตอนของกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมของแต่ละบุคคลเป็นไปอย่างต่อเนื่อง และมีความสัมพันธ์กับขั้นตอนของชีวิต

ตามแนวคิดของนักสังคมวิทยา การถ่ายทอดทางสังคมเป็นการเปลี่ยนสภาพของบุคคลจากสภาพทางชีววิทยา (biological person) มาเป็นบุคคลของสังคม (social person) โดยสังคมจะกำหนดรูปแบบและหล่อหลอมบุคลิกภาพของบุคคลให้เป็นไปตามที่สังคมต้องการ ซึ่งสถาบันพื้นฐานทางสังคมอันดับแรกที่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดทางสังคม คือสถาบันครอบครัว จากกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมบุคคลจะได้เรียนรู้ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมเกี่ยวกับทักษะที่จำเป็นต่อการอยู่รอดและการบำบัดความต้องการ รวมทั้งเรียนรู้คุณค่า กฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผนของกลุ่มหรือสังคมหนึ่งๆ เพื่อให้บุคคลนั้นมีแบบแผนความประพฤติที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่ม สามารถปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนอย่างมีประสิทธิภาพปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตของกลุ่มได้ และดำรงอยู่ในกลุ่มอย่างเป็นระเบียบ นอกจากนี้การถ่ายทอดทางสังคมจะทำให้เกิดความรู้สึกเกี่ยวกับตน (self) คือรู้สึกว่าเป็นมนุษย์ต่างจากคนอื่น สามารถควบคุมความรู้สึกลึกซึ้ง และสามารถประพฤติปฏิบัติตามกฎระเบียบหรือตามความเหมาะสมในกลุ่มอื่นๆ ได้ (สุพัตรา สุภาพ. 2537)

ส่วนแนวคิดของนักจิตวิเคราะห์ มองว่าการถ่ายทอดทางสังคม คือ การเรียนรู้ที่จะควบคุมแรงขับหรือแรงกระตุ้น พวกเขาเชื่อตามทฤษฎีแรงขับ (Drive theory) ว่า มนุษย์ทุกคนมีแรงขับมาตั้งแต่เกิด ซึ่งก็คือ อิด (id) อันเป็นบุคลิกภาพที่ซ่อนเร้นและอยู่ในภาวะจิตไร้สำนึกของคนเรา แรงขับหรือ อิด (id) ที่ว่านี้สามารถทำลายบุคคลและสังคมได้ อย่างไรก็ตาม เราสามารถเปลี่ยนแรงขับที่อาจก่อให้เกิดความยุ่งยากนี้ให้อยู่ในรูปของพฤติกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมได้โดยผ่านทางกระบวนการถ่ายทอดทางสังคม คือสร้าง ซูเปอร์อีโก้ (superego) อันเป็นตัวแทนของกฎข้อบังคับต่างๆ ทางศีลธรรมทั้งหมดเพื่อคอยเตือน อีโก้ (ego) ที่ทำหน้าที่เป็นสติปัญญาและอยู่ในภาวะจิตสำนึกของคนเราให้รู้ว่าอะไรควรทำหรือไม่ควรทำเพื่อควบคุม อิด (id) ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า เด็กที่ได้รับการถ่ายทอดทางสังคมแม้จะมีแรงขับอยู่ในตัว แต่ก็อยู่ภายใต้ข้อบังคับและถูกควบคุมโดยระเบียบ กฎเกณฑ์ของสังคม (ลาดทองใบ ภูอภิรมย์. 2531)

สรุปแล้วการถ่ายทอดทางสังคมเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมระหว่างผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด ที่บุคคลในสังคมหนึ่งๆจะได้รับความรู้ ทักษะต่างๆ ที่จำเป็นในการดำรงชีวิตเพื่อการอยู่รอด และเรียนรู้แบบแผนความประพฤติและลักษณะทางบุคลิกภาพที่เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้

จุดมุ่งหมายของการถ่ายทอดทางสังคม

จุดมุ่งหมายหลักของการถ่ายทอดทางสังคมมี 5 ประการคือ 1) พัฒนามโนภาพแห่งตน (develop self-concept) 2) ปลูกฝังการฝึกฝนวินัยในตนเอง (instill self-discipline) 3) ปลูกฝังความทะเยอทะยาน (instill ambitions) 4) สอนบทบาททางสังคม (teach social roles) 5) สอนทักษะทางพัฒนาการ (teach developmental skills) (Berns.1997 : 44-49)

1. พัฒนามโนภาพแห่งตน (develop self-concept)

จากประสบการณ์การปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เด็กจะเริ่มแยกแยะตนเองออกจากผู้อื่นซึ่งเด็กจะเรียกตนเองว่า "ฉัน" ("I","me") และเมื่อเด็กเริ่มกระทำสิ่งต่างๆ ได้อย่างอิสระ พวกเขาจะค่อยๆ ตระหนักว่าบุคคลอื่นกำลังประเมินและตัดสินเกี่ยวกับพฤติกรรมของพวกเขาด้วยกฎระเบียบหรือมาตรฐานบางอย่าง ซึ่งกฎระเบียบและมาตรฐานเหล่านั้นเด็กจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้และเข้าใจก่อนที่จะสามารถประเมินตนเองได้ ในขณะที่เด็กค่อยๆ เรียนรู้เกี่ยวกับเกณฑ์ดังกล่าว แต่ละคนจะค่อยๆ พัฒนามโนภาพแห่งตน โดยในมโนภาพนี้จะสะท้อนถึงเจตคติของบุคคลอื่นที่มีต่อเด็กแต่ละคน หรือที่เรียกว่า การมองตนเองสะท้อนจากกระจกเงา (the looking glass self) กล่าวคือ เป็นการมองตนเองโดยใช้สายตาของผู้อื่น เหมือนมองตัวเองจากกระจกเงาและบุคคลจะตัดสินใจเกี่ยวกับการกระทำของตนหรือตีค่าของตนเอง โดยเอาความคิดเห็นของบุคคลอื่นที่มีมองพวกเขามาเป็นเกณฑ์สำคัญ (Berns.1997 :44-45 ; citing Cooley.1964.Human nature and the social order.)

2. ปลูกฝังการฝึกฝนวินัยในตนเอง (instill self-discipline)

วินัยในตนเองครอบคลุมถึงเรื่องความสามารถของบุคคลในการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมที่ควรจะทำ การฝึกฝนคือ การเลื่อนหรือขยายเวลาที่จะได้รับความพึงพอใจในทันทีออกไปเพื่อประโยชน์ในการบรรลุจุดมุ่งหมายที่ดีกว่าหรือสำคัญกว่าในอนาคตเรียกว่าการอดได้รอได้ (postpone gratification) ซึ่งพฤติกรรมเช่นนี้แสดงนัยของการที่สามารถควบคุมตนเอง โดยสามารถอดทนต่อความขัดข้องใจหรือสิ่งที่เป็นอุปสรรคได้ ตัวอย่างเช่น แม่ระงับอารมณ์ไม่ตลกที่แสดงความเกรี้ยวกราดโดยขว้างจานใส่อาหารลงพื้น เพราะว่าแม่ต้องการแสดงตัวอย่างวิธีการจัดการกับความขัดข้องใจให้ลูกเห็น หรือเวลาที่เรายพยายามจะควบคุมน้ำหนัก เราต้องอดทนกับความรู้สึกอยากกินจนกว่าจะถึงมื้ออาหาร หรือผู้หญิงที่ไม่ยอมมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน เพราะเป็นข้อห้ามทางศาสนาหรือเพราะเป็นเป้าหมายส่วนบุคคล

อีกตัวอย่างเช่น ตัวเราเป็นคนที่ไม่ชอบตื่นเช้า แต่ก็ตั้งนาฬิกาปลุกเพื่อให้ตื่นและไปทำงานทันเวลา เพราะเป็นหัวหน้าควบคุมดูแลงาน

3. ปลุกฝังความทะเยอทะยาน (instill ambitions)

การถ่ายทอดทางสังคมจะทำให้เด็กได้เป็นในสิ่งที่พวกเขาอยากจะเป็นอย่างที่ตั้งเป้าหมายไว้ เมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ เช่น อยากเป็นครู ตำรวจ หรือนักธุรกิจ ซึ่งเป้าหมายเหล่านี้จะเป็นเหตุผลที่ทำให้เด็กต้องเข้าเรียนหนังสือที่โรงเรียน ผูกมิตรไมตรีกับบุคคลอื่น ทำตามกฎระเบียบของสังคม และอื่นๆ กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า การถ่ายทอดทางสังคมทำให้การเติบโตเป็นผู้ใหญ่มีความหมาย มีเป้าหมายชัดเจน ซึ่งเด็กจะต้องผ่านกระบวนการนี้เป็นระยะเวลายาวนานเพื่อไปถึงเป้าหมายของตน ตัวอย่างเช่น เด็กที่ไฝฝันอยากเป็นหมอจะต้องขยันและตั้งใจเรียน ซึ่งจะต้องใช้เวลาเรียนนานกว่าสาขาวิชาชีพอื่นๆ คือเรียนในระดับปริญญาตรีถึง 6 ปี และต้องเรียนเพื่อเป็นหมอเชี่ยวชาญเฉพาะทางอีกอย่างน้อย 3 ปี ต้องทำงานวิชาการ เข้ารับการอบรมและศึกษาความรู้ใหม่ๆ ในวงวิชาชีพของตนอยู่เสมอ

4. สอนบทบาททางสังคม (teach social roles)

การเป็นสมาชิกของกลุ่ม บุคคลจะมีบทบาทหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติเพื่อทำให้กลุ่มสมบูรณ์และสามารถดำรงอยู่ได้ ตัวอย่างเช่น ในกลุ่มคนทำงาน ผู้เป็นหัวหน้านีมีบทบาทหน้าที่นำลูกน้องในการปฏิบัติงาน ในกลุ่มครอบครัว พ่อแม่มีบทบาทหน้าที่อบรมเลี้ยงดูลูก ในกลุ่มเพื่อน บทบาทหน้าที่ของเพื่อนคือการสนับสนุนทางอารมณ์ซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ตลอดชีวิตของคนเรามีบทบาททางสังคมหลายอย่าง บทบาทบางอย่างก็เกิดขึ้นในเวลาเดียวกัน ซึ่งเราจะต้องแสดงพฤติกรรมตามบทบาทให้เหมาะสมในแต่ละโอกาส ตัวอย่างเช่น คนๆ หนึ่งอาจจะเป็นทั้งภรรยา แม่ ลูก ครู และเป็นเพื่อนในเวลาเดียวกัน โดยในฐานะภรรยาจะต้องเป็นเพื่อนคู่คิดที่ดีของสามี ในฐานะแม่จะต้องเลี้ยงดูลูก ในฐานะลูกจะต้องเป็นคนที่น่าอนซอนง่าย ในฐานะครูจะต้องคอยสนับสนุนลูกศิษย์ ในฐานะเพื่อนจะต้องเป็นผู้สนับสนุนทางอารมณ์

5. สอนทักษะทางพัฒนาการ (teach developmental skills)

การสอนทักษะทางสังคม ทางอารมณ์ และทางสติปัญญาให้แก่เด็กโดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมก็เพื่อให้พวกเขาปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ในสังคม โดยทักษะทางสังคมจะเกี่ยวกับการเรียนรู้วิธีการรับข่าวสารข้อมูลจากบุคคลอื่น วิธีการใช้โทรศัพท์ การต่อรองทางธุรกิจ และอื่นๆ ทักษะทางอารมณ์นั้นเกี่ยวกับการควบคุมแรงกระตุ้นในทางก้าวร้าว การเรียนรู้ที่จะจัดการกับความรู้สึกขัดข้องใจโดยหาเป้าหมายอื่นมาทดแทนเป้าหมายเดิมที่ถูกขัดขวาง หรือการแสดงความรักตอบต่อความผิดพลาดที่ตนเป็นผู้กระทำ เป็นต้น ส่วนทักษะทางสติปัญญาจะเกี่ยวกับการอ่าน การคิดเลข การเขียน การแก้ปัญหา ความรู้ด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เป็นต้น

คนในสังคมทุกคนเป็นผลลัพธ์ของกระบวนการถ่ายทอดทางสังคม ในกระบวนการดังกล่าว บุคคลจะได้ปฏิสัมพันธ์กับตัวแทนการถ่ายทอดที่สำคัญ ผู้ซึ่งหล่อหลอมให้พวกเขามีคุณสมบัติตามที่สังคมต้องการ สังคมโดยรวมประกอบด้วยกลุ่มทางสังคมหลายๆ กลุ่มที่มีส่วนในการขัดเกลาบุคคล เช่น พ่อแม่ ครู เพื่อน สื่อมวลชน ชุมชนที่บุคคลอาศัยอยู่ เป็นต้น โดยกลุ่มต่างๆ เหล่านี้ หรือที่เรียกว่า ตัวแทนการถ่ายทอดทางสังคม จะแสดงอิทธิพลในวิถีทางต่างกันและต่างเวลากัน กล่าวได้ว่า ตัวแทนการถ่ายทอดแต่ละกลุ่มมีบทบาทหน้าที่เฉพาะของตนในกระบวนการถ่ายทอดทางสังคม (Bern.1997 : 51) สำหรับในช่วงต้นของชีวิตตั้งแต่แรกเกิดกลุ่มทางสังคมกลุ่มแรกที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับเด็กก็คือ ครอบครัว โดยมีหน้าที่รับผิดชอบหลักในการอบรมเลี้ยงดูเพื่อให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ (อัจฉรา สุขารมณ. 2531 : 54) ภายในครอบครัวบุคคลที่มีหน้าที่หลักในการเลี้ยงดูและอบรมสั่งสอนลูกก็คือ พ่อแม่ ในกระบวนการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ปฏิสัมพันธ์กับลูกด้วยวิธีการต่างๆ ทั้งทางกายหรือทางวาจาเป็นการแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูก (parents-child relationship) ซึ่งความสัมพันธ์ตามบทบาทที่ว่ามีอิทธิพลต่อลูกอย่างมาก การเรียนรู้ครั้งแรกของลูกขึ้นอยู่กับกระบวนการอบรมสั่งสอนของพ่อแม่ว่ากล่าวกันว่า “พ่อแม่คือครูคนแรกของลูก” (อำไพพรรณ ปัญญาโรจน์. 2545 : 29-31) ซึ่งบทบาทของทั้งพ่อและแม่ในการดูแลเด็กจะมีอิทธิพลต่อความรู้สึกผูกพันที่เด็กมีต่อพ่อแม่ แต่แม่จะมีโอกาสเลี้ยงดูอย่างใกล้ชิดในช่วงต้นมากกว่าพ่อ โดยทั้งการให้การสัมผัสทางกายอย่างอบอุ่น เช่น กอด อุ้ม การให้นมลูก การให้ความสนใจ เช่น ตอบสนองความต้องการเมื่อเด็กร้อง พูดคุย เล่นด้วย (สุนน อมรวิวัฒน์ และคณะ.2534 : 273)

วิธีการถ่ายทอดทางสังคมของพ่อแม่สามารถกระทำได้โดยอาศัยการอบรมเลี้ยงดู ซึ่งนับเป็นสิ่งสำคัญเบื้องต้นที่สุดที่เด็กได้รับเพราะเป็นการอบรมจากผู้ใกล้ชิดที่มีความผูกพันกันลึกซึ้งซึ่งจะมีอิทธิพล ต่ออารมณ์ เจตคติและแบบความประพฤติของเด็กเป็นอย่างยิ่ง การอบรมแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ (สุพัตราสุภาพ. 2537 : 59)

1. การอบรมทางตรง ด้วยการบอกกล่าวอย่างชัดเจนว่า อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ อะไรผิด อะไรถูก เป็นต้น วิธีการนี้มีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพมาก เนื่องจากการชี้แนะแนวทางในการปฏิบัติโดยเจตนา เพื่อให้เด็กวางตัวได้ถูกต้องและเหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆ เช่น สอนให้เด็กกิน เล่น และนอนเป็นเวลา เมื่อพบผู้ใหญ่ต้องยกมือไหว้ พูดจาไพเราะ เป็นต้น

2. การอบรมทางอ้อม เป็นการอบรมโดยไม่รู้ตัว เป็นสิ่งที่เด็กได้รู้ได้เห็น และซึมซาบเข้าไปในจิตใจ ซึ่งเด็กอาจจะนำไปปฏิบัติในอนาคต หรือมีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็ก เช่น พ่อแม่ชอบใช้คำหยาบ เด็กก็จะใช้คำหยาบตาม เป็นต้น

นอกจากนี้ เบิร์น (Berns.1997) ได้แบ่งวิธีการถ่ายทอดทางสังคมที่ช่วยให้บุคคลเรียนรู้เกี่ยวกับวิธีสังคมเพื่อให้สามารถปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมไว้ 5 วิธีการ ได้แก่ 1) วิธีการทางความรู้สึก

(affective methods) 2) วิธีการทางการกระทำ (operant methods) 3) วิธีการทางการสังเกต (observational methods) 4) วิธีการทางปัญญา (cognitive methods) 5) วิธีการทางวัฒนธรรมทางสังคม (sociocultural methods) ซึ่งแต่ละวิธีการก็มีหลักการแตกต่างกันดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.วิธีการทางความรู้สึก (affective methods) วิธีการนี้อาศัยความผูกพันระหว่างบุคคลเป็นจุดเริ่มต้นของการถ่ายทอดทางสังคม เด็กจะมีรูปแบบความผูกพันกับพ่อแม่รูปแบบใดก็ตามขึ้นอยู่กับ การตอบสนองของพ่อแม่ คือ ถ้าพ่อแม่ตอบสนองความต้องการทางร่างกายและจิตใจของเด็กอย่างเหมาะสม เด็กจะพัฒนาความผูกพันแบบมั่นคง (secure attachment) ขึ้นและก่อให้เกิดความไว้วางใจที่เด็กจะมีต่อความสัมพันธ์ระหว่างตนกับบุคคลอื่นได้ (Bern.1997:66; citing Erikson.1963.Childhood and society)

2.วิธีการทางการกระทำ (operant methods) วิธีการนี้ใช้การเสริมแรงเพื่อให้พฤติกรรมเพิ่มขึ้น และการลงโทษเพื่อให้ลดพฤติกรรมลงเนื่องจากได้รับผลกระทบที่ไม่น่าพึงพอใจ ในกรณีที่ต้องการสร้างพฤติกรรมใหม่ที่ซับซ้อน มีหลายขั้นตอน เทคนิคการแต่งพฤติกรรม (shaping) จะถูกนำมาใช้ เป็นการให้การเสริมแรงต่อพฤติกรรมที่คาดว่าจะนำไปสู่พฤติกรรมที่ต้องการจนพฤติกรรมนั้นเกิดขึ้นและคงสภาพอยู่

3.วิธีการทางการสังเกต (observational methods) บุคคลจะได้เรียนรู้จากการสังเกตตัวแบบ พฤติกรรมของบุคคลอื่น สิ่งที่บุคคลสามารถเรียนรู้จากตัวแบบคือ พฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสม เจตคติ รวมทั้งเรื่องอารมณ์ โดยผู้ที่เป็นตัวแบบได้แก่ พ่อแม่ พี่น้อง ญาติ เพื่อน ครู หรือตัวละครในโทรทัศน์ เป็นต้น

4.วิธีการทางปัญญา (cognitive methods) วิธีการทางปัญญาจะเน้นที่กระบวนการคิดของบุคคลในการเรียนรู้บางสิ่งบางอย่างโดยผ่านทางวิธีการต่างๆ เช่น การสอน (instructions) เป็นการให้ความรู้และข้อมูลในรูปของวิธีการทำ ขั้นตอนการปฏิบัติ การสอนจะมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความสามารถในการเข้าใจและจดจำสิ่งที่ได้รับรู้มาของเด็ก การตั้งมาตรฐาน (setting standards) มาตรฐานที่พ่อแม่ตั้งสำหรับลูกจะบอกให้ลูกรู้ล่วงหน้าว่าพ่อแม่คาดหวังหรือไม่คาดหวังอะไรจากพวกเขา เป็นการบอกให้ลูกรู้ว่าสิ่งใดควรทำไม่ควรทำ และการใช้เหตุผล (reasons and reasoning) วัตถุประสงค์ของการให้เหตุผลในกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมก็เพื่อให้เด็กสามารถนำเหตุผลนั้นไปอ้างอิงได้เมื่อเผชิญกับสถานการณ์อื่นที่ใกล้เคียงกัน พ่อแม่ที่คาดหวังจะให้ลูกเชื่อฟัง คำสอนโดยคำนึงถึงสิทธิของลูกและไม่ใช้การบังคับ จัดเป็นพ่อแม่ประเภทมีเหตุผล (authoritative)

5. วิธีการทางวัฒนธรรมทางสังคม (sociocultural methods) วัฒนธรรมทางสังคมที่อยู่ล้อมรอบตัวบุคคลจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลนั้นอย่างต่อเนื่อง อันทำให้การแสดงออกนั้น

สอดคล้องกับแบบอย่างที่มีมาก่อน ซึ่งเทคนิคการถ่ายทอดทางสังคมตามวิธีการทางวัฒนธรรมทางสังคม เช่น ความกดดันจากกลุ่ม ขนบธรรมเนียมของสังคม เป็นต้น

ตัวแทนของการถ่ายทอดทางสังคมที่สำคัญ อีกตัวแทนหนึ่งก็คือ สถาบันการศึกษา การที่เด็กได้เข้าศึกษาในโรงเรียนทำให้เด็กได้รับการถ่ายทอด ความคิด เจตคติ ค่านิยม และพฤติกรรมที่พึงามของสังคมจากสิ่งแวดล้อมและบุคคลต่างๆที่อยู่ในสังคมโรงเรียน โรงเรียนนับเป็นตัวแทนในการถ่ายทอดทางสังคมแห่งแรกภายนอกครอบครัวสำหรับเด็ก ภายในโรงเรียนเด็กจะได้รับความรู้ทางวิชาการ ทักษะ ตลอดจนทัศนคติและค่านิยมต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในสังคม บทบาททางสังคมที่เด็กเรียนรู้จากโรงเรียนเป็นบทบาทในความหมายที่กว้างกว่าบทบาทที่เด็กเรียนรู้จากครอบครัว การถ่ายทอดทางสังคมในโรงเรียนจะเน้นการยอมทำตามกฎระเบียบและการใช้อำนาจที่เป็นอำนาจระหว่างบุคคล ซึ่งเป็นพื้นฐานการปรับตัวเพื่อความสำเร็จในการทำหน้าที่ในสังคม ที่บ้านเด็กเรียนรู้ที่จะเชื่อฟังพ่อแม่ในฐานะผู้มีอำนาจเหนือตน ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และเด็กอยู่บนพื้นฐานความเป็นส่วนตัว แต่ที่โรงเรียน เด็กเรียนรู้ที่จะเชื่อฟังกฎระเบียบที่ไม่ได้เป็นแบบส่วนตัว แต่เป็นกฎระเบียบของโรงเรียนในความหมายที่เป็นนามธรรม เป็นอำนาจที่เด็กยอมรับนับถือ ในโรงเรียนครูจะมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดทางสังคม ครูจะมีหน้าที่อบรมสั่งสอนเด็กทั้งด้านวิชาการ คุณธรรม จริยธรรมที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ปลุกฝังค่านิยมอันดีงามให้แก่เด็ก ครูที่ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องเป็นครูที่มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดวิชาความรู้ด้านต่างๆตามหลักสูตร และจะต้องมีความรู้ทางจิตวิทยาเกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคลด้วยเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนและสร้างบรรยากาศที่ดีในห้องเรียน ความรู้ทางจิตวิทยาที่ครูควรทราบคือ รู้จักวิธีการอบรมสั่งสอนเด็กอย่างเหมาะสมตามหลักจิตวิทยา โดยอาศัยวิธีการคล้ายคลึงกับพ่อแม่ ได้แก่ การอบรมสั่งสอนแบบให้ความรักสนับสนุนแก่เด็ก ทำตัวใกล้ชิดกับเด็ก ครูควรรู้จักการให้รางวัลและลงโทษเด็กในปกครองด้วยวิธีที่เหมาะสม และครูต้องเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็กสิ่งใดที่ครูห้ามไม่ให้เด็กทำ ครูก็ต้องไม่ทำพฤติกรรมนั้นด้วย

การถ่ายทอดทางสังคมในวัยรุ่น (Socializing the youth) เป็นการถ่ายทอดทางสังคมระดับทุติยภูมิ วัยรุ่นเป็นวัยที่ได้ผ่านการอบรมมามากพอที่จะรู้และเข้าใจกฎเกณฑ์ของสังคม ซึ่งการอบรมสั่งสอนก็จะได้จากครอบครัว โรงเรียน กลุ่มเพื่อน เป็นต้น เป็นวัยที่เด็กจะพ้นจากสภาพของความเป็นผู้เยาว์ และเริ่มเข้าสู่ภาวะของความเป็นหนุ่มสาว วัยรุ่นจึงเป็นเพียงชั่ววาระหนึ่งของการเจริญเติบโต เป็นระยะที่มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและจิตใจ เพื่อที่จะก้าวไปสู่การเป็นผู้ใหญ่เต็มตัว โดยเฉพาะร่างกายเปลี่ยนไปมาก มีการแปรปรวนของอารมณ์และจิตใจ ความแปรปรวนของอารมณ์เป็นสาเหตุให้เขามีพฤติกรรมแปลกๆ เช่น รักชอบอะไรก็อาจจะรักจนหลง ชอบจนคลั่ง ถ้าเกลียดหรือเสียใจอะไรก็จะเศร้าโศกจนกินไม่ได้นอนไม่หลับ แต่อารมณ์และอาการเหล่านี้จะเปลี่ยนแปลงไปตามวันเวลาที่ผ่านไป

แต่จะมีสิ่งที่เด่นขึ้นมาคือ ความต้องการที่จะให้เป็นที่ยอมรับในกลุ่มเพื่อน ซึ่งเขาคิดว่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดของเขา เราจะเห็นได้ว่า เด็กในวัยรุ่นมักจะทำอะไรตามเพื่อน นอกจากนี้ยังต้องการความเป็นอิสระจากผู้ปกครอง ความต้องการความเป็นอิสระนี้ อาจจะแสดงออกมาในรูปของการต่อต้านระเบียบกฎข้อบังคับต่างๆ เช่น ขัดขืนต่อคำสั่งของพ่อแม่ หรือ ครูอาจารย์ (สุพัตรา สุภาพ. 2538 : 58)

พฤติกรรมในวัยรุ่นมักจะเกิดขึ้นภายในบริบทของการเรียนรู้ และรับรู้ทุกสิ่งรอบๆ ตัว แล้วนำมาปฏิบัติ วัยรุ่นเป็นช่วงวัยที่ต้องการให้ผู้ใหญ่เข้าใจ และยอมรับว่าเขาเป็นบุคคลสำคัญคนหนึ่ง ฉะนั้นการอบรมในวัยนี้จึงอาจจะต้องพบกับ การตึงเครียดบ้าง ถ้าเข้าใจเขาไม่ดีพอ ซึ่งในสังคมที่ซับซ้อน วัยรุ่นจะไม่ได้ใกล้ชิดกับพ่อแม่ผู้ปกครองตลอดเวลา แต่ต้องพบกับกลุ่มต่างๆ ที่มีคุณค่าในแบบต่างๆ กัน ทำให้วัยรุ่นมีโอกาสเลือกที่จะยึดคุณค่าใดเป็นหลัก พ่อแม่ควรเข้าใจและควรปรับปรุงท่าทีของตัวเองเพื่ออบรมสั่งสอน จะได้ผลและเป็นประโยชน์ต่อวัยรุ่นนั้นต่อไป เพื่อเขาจะได้เป็นผู้ใหญ่ที่พร้อมและช่วยตัวเองได้ในอนาคต

ลักษณะทางพุทธเป็นทั้งพฤติกรรมและลักษณะทางจิตซึ่งประกอบด้วย ความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธที่เกิดจากการปลุกฝัง อบรมตั้งแต่วัยเด็ก คุณลักษณะนี้จะพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ จากวัยเด็กไปสู่วัยรุ่นและจากวัยรุ่นไปสู่ผู้ใหญ่ โดยอาศัยสถาบันที่เป็นตัวแทนในการถ่ายทอดลักษณะทางพุทธให้กับบุคคลตั้งแต่วัยเด็กได้แก่ สถาบันครอบครัว และสถาบันการศึกษา สถาบันครอบครัวถือเป็นสถาบันที่สถาบันสำคัญที่มีส่วนในการปลุกฝังและถ่ายทอดลักษณะทางพุทธให้กับเด็ก ครอบครัวกับลักษณะทางพุทธศาสนาของบุคคล ครอบครัวนับว่าเป็นสถาบันแรกที่มีความสำคัญต่อชีวิตของบุคคล เพราะครอบครัวเป็นจุดเริ่มแรกในการเสริมสร้างบุคลิกภาพทุกอย่างในตัวบุคคลไม่ว่าจะเป็นทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยมและการปฏิบัติในด้านต่างๆ ที่บุคคลยึดถือรวมไปถึงการถ่ายทอดลักษณะทางพุทธศาสนาด้วย ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าลักษณะเหล่านี้ล้วนแต่ได้รับอิทธิพลมาจากครอบครัวแทบทั้งสิ้น ในประเทศไทยนั้นนักวิชาการได้สนใจศึกษาการถ่ายทอดลักษณะทางพุทธศาสนาในครอบครัวมานาน มีผลงานวิจัยที่ปรากฏผลการถ่ายทอดลักษณะทางพุทธของครอบครัวอย่างชัดเจน เช่น ฉกาจ ช่วยโต และดวงเดือน พันธมนาวิน (2533) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับการบวชในพุทธศาสนาของชายไทยภาคใต้ โดยได้ทำการศึกษาในกลุ่มพระสงฆ์จำนวน 712 รูป สามเณร 175 รูป และเพื่อนของพระสงฆ์และสามเณร 541 คน รวมทั้งสิ้น 1428 ราย พบว่าในกลุ่มพระสงฆ์และฆราวาส ซึ่งได้รายงานว่าได้ได้รับความอบอุ่นจากครอบครัวมากหรือบิดามารดาเป็นแบบอย่างทางพุทธมาก เป็นผู้ที่มีความเชื่อและมีค่านิยมทางพุทธรวมทั้งมีความตั้งใจปฏิบัติกิจทางสงฆ์สูงกว่าพระสงฆ์และฆราวาสที่รายงานว่าได้ได้รับความอบอุ่นจากครอบครัวน้อยหรือมีบิดาหรือมารดาเป็นแบบอย่างที่ดีทางพุทธน้อย และวันชัย มีกลาง (2530) ทำการศึกษาในกลุ่มนิสิตปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานครจำนวน 507 คน พบว่า นิสิตที่รายงานว่ามีบิดามารดาถ่ายทอดลักษณะทางพุทธ

ให้แก่ตนมากเป็นผู้ที่มีเจตคติที่ดีต่อพุทธศาสนาและมีการปฏิบัติทางพุทธมากกว่านิสิตที่มีลักษณะตรงข้าม จากการศึกษาดังกล่าวจึงสรุปได้ว่าครอบครัว มีการถ่ายทอดลักษณะทางพุทธแก่นุตรของตนมาก จะส่งผลให้นุตรมีลักษณะทางพุทธมาก ครอบครัวจึงมีความเกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธของเด็ก นอกจากสถาบันครอบครัวแล้วสถาบันการศึกษาก็มีส่วนในการถ่ายทอดลักษณะทางพุทธแก่เด็กเช่นกัน อ้อมเดือน สดมณี และนงเล็ก สุขถิ่นไทย (2528) ได้ทำการศึกษากการถ่ายทอดค่านิยมทางศาสนาของครูประถมจำนวน 200 คน จากโรงเรียนในกรุงเทพฯ 10 โรงเรียน พบว่าครูที่รายงานว่าตนถ่ายทอดค่านิยมทางศาสนาให้แก่เด็กมากที่สุดคือ ครูที่ทำงานมานาน 16-30 ปี ส่วนครูที่ทำงานมากกว่าหรือน้อยกว่าครูกลุ่มนี้ รายงานว่ามีการปฏิบัติดังกล่าวน้อยกว่าส่วนความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมของครูและการถ่ายทอดศาสนาสู่เด็กพบในปริมาณกลับกันในครูสังกัด กทม. คือ ครูในโรงเรียนประถมนี้ถ้าเป็นครูที่มีค่านิยมทางศาสนาในระดับสูงจะถ่ายทอดค่านิยมทางศาสนาไปสู่เด็กน้อยกว่าครูที่มีค่านิยมทางศาสนาในระดับกลาง นอกจากนี้ยังพบว่า ครูในสังกัดกทม. นี้ถ้าเป็นผู้ที่มีความขัดแย้งในสิทธิและหน้าที่มากจะเป็นผู้ถ่ายทอดทางศาสนาไปสู่เด็กน้อยด้วย (จิรวัดนา มั่นยืน. 2536 :16 อ้างอิงจาก ; อ้อมเดือน สดมณี และนงเล็ก สุขถิ่นไทย : 2528) นอกจากนี้สุรพงษ์ ชูเดช (2533) ได้ศึกษาเกี่ยวกับประสบการณ์ในมหาวิทยาลัย 5 ด้าน ได้แก่ ประสบการณ์ด้านวิชาการ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การรับรู้ทางสังคมจากวิชาการ ประสบการณ์ด้านการทำกิจกรรมและประสบการณ์ด้านกลุ่มเพื่อนที่มีความสัมพันธ์กับจิตลักษณะที่ควรพัฒนาให้มีขึ้นในนิสิต นักศึกษาไทย 3 ด้าน คือ การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน และเอกลักษณ์แห่งอิโก้ ในนิสิตกรุงเทพฯ จำนวน 273 คน พบว่า จิตลักษณะ 3 ด้าน มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ในมหาวิทยาลัย 5 ด้าน คือ ด้านที่เกี่ยวกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม พบว่า นิสิตที่ได้รับประสบการณ์จากการทำกิจกรรมสามารถใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมได้สูงกว่านิสิตที่ทำกิจกรรมต่ำ นิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงสามารถใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมได้สูงกว่านิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ในด้านที่เกี่ยวกับลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน พบว่านิสิตที่คบเพื่อนเหมาะสมมากมีลักษณะมุ่งอนาคตสูงกว่านิสิตที่คบเพื่อนเหมาะสมน้อย นิสิตที่มีประสบการณ์ด้านการรับรู้ทางสังคมจากวิชาการสูงจะมีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนสูงกว่านิสิตที่มีประสบการณ์ด้านการรับรู้ทางสังคมจากวิชาการต่ำและยังพบว่าประสบการณ์ในมหาวิทยาลัยมีส่วนเกี่ยวข้องกับการช่วยพัฒนาการมีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาในนิสิตด้วย จึงสรุปได้ว่าสถาบันการศึกษามีส่วนเกี่ยวข้องในการถ่ายทอดลักษณะทางพุทธให้กับนักเรียน

พฤติกรรมกตัญญูกตเวทิตีถือเป็นพฤติกรรมของบุคคลที่เป็นการปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเนื่องจาก หลักธรรมเรื่องกตัญญูกตเวทิตาเป็นหนึ่งในหลักธรรมทางพุทธที่สอนให้บุคคลรู้จักการตอบแทนบุญคุณของผู้ที่มีพระคุณต่อตน พุทธศาสนิกชนที่ดีจึงควรที่จะปฏิบัติตนอยู่ในหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนา การแสดงพฤติกรรมกตัญญูต่อบุคคลที่มีพระคุณต่อเรา เช่น บิดา

มารดา ครูอาจารย์ จึงเป็นหน้าที่หนึ่งของชาวพุทธ เป็นการปฏิบัติตามหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่มีผลมาจากการที่บุคคลมีความเชื่อทางพุทธเกี่ยวกับหลักธรรมเรื่องกตัญญูตเวทิตานั่นเอง ลักษณะทางพุทธในส่วนของความเชื่อทางพุทธเกี่ยวกับหลักธรรมเรื่องความกตัญญูตเวทิจึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดพฤติกรรมกตัญญูตเวทิต์ในบุคคลได้ และนอกจากลักษณะทางพุทธดังกล่าวแล้ว พฤติกรรมกตัญญูตเวทิต์ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ดีงาม เป็นพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของสังคมสามารถเกิดขึ้นได้โดยอาศัยกระบวนการถ่ายทอดทางสังคม จากสถาบันครอบครัว และสถาบันการศึกษา การที่บิดามารดาให้การปลูกฝังอบรมให้บุตรเป็นผู้ที่มีความกตัญญูตเวทิต์ ด้วยวิธีการต่างๆ เช่นการทำตนเป็นแบบอย่างแก่บุตร การอบรมสั่งสอนให้บุตรเห็นประโยชน์ของการมีพฤติกรรมกตัญญูตเวทิต์ ซึ่งวิธีการต่างๆ ที่บิดามารดาอบรมบุตรนั้นจะต้องเป็นไปด้วยบรรยากาศของความรักความอบอุ่น การแสดงให้บุตรเข้าใจว่าตนปรารถนาดีที่จะให้บุตรเป็นคนดีอย่างจริงใจ การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาจึงมีความสำคัญต่อการเกิดพฤติกรรมกตัญญูตเวทิต์ของบุตร จากการศึกษาของสุชีรา บุญทัน (2541 : 83) พบว่า ปัจจัยทางครอบครัวที่สัมพันธ์กับจริยธรรมด้านความกตัญญูตเวทิต์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 คือการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบประชาธิปไตย สถาบันการศึกษาถือเป็นอีกสถาบันหนึ่งที่มีส่วนในการถ่ายทอด พฤติกรรมกตัญญูตเวทิต์ต่อนักเรียน การนักเรียนได้เข้าเรียนในโรงเรียนที่เน้นพุทธศาสนา ได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธที่โรงเรียนจัดขึ้นจะทำให้นักเรียนเข้าใจหลักธรรมทางพุทธมากขึ้น เช่นหลักธรรมเรื่องความกตัญญูตเวทิต์ นักเรียนจะค่อยๆ ซึมซับหลักธรรมดังกล่าวและสามารถนำไปปฏิบัติเป็นพฤติกรรมกรรมกตัญญูตเวทิต์ได้ต่อไป จากการศึกษาของ ฉลวยศรี มีใจเย็น (2526 : 40) พบว่านักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมุติมีการพัฒนาจริยธรรมด้านความกตัญญูตเวทิต์แตกต่างจากนักเรียนที่ได้รับการสอนตามปกติ แสดงให้เห็นว่าบทบาทของโรงเรียนก็มีส่วนในการเสริมสร้างพฤติกรรมกตัญญูตเวทิต์ของนักเรียนเช่นกัน

จากการศึกษาดังกล่าวจึงสรุปได้ว่าทั้งสถาบันครอบครัว และสถาบันการศึกษา มีบทบาทอย่างมากในการถ่ายทอดลักษณะทางพุทธและพฤติกรรมกตัญญูตเวทิต์ต่อนักเรียน ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้ทำการกำหนดตัวแปรลักษณะทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธและพฤติกรรมกตัญญูตเวทิต์ของนักเรียนจากแนวคิดเรื่องการถ่ายทอดทางสังคม โดยตัวแปรลักษณะทางสังคมในครอบครัวได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ และลักษณะทางสังคมในโรงเรียนได้แก่ ประเภทของโรงเรียน การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดของตัวแปรต่างๆ ในลำดับต่อไป

การอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธกับลักษณะทางพุทธ(ความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธ)และพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน

สถาบันครอบครัวเป็นสังคมหน่วยเล็กที่เด็กมีความใกล้ชิด ผูกพันมากที่สุด หน้าที่สำคัญของครอบครัว คือการถ่ายทอดค่านิยม ทศนคติ ความเชื่อ และพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของสังคมไปสู่เด็ก โดยผ่านการอบรมเลี้ยงดูในรูปแบบต่างๆ โดยการอบรมเลี้ยงดูนั้นจะเป็นการที่บิดามารดา หรือผู้ดูแลเด็ก ปฏิบัติต่อเด็กและเรียกร้องให้เด็กปฏิบัติต่อตน และต่อผู้อื่นไปในทำนองต่างๆ เป็นการที่ผู้เลี้ยงดูกับเด็กมีการติดต่อเกี่ยวข้องกัน อันเป็นทางให้ผู้เลี้ยงดูสามารถให้รางวัลเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงปรารถนาหรือลงโทษการกระทำต่างๆ ของเด็กที่ผู้เลี้ยงดูไม่พึงปรารถนา และเนื่องจากเด็ก มีโอกาสเฝ้าสังเกตลักษณะและการกระทำต่างๆ ที่ผู้เลี้ยงดูได้ปฏิบัติในสังคมที่ตนอยู่ จึงเข้าใจได้ว่าจากวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กนี้ผู้เลี้ยงดูจะถ่ายทอดลักษณะต่างให้แก่เด็ก เช่น ความเชื่อ ลักษณะนิสัย และความเคยชินต่างๆ ไปยังเด็ก (ดวงเดือน พันธุมนานิน. 2522 : 17) ซึ่งจะมีผลต่อลักษณะทางจิตใจ ลักษณะนิสัยและพฤติกรรมของเด็กในปัจจุบันและอนาคต พฤติกรรมที่เด็กแสดงออกส่วนใหญ่เป็นผลมาจากการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาซึ่งแต่ละครอบครัวจะมีรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่แตกต่างกันทำให้เด็กแต่ละคนมีลักษณะทางจิตและพฤติกรรมที่แตกต่างกัน โดยรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่ส่งผลต่อการพัฒนาลักษณะทางจิตและพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของเด็กมากที่สุดคือการอบรมเลี้ยงดูที่มีพื้นฐานจากการให้ความรัก การให้เหตุผลแก่เด็กเพราะเด็กจะต้องเกิดความรู้สึกรักและพอใจในผู้ที่เลี้ยงตนก่อนที่จะยอมรับสิ่งที่ผู้เลี้ยงถ่ายทอดให้กับตน และการที่ผู้เลี้ยงให้เหตุผลในการกระทำสิ่งต่างๆ แก่เด็กทุกครั้งจะทำให้เด็กได้เรียนรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ และระเบียบของสังคมเพื่อเด็กจะได้ใช้เป็นหลักในการปฏิบัติด้วยการยอมรับจากเด็กมากกว่าการใช้อำนาจข่มขู่ ดังนั้นการอบรมเลี้ยงดูที่ส่งผลต่อการพัฒนาจิตใจและพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของเด็กมากที่สุดคือการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนและใช้เหตุผลจากการศึกษางานวิจัยหลายๆ เรื่องที่พบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนและใช้เหตุผลมีความเกี่ยวข้องกับลักษณะทางจิตและพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของเด็ก เช่น ดุษฎี โยเหลา (2532 : 43-44) ได้สังเคราะห์ผลวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทย โดยการวิเคราะห์แบบตัว พบว่าเด็กที่ได้รับ การอบรมเลี้ยงดูแบบใดแบบหนึ่งใน 3 แบบได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย โดยใช้เหตุผล และแบบรักสนับสนุน จะเป็นเด็กที่มีลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมที่พึงปรารถนา และกุหลาบ ไทโรโพธิ์ (2546 : 111-118) พบว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนใช้เหตุผลมาก มีทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมรักษาความสะอาด มีพฤติกรรมรักษาความสะอาดส่วนตัว และส่วนรวมมาก พบผลในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยเกือบทุกกลุ่ม นอกจากนี้รุจิเรศ พิษิตานนท์ (2546 : 58-69) พบว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนและใช้เหตุผลมากมีทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมฉลาดเลือกกิน ความเชื่ออำนาจในตนด้านสุขภาพ มีพฤติกรรมฉลาดเลือกกิน และพฤติกรรมการกินอาหาร

เหมาะสมต่อสภาพมากกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนและให้เหตุผลน้อยพบผลในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยเกือบทุกกลุ่ม แสดงให้เห็นว่าการที่บิดามารดาจะปลูกฝังเด็กให้มีลักษณะทางจิตที่ดีและพฤติกรรมที่พึงปรารถนาจำเป็นต้องเริ่มต้นจากการอบรมเลี้ยงดูโดยการให้ความรัก และให้เหตุผลกับบุตรของตนเพื่อให้บุตรเกิดความรู้สึกที่ดีต่อตนและยอมปฏิบัติตามสิ่งที่บิดามารดาสอนต่อไป การอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธเป็นการอบรมเลี้ยงดูที่มีพื้นฐานมาจากการอบรมเลี้ยงดูแบบ รัก สนับสนุนและให้เหตุผล จากการศึกษาของงามตา วนิทนันทน์ (2530 : 175) ที่ศึกษาลักษณะทางพุทธ ศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์ของบิดามารดาที่เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร พบว่า การอบรมเลี้ยงดู แบบรักสนับสนุนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ ด้านสร้างความสนใจ รับทราบ ด้านสร้างความเข้าใจเนื้อหา และด้านการยอมรับและเปลี่ยนแปลง อย่างเด่นชัด โดยบิดา มารดาที่ให้การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนมากจะมีการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธมาก การอบรม เลี้ยงดูบุตรแบบพุทธเป็นการอบรมเลี้ยงดูที่ส่งเสริมให้เด็กมีลักษณะทางจิตของการเป็นชาวพุทธ คือมี ความเชื่อในหลักคำสอนทางพุทธศาสนาและสามารถปฏิบัติตามได้ โดยบิดามารดาจะฝึกอบรมให้บุตร เกิดความรู้ ความเข้าใจ และยอมรับการปฏิบัติตามแนวพุทธศาสนาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การบริจจาคทาน การรักษาศีล 5 ซึ่งเป็นเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำสุดในความประพฤติของมนุษย์ การศึกษาการอบรม เลี้ยงดูแบบพุทธนั้น งามตา วนิทนันทน์ ได้ศึกษาโดยใช้ทฤษฎีของแมคไกว (งามตา วนิทนันทน์, 2530 : 42-45 อ้างอิงจาก ; McGuire, 1969) ว่าด้วยกระบวนการสื่อสารเพื่อชักจูงให้เกิดการเปลี่ยน ทัศนคติ มาเป็นแนวทางในการกำหนดโครงสร้างของการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ ซึ่งแบ่งการอบรมเลี้ยงดู บุตรแบบพุทธเป็น 3 ขั้น คือ 1) ขั้นสร้างความสนใจและเปิดโอกาสให้รับทราบหลักปฏิบัติเบื้องต้นทาง พุทธศาสนา ในการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธนั้นบิดามารดาต้องเริ่มจากการชักจูงให้บุตรเกิดความสนใจ และต้องการรับทราบเกี่ยวกับการปฏิบัติตนเป็นชาวพุทธที่ดี ได้แก่ การบริจจาคทาน การรักษาศีลห้า การปฏิบัติสมาธิ ด้วยการให้ข้อมูล หรือเปิดโอกาสให้บุตรได้มีประสบการณ์ตรงกับพุทธศาสนา เช่น พุทธศุภกับประวัติของพระพุทธเจ้ากับบุตรของตนโดยสามารถที่จะใช้การเล่าเป็นนิทานให้บุตรฟังเพื่อให้ บุตรสนใจ หรือพาบุตรไปเที่ยวสถานที่สำคัญทางศาสนา พาบุตรไปทำบุญตักบาตรที่วัดตามโอกาส เปิดเทปธรรมะให้บุตรฟัง หรือแม้แต่การชมรายการธรรมะทางโทรทัศน์ร่วมกับบุตร เป็นต้น วิธีการ เหล่านี้จะทำให้บุตรเกิดความสนใจในการปฏิบัติทางพุทธเมื่อบุตรเกิดความสนใจแล้ว จะเข้าสู่ขั้นที่ 2) คือ ขั้นสร้างความเข้าใจในเนื้อหาทางพุทธศาสนา เมื่อบิดามารดาสร้างความสนใจให้กับบุตรแล้ว บิดามารดาต้องปฏิบัติต่อบุตรต่อไปเพื่อให้เด็กยอมรับและปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี ด้วยการ อธิบาย ชี้แจงให้บุตรเข้าใจในเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธศาสนาอย่างสมเหตุสมผล ให้ทราบถึงคุณค่าของ การปฏิบัติตนตามที่บิดามารดาแนะนำ เช่น อธิบายให้บุตรเข้าใจถึงประโยชน์และคุณค่าของการ ทำบุญตักบาตร การฝึกสมาธิในแต่ละวันมีประโยชน์แก่ตัวบุตรเช่นไร โดยการอธิบายสามารถที่จะใช้

การยกตัวอย่างบุคคลที่บุตรให้ความสนใจที่ได้รับประโยชน์จากการปฏิบัติตนเป็นชาวพุทธที่ดี ด้วยการถือศีล ทำสมาธิ ทำบุญตักบาตร หรือใช้การอธิบายโดยการเล่าเรื่องเกี่ยวกับผลที่ได้รับจากการปฏิบัติตนตามหลักคำสอนของพุทธศาสนาให้บุตรฟัง แล้วซักถามบุตรในตอนท้ายเรื่องราวว่าบุตรเข้าใจในเนื้อหาและคำสอนของนิทานเรื่องนี้อย่างไรเพื่อเป็นการทดสอบความเข้าใจของบุตรได้ การกระทำเหล่านี้จะช่วยช่วยให้บุตรเข้าใจเนื้อหาทางพุทธศาสนา ซึ่งเมื่อบุตรมีความเข้าใจที่ถูกต้องแล้ว บิดามารดาก็สามารถที่จะอบรมเลี้ยงดูบุตรต่อไปในขั้นตอนที่ 3) คือ ขั้นสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงตาม แม้ว่าบุตรจะมีความสนใจรับทราบและเข้าใจเนื้อหาแล้ว การจูงใจให้เปลี่ยนแปลงตามจะสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับกรยอมรับของบุตร การเกิดการยอมรับขึ้นอยู่กับสิ่งจูงใจอีกทีหนึ่ง สิ่งจูงใจอาจเป็นรางวัลในรูปของวัตถุสิ่งของหรือคำชมเชย ปัจจัยที่ทำให้เกิดการยอมรับมีหลายประการ ที่สำคัญคือตัวผู้ชักจูง ซึ่งในที่นี้ได้แก่บิดามารดาของบุตรนั่นเอง โดยทั่วไปบิดามารดาเป็นผู้ชักจูงที่มีอำนาจ สามารถออกคำสั่งให้เด็กทำตาม ให้รางวัลและลงโทษเด็กได้ เป็นผู้ที่มิลักษณะน่าดึงดูดใจเพราะเป็นผู้ที่คุ้นเคยกับบุตรมาเป็นเวลานาน ยิ่งบุตรมีความรักใคร่บิดามารดามากเท่าใดบุตรก็ยิ่งจะเลียนแบบพฤติกรรมของบิดามารดาได้มากยิ่งขึ้น ดังนั้นการให้บุตรยอมรับและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามบิดามารดาจึงจำเป็นที่บิดามารดาจะต้องทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุตร เช่น บิดามารดาแสดงการเป็นชาวพุทธที่ดี ปฏิบัติตามหน้าที่ของชาวพุทธ ไปทำบุญตักบาตรในวันสำคัญทางพุทธศาสนา ถือศีล สวดมนต์ ให้บุตรได้เห็นอยู่เสมอ บุตรจะเกิดการเรียนรู้พฤติกรรมของบิดามารดาและปฏิบัติตามได้ ซึ่งการเรียนรู้ด้วยวิธีการเช่นนี้เป็นการเรียนรู้ของบุตรโดยผ่านตัวแบบซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ด้วยการสังเกต (Bandura.1977 : 22-29) ซึ่งมีกระบวนการที่สำคัญ 4 กระบวนการ กระบวนการแรกคือการเอาใจใส่ (Attention Processes) เป็นกระบวนการที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างตัวแบบและผู้เลียนแบบ เพราะการเรียนรู้จากตัวแบบจะไม่เกิดขึ้นถ้าบุคคลผู้เลียนแบบหรือเด็กไม่มีความสนใจในพฤติกรรมของตัวแบบ ดังนั้นการใช้ตัวแบบที่ น่าสนใจจึงมีความสัมพันธ์ต่อการเรียนรู้ของเด็กมาก บิดา มารดา ครู และเพื่อน ถือว่าเป็นบุคคลที่เด็กให้ความสนใจมากเพราะเป็นบุคคลที่เด็กใช้เวลาอยู่ร่วมด้วยมากที่สุด โอกาสที่เด็กจะสนใจในพฤติกรรมที่บิดามารดา ครูและเพื่อน ได้แสดงออกมานั้นจึงมีมากกว่าพฤติกรรมของบุคคลอื่น เมื่อเด็กสนใจในพฤติกรรมของพ่อแม่ แล้ว เด็กก็จะเรียนรู้พฤติกรรมนั้นโดยการสังเกตพฤติกรรมนั้นๆ เมื่อตัวแบบได้แสดงพฤติกรรมนั้นออกมา เช่น บิดา มารดา สวดมนต์ ไหว้พระก่อนนอนทุกวัน บิดามารดาทำพฤติกรรมนั้นเสมอให้เด็กได้เห็นจนเด็กเกิดความสนใจในพฤติกรรมการสวดมนต์ ไหว้พระของบิดามารดา การสังเกตพฤติกรรมของเด็ก จะส่งผลสู่กระบวนการในขั้นต่อไป คือ กระบวนการเก็บจำ (Retention Process) เป็นกระบวนการที่เด็กรวบรวมพฤติกรรมของตัวแบบที่ได้สังเกตไว้ทุกครั้ง โดยเด็กจะเก็บรวบรวมพฤติกรรมนั้นไว้ในรูปของสัญลักษณ์ซึ่งจะช่วยให้เด็กจำพฤติกรรมของตัวแบบได้และนำไปปฏิบัติเป็นพฤติกรรมของเด็ก จากการศึกษาของสุริยะ พันธุ์ดี (2536) พบว่า คะแนนความเชื่อทางพุทธ

แปรปรวนไปตามการมีครูเป็นแบบอย่างที่ดีทางพุทธ โดยพบผลในกลุ่มนักเรียนที่การศึกษาของบิดามารดาต่ำ คือ นักเรียนที่การศึกษาของบิดามารดาต่ำ ถ้ามีครูเป็นแบบอย่างที่ดีทางพุทธศาสนามากจะมีความเชื่อทางพุทธมากกว่านักเรียนที่มีครูเป็นแบบอย่างที่ดีทางพุทธน้อย และพบว่านักเรียนที่มีครูเป็นแบบอย่างที่ดีทางพุทธมากมีการปฏิบัติทางพุทธมากกว่านักเรียนที่มีครูเป็นแบบอย่างที่ดีทางพุทธน้อยพบผลเช่นนี้ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยเกือบทุกกลุ่ม และพระมหาใจ สอนไม่ (2547) พบว่าสามเณรที่มีความเชื่อทางพุทธมากเป็นสามเณรที่มีแบบอย่างจากเพื่อนสามเณรมาก โดยพบในกลุ่มผู้ทำสมาธิน้อยที่ได้รับการอบรมความเป็นพุทธมามะกะจากครอบครัวมาก และสามเณรที่มีการปฏิบัติทางพุทธมากเป็นสามเณรที่มีแบบอย่างจากเพื่อนสามเณรมากโดยพบในกลุ่มรวม และกลุ่มย่อยอีก 3 กลุ่ม คือ กลุ่มสามเณรที่เรียนสายสามัญ สามเณรผู้ทำสมาธิน้อย และสามเณรผู้ทำ กิจวัตรน้อย แบบอย่างการปฏิบัติจากบุคคลโดยเฉพาะบุคคลที่ใกล้ชิดจึงเป็นการเรียนรู้การปฏิบัติของเด็กได้ การที่บิดามารดาแสดงตนเป็นแบบอย่างของการปฏิบัติตนตามหน้าที่ของชาวพุทธจึงเป็นส่วนหนึ่งของการอบรมเลี้ยงดูให้บุตรเป็นชาวพุทธที่ดีต่อไปได้ การที่บิดามารดาเป็นตัวแบบในพฤติกรรมที่ดี เช่น พฤติกรรมกตัญญู กตเวทีก็จะทำให้เด็กเก็บจำพฤติกรรมนั้นและแสดงพฤติกรรมกตัญญูตามบิดามารดาได้ต่อไป การอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธทั้ง 3 ขั้นตอนจึงเป็นการอบรมเลี้ยงดูที่ส่งเสริมลักษณะทางพุทธแก่เด็กซึ่งจะนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับหลักคำสอนทางพุทธ เช่น พฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของเด็กได้ การอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธจึงมีความเกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธและพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน

การอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธกับความเชื่อทางพุทธ

การอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธประกอบด้วย 3 ขั้นตอนคือ ขั้นการสร้างความสนใจ ขั้นการสร้าง ความเข้าใจ และขั้นการยอมรับและเปลี่ยนแปลงตาม ขั้นตอนของการสร้างความสนใจและการสร้างความ เข้าใจนั้นเป็นขั้นตอนที่บิดามารดาทำให้เด็กรับรู้และเข้าใจถึงประโยชน์ของหลักธรรมคำสอนทางพุทธ ศาสนา ผลดีที่เด็กจะได้รับจากการปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพุทธ บิดามารดาพยายามปลูกฝังให้เด็ก สนใจและเข้าใจหลักธรรมทางพุทธศาสนา เมื่อเด็กเริ่มที่จะเห็นประโยชน์ของหลักธรรมทางพุทธแล้วก็ แสดงให้เห็นว่าเด็กเริ่มที่จะมีความเชื่อทางพุทธเกิดขึ้นในตนเอง เพราะการที่บุคคลจะเชื่อในสิ่งในสิ่ง หนึ่งนั้นจะเริ่มต้นจากการที่บุคคลเห็นประโยชน์ของสิ่งๆนั้น การอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธในขั้นตอนแรก และขั้นตอนที่สอง จึงเป็นการส่งเสริมให้เด็กมีความเชื่อทางพุทธศาสนา วิธีการที่บิดามารดาจะทำให้ เด็กมีความเชื่อทางพุทธนั้นอาศัยวิธีการต่างๆ เช่นการใช้คำพูดอธิบายให้เด็กเข้าใจในประโยชน์ของ หลักคำสอนทางพุทธ การยกตัวอย่างบุคคลที่ปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนาแล้วประสบ ผลสำเร็จในชีวิต หรือการพาเด็กไปร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาแล้วบิดามารดาอธิบายถึงผลที่ได้รับ จากการร่วมกิจกรรมให้เด็กเข้าใจ วิธีการเหล่านี้จะทำให้เด็กซึมซับหลักธรรมคำสอนทางพุทธ และเป็น

ผู้มีความเชื่อทางพุทธในจิตใจได้ วิธีการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาจึงมีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อทางพุทธของบุตร จากการประมวลเอกสาร พบว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักษนัสนุนมากมีความเชื่อทางพุทธ มากกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักษนัสนุนน้อยพบผลในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยเกือบทุกกลุ่ม และนักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมากเป็นผู้ที่มีความเชื่อทางพุทธมากกว่านักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย (วรรณะ บรรจง. 2537 : 143 ; หรรษา เลหาเสริกุล. 2537 : 107) และ พบว่า งามตา วนินทานนท์ (2530) พบว่าบิดามารดาที่มีความเชื่อทางพุทธสูงให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความมากกว่าผู้ที่มีความเชื่อทางพุทธต่ำ พบในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยหลายกลุ่ม จากการศึกษาแสดงให้เห็นว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธมีความสัมพันธ์กับความเชื่อทางพุทธบุคคลรวมไปถึงวัยเด็กด้วยโดยการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธจะก่อให้เกิดลักษณะทางจิตและพฤติกรรมที่ต้งามต่อไป

การอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธกับการปฏิบัติทางพุทธ

การปฏิบัติทางพุทธเป็นการที่บุคคลปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนา ซึ่งเป็นผลมาจากการที่บุคคลมีความเชื่อในประโยชน์ของการปฏิบัติตามคำสอนทางพุทธ ยอมรับหลักคำสอนทางพุทธมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต จนสามารถแสดงพฤติกรรมตามหลักธรรมทางพุทธศาสนาได้ การอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธในขั้นตอนที่ 3 คือการยอมรับและเปลี่ยนตามเป็นการอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาอบรมสั่งสอนให้บุตรยอมรับในหลักธรรมทางพุทธ และการปฏิบัติตนตามหน้าที่ของชาวพุทธที่ดี หมั่นรักษากายใจในอยู่ในศีล สมาธิ ปัญญา ปฏิบัติตนตามเบญจศีล เบญจธรรม เป็นต้น โดยวิธีการที่บิดามารดาใช้ในการอบรมสั่งสอน เช่นการแสดงตนเป็นแบบอย่างทางพุทธแก่บุตร ด้วยการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนา ทำบุญตักบาตรในวันสำคัญทางพุทธศาสนา รักษาศีล สวดมนต์ ไหว้พระ นั่งสมาธิให้บุตรได้เห็นอยู่เสมอ พร้อมไปกับการอธิบายให้บุตรเข้าใจในประโยชน์ของการปฏิบัติตนเช่นนั้น จนบุตรค่อยๆยอมรับการปฏิบัติทางพุทธและยอมรับที่จะเปลี่ยนตนเองไปปฏิบัติเช่นเดียวกับบิดามารดา ด้วยการทำหน้าที่ของชาวพุทธที่ดี ปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพุทธศาสนา ต่อไป จากการประมวลเอกสาร พบว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักษนัสนุนมากมีการปฏิบัติทางพุทธ มากกว่านักเรียนที่ได้รับ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักษนัสนุนน้อยพบผลในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยเกือบทุกกลุ่ม ซึ่งการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธเป็นวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่มีพื้นฐานมาจากการอบรมเลี้ยงดูแบบรักษนัสนุน และนักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมากเป็นผู้ที่มีการปฏิบัติทางพุทธทางพุทธมากกว่า นักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย (วรรณะ บรรจง. 2537 : 143 ; หรรษา เลหาเสริกุล. 2537 : 107) และ งามตา วนินทานนท์ (2530) พบว่าบิดามารดา ที่มีการปฏิบัติทางพุทธสูง เป็นกลุ่มบิดามารดาที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความมาก

ที่สุด พบทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 3 กลุ่ม การอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธจึงมีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียน

การอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธกับพฤติกรรมกตัญญูกตเวที

พฤติกรรมกตัญญูกตเวทีเป็นพฤติกรรมจริยธรรมที่สอดคล้องกับหลักคำสอนทางพุทธศาสนา หลักธรรมทางพุทธศาสนาที่สอนในเรื่องความกตัญญูกตเวทีได้แก่ กตัญญูกตเวทีตา เป็นหลักธรรมที่สอนให้บุคคลยอมรับในคุณงามความดีของบุคคลอื่นที่ปฏิบัติต่อเรา และสอนให้บุคคลรู้จักที่จะตอบแทนบุญคุณของคนที่มีพระคุณต่อเรา เช่น บิดามารดา ครูอาจารย์ การอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธเป็นการอบรมเลี้ยงดูที่ส่งเสริมให้บุตรมีความเชื่อทางพุทธและปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนา เช่นการปฏิบัติตามหลักธรรมเรื่องความกตัญญูกตเวที การที่บิดามารดาอบรมสั่งสอนให้บุตรสนใจ เข้าใจในหลักธรรมดังกล่าว ด้วยการอธิบายให้เห็นประโยชน์ของการแสดงพฤติกรรมกตัญญู การแสดงตนเป็น ผู้มีพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีเป็นแบบอย่างให้บุตรได้สังเกตเห็นเป็นประจำ จะทำให้บุตรเข้าใจ และเกิดการยอมรับในประโยชน์ของพฤติกรรมกตัญญูกตเวที สามารถปฏิบัติตามจนเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีได้ การอบรมเลี้ยงดูบุตรเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่ดีของบุตร เช่น วรรณะ บรรจง (2537 : 163) พบว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักษนับสนุนมากมีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่าและมีพฤติกรรมก้าวร้าวน้อยกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักษนสนับสนุนน้อยพบผลในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยเกือบทุกกลุ่ม และดุขฎิ โยเหลา (2532 : 43-44) ได้สังเคราะห์ผลวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทย โดยการวิเคราะห์เบต้า พบว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใดแบบหนึ่งใน 3 แบบได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย โดยใช้เหตุผล และแบบรักษนสนับสนุน จะเป็นเด็กที่มีลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมที่พึงปรารถนา ซึ่งการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธเป็นวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่มีพื้นฐานมาจากการอบรมเลี้ยงดูแบบรักษนสนับสนุน การอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียนซึ่งเป็นพฤติกรรมที่พึงามพฤติกรรมหนึ่ง

จากการศึกษาแสดงให้เห็นว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธมีความสัมพันธ์กับลักษณะทางพุทธทั้งความเชื่อและการปฏิบัติของบุคคลรวมไปถึงวัยเด็กด้วยโดยการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธจะก่อให้เกิดลักษณะทางจิตและพฤติกรรมที่พึงาม เช่น พฤติกรรมกตัญญู และการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธยังเป็นการอบรมเลี้ยงดูที่ส่งเสริมให้เด็กมีพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีได้โดยตรงอีกด้วย ซึ่งการสอนให้เด็กมีความกตัญญูนั้นสามารถกระทำได้โดยการให้เด็กมีความสนใจ เข้าใจในเรื่องราวของพุทธศาสนา หลักคำสอนต่างของพุทธศาสนา รวมไปถึงหลักธรรมเรื่องความกตัญญู การอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธโดยเริ่มจากการสร้างความสนใจในเรื่องหลักธรรมของความกตัญญูกตเวทีตาให้กับเด็ก อธิบายให้เด็กเข้าใจในหลักธรรมนั้น ด้วยการยกตัวอย่างประกอบ การเล่านิทานที่เกี่ยวกับความกตัญญูรวมไปถึงการ

แสดงพฤติกรรมกตัญญูให้เด็กเห็นเป็นตัวอย่างที่ถูกต้อง จะทำให้เกิดการเรียนรู้พฤติกรรมกตัญญูและสามารถปฏิบัติได้ การอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธจึงมีความเกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธและพฤติกรรมกตัญญูกตเวที ในการศึกษาครั้งนี้จึงได้ศึกษาการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธเป็นตัวแปรทางสังคมตัวแปรหนึ่งที่เป็นสาเหตุของลักษณะทางพุทธ ทั้ง 2 ด้าน คือ ความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียน และเป็นสาเหตุของพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียนด้วย โดยการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ ในการศึกษาครั้งนี้หมายถึง ปริมาณการฝึกอบรมของบิดามารดาทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม เพื่อกระตุ้นบุตรให้เกิดความรู้ ความเข้าใจและการยอมรับที่จะปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนาขั้นพื้นฐาน อันได้แก่ การบริจาคทาน การรักษาศีลห้า และการฝึกสมาธิภาวนา ด้วยวิธีการตามขั้นตอนการชักจูงให้บุคคลเปลี่ยนทัศนคติ 3 ขั้นตอน คือ 1) สร้างความสนใจและให้โอกาสรับทราบหลักปฏิบัติเบื้องต้นทางพุทธศาสนา 2) สร้างความเข้าใจในเนื้อหาของหลักปฏิบัติทางพุทธ และ 3) สร้างการยอมรับและการเปลี่ยนตามหลักปฏิบัติทางพุทธ ซึ่งจากการประมวลเอกสารทำให้คาดการณ์ได้ว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธสูงจะมีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธต่ำ การอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธยังสามารถเป็นตัวแปรในการทำนายลักษณะทางพุทธทั้ง 2 ด้านได้ และยังคาดการณ์ว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธสูงจะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธต่ำ

การวัดการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ การศึกษาการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธนั้น งามตา วนิทนานนท์ (2530 : 73) ได้สร้างแบบวัดการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธซึ่งประกอบด้วยประโยคคำถามเกี่ยวกับปริมาณการใช้วิธีการตามขั้นตอน 3 ขั้นตอนคือ 1) สร้างความสนใจและให้โอกาสรับทราบหลักปฏิบัติเบื้องต้นทางพุทธศาสนา 2) สร้างความเข้าใจในเนื้อหาของหลักปฏิบัติทางพุทธ และ 3) สร้างการยอมรับและการเปลี่ยนตามหลักปฏิบัติทางพุทธ เพื่อฝึกอบรมเด็กในเนื้อหาของ การปฏิบัติตามหลักเบื้องต้นทางพุทธศาสนา จำนวนทั้งหมด 33 ประโยค แบ่งเป็นประโยคคำถามเกี่ยวกับขั้นสร้างความสนใจรับทราบ 10 ประโยค ขั้นตอนการสร้าง ความเข้าใจในเนื้อหาของ 10 ประโยค และขั้นตอนสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตาม 13 ประโยค แต่ละประโยคมีมาตรวัด 6 หน่วย ตั้งแต่ จริงที่สุด ถึงไม่จริงเลย และแต่ละขั้นของแบบวัดมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .75 .81 และ .82 ตามลำดับ ในการศึกษาครั้งนี้ได้นำแบบวัดการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธของ งามตา วนิทนานนท์ (2530) มาปรับใช้เนื่องจากเป็นแบบวัดที่มีคุณภาพและมีค่าความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้

ประเภทโรงเรียนกับลักษณะทางพุทธ(ความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธ) และพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน

หน้าที่หลักของโรงเรียนคือเป็นสถานที่ให้ความรู้ในด้านวิชาการและวิชาชีพ เป็นสถาบันที่อบรมสั่งสอน ถ่ายทอดค่านิยม ความเชื่อและความประพฤติที่ดี เป็นที่ปรารถนาของสังคมให้แก่เด็กเพื่อนำไปใช้ในการดำรงชีวิตต่อไป ลักษณะทางศาสนา ศีลธรรมต่างๆ รวมไปถึงพฤติกรรมจริยธรรมซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่สังคมของสังคมตั้งนั้นบทบาทของโรงเรียนจึงมีหน้าที่ในการถ่ายทอดสิ่งเหล่านี้ไปสู่เด็กด้วยวิธีการต่างๆที่โรงเรียนนำมาใช้ไม่ว่าจะเป็นการจัดการเรียนการสอนในวิชาต่างๆ เช่นวิชาจริยธรรม วิชาพระพุทธศาสนา วิชาสังคมศึกษา ที่แทรกเนื้อหาสาระทางจริยธรรม ศีลธรรม หรือกิจกรรมทางศาสนาให้เด็กได้เข้าใจและนำไปปฏิบัติได้ถูกต้อง ในปัจจุบันสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เด็กและเยาวชนของชาติเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากทำให้การจัดสถานศึกษาของรัฐไม่เพียงพอต่อจำนวนเด็กที่เพิ่มขึ้นจึงจำเป็นต้องมีการเปิดโอกาสให้สถาบันอื่นๆ เช่น สถาบันศาสนา มูลนิธิ และหน่วยงานเอกชนที่มีความสนใจและมีความสามารถในการด้านการศึกษาให้เข้ามาช่วยจัดการศึกษาให้เด็กอีกทางหนึ่ง เรียกโรงเรียนเหล่านี้ว่าโรงเรียนเอกชน หรือโรงเรียนราษฎร์ โดยโรงเรียนเหล่านี้จะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบที่รัฐกำหนดไว้ ในปัจจุบันโรงเรียนเหล่านี้มีจำนวนเพิ่มขึ้นมาก จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงอุดมศึกษา ทั้งสายสามัญและสายอาชีพ วัดเป็นสถาบันหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามาตั้งแต่อดีต การจัดตั้งโรงเรียนวัดต่างๆก็เพื่อที่จะช่วยเหลือภาครัฐในการกระจายการศึกษาให้แก่เยาวชน การจัดตั้งโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดขึ้นนั้นก็มิจุดมุ่งหมายเพื่อการให้การศึกษาแก่เด็กอย่างทั่วถึง โดยการจัดการศึกษานั้นจะเน้นกลุ่มเด็กที่ด้อยโอกาสทางสังคมซึ่งจะมุ่งไปที่เด็กที่ครอบครัวยากจนซึ่งเด็กกลุ่มนี้จะขาดโอกาสทางการศึกษามาก ดังนั้นโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดจึงได้จัดการศึกษาแบบการกุศล คือไม่หวังผลกำไรตอบแทน ให้การศึกษาแก่เด็กทุกระดับชั้นโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย ในอดีตโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนามีชื่อว่าโรงเรียนราษฎร์ของวัด ซึ่งถือกำเนิดขึ้นเมื่อกระทรวงศึกษาประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องโรงเรียนราษฎร์ของวัด เมื่อวันที่ 21 มีนาคม 2488 ระเบียบดังกล่าวเปิดโอกาสให้วัดมีบทบาทในการจัดตั้งโรงเรียนตามพระราชบัญญัติ โรงเรียนราษฎร์ 2479 (คณะกรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา. 2545 : 7-11) โรงเรียนราษฎร์ของวัดเปิดทำการสอนตั้งแต่ระดับอนุบาล ถึงมัธยมศึกษา เปิดทำการสอนในเวลากลางวันตามปกติ ตั้งขึ้นเพื่อการกุศลมีวัดเป็นเจ้าของ โดยระยะเริ่มแรกจะรับเฉพาะพระภิกษุ สามเณรและนักเรียนชาย ต่อมาภายหลังได้เปิดรับนักเรียนหญิงด้วย ส่วนผู้บริหารโรงเรียนและครูประจำชั้นเป็นทั้งพระภิกษุ และบุคคลทั่วไป จุดมุ่งหมายหลักของโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดนั้นเพื่อต้องการให้เยาวชนของชาติได้รับการศึกษาอบรมทางด้านศีลธรรมจากพระสงฆ์ การให้การศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรม การประพฤติตนตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนา การ

ปฏิบัติหน้าที่ของชาวพุทธ จึงเป็นหน้าที่หลักของโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด เพื่อให้เด็กพัฒนาเป็นศาสนิกชนที่แท้จริง เข้าใจหลักธรรมของพุทธศาสนาและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนอื่นและสถานศึกษาอื่นอีกด้วย จากที่กล่าวสามารถสรุปได้ว่าคุณลักษณะของโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดคือ 1) เป็นโรงเรียนที่วัดเป็นเจ้าของและมีส่วนในการบริหาร 2) จัดการศึกษาให้กับนักเรียนโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย และ 3) เน้นการศึกษาเกี่ยวกับศีลธรรม จริยธรรม หลักคำสอนของพุทธศาสนา และการปฏิบัติตามหน้าที่พุทธศาสนิกชน โดยสอดแทรกเนื้อหาเหล่านี้เข้าไปในหลักสูตรการเรียนของนักเรียน โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านการบริหารและคุณภาพทางวิชาการ โดยงบประมาณที่สนับสนุนส่วนมากได้รับจากทางราชการ และผู้มีจิตศรัทธาบริจาคแก่ทางวัด ปัจจุบันมีโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนากระจายอยู่ตามภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศ

โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาเนื่องจากเป็นโรงเรียนที่เน้นการเรียนรู้เกี่ยวกับ ศีลธรรม จริยธรรมและหน้าที่ชาวพุทธ เด็กที่ศึกษาในโรงเรียนประเภทนี้จะมีโอกาสใกล้ชิดพุทธศาสนามากกว่าเด็กที่ศึกษาในโรงเรียนทั่วไป เพราะหลักสูตรการเรียนการสอนทุกระดับชั้นของโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาจะสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับศีลธรรม จริยธรรมเข้าไปในวิชาต่างๆ เช่น ศิลปะจะฝึกให้เด็กวาดรูปโดยมีการฝึกสมาธิก่อนทำกิจกรรมวาดรูป ครูจะอธิบายให้เด็กเข้าใจถึงประโยชน์ของสมาธิ วิชาสังคมศึกษาก็สอดแทรกพุทธศาสนาโดยการสอนเกี่ยวกับประเพณีวันสำคัญทางศาสนา ฝึกมารยาททางสังคม หลักธรรมเกี่ยวกับการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นโดยสอนทั้งเนื้อหาและฝึกให้ปฏิบัติ นอกจากนี้ยังได้มีการจัดกิจกรรมทางศาสนาตามรูปแบบของวัดให้เด็กได้เข้าร่วมทุกประเพณี และจะมีการสวดมนต์ตอนเช้า ฝึกสมาธิทุกครั้งก่อนเข้าเรียน โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาทุกโรงเรียนจะมีแนวทางการเรียนการสอนที่ใกล้เคียงกัน แต่จะแตกต่างกันในวิธีการของการจัดกิจกรรมและประยุกต์การสอนในวิชาต่างๆ เมื่อเด็กได้มีโอกาสใกล้ชิดศาสนามากขึ้น ประกอบกับได้เรียนรู้ศีลธรรม จริยธรรมของพุทธศาสนามากกว่าเด็กในโรงเรียนทั่วไป ทำให้พฤติกรรมของเด็กในโรงเรียนประเภทนี้แตกต่างกับพฤติกรรมของเด็กทั่วไปแต่ก็ขึ้นอยู่กับความสามารถในการเรียนรู้ ลักษณะพื้นฐานของเด็กแต่ละคนในการรับรู้ เข้าใจเนื้อหาสาระ ที่ครูสอนด้วย การใกล้ชิดทางศาสนาจะช่วยกล่อมเกลาให้เด็กมีลักษณะทางจิต และพฤติกรรมตามแนวทางของพุทธศาสนามากกว่าเด็กที่ห่างไกลศาสนา แต่ความใกล้ชิดทางศาสนาจะสามารถมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็กได้มากนักน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับลักษณะพื้นฐานของเด็กแต่ละคนด้วย จากการประมวลเอกสารจะพบว่าวิธีการเรียนการสอนที่มีการสอดแทรกศีลธรรม หลักคำสอนทางพุทธศาสนาเข้าไปเนื้อหาการเรียนต่างๆ จะทำให้เด็กมีพฤติกรรมที่พึงปรารถนาแตกต่างกับวิธีการเรียนทั่วไป เช่น เดชา จันทรศิริ (2542) ศึกษาผลสัมฤทธิ์และการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่

1 ที่เรียนวิชาพระพุทธศาสนา โดยใช้การสอนตามแนวพุทธศาสตร์กับกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ พบว่า นักเรียนที่เรียนวิชาพระพุทธศาสนาโดยการสอนตามแนวพุทธศาสตร์และกลุ่มสัมพันธ์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการคิดอย่างมีวิจารณญาณแตกต่างกับนักเรียนกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้เรียนในวิธีทั้งสอง ซึ่งสอดคล้องกับ ไชศรี พานิกุล (2546) ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนเรื่องหลักธรรมในพุทธศาสนาโดยการสอนแบบไตรสิกขากับการสอนแบบธรรมสภาจจา พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการสอน ทั้ง 2 แบบ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกับนักเรียนกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับการสอนทั้ง 2 แบบ แสดงให้เห็นวิธีการสอนที่มีการนำพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการสอนจะทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดี

ในการศึกษาเกี่ยวกับประเภทของโรงเรียนที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของนักเรียนนั้น อำนาจ จันทรมหา (2542) ศึกษาจริยธรรมด้านความมีวินัยในตนเองของนักเรียนนักศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ดทั้ง 6 สังกัดจำนวน 684 คน พบว่านักเรียนที่เรียนในสถานศึกษาที่สังกัดแตกต่างกันมีจริยธรรมด้านความมีวินัยในตนเอง ทั้ง 6 ด้าน (ความตั้งใจ อดทน ความซื่อตรง ความรับผิดชอบ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความเป็นผู้นำและความเสียสละ) แตกต่างกัน ผลการศึกษาที่พบเช่น นักเรียนที่ศึกษาในโรงเรียนสังกัดกรมการศาสนาจะมีจริยธรรมด้านความมีวินัยในตนเองทั้ง 6 ด้านสูงกว่านักเรียนที่ศึกษาในโรงเรียนสังกัดกรมอาชีวศึกษา จากการศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าโรงเรียนที่ให้ความสำคัญกับพุทธศาสนามาก เช่น ใช้หลักธรรมทางศาสนามาประยุกต์ในการสอน เด็กจะมีโอกาสใกล้ชิดศาสนามากและส่งผลต่อพฤติกรรมของเด็ก ลักษณะทางพุทธเป็นลักษณะทางจิตและพฤติกรรมของเด็ก รวมไปถึงพฤติกรรมกตัญญูซึ่งเป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงการเป็นชาวพุทธที่ดี ปฏิบัติตามหลักคำสอนเรื่องความกตัญญูกตเวที การที่เด็กได้เข้าเรียนในโรงเรียนทางพุทธศาสนาที่มีการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาเป็นสิ่งสำคัญในการจัดการเรียนการสอนจะทำให้เด็กได้พัฒนาลักษณะทางพุทธและมีพฤติกรรมที่ดี เช่นพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีได้

ประเภทของโรงเรียนกับความเชื่อทางพุทธ

การที่เด็กได้เข้าเรียนในโรงเรียนที่เน้นการเสริมสร้างความเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีแก่เด็ก เน้นการสอนให้เด็กได้เข้าใจในหลักธรรมทางพุทธศาสนาและนำไปปฏิบัติใช้จะช่วยให้เด็กมีความใกล้ชิดหลักคำสอนทางพุทธศาสนามากขึ้น โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาจะมีการนำหลักธรรมทางศาสนามาเป็นคติพจน์ประจำโรงเรียน เช่น โรงเรียนวัดใหม่กรงทอง มีคติพจน์คือ อธิธัมม 4 โรงเรียนวรดิตถวิทยาระสุนทร์ จ.อ่างทอง มีคติพจน์คือ พรหมวิหาร 4 เป็นต้น คติพจน์เหล่านี้เป็นการประยุกต์หลักธรรมทางพุทธศาสนามาใช้โดยเลือกใช้และนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้เข้ากับคติพจน์ของโรงเรียน ซึ่งจะทำให้เด็กเข้าใจในหลักธรรมที่เป็นคติพจน์ของโรงเรียนอย่างชัดเจน การที่เด็กได้เข้าเรียนในโรงเรียนที่เน้นการเรียนการสอนแบบพุทธศาสนาจึงมีความเกี่ยวข้องกับ

ความเชื่อทางพุทธของเด็ก โดยการศึกษาของหรรษา เลหาเสรีกุล (2537 : 102) พบว่านักเรียนที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีความเชื่อทางพุทธมากกว่านักเรียนที่ไม่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พบในกลุ่มที่บิดามีการศึกษาต่ำเพียงกลุ่มเดียว แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนทางพุทธมีส่วนในการส่งเสริมความเชื่อทางพุทธของนักเรียน แต่จากการศึกษาของสุริยะ พันธดี (2536 : 107) พบว่านักเรียนที่เรียนในโรงเรียนที่เน้นพุทธศาสนาน้อยมีความเชื่อทางพุทธมากกว่านักเรียนในโรงเรียนที่เน้นพุทธศาสนา มาก พบผลในกลุ่มร่วมและกลุ่มนักเรียนที่บิดามารดาใกล้ชิดศาสนา มากซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของหรรษา เลหาเสรีกุล (2537) ทำให้พบว่าการเข้าเรียนในโรงเรียนที่เน้นพุทธไม่ได้เป็นปัจจัยเดียวที่ส่งเสริมการเกิดความเชื่อทางพุทธในนักเรียน จำเป็นต้องมีการศึกษาถึงปัจจัยอื่นๆประกอบด้วยจึงจะสามารถอธิบายการเกิดความเชื่อทางพุทธของนักเรียนได้ชัดเจน ประเภทของโรงเรียนจึงเป็นเพียงปัจจัยหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อทางพุทธของนักเรียน

ประเภทของโรงเรียนกับการปฏิบัติทางพุทธ

การปฏิบัติตนตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนาของนักเรียนเป็นจุดมุ่งหมายหนึ่งของโรงเรียนที่เน้นการเรียนการสอนตามแนวพุทธศาสนา เช่นโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา โรงเรียนจะมีการจัดกิจกรรมทางพุทธศาสนาให้นักเรียนได้เข้าร่วม เช่น การทำบุญตักบาตรในวันสำคัญทางพุทธศาสนา การสอนนักเรียนให้นั่งสมาธิก่อนที่จะมีการเริ่มเรียนในช่วงเช้า การให้นักเรียนฝึกสวดมนต์เป็นประจำทุกวัน กิจกรรมเหล่านี้เป็นการปฏิบัติทางพุทธ แสดงถึงการมีลักษณะทางพุทธศาสนา การที่เด็กได้เข้าเรียนในโรงเรียนที่เน้นพุทธศาสนาจึงมีผลต่อการเสริมสร้างการปฏิบัติทางพุทธแก่เด็ก จากการศึกษาของหรรษา เลหาเสรีกุล (2537 : 127) พบว่านักเรียนหญิงอายุมาก ถ้าเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีการปฏิบัติทางพุทธมากกว่านักเรียนประเภทเดียวกันที่ไม่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และสุริยะ พันธดี (2536) พบว่านักเรียนที่เรียนในโรงเรียนที่เน้นพุทธศาสนามาน้อยมีการปฏิบัติทางพุทธมากกว่านักเรียนที่เรียนในโรงเรียนที่เน้นพุทธศาสนามาก พบผลในกลุ่มร่วมและกลุ่มนักเรียนที่บิดามารดาใกล้ชิดศาสนา มาก แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนทางพุทธมีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนโดยมีส่วนในการส่งเสริมการปฏิบัติทางพุทธและไม่มีส่วนในการส่งเสริมการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียน

ประเภทของโรงเรียนกับพฤติกรรมกตัญญูกตเวที

โรงเรียนที่เน้นการเรียนการสอนตามแนวพุทธศาสนาจะให้ความสำคัญกับการอบรมสั่งสอนเด็กให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรมและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของชาวพุทธที่ดี เด็กที่ศึกษาในโรงเรียนประเภทนี้จะมีโอกาสใกล้ชิดพุทธศาสนามากกว่าเด็กที่ศึกษาในโรงเรียนทั่วไป เพราะหลักสูตรการเรียนการสอนทุกระดับชั้นของโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาจะสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับศีลธรรม จริยธรรมเข้าไปในวิชาต่างๆ ทำให้เด็กได้เข้าใจศีลธรรม จริยธรรมอยู่เสมอๆ หลักธรรม ศีล-

ธรรมต่างๆ จะช่วยขัดเกลาให้เด็กมีพฤติกรรมที่ดีงามเช่น หลักธรรมเรื่องความกตัญญูทวดเวทีกี่จะสอนให้เด็กมีพฤติกรรมกตัญญูต่อบุคคลที่มีพระคุณ การที่เด็กได้เข้าเรียนในโรงเรียนที่เน้นพุทธศาสนาจึงมีส่วนในการส่งเสริมพฤติกรรมที่ดีตามหลักพุทธศาสนา จากการศึกษาของ พระวันชัย กัณหะกาญจนะ (2548) พบว่านักเรียนที่เรียนในโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนามีพฤติกรรมจริยธรรมสูงกว่านักเรียนที่เรียนในโรงเรียนสามัญ แสดงให้เห็นว่าการเรียนในโรงเรียนที่เน้นพุทธศาสนามาก เด็กมีโอกาสใกล้ชิดพุทธศาสนามากมีส่วนในการเสริมสร้างพฤติกรรมที่ดีเช่น พฤติกรรมกตัญญูทวดเวทีกี่ของนักเรียน

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงได้ศึกษาประเภทของโรงเรียนเป็นตัวแปรสาเหตุของลักษณะทางพุทธศาสนาทั้ง 2 ด้าน คือความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธ รวมไปถึงสาเหตุของการเกิดพฤติกรรมกตัญญูทวดเวทีกี่โดยตรงด้วย โดยประเภทของโรงเรียนในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา และโรงเรียนมัธยมทั่วไป สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน ซึ่งคาดว่านักเรียนที่เรียนในโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาจะมีความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าเรียนในโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา และประเภทของโรงเรียนเป็น ตัวแปรหนึ่งที่สามารถทำนายลักษณะทางพุทธทั้ง 2 ด้านของนักเรียนได้และยังคาดการณ์ว่านักเรียนที่เรียนในโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาจะมีพฤติกรรมกตัญญูทวดเวทีกี่สูงกว่านักเรียนที่เรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วไป

การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียนกับลักษณะทางพุทธ (ความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธ) และพฤติกรรมกตัญญูทวดเวทีกี่ของนักเรียน

กิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียนเป็นสิ่งที่หนึ่งช่วยให้นักเรียนได้มีโอกาสใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนา มีประสบการณ์ทางพุทธศาสนา ได้เข้าใจหลักธรรมคำสอนของศาสนา รวมทั้งหลักปฏิบัติที่เกี่ยวกับพิธีกรรม ประเพณีต่างๆของพระพุทธศาสนามากขึ้น การที่เด็กได้มีโอกาสใกล้ชิดพระพุทธศาสนาโดยผ่านกิจกรรมทางพระพุทธศาสนานั้นจะช่วยให้เด็กได้รู้จักหน้าที่ของชาวพุทธสามารถที่จะมองเห็นประโยชน์ของหลักธรรมคำสอน หลักปฏิบัติของพุทธศาสนาและสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับพฤติกรรมของตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมตามคำสอนของพระพุทธศาสนาต่อไป กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในโรงเรียนนั้นสามารถจัดได้หลายรูปแบบ ซึ่งสามารถที่จะจัดในลักษณะของการผสมผสานเข้าไปในวิชาเรียนเช่น วิชาจริยศึกษา วิชาพระพุทธศาสนา โดยการนำกิจกรรมหรือการปฏิบัติของชาวพุทธมาสอนให้กับนักเรียน เช่นการกราบไหว้แบบชาวพุทธ การสาธิตการจัดโต๊ะหมู่บูชา การฝึกสมาธิ การเชิญพระภิกษุมานบวชธรรมะใน

ชั่วโมงเรียน เป็นต้น หรือสามารถที่จะจัดในลักษณะของกิจกรรมนอกเหนือจากวิชาการเรียนการสอน เช่น จัดให้มีการทำบุญโดยให้นักเรียนเข้าร่วมทุกวันพระ จัดให้มีการสวดมนต์ประจำสัปดาห์ หรือการพานักเรียนไปเข้าค่ายปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางศาสนา เป็นต้น โดยจุดมุ่งหมายของทุกกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่จัดขึ้นเพื่อการปลูกฝังให้นักเรียนได้รู้จักหน้าที่ของชาวพุทธ หลักปฏิบัติของชาวพุทธและซึมซับคำสอนของพุทธศาสนาเพื่อนำไปใช้ในการแสดงพฤติกรรมประจำวันของตนเอง จากการศึกษางานวิจัยพบว่าการได้เข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของเด็กมีส่วนช่วยในการเสริมสร้างลักษณะทางจิตและพฤติกรรมที่พึงปรารถนาต่างๆให้กับเด็กได้ เช่น การศึกษาของ ส้ารววย วรเทศะคงคา (2534 : 118-123) ได้ศึกษาผลของการฝึกอบรมทางศาสนาที่มีต่อการพัฒนาจิตลักษณะของนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนที่วัดม่วง กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการจำนวน 50 คน และเพื่อนนักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการ จำนวน 50 คน พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการและมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมฝึกอบรมทางศาสนา มีทัศนคติต่อพุทธศาสนาด้านความเชื่อ ด้านหลักธรรมทางพุทธศาสนา การปฏิบัติตามประเพณีทางพุทธศาสนา การรับรู้ต่อการละเมิดศีลห้า ความมีวินัยในตนเอง สูงขึ้นมากกว่าก่อนเข้ารับการฝึกอบรมและเด็กที่ได้รับการฝึกอบรมตามโครงการมีลักษณะดังกล่าวสูงกว่าเพื่อนที่ไม่ได้เข้าร่วมการฝึกอบรมตามโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน กิจกรรมทางพุทธศาสนาจึงมีความเกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธของเด็ก ซึ่งจะนำไปสู่การเกิดพฤติกรรมที่ดีงามต่อไป

การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียนกับความเชื่อทางพุทธ

กิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้นไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมตามแผนการเรียนการสอนหรือกิจกรรมที่นอกเหนือจากวิชาเรียน เช่นการทำบุญตักบาตรร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียนในวันสำคัญทางพุทธศาสนา การสอนให้นักเรียนนั่งสมาธิ สวดมนต์ในวิชาจริยธรรม กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ในวันสำคัญทางศาสนาต่างๆ กิจกรรมเหล่านี้เมื่อกระทำไปพร้อมกับการที่ครูได้อธิบายถึงความเป็นมาของกิจกรรม ประโยชน์ที่ได้รับจากการทำกิจกรรมจะช่วยให้เด็กเข้าใจจุดมุ่งหมายของกิจกรรมที่เด็กได้กระทำ รู้ถึงประโยชน์ของการทำกิจกรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งจะนำไปสู่การเกิดความเชื่อทางพุทธของเด็กได้ จากการประมวลเอกสาร พบว่าเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาในชุมชนมากมีความเชื่อทางพุทธมากกว่าเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาในชุมชนน้อย และนักเรียนที่ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียนมากมีความเชื่อทางพุทธมากกว่านักเรียนที่ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียนน้อย (วรรณะ บรรจง, 2537 : 142-151 ; หรรษา เลหาเสรีกุล, 2537 : 205-210) และนพรัตน์ ศรีแปดริ้ว (2546 : 97) ได้ศึกษาตัวแปรด้านลักษณะทางจิต ลักษณะทางพุทธ และลักษณะทางสังคมที่ใช้ในการจำแนกการเข้ารับการฝึกอบรมทางพุทธศาสนา

ของเยาวชนไทย กลุ่มตัวอย่างเป็นเยาวชนที่เข้าร่วมการฝึกอบรมทางพุทธศาสนาและเยาวชนที่ไม่ได้เข้าร่วมการฝึกอบรม ที่มีลักษณะชีวสังคม ใกล้เคียงกันจำนวน 100 คน พบว่า ตัวแปรลักษณะทางพุทธ ตัวแปรหนึ่งที่สามารถจำแนกการเข้าร่วมการฝึกอบรมทางพุทธของเยาวชนได้ คือ ความเชื่อทางพุทธ ศาสนาจากการศึกษาแสดงให้เห็นว่าการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาใน โรงเรียนมีความสัมพันธ์กับความเชื่อทางพุทธของนักเรียน

การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียนกับการปฏิบัติทางพุทธ

การปฏิบัติทางพุทธเป็นการที่บุคคลปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนา ซึ่งเป็นผลมาจากการที่บุคคลมีความเชื่อในประโยชน์ของการปฏิบัติตามคำสอนทางพุทธ ยอมรับหลักคำสอนทางพุทธ มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต จนสามารถแสดงพฤติกรรมตามหลักธรรมทางพุทธศาสนา การที่ได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนา เช่น ทำบุญตักบาตรในวันสำคัญทางพุทธศาสนาที่โรงเรียน จัดขึ้น สวดมนต์ ไหว้พระ นั่งสมาธิตามแบบที่ครูสอนในชั้นเรียน พร้อมไปกับการได้รับการอธิบาย จากครูให้นักเรียนเข้าใจในประโยชน์ของการปฏิบัติเช่นนั้น จะทำให้นักเรียนเกิดการยอมรับการปฏิบัติทางพุทธและปฏิบัติตามที่ได้รับการอบรมสั่งสอนมาได้ในสถานการณ์อื่น เช่น นำไปปฏิบัติที่บ้าน ปฏิบัติที่วัดเมื่อไปทำบุญตักบาตร เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้จะปลูกฝังให้เด็กเป็นผู้มีการปฏิบัติทางพุทธ จนเกิดเป็นลักษณะนิสัยประจำตัวของเด็กต่อไป จากการประมวลเอกสาร พบว่าการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาพร้อมกับตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูอีก 2 ตัวเป็น 3 ตัวสามารถทำนายการปฏิบัติทางพุทธได้ ร้อยละ 50 โดยมีการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาเป็นตัวทำนายในลำดับที่สาม และพบว่า นักเรียนที่ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียนมากมี การปฏิบัติทางพุทธมากกว่า นักเรียนที่ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียนน้อย (วรรณะ บรรจง. 2537 : 163-165 ; หรรษา เลานเสรีกุล. 2537 : 224-226) นอกจากนี้ผลการศึกษาของ นพรัตน์ ศรีแปดริ้ว (2546 : 97) พบว่าการปฏิบัติทางพุทธเป็นตัวแปรหนึ่งที่สามารถจำแนกการเข้าร่วมการฝึกอบรมทางพุทธของเยาวชนได้ การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียนจึงมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียน

การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียนกับการปฏิบัติกรรมกตัญญูกตเวที

พฤติกรรมกตัญญูกตเวทีเป็นพฤติกรรมจริยธรรมที่สอดคล้องกับหลักคำสอนทางพุทธศาสนา ได้แก่ หลักธรรมเรื่องกตัญญูกตเวทิตา เป็นคำสอนที่สอนให้บุคคลรู้จักที่จะตอบแทนบุญคุณของคนที่มิพระคุณต่อตน กิจกรรมทางพุทธศาสนาเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กปฏิบัติตามหน้าที่ของชาวพุทธที่ดี ปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนาและสามารถนำไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตได้ต่อไป

การที่เด็กสามารถฝึกตนเองให้มีสติ ด้วยวิธีการที่โรงเรียนอบรมสั่งสอน เช่น การหมั่นนั่งสมาธิ สวดมนต์ ทำจิตใจให้สงบ จะทำให้เด็กสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เมื่อเกิดปัญหาใดก็จะมีสติในการแก้ปัญหา เป็นคนที่มีความสุขุมรอบคอบ ไม่แสดงพฤติกรรมที่ผิดระเบียบของสังคม กิจกรรมทางพุทธศาสนาจึงส่งเสริมจึงเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยเสริมสร้างพฤติกรรมที่ดีงามแก่เด็ก จากการประมวลเอกสารพบว่า การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนามีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่พึงประสงค์ต่างๆ เช่น เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาในชุมชนมากมีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมาก มีพฤติกรรมก้าวร้าวน้อยกว่าเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาในชุมชนน้อย และนักเรียนที่ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียนมากมี ความสำเร็จทางจิตใจมากกว่านักเรียนที่ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียนน้อย (วรรณะ บรรจง. 2537 : 171 ; หรรษา เลหาเสรีกุล. 2537 : 234) และจากการศึกษาของ พระภูริช รอดวินิจ (2545 : 66-69) ที่ศึกษาการพัฒนาชุดฝึกอบรมความรู้เรื่องการพัฒนาจิตเบื้องต้นสำหรับเยาวชน กลุ่มตัวอย่างเป็นเยาวชนในเขตเทศบาลเมืองมหาสารคามได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจงจำนวน 40 คน พบว่า เยาวชนที่เข้าอบรมความรู้เรื่องการพัฒนาจิตเบื้องต้นโดยสมัครใจมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรม และผู้เข้าอบรมด้วยความสมัครใจมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมากกว่า ผู้เข้าอบรมที่มาตามโครงการของสถานศึกษา การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียนจึงมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสังคมในเด็ก พฤติกรรมกตัญญูกตเวทีเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสังคมพฤติกรรมหนึ่ง และเป็นพฤติกรรมที่สอดคล้องกับหลักคำสอนทางพุทธศาสนา การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียนจึงมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีได้

จากการศึกษาแสดงให้เห็นว่าการที่นักเรียนได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนานั้น จะทำให้นักเรียนได้เห็นประโยชน์ของหลักคำสอนทางพุทธศาสนาและพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่มีลักษณะทางพุทธ มีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธซึ่งจะส่งผลต่อการเกิดพฤติกรรมที่พึงปรารถนาอื่นๆ ตามมา และการที่เด็กได้เข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาอยู่เสมอยังสามารถส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมที่ดีงามแก่เด็กโดยตรงเช่น พฤติกรรมกตัญญูกตเวที การเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา และรับรู้ประโยชน์ของกิจกรรมในโรงเรียนจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธและพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน ในการศึกษาครั้งนี้จึงได้ศึกษาตัวแปรการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์ของกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียน เป็นตัวแปรทางสังคมตัวแปรหนึ่งที่เป็นสาเหตุของลักษณะทางพุทธทั้ง 2 ด้าน คือ ความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียน โดยการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์ของกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียนในการศึกษานี้หมายถึง การที่นักเรียนได้รายงานว่าตนเองได้เข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาประเภทต่างๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นในปริมาณมากน้อย

เพียงใด และการเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวทำให้นักเรียนได้รับรู้เรื่องราวทางพุทธศาสนา ได้รับรู้ประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมมากน้อยเพียงใด ซึ่งจากการประมวลเอกสารทำให้คาดการณ์ได้ว่านักเรียนที่เข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์ของกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียนมากจะมี ความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธสูงกว่านักเรียนที่เข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์ของกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียนน้อย และการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์กิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียน ยังสามารถเป็นตัวแปรในการทำนายลักษณะทางพุทธทั้ง 2 ด้านได้ นอกจากนี้ ยังคาดการณ์ว่านักเรียนที่เข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียนมากจะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมกตัญญูกตเวทิมากกว่านักเรียนที่เข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียนน้อย

การวัดการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์ของกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียน การศึกษาตัวแปรการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนานั้นได้มีผู้ศึกษาทั้งในลักษณะของปริมาณการเข้าร่วมและประสบการณ์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนา เช่น นรธชา เลาหเสรีกุล (2537 : 83) ได้สร้างแบบวัดประสบการณ์จากกิจกรรมทางศาสนา ซึ่งประกอบด้วยการวัดตัวแปร 2 ด้านคือ 1) ระยะเวลาที่ได้เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดโดยการให้นักเรียนรายงานว่าได้เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มาเป็นระยะเวลานานเพียงใด ให้ตอบเป็นจำนวนปี เดือน และวันตามที่เป็นจริง ผู้ที่ไม่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ก็ให้ตอบว่าไม่เคยเรียน 2) การได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนา แบ่งเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนแรกเป็นปริมาณการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้นและส่วนที่สองเป็นการรับรู้คุณค่าของการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนานั้นโดยข้อความที่ใช้วัดส่วนที่หนึ่งและส่วนที่สองจะเป็นประโยคที่มีเนื้อหาเกี่ยวเนื่องกันโดยแบบวัดทั้งฉบับมีจำนวน 46 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .83 และสุริยะ พันธุ์ดี (2536 : 56) ได้สร้างแบบวัดการได้รับประสบการณ์ทางพุทธศาสนาในโรงเรียน ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราประเมินค่า 6 ระดับจากจริงที่สุด ถึงไม่จริงเลย จำนวน 10 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .62 ในการศึกษาการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียนครั้งนี้ได้นำแบบวัดของ วรณะ บรรจง (2537 : 54) มาปรับปรุงใช้เนื่องจากเป็นแบบวัดที่มีค่าความเชื่อมั่นอยู่ในระดับที่เชื่อถือได้ โดยแบบวัดฉบับนี้เป็นแบบวัดที่สร้างขึ้นเพื่อวัดปริมาณกิจกรรมทางพุทธศาสนาในชุมชนที่บุคคลเข้าร่วม และเห็นประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมเหล่านั้นที่ชุมชนจัดขึ้น มีลักษณะเป็นมาตราประเมินค่า 6 ระดับตั้งแต่จริงที่สุด ถึงไม่จริงเลยจำนวน 21 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .90

ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตยกับลักษณะทางพุทธ (ความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธ) และพฤติกรรมกตัญญูกตเวที ของนักเรียน

โรงเรียนถือเป็นสถาบันทางสังคมที่มีหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนลักษณะ ค่านิยม และคุณธรรมที่พึงประสงค์ เช่น ความเอื้อเฟื้อ ความกตัญญูกตเวที ความมีวินัยทางสังคม รวมทั้งความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธซึ่งเป็นศีลธรรมจริยธรรมที่ดั่งามให้แก่เด็กนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน โดยมีครูเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดสิ่งเหล่านี้ให้แก่เด็กด้วยวิธีการเรียนการสอนรูปแบบต่างๆ ครูที่จะปฏิบัติหน้าที่ในการถ่ายทอดทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นนอกจากจะมีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดวิชาความรู้แล้ว ครูยังต้องมีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับเด็กได้ รู้จักและเข้าใจธรรมชาติของนักเรียนแต่ละคน ครูที่จะอบรมสั่งสอนเด็กได้ดี นักเรียนให้ความเคารพ เชื่อถือจึงต้องเป็นผู้ที่รักเด็กและเด็กรักและจะต้องรู้จักวิธีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียนเพื่อให้ นักเรียนเข้าใจในสิ่งที่ครูต้องการอบรมสั่งสอน (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2526 : 22) ลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนในการเรียนการสอนนั้นเป็นสิ่งที่ช่วยให้บรรยากาศในการเรียน เป็นไปอย่างราบรื่น โดยนักเรียนที่รับรู้ว่าครูปฏิบัติกับตนด้วยความจริงใจ ให้ความรักความเอาใจใส่ตน ด้วยความจริงใจ จะเป็นนักเรียนที่มีความรู้สึกที่ดีต่อครู เข้าใจและยอมรับในคำสอนของครูว่าเป็นสิ่งที่ ถูกต้อง เป็นประโยชน์แก่การนำไปปฏิบัติ ลักษณะการปฏิบัติตนของครูกับนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะ ช่วยให้นักเรียนยอมรับคำสอนของครูและนำสิ่งที่ครูสอนไปปฏิบัติได้ โดยครูจะต้องรู้จักการสร้าง ความสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียนโดยอาศัยการปฏิบัติต่อนักเรียนด้วยความจริงใจ ให้นักเรียนเกิดความรู้สึก ที่ดีและยอมรับการปฏิบัติของครู ซึ่งการปฏิบัติของครูที่เป็นการเสริมสร้างลักษณะทางจิตและ พฤติกรรมที่พึงปรารถนาของนักเรียน เช่นลักษณะทางพุทธที่เป็นลักษณะทางจิตและพฤติกรรมที่ดั่งาม นั้น สามารถปฏิบัติได้โดยครูให้ความสำคัญกับนักเรียนของตนเอง เข้าใจในความแตกต่างของนักเรียน แต่ละคน ทำตนเป็นกันเองกับเด็ก ไม่เข้มงวดหรือปล่อยปละละเลยนักเรียนจนเกินไป ให้ความยุติธรรม กับนักเรียนทุกคน ยอมรับฟังความคิดเห็นและเหตุผลของนักเรียน และแสดงออกทางอารมณ์ที่ เหมาะสมกับนักเรียน ลักษณะของครูเหล่านี้เป็นลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบ ประชาธิปไตยที่จะช่วยให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างราบรื่น นักเรียนเกิดทัศนคติที่ดีต่อครู และ ยอมรับคำสั่งสอนของครูไปปฏิบัติต่อไปได้ (ไกรศรี นิมมานเหมินท์. 2527 : 72-133) การปฏิบัติในอีก ลักษณะหนึ่งที่เป็น การ ขัดขวางการเรียนรู้นักเรียนเช่น การปฏิบัติกับนักเรียนตามอารมณ์ของครูใน ขณะนั้น การบังคับ ชูเชิญ การไม่รับฟังความคิดเห็นของนักเรียนไม่ว่ากรณีใดๆ ก็ตาม การปฏิบัติเช่นนี้ จะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ในรูปแบบที่ไม่ใช่ประชาธิปไตยระหว่างครูกับนักเรียนซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการ เรียนการสอนของครู ความสัมพันธ์แบบประชาธิปไตย เป็นพฤติกรรมที่ครูแสดงต่อนักเรียนอย่าง ยุติธรรมให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ในการตัดสินใจ มีการวางแผนการเรียน

ร่วมกัน ให้ความเป็นกันเองต่อเด็ก ส่งเสริมให้นักเรียนได้แสดงความสามารถ มีการให้รางวัลเมื่อเด็กทำพฤติกรรมที่ถูกต้องและการลงโทษจะต้องมีการอธิบายเหตุผลทุกครั้ง การปฏิบัติของครูตามลักษณะดังกล่าวจะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้เพราะนักเรียนจะเกิดทัศนคติที่ดีต่อครูของตนเอง และยอมรับในคำสอนของครู โดยเฉพาะในเด็กวัยรุ่นการสร้างความสัมพันธ์ในรูปแบบประชาธิปไตยในการสอนจะเหมาะสมกับการเรียนรู้ของเด็กในวัยนี้เพราะเป็นวัยที่ต้องการความเป็นอิสระ ต้องการที่จะได้รับคำปรึกษามากกว่าการให้ทำตามคำสั่ง บังคับให้เชื่อฟัง (งามตา วนิทนานนท์, 2535 : 145) การสร้างความสัมพันธ์ของครูในรูปแบบต่างๆ จะมีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน นักเรียนที่รับรู้ว่าครูปฏิบัติกับตนด้วยความจริงใจ ให้ความเข้าใจแก่นักเรียนจะเป็นครูที่เด็กให้ความเคารพและเชื่อฟังในคำสั่งสอนมากกว่าครูที่บังคับ ขู่เข็ญให้นักเรียนทำตามอย่างไม่มีการอธิบายเหตุผล ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนมีความเกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างให้เด็กมีลักษณะทางจิตและพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของนักเรียนหลายพฤติกรรม เช่นการศึกษาของ อูมาพรณ ชูชื่นกลิ่น (2532 : 62) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมทางบวกของครูต่อนักเรียนกับพฤติกรรมตั้งใจเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษา โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นครู จำนวน 3 คน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 46 คน ด้วยการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมทางบวกของครูทั้ง 3 คนที่แสดงต่อนักเรียนในขณะที่สอนเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานก่อนดำเนินการทดลอง เมื่อพฤติกรรมทางบวกของครูเกิดคงที่สม่ำเสมอติดต่อกัน 3 วัน จึงเริ่มให้เงื่อนไขการทดลองคือให้การ ชี้แนะร่วมกับการให้ข้อมูลย้อนกลับ เพื่อให้ครูแสดงพฤติกรรมทางบวกที่ต้องการ คือ การกล่าวชมเมื่อนักเรียนมีพฤติกรรมที่ดีในการเรียน มองและฟังนักเรียนเมื่อนักเรียนถามและตอบคำถามด้วยการแสดงออกอย่างเป็นกันเองกับนักเรียน ผลการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมและบันทึกพฤติกรรมทางบวกที่ครูแสดงต่อนักเรียนในขณะที่สอนและพฤติกรรมตั้งใจเรียนของนักเรียนพบว่า การเพิ่มพฤติกรรมทางบวกของครูต่อนักเรียน คือ การกล่าวชมเมื่อนักเรียนประพฤติดี การมองและฟังนักเรียนเมื่อนักเรียนตอบคำถาม และการแสดงออกอย่างเป็นกันเอง ทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมตั้งใจเรียนเพิ่มขึ้น และกมลวิทย์ วันวิชัย (2545 : 75) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความรับผิดชอบด้านการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสตรีวัดอัปสรสวรรค์ จำนวน 261 คน พบว่าสัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรับผิดชอบด้านการเรียนและสัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนร่วมกับตัวแปรอื่นอีก 3 ตัวรวมเป็น 4 ตัวสามารถทำนายความรับผิดชอบทางการเรียนได้ร้อยละ 38.60 โดยสัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนเป็นตัวทำนายสำคัญลำดับที่สอง พบผลเช่นนี้ในกลุ่มรวม แสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนสามารถช่วยส่งเสริมพฤติกรรมรับผิดชอบของนักเรียนได้โดยลักษณะของความสัมพันธ์แบบประชาธิปไตยจะเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ที่ดีที่ช่วยในการปลูกฝังให้เด็กมีพฤติกรรมรับผิดชอบได้มากขึ้น ผลการศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับ

นักเรียนมีผลต่อพฤติกรรมของนักเรียนโดยครูที่มีความสัมพันธ์กับนักเรียนในลักษณะที่เป็นประชาธิปไตยคือให้ความรักแก่นักเรียนด้วยความจริงใจ เข้าใจนักเรียนทุกคน ยอมรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน จะเป็นครูที่ได้รับการยอมรับจากนักเรียนและส่งเสริมให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงปรารถนามากกว่าครูที่มีความสัมพันธ์กับนักเรียนในลักษณะตรงข้าม ลักษณะทางพุทธเป็นลักษณะทางจิตและพฤติกรรมที่พึงปรารถนา การอบรมสั่งสอนให้เด็กมีลักษณะทางพุทธจึงจำเป็นต้องอาศัยการอบรมสั่งสอนที่เป็นไปด้วยบรรยากาศของความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย เช่นเดียวกับการอบรมสั่งสอนให้เด็กมีพฤติกรรมกตัญญูซึ่งเป็นพฤติกรรมที่พึงปรารถนาเช่นกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตยกับความเชื่อทางพุทธ

ครูที่จะส่งเสริมให้นักเรียนมีความเข้าใจในหลักธรรม คำสอนทางพุทธศาสนา รับรู้ถึงประโยชน์และยอมรับในผลดีที่จะเกิดจากการนำหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาไปปฏิบัตินั้นสามารถใช้วิธีการสอนโดยการสอดแทรกเข้าไปในเนื้อหาวิชาจริยธรรม วิชาพุทธศาสนา วิธีการที่ครูนำมาใช้ควรเป็นวิธีการที่ทำให้นักเรียนรู้ว่าครูต้องการให้นักเรียนมีความเชื่อทางพุทธด้วยความจริงใจ เพราะความเชื่อทางพุทธจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของนักเรียน ไม่ควรใช้การบังคับ ออกคำสั่งให้นักเรียนเชื่อและยอมรับในหลักคำสอนทางพุทธศาสนา เพราะจะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกที่ไม่ดีต่อครู และต่อความเชื่อทางพุทธที่ครูอบรมสั่งสอนด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนจึงมีส่วนในการถ่ายทอดความเชื่อทางพุทธแก่นักเรียน ครูที่สามารถอธิบายให้เด็กเข้าใจด้วยเหตุผลว่าประโยชน์ของการยอมรับในความเชื่อทางพุทธจะเกิดผลดีแก่เด็กอย่างไรบ้าง โดยเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดเห็นของตนเอง เปิดโอกาสให้ซักถามในสิ่งที่เด็กไม่เข้าใจ จะเป็นครูที่ทำให้เด็กเข้าใจประโยชน์ของการเชื่อในหลักคำสอนทางพุทธได้รวดเร็วขึ้น การปฏิบัติของครูดังกล่าวเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย จากการศึกษาพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนมีความเกี่ยวข้องกับลักษณะทางจิตใจของนักเรียนเช่น การศึกษาของณรงค์ ทีปประชัย (2547 : 115) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับความatto้ในการศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในระบบการศึกษาทางไกล มหาวิทยาลัยเปิดของรัฐ กลุ่มตัวอย่างเป็น นักศึกษาระดับปริญญาตรีในระบบการศึกษาทางไกล มหาวิทยาลัยเปิดของรัฐที่ถูกคัดเลือกจากบัญชีทะเบียนนักศึกษาในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2545 จำนวน 496 คน พบว่า สัมพันธภาพระหว่างนักศึกษากับอาจารย์มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความatto้ในการศึกษา และสัมพันธภาพระหว่างนักศึกษากับอาจารย์เป็นตัวแปรหนึ่งที่ร่วมกับตัวแปรอื่นอีก 4 ตัวแปรในการทำนายความatto้ในการศึกษาของนักศึกษาได้ แสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนมีผลต่อลักษณะทางจิตของนักเรียน ความเชื่อทางพุทธเป็นลักษณะทางจิตลักษณะหนึ่ง ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนจึงมีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อทางพุทธของนักเรียน

ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตยกับการปฏิบัติทางพุทธ

ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย เป็นพฤติกรรมที่ครูแสดงต่อนักเรียนอย่างยุติธรรมให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ในการตัดสินใจ ให้ความเป็นกันเองต่อเด็ก ส่งเสริมให้นักเรียนได้แสดงความสามารถ มีการให้รางวัลเมื่อเด็กทำพฤติกรรมที่ถูกต้องและการลงโทษจะต้องมีการอธิบายเหตุผลทุกครั้ง การปฏิบัติของครูตามลักษณะดังกล่าวจะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้เพราะนักเรียนจะเกิดทัศนคติที่ดีต่อครูของตนเอง และยอมรับในคำสอนของครู เด็กจะให้ความเคารพและเชื่อฟังในคำสั่งสอนมากกว่าครูที่บังคับ ขู่เข็ญให้นักเรียนทำตามอย่างไม่มี การอธิบายเหตุผล ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตยจึงมีผลต่อการเสริมสร้างให้เด็กมีพฤติกรรมที่ดีงาม จากการศึกษาของสุภาสินี นิยมเนียม (2546 : 114-121) พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่ดีของเด็กเช่นพบว่านักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตยมากเป็นนักเรียนที่มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ในครอบครัว และหน้าที่ในโรงเรียนสูงกว่านักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตยน้อย การปฏิบัติทางพุทธเป็นพฤติกรรมที่ดีตามคำสอนทางพุทธศาสนา ที่สอนให้บุคคลเป็นคนดี การอบรมสั่งสอนให้เด็กปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพุทธควรที่จะอบรมสั่งสอนภายใต้บรรยากาศแบบประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น มีโอกาสซักถามข้อสงสัยซึ่งจะทำให้เด็กยอมรับในคำสอนเกี่ยวกับการปฏิบัติทางพุทธและปฏิบัติตามที่ครูสั่งสอนได้รวดเร็ว ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตยจึงมีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติทางพุทธ

ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตยกับพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน

พฤติกรรมกตัญญูกตเวทีเป็นพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของสังคมที่เด็กได้รับการถ่ายทอดทางสังคมผ่านตัวแทนในการถ่ายทอดคือ สถาบันครอบครัวและสถาบันการศึกษา ในส่วนของสถาบันการศึกษานั้น การอบรมสั่งสอนให้เด็กมีพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีจำเป็นจะต้องมีการฝึกฝนให้เด็กได้แสดงความกตัญญูต่อผู้ที่ใกล้ชิด การจัดพิธีไหว้ครูให้เด็กได้มีโอกาสแสดงความกตัญญูต่อครู การจัดพิธีไหว้มารดา เป็นการแสดงความกตัญญูต่อบิดามารดา การฝึกฝนให้เด็กมีพฤติกรรมกตัญญูยังสามารถใช้การอธิบายให้เด็กเข้าใจถึงการแสดงพฤติกรรมกตัญญูในรูปแบบต่างๆ อธิบายให้เข้าใจถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการที่บุคคลมีความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ การอบรมสั่งสอนเด็กจำเป็นที่จะต้องใช่วิธีการอบรมที่สามารถเปิดโอกาสให้เด็กได้ซักถาม ได้แสดงความคิดเห็นของตนเองร่วมกับครูได้ ซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตยซึ่งจะช่วยให้เด็กเข้าใจยอมรับในสิ่งที่ครูอบรมสั่งสอน เกิดทัศนคติที่ดีต่อสิ่งที่ครูอบรมสั่งสอน และนำไปปฏิบัติตาม ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนมีความเกี่ยวข้องกับการอบรมสั่งสอนพฤติกรรมที่ดีของเด็ก เช่น บุญ

(วิลาส ทองขาว. 2527 : 16 อ้างอิงจาก ; Butth.1942) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน พบว่าครูที่พยายามทำความรู้จักกับนักเรียนให้ความเห็นอกเห็นใจนักเรียน รู้จักส่งเสริมการเรียนรู้ตามความต้องการและความสนใจของนักเรียน นักเรียนจะเรียนได้ดีและมีความสามารถในการปรับตัวได้สูง ซึ่งต่างกับครูที่มุ่งสอนโดยวิธีที่กดดันให้นักเรียนยอมรับความต้องการของตน ซึ่งสอดคล้องกับ Flander and Lewis(ชีรวัดมน นิเจนตร. 2528 : 27-28 อ้างอิงจาก ; Flander and Lewis.1971) ได้ทดลองให้เด็กนักเรียนเรียนเนื้อหาเดียวกัน แต่สร้างบรรยากาศให้ต่างกัน พบว่า เด็กในชั้นเรียนที่เป็นประชาธิปไตย ครูสนใจนักเรียนเป็นอันดับแรก เน้นให้เด็กแสดงบทบาทต่างๆ และลงมือแก้ปัญหาด้วยตนเอง ทำให้นักเรียนไม่ค่อยมีความวิตกกังวล สามารถแก้ปัญหาได้ดี และมีบุคลิกทางอารมณ์ส่วนในชั้นเรียนที่ยึดครูเป็นศูนย์กลาง เด็กจะมีความวิตกกังวลสูง เนื่องจากครูชอบออกคำสั่งและคอยบงการให้นักเรียนทำตามอยู่เสมอ ทำให้เด็กมีพฤติกรรมถอยหนี เฉื่อยชาในด้านการเรียน ก้าวร้าวและเป็นปฏิปักษ์กับเพื่อนนักเรียนด้วยกัน รวมทั้งมีความสับสนทางอารมณ์ด้วย เช่นเดียวกับการอบรมสั่งสอนให้เด็กมีพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีควรที่จะอบรมสั่งสอนโดยมีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย จะช่วยให้การอบรมสั่งสอนประสบผลสำเร็จ ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตยจึงมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน

ในการศึกษาครั้งนี้จึงได้ศึกษาตัวแปรความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตยเป็นตัวแปรทางสังคมตัวแปรหนึ่งที่เป็นสาเหตุของลักษณะทางพุทธทั้ง 2 ด้าน คือ ความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธ ของนักเรียน โดยความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย ในการศึกษาครั้งนี้หมายถึง การรายงานจากการรับรู้ของนักเรียนว่าครู อาจารย์ของตน ปฏิบัติหรือแสดงออกต่อนักเรียนในลักษณะที่เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้พฤติกรรมที่พึงปรารถนา เช่น การรับฟังความคิดเห็น การให้ความยุติธรรม การเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความสามารถอย่างเต็มที่ รวมทั้งการให้รางวัลและลงโทษอย่างมีเหตุผลซึ่งจากการประมวลเอกสารทำให้คาดการณ์ได้ว่า นักเรียนที่มีความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตยสูงจะมีความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธสูงกว่านักเรียนที่มีความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตยต่ำ และมีความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย ยังสามารถเป็นตัวแปรในการทำนายลักษณะทางพุทธทั้ง 2 ด้านได้นอกจากนี้ยังคาดการณ์ว่านักเรียนที่มีความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตยสูงจะมีพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีสูงกว่านักเรียนที่มีความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตยต่ำ

การวัดความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนนั้นได้มีผู้ทำการศึกษาโดยมีการสร้างแบบวัด เช่น กมลวัฒน์ วันวิชัย (2545 : 63) ได้สร้างแบบวัดสัมพันธ์ภาพระหว่างครูกับนักเรียนโดยลักษณะแบบวัดเป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับตั้งแต่จริงที่สุด ถึงจริงน้อยที่สุด โดยประกอบด้วยข้อความทางบวกและทางลบ

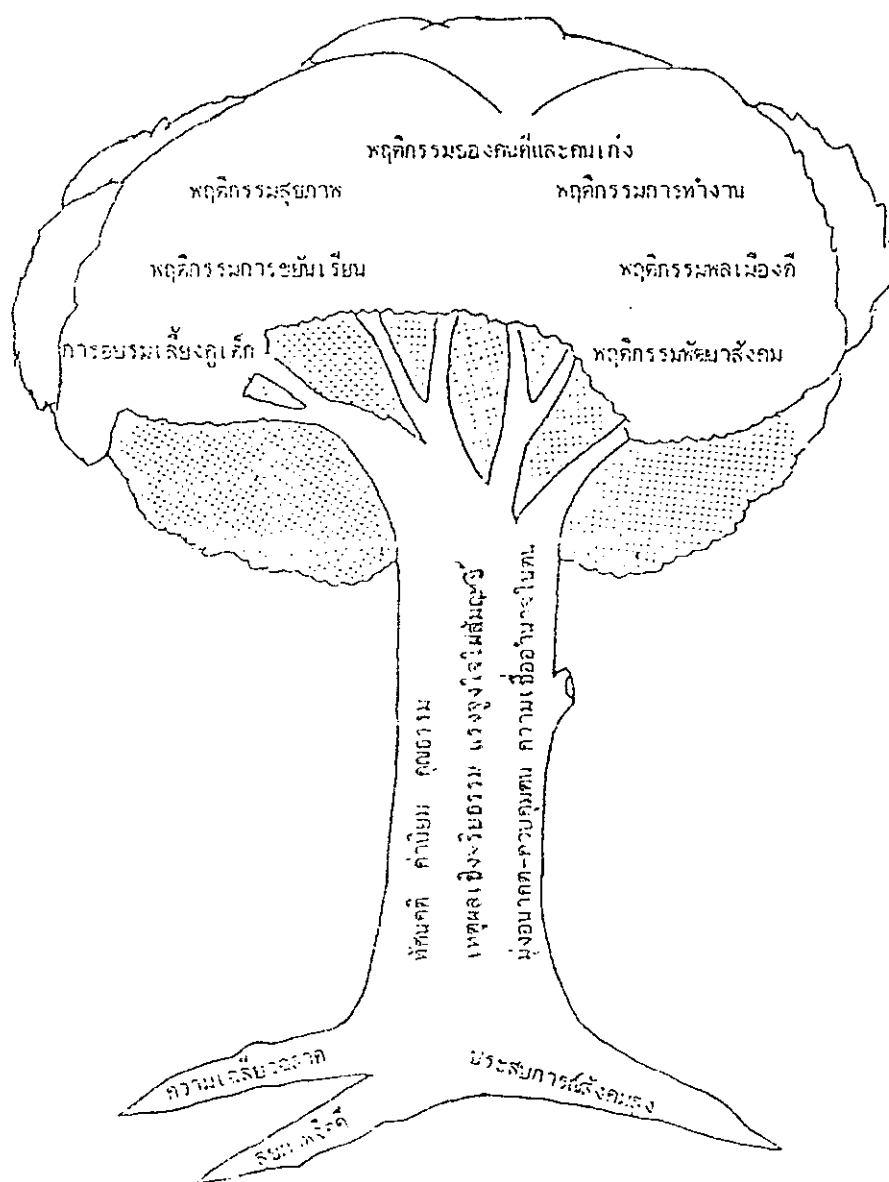
จำนวน 20 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .89 และสมิตรา เจิมพันธ์ (2545 : 58) ได้สร้างแบบวัดการรับรู้ การปฏิบัติจากครุคณิศาสตร์ ซึ่งเป็นการวัดการรับรู้ของนักเรียนเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างครุ คณิศาสตร์กับตนว่าครูได้แสดงพฤติกรรมที่สนับสนุนการเรียนการสอนกับตนเช่นไรบ้าง ซึ่งลักษณะ แบบวัดเป็นมาตราประเมินค่า 6 ระดับ ตั้งแต่ จริงที่สุด ถึง ไม่จริงเลย ประกอบด้วยข้อความทางบวก และทางลบจำนวน 10 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .84 นอกจากนี้ สุภาสินี นุ่มเนียม (2546 : 68) ได้ สร้างแบบวัดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราประเมิน ค่า 6 ระดับ ตั้งแต่ จริงที่สุด ถึง ไม่จริงเลย ประกอบด้วยข้อความทางบวกและทางลบจำนวน 10 ข้อ มี ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .90 ซึ่งในการวัดความสัมพันธ์ที่ระหว่างครูกับนักเรียนในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำ แบบวัดของสุภาสินี นุ่มเนียม (2546 : 68) มาประยุกต์ใช้เนื่องจากเป็นแบบวัดที่มีค่าความเชื่อมั่นใน ระดับที่ยอมรับได้และศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่ใกล้เคียงกัน

ลักษณะทางจิตกับลักษณะทางพุทธ(ความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธ) และพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน

ลักษณะทางจิต เป็นลักษณะที่สะสมมาในตัวบุคคลตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นลักษณะที่ค่อนข้างคงที่ ไม่อยู่ภายใต้อิทธิพลของสถานการณ์ต่างๆ ที่บุคคลประสบอยู่ (ทิพย์สุดา จันทรแจ่มหล้า. 2544 : 28) ลักษณะทางจิตของมนุษย์จะมีความสำคัญมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับการศึกษาที่จิตลักษณะนั้นจะสามารถทำนายพฤติกรรมของบุคคลได้ถูกต้องแม่นยำเพียงใด โดยการทำนายพฤติกรรมของบุคคลได้ แม่นยำนั้นจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยหลายประการมาร่วมกันในการทำนาย เพราะพฤติกรรมของบุคคลมี ที่มาจากหลายสาเหตุ ทั้งสาเหตุทางจิต และสาเหตุจากสภาพแวดล้อม ลักษณะทางจิตจึงเป็นส่วนหนึ่งของปัจจัยที่มีผลต่อการทำนายพฤติกรรมต่างๆ ของบุคคล รวมไปถึงการทำนายพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของบุคคลด้วย การทำนายลักษณะทางพุทธ ซึ่งเป็นลักษณะทางจิตและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ทั้งในนักเรียนและบุคคลทั่วไป จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยทางจิตมาประกอบการในการทำนายเพื่อให้สามารถทำนายได้ชัดเจนมากขึ้น วิธีการค้นหาจิตลักษณะที่มีความเกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธ ก็คือ การศึกษาว่าผู้ที่มีลักษณะทางพุทธในปริมาณที่ต่างกันนั้นมีจิตลักษณะบางประการในปริมาณที่ แตกต่างกันเพียงใด โดยสามารถศึกษาตัวแปรลักษณะทางจิตได้จากแนวทางของทฤษฎีต้นไม้ จริยธรรม (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2543) ในการศึกษาครั้งนี้จึงได้กำหนดตัวแปรลักษณะทางจิตที่อยู่ บนพื้นฐานของทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม ดังมีรายละเอียดของทฤษฎีและตัวแปรลักษณะทางจิตดังต่อไปนี้

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม

เป็นทฤษฎีที่มีที่มาจากการประมวลผลงานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมต่างๆ ของคนไทยทั้งเด็กและผู้ใหญ่อายุตั้งแต่ 6-60 ปีจำนวนมาก ทั้งในกรุงเทพและต่างจังหวัด โดยผู้ที่มีพฤติกรรมในปริมาณที่ต่างกันอย่างมาเปรียบเทียบกันนี้จะต้องเป็นผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เดียวกันหรือ คล้ายคลึงกันด้วยเพื่อศึกษาอิทธิพลทางจิตต่อพฤติกรรมเป็นสำคัญ จากการศึกษางานวิจัยต่างๆ ทำให้พบว่า การพัฒนาบุคคลให้เป็นคนที่มีพฤติกรรมคนดี คนเก่งนั้นจะต้องเริ่มจากการพัฒนาลักษณะทาง จิต 8 ประการ ซึ่งนำเสนอทฤษฎีนี้ในรูปของต้นไม้ โดยแบ่งเป็น 3 ส่วนประกอบที่สำคัญคือ ส่วนแรก คือ ดอกและผล แสดงถึงพฤติกรรมคนดีและคนเก่ง ซึ่งหมายถึงการไม่เบียดเบียนตนเอง การไม่เบียดเบียน ผู้อื่น รับผิดชอบหน้าที่และอาสาพัฒนาสังคม ผลที่เป็นพฤติกรรมต่างๆ ที่น่าปรารถนานี้มีสาเหตุจาก 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกทางจิตใจที่เป็นส่วนลำต้นของต้นไม้ อันประกอบไปด้วยจิตลักษณะ 5 ด้าน คือ 1) เหตุผลเชิงจริยธรรม 2) ลักษณะมุ่งอนาคต-ควบคุมตน 3) ความเชื่ออำนาจภายในตน 4) แรงจูงใจไม่ ล้มฤทธิ์ และ 5) เจตคติ คุณธรรมและค่านิยมที่เกี่ยวกับพฤติกรรมนั้นๆ ถ้าต้องการเข้าใจ อธิบาย ทำนายและพัฒนาพฤติกรรมชนิดใดจะต้องใช้จิตลักษณะบางด้านหรือทั้ง 5 ด้านนี้ประกอบกันจึงจะ เป็นผลดีที่สุด กลุ่มที่สอง คือ สาเหตุทางจิตใจที่เป็นรากของลำต้น ซึ่งเป็นส่วนที่สามของต้นไม้ จริยธรรม มี 3 ด้าน คือ 1) สถิติปัญญา 2) ประสบการณ์ทางสังคม และ 3) สุขภาพจิต จิตลักษณะทั้ง สามนี้อาจใช้เป็นสาเหตุของการพัฒนาจิตลักษณะ 5 ประการในส่วนลำต้นก็ได้ คือ บุคคลจะต้องมี ลักษณะพื้นฐานทางจิตใจ 3 ด้าน ในส่วนราก อยู่ในสภาพแวดล้อมทางบ้าน ทางโรงเรียนและทางสังคม ที่เหมาะสมจึงจะสามารถพัฒนาจิตลักษณะ 5 ประการ ได้อย่างสมบูรณ์ ฉะนั้นจิตลักษณะพื้นฐาน 3 ประการจึงเป็นสาเหตุของพฤติกรรมคนดีและคนเก่งนั่นเอง นอกจากนี้จิตลักษณะ 3 ประการที่รากอาจ เป็นสาเหตุร่วมกับจิตลักษณะ 5 ประการที่ลำต้นเพื่อใช้อธิบาย ทำนายและพัฒนาพฤติกรรมได้ (ดวงเดือน พัมมณนาวิน 2538) ดังนั้นทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมจึงสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดลักษณะ ทางจิตที่จะเป็นสาเหตุของพฤติกรรมที่พึงปรารถนาต่างๆ รวมทั้งลักษณะทางพุทธของนักเรียน ซึ่งเป็น ลักษณะทางจิตและพฤติกรรมที่พึงปรารถนาที่เอื้อต่อการพัฒนาตนเองและสังคมต่อไป

ภาพประกอบ 2 ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม แสดงจิตลักษณะพื้นฐานและองค์ประกอบทางจิตใจของ
พุทธจริมมทางจริยธรรม

ลักษณะทางจิตที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธทั้งของบุคคลและนักเรียนมีหลายประการ การที่บุคคลรู้จักที่จะมุ่งอนาคต คำนึงถึงผลที่จะได้รับจากการปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนาและการปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี สามารถควบคุมตนเองให้ปฏิบัติตามหลักธรรมทางพุทธได้ โดยไม่ต้องมีใครมาบังคับ การที่บุคคลเชื่อในความสามารถในการกระทำของตนเอง เชื่อผลสำเร็จที่เกิดขึ้นว่าเกิดจากการกระทำของตนเองไม่ใช่จากของคนอื่น หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย และการที่มีบุคคลมีทัศนคติที่ดีต่อหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาและมีความเชื่อในประโยชน์ของผลดีที่ตนเองจะได้รับจากการปฏิบัติตามหลักคำสอนของพุทธศาสนา จะส่งผลต่อความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธของบุคคลซึ่งจะนำไปสู่การเกิดพฤติกรรมจริยธรรมต่อไป ลักษณะที่กล่าวมานี้เป็นลักษณะของบุคคลที่มีการมุ่งอนาคต ควบคุมตน มีความการเชื่ออำนาจภายในตน และมีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธทั้งในส่วนของความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธ นั่นเอง การที่บุคคลมีลักษณะเหล่านี้จะช่วยให้ส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมที่ดีงามต่างๆ รวมไปถึงการเกิดลักษณะทางพุทธศาสนาซึ่งเป็นทั้งลักษณะทางจิตในส่วนของความเชื่อทางพุทธและพฤติกรรมกรรมในส่วนของ การปฏิบัติทางพุทธด้วย ในการศึกษาครั้งนี้จึงได้กำหนดตัวแปรทางจิต 3 ตัวแปรที่เป็นสาเหตุของลักษณะทางพุทธ ได้แก่ 1) ลักษณะมุ่งอนาคต - ควบคุมตน 2) การเชื่ออำนาจภายในตน 3) ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ลักษณะมุ่งอนาคต – ควบคุมตน กับลักษณะทางพุทธ (ความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธ) และพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน

ลักษณะมุ่งอนาคต – ควบคุมตน เป็นลักษณะทางจิตของบุคคลประเภทหนึ่ง เป็นลักษณะที่บุคคลสามารถที่จะบังคับตนเองให้รอรับผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคต บุคคลสามารถจะคาดการณ์ผลดีผลเสีย ของการกระทำที่ตนเองจะได้รับในอนาคตได้ ลักษณะมุ่งอนาคตเป็นการรู้จักนึกคิดถึงอนาคตที่ยาวไกลออกไปทุกที เล็งเห็นผลดีและผลเสียที่จะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกลอันจะเกิดกับตนและสังคมในอนาคต ฉะนั้นบุคคลจะต้องสามารถบังคับตนเองให้อดได้หรือควบคุมตนเองได้ ดังนั้นการควบคุมตนเองจึงหมายถึงรวมถึงความสามารถของบุคคลที่จะกระทำหรืองดเว้นการกระทำบางอย่างที่ต้องใช้ความอดทนและสามารถกระทำพฤติกรรมนั้นได้อย่างมีปริมาณและคุณภาพที่เหมาะสมเป็นเวลานานพอที่จะนำไปสู่ผลที่ต้องการในอนาคตได้ (อุบล เลี้ยววาริน. 2534 อ้างอิงจาก ; Mischel.1974) ลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตนเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในปรากฏการณ์เดียวกัน คือบุคคลต้องมีความต้องการผลในอนาคตมากกว่าผลในปัจจุบัน แล้วดำเนินการปฏิบัติเพื่อไปสู่เป้าหมายในอนาคตนั้น ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนเป็นลักษณะที่เกิดจากการเรียนรู้ การที่บุคคลได้อยู่ในสภาพแวดล้อมต่างๆ การได้พบเห็นพฤติกรรมของบุคคลอื่น สถานการณ์ต่างๆที่บุคคล

เผชิญอยู่ก่อให้เกิดการเรียนรู้พฤติกรรมต่างๆ แล้วนำไปปฏิบัติตาม เด็กและนักเรียนที่ได้รับการอบรมสั่งสอนจากโรงเรียน และจากครอบครัวที่ฝึกให้เด็กรู้จักความอดทน รู้จักควบคุมตนเองให้ปฏิบัติตนให้เหมาะสมเมื่ออยู่ในสถานการณ์ต่างๆ เหล่านี้มีส่วนในการเสริมสร้างลักษณะมุ่งอนาคต-ควบคุมตนให้กับเด็ก คือถ้าสังคมนั้นมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมสูงไม่ต้องพึ่งพาธรรมชาติ บุคคลในสังคมสามารถคาดการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างแม่นยำพอสมควร แล้วบุคคลในสังคมนั้นก็จะมีลักษณะมุ่งอนาคตสูงด้วย โดยบุญรับ คักคิมณี (2532) ได้กล่าวถึงแนวทางในการเสริมสร้างและพัฒนาลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนไว้ว่า การที่จะพัฒนาให้บุคคลแต่ละบุคคลสามารถที่จะรู้จักการมุ่งอนาคตควบคุมตนได้นั้นต้องเริ่มจากการให้บุคคลรู้จักความหมายของการมุ่งอนาคต ควบคุมตนก่อน ว่าเป็นความสามารถทางการรู้ และการคิดตลอดจนการรับรู้สิ่งที่จะเกิดขึ้นได้ในอนาคตทั้งที่เป็นปัจจุบันหรือห่างไกลปัจจุบันออกไปทุกที สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตนั้นในขณะที่ยังคิดมีลักษณะเป็นนามธรรม ยังไม่ปรากฏเป็นรูปธรรมฉะนั้นผู้ที่มีสติปัญญาและการรับรู้การคิดที่พัฒนาแล้วจึงจะสามารถคิดถึงอนาคตได้ชัดเจน และเห็นความสำคัญของอนาคต วิธีการฝึกให้บุคคลรู้จัก ความหมายของลักษณะมุ่งอนาคตนี้กระทำโดยการกระตุ้นให้บุคคลรู้จักคิดถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อให้เข้าใจความหมายของลักษณะมุ่งอนาคตในสถานการณ์ต่างๆ เมื่อบุคคลเข้าใจความหมายของลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน ก็พยายามส่งเสริมให้บุคคลเห็นความสำคัญของลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน โดยแสดงให้บุคคลเข้าใจถึงประโยชน์ของการมุ่งอนาคต ควบคุมตนและโทษของการไม่มุ่งอนาคตควบคุมตนที่เคยปรากฏมาในบุคคลอื่นๆ เช่น ผลเสียจากการไม่มุ่งอนาคตทำให้บุคคลไม่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินชีวิต ซึ่งสามารถใช้การให้ตัวอย่างบุคคลตามลักษณะดังกล่าวให้บุคคลได้เห็นชัดเจน เมื่อบุคคลเริ่มที่จะเห็นความสำคัญของลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนแล้ว ก็เริ่มให้การฝึกการคาดการณ์เกี่ยวกับอนาคต ซึ่งเป็นความสามารถของบุคคลที่จะวางแผนการและขั้นตอนการดำเนินการต่างๆ ในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ฝึกให้บุคคลรู้จักมองเห็นความเป็นไปได้ในอนาคตจากสภาพการณ์ในปัจจุบัน วิธีการฝึกกระทำได้โดยให้บุคคลเห็นตัวอย่างการวางแผนการในอนาคตของผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน หรือใช้การให้เขียนเรื่องราวเกี่ยวกับความคาดหวังของอนาคตของบุคคล เป็นต้น วิธีการดังกล่าวเป็นการเสริมสร้างลักษณะมุ่งอนาคตให้กับบุคคลเมื่อ ซึ่งจะต้องฝึกไปควบคู่กับการฝึกให้รู้จักการควบคุมตน โดยการฝึกควบคุมตนนั้นจะทำให้เทคนิคของการปรับพฤติกรรม ที่มีพื้นฐานมาจากการเรียนรู้ การควบคุมตนเอง มีลักษณะที่สำคัญ 2 ประการ ประการแรก คือ การควบคุมตนเองจะต้องมีพฤติกรรมที่มีตัวเลือก 2 พฤติกรรมหรือมากกว่าและผลกรรมของแต่ละพฤติกรรม เช่น พฤติกรรมการสูบบุหรี่ และไม่สูบบุหรี่ ผลกรรมของทั้ง 2 พฤติกรรมจะขัดแย้งกัน คือ ถ้าสูบบุหรี่จะได้รับผลกรรมในทางบวกในปัจจุบันแต่จะให้ผลทางลบในอนาคต ถ้าไม่สูบบุหรี่จะได้รับผลกรรมในทางลบในปัจจุบัน แต่จะให้ผลกรรมทางบวกในอนาคต ประการที่สอง ลักษณะที่สำคัญของการควบคุมตนเองก็คือ การควบคุมตนเอง

นั้นบุคคลผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้แก่ ผู้รับการปรับพฤติกรรมอาจเป็นเพียงผู้ให้คำแนะนำช่วยเหลือเท่านั้น กระบวนการในการฝึกการควบคุมตนเองสามารถกระทำได้โดยเริ่มจากการกำหนดเป้าหมายของพฤติกรรมที่ตนเองจะกระทำ และเริ่มสังเกต บันทึกพฤติกรรมนั้นด้วยตนเองว่าตนกระทำพฤติกรรมนั้นอย่างไร โดยการกำหนดเงื่อนไขของการเสริมแรงและการลงโทษด้วยตนเอง เช่น ถ้ากระทำพฤติกรรมนั้นสำเร็จตามเป้าหมายระยะหนึ่งก็ให้การเสริมแรง ด้วยการให้รางวัลกับตนเอง แต่ถ้าไม่สามารถทำพฤติกรรมตามเป้าหมายได้ก็ต้องลงโทษตัวเองตามวิธีการที่ตนกำหนดไว้ วิธีการดังกล่าวจะช่วยให้บุคคลสามารถควบคุมตนเองได้ และมีความรู้สึกกับตนเองไม่ว่าจะเป็นในแง่ทัศนคติต่อตนเอง รู้ลึกถึงคุณค่าของตนเองหรือความรู้สึกว่าตนเองมีความสามารถ และจะทำให้บุคคลมีความเชื่อว่าสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นนั้นเพราะว่าตนเองเป็นผู้กระทำ (ประเทือง ภูมิภทราคม. 2537 อ้างอิงจาก ; วีรพล จันทิมา. 2541) การฝึกลักษณะมุ่งอนาคต และการฝึกการควบคุมตนดังกล่าว สามารถนำไปใช้ในการฝึกบุคคลทั่วไปและนักเรียนให้มีการมุ่งอนาคต ควบคุมตนได้โดยการฝึกต้องอาศัยเวลา และฝึกอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยเฉพาะในนักเรียนไม่ควรฝึกอย่างเร่งรีบ เพราะลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนเป็นลักษณะทางจิตที่บุคคลที่ได้รับการฝึกจะค่อยๆ เรียนรู้และซึมซับเข้าไปภายในและแสดงออกในรูปของพฤติกรรมตามมา บุคคลที่มีลักษณะมุ่งอนาคตสูงและสามารถควบคุมตนเองได้จะต้องมีคุณลักษณะ คือ สามารถคาดการณ์ไกล เห็นความสำคัญของอนาคตและตัดสินใจเลือกกระทำอย่างเหมาะสม สามารถหาแนวทางแก้ปัญหาและวางแผนดำเนินงานเพื่อเป้าหมายในอนาคต รู้จักการปฏิบัติให้เกิดการอดได้ รอได้ อย่างเหมาะสม และสามารถให้รางวัลและลงโทษตนเองได้อย่างเหมาะสม การส่งเสริมลักษณะทางจิตของเด็กและนักเรียนให้สามารถมุ่งอนาคต-ควบคุมตนเองได้ จะส่งผลให้เด็กและนักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสังคมตามมา เนื่องจากทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมที่กล่าวถึงการพัฒนาลักษณะที่พึงประสงค์ของบุคคล หรือพฤติกรรมคนดี คนเก่ง จำเป็นต้องอาศัยการเสริมสร้างลักษณะทางจิตในส่วนราก 3 ประการ คือ สติปัญญา ประสบการณ์ทางสังคม และสุขภาพจิต และเสริมสร้างลักษณะทางจิตส่วนลำต้นอีก 5 ประการ ซึ่งมีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนเป็นหนึ่งในลักษณะทางจิตทั้ง 5 ประการด้วย การพัฒนาลักษณะทางพุทธซึ่งเป็นลักษณะทางจิตและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ลักษณะหนึ่ง ต้องอาศัยปัจจัยหลายด้าน ทั้งปัจจัยทางสังคม และปัจจัยทางจิต มาร่วมกันในการเสริมสร้างลักษณะทางพุทธของบุคคล รวมไปถึงฝึกให้นักเรียนรู้จักการมุ่งอนาคต ควบคุมตน ด้วยเพราะการที่บุคคลจะเป็นบุคคลที่มีลักษณะทางพุทธและแสดงออกมาได้นั้น ส่วนหนึ่งมาจากการที่บุคคลสามารถคาดการณ์ถึงผลที่ตนจะได้รับจากการศรัทธาในคำสอนของพุทธศาสนาและการปฏิบัติตามหลักคำสอนเหล่านั้น เช่น การที่นักเรียนจะประพฤติดนในศีล 5 นักเรียนจะคิดถึงผลที่ตนจะได้รับเมื่อปฏิบัติตามศีล 5 ข้อ โดยมองถึงผลดีและผลเสียที่จะเกิดกับตน เมื่อบุคคลคาดการณ์ผลที่ตนจะได้รับแล้ว ก็จะสามารถเข้าใจว่าตนเองต้องการผลเช่นไร และจะควบคุมตนเองให้ปฏิบัติตามเพื่อให้ได้รับ

ผลตามที่ตนเองตัดสินใจเลือก เช่น เมื่อคาดการณ์แล้วว่าการปฏิบัติตนตามศีล 5 จะทำให้ตนเองได้รับผลดี คือ ได้รับการยอมรับจากบุคคลทั่วไปว่าเป็นผู้ที่มีความประพฤติดี ได้รับความสุขจากการปฏิบัติตนอยู่ในศีล บุคคลก็จะตัดสินใจที่จะเลือกรับผลดังกล่าว จึงควบคุมตนเองให้ไม่ละเมิด ศีลทั้ง 5 ข้อ และในที่สุดนักเรียนก็ได้รับผลตามที่ตนเองคาดการณ์ไว้ คือ ได้รับความสุขและการยอมรับจากผู้อื่น นักเรียนที่มีลักษณะทางพุทธจะต้องเป็นคนที่สามารถควบคุมตนเองให้คิดและทำพฤติกรรมตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนาได้ โดยที่ไม่มีผู้ใดมาบังคับหรือสั่งให้ทำพฤติกรรมนั้น ให้สามารถละเว้นการกระทำบางอย่างที่จะทำให้เกิดผลเสียต่อตนเองและส่วนรวม ดังนั้นการรู้จัก อดได้รอได้ ซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งของการควบคุมพฤติกรรมตนเองจึงเป็นจิตลักษณะที่เอื้อประโยชน์ต่อจุดหมายหมายในการมีลักษณะทางพุทธของบุคคล ดังนั้นการที่นักเรียนมีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนเป็นลักษณะหนึ่งภายในจิตใจ จึงเป็นส่วนหนึ่งที่เสริมสร้างให้นักเรียนมีลักษณะทางพุทธ ซึ่งจะส่งผลไปสู่การเกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์อื่นๆ ของสังคมได้

ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน กับความเชื่อทางพุทธของนักเรียน

ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนเป็นลักษณะของบุคคลที่สามารถคาดการณ์ถึงผลของการกระทำของตนเองที่จะเกิดขึ้นในอนาคตและสามารถควบคุมการกระทำของตนเองให้ได้รับผลตามที่ตนเองคาดการณ์ไว้ในอนาคตได้ เป็นการกระทำของบุคคลเพื่อให้ได้รับผลตามจุดหมายที่ตนเองคาดการณ์ไว้ หลักธรรมในทางพุทธศาสนาที่กล่าวถึงจุดหมายของการมีชีวิตของบุคคล คือ อรรถ 3 ซึ่งประกอบด้วย ประโยชน์ปัจจุบัน (ทิฏฐธัมมิกัตถ์) เป็นประโยชน์ขั้นต้นที่เป็นจุดหมายหมายของบุคคล คือ มีทรัพย์ มียศ ที่ได้จากความเพียรของบุคคล ประโยชน์เบื้องหน้า (สัมปรายิกัตถ์) เป็นประโยชน์ที่บุคคลจะได้รับในอนาคตเนื่องมาจากการทำตนเองในปัจจุบัน เป็นจุดหมายเกี่ยวกับชีวิตในอนาคต ประโยชน์สูงสุด(ปรมาตถ์) เป็นจุดหมายสุดท้ายที่ชีวิตควรเข้าถึง คือการรู้แจ้งสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ซึ่งก็คือนิพพาน จุดหมายหมายของชีวิต ตามหลักอรรถ 3 นี้เปรียบเสมือนการสอนให้บุคคลมีลักษณะมุ่งอนาคต คือมีเป้าหมายในการมีชีวิต ถ้าบุคคลตั้งมั่นให้ถึงพร้อมในประโยชน์ทั้ง 3 ด้าน ก็คือ มีลักษณะมุ่งอนาคต บุคคลนั้นจึงต้องควบคุมตน คือต้องปฏิบัติตามหลักธรรมของพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัดเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว (พระเทพเวที. 2533 : 26-28 อ้างอิงจาก ; สุริยะ พันธิตี. 2536 : 37) หลักธรรมของพุทธศาสนา จึงมีส่วนช่วยในการเสริมสร้างลักษณะมุ่งอนาคต และการควบคุมตน การที่บุคคลมีความเชื่อในหลักอรรถ 3 ซึ่งเป็นหลักธรรมทางพุทธศาสนาหลักธรรมหนึ่ง เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต บุคคลนั้นจะเป็นผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนอยู่ภายในจิตใจ สามารถที่จะคาดการณ์ถึงจุดหมายหมายของการกระทำของตนเอง และควบคุมตนเองให้กระทำในสิ่งที่ทำให้ตนได้รับผลตามจุดหมายนั้นได้ จากการศึกษาของ สุริยะ พันธิตี (2536 : 144-146) พบว่านักเรียนที่ได้รับประสบการณ์ทางพุทธศาสนาในโรงเรียนมากเป็นผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน

มาก และ นักเรียนที่มีประสบการณ์ทางพุทธศาสนาในโรงเรียนมาก จะเป็นนักเรียนที่มีความเชื่อทางพุทธมาก พบผลในกลุ่มรวม ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนจึงเป็นลักษณะทางจิตลักษณะหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อทางพุทธของบุคคล

นอกจากนี้ผลการประมวลเอกสารดังกล่าว ทำให้พบว่า ประเภทโรงเรียนกับลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนนั้นมีผลต่อความเชื่อทางพุทธของนักเรียน เช่นจากการศึกษาของ สุรพงษ์ ชูเดช (2533) ที่พบว่า จิตลักษณะ 3 ด้าน ได้แก่ การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน และเอกลักษณ์แห่งโอภาสมีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ในมหาวิทยาลัย 5 ด้าน ในด้านที่เกี่ยวกับลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน พบว่า นิสิตที่มีประสบการณ์ด้านการรับรู้ทางสังคมจากวิชาการสูงจะมีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนสูงกว่านิสิตที่มีประสบการณ์ด้านการรับรู้ทางสังคมจากวิชาการต่ำและยังพบว่า ประสบการณ์ในมหาวิทยาลัยมีส่วนเกี่ยวข้องกับการช่วยพัฒนาการมีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาในนิสิตด้วย แสดงให้เห็นว่าประสบการณ์ในการเรียนซึ่งได้จากสถาบันการศึกษามีส่วนในการเสริมสร้างลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน และโรงเรียนที่มีการสอนที่เน้นให้เด็กได้รับรู้ประสบการณ์สถานการณ์ทางสังคมมากจะเป็นโรงเรียนส่งเสริมให้เด็กมีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนมากตามมา บทบาทของโรงเรียนจึงมีความเกี่ยวข้องกับลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนของเด็ก และผลการศึกษาของสุริยะ พันธุ์ดี (2536) ที่พบว่า นักเรียนที่ได้รับประสบการณ์ทางพุทธศาสนาในโรงเรียนมากเป็นผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนมาก และ นักเรียนที่มีประสบการณ์ทางพุทธศาสนาในโรงเรียนมาก จะเป็นนักเรียนที่มีความเชื่อทางพุทธมาก พบผลในกลุ่มรวม ประเภทของโรงเรียนที่การเรียนการสอนเน้นการเสริมสร้างประสบการณ์ทางพุทธ เช่นโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาจึงเป็นโรงเรียนที่มีส่วนในการเสริมสร้างความเชื่อทางพุทธแก่เด็ก และลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนถือเป็นลักษณะทางจิตลักษณะหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อทางพุทธของเด็กเช่นกัน จากผลการศึกษาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าประเภทของโรงเรียนและลักษณะ มุ่งอนาคต ควบคุมตนส่งผลต่อความเชื่อทางพุทธของเด็ก ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้จึงคาดการณ์ว่า นักเรียนที่เรียนในโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาและมีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนสูง จะมีความเชื่อทางพุทธสูงกว่ากลุ่มตรงข้าม

ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน กับการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียน

หลักธรรมในทางพุทธศาสนาที่กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการมีชีวิตของบุคคล คือ อรรถ 3 เป็นการสอนให้บุคคลสามารถควบคุมการกระทำของตนเองเพื่อให้ได้รับผลที่ตนเองต้องการในอนาคต นี้เปรียบเสมือนการสอนให้บุคคลมีเป้าหมายในการมีชีวิต ถ้าบุคคลตั้งมั่นในประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับจากการกระทำใดกระทำหนึ่ง บุคคลก็จะเลือกที่จะกระทำพฤติกรรมที่สามารถทำให้ตนเองได้รับประโยชน์ที่คาดไว้ ซึ่งเป็นลักษณะของบุคคลที่มีการ มุ่งอนาคต ควบคุมตน บุคคลที่ปฏิบัติตามหลักอรรถ 3 จะถือว่าเป็นบุคคลที่มีการปฏิบัติทางพุทธ สามารถควบคุมการกระทำของตนเองให้เป็นไปตาม

หลักคำสอนทางพุทธศาสนา พุทธศาสนามีข้อควรปฏิบัติและข้อห้ามที่กำหนดเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของบุคคลมากมาย หลักธรรมพื้นฐานของการดำเนินชีวิตที่พุทธศาสนิกชนควรยึดเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตคือ เบญจศีล เป็นข้อห้าม 5 ประการ และเบญจธรรมเป็นข้อควรปฏิบัติ 5 ประการ บุคคลที่ดำเนินถึงผลที่จะได้รับจากการปฏิบัติตามหลักเบญจศีล เบญจธรรม และหลักคำสอนทางพุทธศาสนาอื่นๆ จะควบคุมตนเองให้มีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่ตนเองนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เช่น ควบคุมตนเองให้ไม่ละเมิดการปฏิบัติตามศีล 5 ควบคุมตนเองให้อยู่ในเบญจธรรม เป็นต้น บุคคลที่มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนาจึงเป็นบุคคลที่ถือได้ว่าเป็นผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนอยู่ในจิตใจ จากการศึกษาของ สุริยะ พันธดี (2536 : 156-157) พบว่า นักเรียนที่ได้รับประสบการณ์ทางพุทธศาสนาในโรงเรียนมาก เป็นผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนสูง นักเรียนที่เข้าเรียนในโรงเรียนที่เน้นพุทธศานาน้อยและได้รับประสบการณ์ทางพุทธศาสนาในโรงเรียนน้อยเป็นผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนน้อย โดยนักเรียนที่ได้รับประสบการณ์ทางพุทธศาสนาในโรงเรียนมาก และเรียนในโรงเรียนที่เน้นพุทธศาสนา มาก จะเป็นนักเรียนที่มีการปฏิบัติทางพุทธมาก แสดงให้เห็นว่าลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนของนักเรียนมีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียน

นอกจากนี้ผลการประมวลเอกสารดังกล่าว ยังพบว่า ประเภทโรงเรียนกับลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนนั้น มีผลต่อการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียน โดยจากการศึกษาของ และผลการศึกษาของ สุริยะ พันธดี (2536) ที่พบว่า นักเรียนที่ได้รับประสบการณ์ทางพุทธศาสนาในโรงเรียนมากเป็นผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนมาก และ นักเรียนที่มีประสบการณ์ทางพุทธศาสนาในโรงเรียนมาก จะเป็นนักเรียนที่มีการปฏิบัติทางพุทธมาก พบผลในกลุ่มรวม ประเภทของโรงเรียนที่การเรียนการสอนเน้นการเสริมสร้างประสบการณ์ทางพุทธ เช่นโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาจึงเป็นโรงเรียนที่มีส่วนในการเสริมสร้างการปฏิบัติทางพุทธแก่เด็ก และลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนถือเป็นลักษณะทางจิตลักษณะหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติทางพุทธของเด็กเช่นกัน จากผลการศึกษาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าประเภทของโรงเรียนและลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนส่งผลต่อการปฏิบัติทางพุทธของเด็ก ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้จึงคาดการณ์ว่า นักเรียนที่เรียนในโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาและมีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนสูง จะมีการปฏิบัติทางพุทธสูงกว่ากลุ่มตรงข้าม

ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน กับพฤติกรรมกตัญญูตเวทีของนักเรียน

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน กับพฤติกรรมที่พึงประสงค์ต่างๆนั้น ได้มีผู้ศึกษาไว้ เช่นรวิกาญจน์ เตือนดาว (2547) ได้ศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการขับชื้ออย่างปลอดภัย ของพนักงานขับรถโดยสารประจำทาง ขสมก. โดยกลุ่มตัวอย่างคือพนักงานขับรถโดยสารประจำทาง ขสมก. รวม 413 คน นักวิจัยพบว่าพนักงานที่มีลักษณะมุ่งอนาคต

ควบคุมตนมากจะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมขับชื้ออย่างปลอดภัยมากกว่า พนักงานที่มีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนน้อย พบผลในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม นอกจากนั้น ยังพบอีกว่า ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนเป็นตัวทำนายที่สำคัญลำดับที่ 2 ของพฤติกรรมการขับชื้ออย่างปลอดภัยเมื่อร่วมกับ จิตลักษณะอื่นอีก 3 ตัว รวมเป็น 4 ตัว สามารถทำนายได้ร้อยละ 26.60 ในกลุ่มรวม และ ณัฐยา ลือชาภิตติกุล (2546) ศึกษาลักษณะทางจิตสังคมและลักษณะทางพุทธที่เกี่ยวข้องกับ พฤติกรรมการทำงานด้านบริการของพนักงานธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด พบว่า พนักงานที่มีลักษณะ มุ่งอนาคต ควบคุมตนสูงจะมีพฤติกรรมการทำงานด้านบริการสูง พบผลในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุก กลุ่ม และยังพบว่าลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนร่วมกับตัวแปรทางจิต 1 ตัวแปร ตัวแปรทางสังคม 2 ตัวแปร และตัวแปรลักษณะทางพุทธอีก 2 ตัวแปร สามารถทำนายพฤติกรรมการทำงานบริการได้ ร้อยละ 55 โดย ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนเป็นตัวแปรในการทำนายที่สำคัญลำดับที่สอง พบผล เช่นนี้ในกลุ่มรวม การศึกษาดังกล่าวเป็นการศึกษาที่ทำให้พบว่าลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนส่งผล ต่อพฤติกรรมที่พึงปรารถนาในบุคคลวัยผู้ใหญ่ ซึ่งลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนยังสามารถส่งผลต่อ พฤติกรรมที่พึงประสงค์ในวัยเด็กได้ ดังเช่นการศึกษาของ สุนันท์ ปรีชาชาญสุรต์ (2542) ที่ศึกษาการ ใช้เทคนิคแม่แบบในการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมทางสังคมของนักเรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคต- ควบคุมตนแตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดโพธิ์แจ้ง จังหวัด สมุทรปราการ จำนวน 164 คน พบว่า นักเรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนสูงมีพฤติกรรม เชิง จริยธรรมทางสังคม (ความซื่อสัตย์ ความเสมอภาคหรือความยุติธรรม ความเมตตากรุณา การเห็น แก่ประโยชน์ส่วนรวม และความกตัญญู) สูงกว่านักเรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนต่ำ อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การศึกษาของ นีออน พินประดิษฐ์ (2541) ได้ศึกษาปัจจัยทางจิตกับ พฤติกรรมการติดสารเสพติด ของนักเรียนมัธยมศึกษาและนักเรียนวิทยาลัยอาชีวศึกษา จำนวน 1,340 คน พบว่าลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน มีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการติดสารเสพติดของ นักเรียนอย่างชัดเจน โดยพบว่านักเรียนที่มีการมุ่งอนาคตควบคุมตนน้อย เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมติดสาร เสพติดมาก คือ นักเรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนมาก เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมติดสารเสพติดน้อย ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสังคม นอกจากนี้การมุ่งอนาคตควบคุมตนยังเป็นตัวแปรอันดับต้นๆ ในการทำนายพฤติกรรมการติดสารเสพติดของนักเรียนร่วมกับตัวแปรทางจิตสังคมอีก 7 ตัวแปร ได้ ร้อยละ 23.45 ในนักเรียนโดยรวม แสดงให้เห็นว่าเด็กที่มีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนเป็นลักษณะ ภายในจิตจะเป็นพื้นฐานให้เด็กเหล่านั้นกระทำพฤติกรรมที่ดีต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับ ลินดา สุวรรณดี (2543) ศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมลดปริมาณขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่ เข้าร่วมโครงการรณรงค์ โดยทำการศึกษากับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนร่วมกับตัวแปรทางจิตลักษณะอื่น 1 ตัวแปรทำนายพฤติกรรมการใช้สิ่งของอย่างคุ้มค่าได้

ร้อยละ 30.90 ในนักเรียนกลุ่มที่ได้รับการฝึกอบรมฯ และยังสามารถทำนายพฤติกรรมหลักเสี่ยงการสร้างความขัดแย้งได้สูงที่สุดร้อยละ 50.90 ในนักเรียนกลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมฯ ร่วมกับตัวแปรทางจิตลักษณะอื่น อีก 2 ตัวแปร โดยเป็นตัวแปรที่สามารถเข้าทำนายได้ในอันดับต้นๆ ทั้งสองพฤติกรรม และนิรศ-ลักษณะ ภักดีพงษ์ (2546) ได้ศึกษาผลของการใช้ชุดฝึกจิตลักษณะเพื่อพัฒนาพฤติกรรมรับผิดชอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในช่วงชั้นที่ 2 โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่กำลังศึกษาอยู่ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2545 จำนวน 2 ห้องเรียนแบ่งเป็นกลุ่มควบคุม 49 คน และกลุ่มทดลอง 51 คน กลุ่มควบคุมได้รับการสอนตามปกติ ส่วนกลุ่มควบคุมได้รับการสอนโดยชุดฝึกจิตลักษณะ ได้แก่ การฝึกเหตุผลเชิงจริยธรรม การฝึกลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน และการฝึกแรงจูงใจไม่ล้มฤทธิ์ ผลจากการฝึกพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการฝึกจิต-ลักษณะมีพฤติกรรมรับผิดชอบสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพฤติกรรมรับผิดชอบของนักเรียนกลุ่มทดลองหลังจากฝึกจิตลักษณะสูงกว่าก่อนการฝึกจิตลักษณะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่สำหรับกลุ่มควบคุมไม่พบความแตกต่าง อัญญาประสานชาติ (2545) ทำการศึกษาค้นคว้าผลของการฝึกจิตลักษณะเพื่อพัฒนาพฤติกรรมวินัยในตนเองของนักเรียนระดับประถมศึกษา โดย ชุดฝึกจิตลักษณะประกอบด้วย ชุดฝึกเหตุผลเชิงจริยธรรม และชุดฝึกลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน พบว่า นักเรียนที่ได้รับการฝึกลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน มีพฤติกรรมวินัยในตนเอง สูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนที่ได้รับการฝึกลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนมีพฤติกรรมวินัยในตนเองสูงกว่าก่อนได้รับการ ฝึกลักษณะดังกล่าว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ กุหลาบ ไทโรธิ์ (2546) ที่ศึกษาปัจจัยเชิงเหตุของพฤติกรรมการรักษาความสะอาด กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 ทั้งชายและหญิง จำนวน 587 คน พบว่านักเรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนมากจะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการรักษาความสะอาดส่วนรวมมากกว่านักเรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนน้อย พบผลในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม และยังพบว่าลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนร่วมกับจิตลักษณะอื่นอีก 4 ตัว รวมเป็น 5 ตัว สามารถทำนายพฤติกรรมรักษาความสะอาดส่วนรวมได้ร้อยละ 35.1 โดย ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนเป็นตัวทำนายที่สำคัญลำดับที่ 1 พบผลเช่นนี้ในกลุ่มรวม นอกจากนี้ สุมิตรา เจริญพันธ์ (2545) ศึกษาจิตลักษณะและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 524 คน พบว่า ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน เป็นตัวทำนายสำคัญลำดับแรกที่สามารถทำนายพฤติกรรมเตรียมตัวก่อนเรียน พฤติกรรมขณะเรียนในชั้นเรียน และพฤติกรรมหลังเรียนในกลุ่มรวมได้ ร้อยละ 30.7 40.3 และ 40.3 ตามลำดับ

จากการประมวลเอกสารแสดงให้เห็นว่าลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่พึงประสงค์ต่างๆ ของเด็ก พฤติกรรมกตัญญูกตเวทีเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในเด็ก

พฤติกรรมหนึ่ง เด็กที่คำนึงถึงผลที่ตนจะได้รับจากการแสดงการตอบแทนบุญคุณต่อผู้ที่มีพระคุณต่อตนเอง เห็นประโยชน์ของการแสดงพฤติกรรมกตัญญูทวดเทวี สามารถควบคุมตนเองให้ปฏิบัติต่อผู้มีพระคุณด้วยความกตัญญูจะเป็นเด็กที่มีพฤติกรรมกตัญญูทวดเทวีซึ่งเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสังคมต่อไป

ในการศึกษาครั้งนี้ได้ศึกษาตัวแปรลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนเป็นตัวแปรลักษณะทางจิต ตัวแปรหนึ่งที่เป็นสาเหตุของลักษณะทางพุทธทั้ง 2 ด้านคือ ความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียน โดยลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนในการศึกษาครั้งนี้หมายถึง ปริมาณความสามารถในการคาดการณ์ไกล เล็งเห็นความสำคัญของสิ่งที่จะเกิดในอนาคต รวมทั้งความสามารถในการควบคุมบังคับตนเองให้รู้จักอดได้รอได้ เพื่อรอรับประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่กว่าที่จะมีมาในอนาคตนั้น ซึ่งจากการประมวลเอกสารทำให้คาดการณ์ได้ว่า นักเรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนสูงจะมีความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธสูงกว่านักเรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนต่ำ และนักเรียนที่เรียนในโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาและมีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนสูง จะมีความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธสูงกว่ากลุ่มตรงข้าม นอกจากนี้ยังคาดการณ์ว่าลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนยังสามารถเป็นตัวแปรในการทำนายลักษณะทางพุทธทั้ง 2 ด้านได้ นอกจากนี้ยังคาดการณ์ว่า นักเรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนสูงจะเป็นนักเรียนที่มีพฤติกรรมกตัญญูทวดเทวีสูงกว่านักเรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนต่ำ

การวัดลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน แบบวัดลักษณะมุ่งอนาคต – ควบคุมตนที่ใช้ในการศึกษาพฤติกรรมต่างๆ เช่นแบบวัดลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนของ ดวงเดือน พันธมนาวิน, งามตา วรินทร์านนท์ และคณะ (2536) ที่มีลักษณะเป็นมาตราประเมินค่า 6 หน่วย ตั้งแต่ จริงที่สุด ถึง ไม่จริงเลย โดยมีค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดเท่ากับ .64 แบบวัดฉบับนี้ได้มีผู้นำมาใช้ในการศึกษา เช่น ลินดา สุวรรณดี (2543) นำมาใช้ในการศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการลดปริมาณขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการรณรงค์ ซึ่งเมื่อนำแบบวัดลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนฉบับดังกล่าวมาปรับใช้กับกลุ่มตัวอย่างแล้วได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .76 นอกจากนี้ อุบล เลี้ยววาริน (2534) ซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน โดยมีการวัดลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนโดยนำแบบวัดของ จินตนา บิลมาศ (2529) มาปรับใช้ ซึ่งแบบวัดมีลักษณะเป็นแบบมาตราประเมินค่า 6 ระดับ จากจริงที่สุดถึงไม่จริงเลย จำนวน 20 ข้อ เมื่ออุบล เลี้ยววาริน (2534) นำไปทดลองใช้กับผู้ปฏิบัติงานในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 80 คน ได้นำมาคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 1.78-6.64 มาเป็นแบบวัดลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน จำนวน 18 ข้อ และเมื่อนำไปใช้จริงแล้วคำนวณค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟาได้เท่ากับ .72 ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแบบวัด

ของ ลินดา ลูวอร์นตี (2543) ที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .76 มาประยุกต์ใช้เนื่องจากเป็นการวัดที่มีค่าความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้และศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่ใกล้เคียงกัน

ความเชื่ออำนาจภายในตนกับลักษณะทางพุทธ(ความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธ)และพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน

ความเชื่ออำนาจภายในตนเป็นจิตลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งในการกำหนดพฤติกรรมที่น่าปรารถนาของบุคคล ที่เกิดจากการรับรู้ต่อผลตอบแทนของการกระทำของบุคคลว่าเป็นผลมาจากตนเองหรือเป็นผลมาจากผู้อื่น โชคชะตา หรือสิ่งที่ไม่สามารถอธิบายได้ ความเชื่ออำนาจภายในตน (Belief internal locus of control of reinforcement) เป็นความเชื่อและความคาดหวังทั่วไปของบุคคลว่าสิ่งต่างๆที่ตนได้รับนั้นเกิดจากการกระทำของตนไม่ว่าจะเป็นสิ่งดีหรือไม่ดีก็ตาม เป็นความคิดของบุคคลที่เชื่อว่าความสำเร็จ ความล้มเหลวหรือความเป็นไปของเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตนไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่ดี หรือไม่ดีก็ตาม เป็นผลมาจากความสามารถ ความชำนาญและการกระทำทั้งในอดีต และปัจจุบัน ของตนเอง เช่น เชื่อว่าถ้าทำความดีก็จะได้ดีทำชั่วก็จะได้ชั่วตอบแทน ถ้ามีความพยายามมาก ก็จะได้รับผลตอบแทนมาก และหากพยายามน้อยก็จะได้รับผลตอบแทนน้อย เป็นต้น (ศักดิ์ชัย นิรัญทวี. 2532 ; Solomon & Aberlander.1974 อ้างอิงจาก ; อุบล เลี้ยววาริน .2534 ; Lefcourt 1980 อ้างอิงจาก ; เปรมสุรีย์ เชื่อมทอง. 2536 ; ดวงเดือน พันธมนาวิน . 2540) ความเชื่ออำนาจภายในตนนั้นส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการที่บุคคลได้กระทำพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งแล้วได้รับผลสำเร็จ ความสำเร็จในการกระทำนั้นจะเป็นตัวเสริมแรงหรือกระตุ้นให้บุคคลกระทำพฤติกรรมนั้นๆอีกเพราะบุคคลคาดหวังว่าจะได้รับผลจากการกระทำเช่นเดียวกัน ทศนคติที่ดีหรือความรู้สึกที่ดีต่อการ เชื่อในผลของการกระทำของตนเองจึงเกิดขึ้น ทศนคติดังกล่าวจะทำให้บุคคลพัฒนาความเชื่ออำนาจภายในตนขึ้น ดังที่ Rotter (1966) ได้อธิบายถึงความเชื่ออำนาจภายในตน โดยอาศัยทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมว่า ผลตอบแทนอันหนึ่งที่ได้มาจากพฤติกรรมของบุคคลย่อมก่อให้เกิดความคาดหวังที่จะได้รับผลตอบแทนเช่นเดียวกันจากพฤติกรรมอันใหม่ ความคาดหวังเหล่านี้ก่อตั้งขึ้นจากพฤติกรรมหรือเหตุการณ์เฉพาะอันใดอันหนึ่งก่อนแล้วจึงขยายไปครอบคลุมพฤติกรรมหรือเหตุการณ์อื่นๆ กลายเป็นบุคลิกภาพสำคัญในตัวบุคคล นอกนั้นผลตอบแทนในแต่ละครั้งยังอาจทำให้ความคาดหวังในครั้งต่อไปสูงขึ้นหรือต่ำลงอีกด้วย ดังนั้นความเชื่ออำนาจภายในตนจึงเป็นลักษณะหนึ่งที่เกิดจากการรับรู้ในผลตอบแทนจากการกระทำของบุคคลโดยบุคคลที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนจะคาดหวังในผลตอบแทนจากการกระทำของตนมากกว่าบุคคลที่เชื่อว่าผลของการกระทำของตนเองนั้นเกิดจาก โชคลาง หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การรับรู้และคาดหวังในผลของการกระทำถือเป็นการเรียนรู้ทางสังคมอย่างหนึ่ง บุคคลจะเรียนรู้ว่าพฤติกรรมใดที่ตนเองแสดงออกไปแล้วได้รับความสำเร็จ คือได้รับผลตอบแทนตามที่ตนเองต้องการ

บุคคลก็จะกระทำพฤติกรรมนั้นซ้ำอีกเพื่อให้ได้รับผลตอบแทนเช่นเดิม โดยความเชื่ออำนาจภายในตนนั้น เป็นลักษณะทางจิตประการหนึ่งที่กำหนดไว้ในทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม ซึ่งเป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงการพัฒนาบุคคลให้มีพฤติกรรมของคนดี คนเก่ง จากการศึกษาของ Rotter (อุบล เลี้ยววาริน .2534 อ้างอิงจาก ; Rotter.1966) ศึกษาพบว่าบุคคลที่มีควมเชื่ออำนาจภายในตนจะเป็นบุคคลที่ว่องไว กระตือรือร้น และเห็นคุณค่าของเวลา สามารถปรับตัวได้ทุกสถานการณ์ ซึ่งบุคลิภาพเหล่านี้เป็นบุคลิภาพของบุคคลที่พึงประสงค์ในการพัฒนาสังคม วัฒนา ผิวนท (อุบล เลี้ยววาริน 2534 อ้างอิงจาก ; วัฒนา ผิวนท. 2527) ศึกษาความสัมพันธ์ของความเชื่ออำนาจภายในตน -ภายนอกตนเกี่ยวกับสุขภาพ การรับรู้โอกาสเสี่ยงของการเป็นโรคติดต่อ ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมกับการให้ความร่วมมือของมารดาที่มีบุตรวัยก่อนเรียนซึ่งอาจจะได้รับภูมิคุ้มกันโรคในเขตบางเขตกรุงเทพ พบว่า ความเชื่ออำนาจภายในตนเกี่ยวกับสุขภาพของมารดา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความร่วมมือของมารดาในการนำเด็กวัยก่อนเรียนมารับภูมิคุ้มกันโรคอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 การปลูกฝังความเชื่ออำนาจภายในตนให้เกิดขึ้นในบุคคลจึงเป็นการเสริมสร้างให้บุคคลมีลักษณะทางจิตที่จะสามารถพัฒนาไปสู่การเกิดพฤติกรรมที่พึงปรารถนาอื่นๆ ต่อไปได้ ลักษณะทางพุทธเป็นลักษณะทางจิตและพฤติกรรมที่พึงปรารถนา การที่บุคคลมีความเชื่อในผลของการกระทำของตนเอง เช่นหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่สอนว่าการทำดีจะได้รับผลดีตอบแทน และการสอนในเรื่องของเวรกรรมของมนุษย์แต่ละคนนั้น เป็นคำสอนที่ทำให้บุคคลมีความเชื่ออำนาจในตนเอง เชื่อในผลของการกระทำของตนและตนเองจะผู้ได้รับผลนั้น ความเชื่ออำนาจภายในตนจึงมีความเกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธศาสนาของบุคคล

ความเชื่ออำนาจภายในตนกับความเชื่อทางพุทธ

หลักคำสอนของพุทธศาสนา สอนให้บุคคลเชื่อในเรื่องของผลกรรม ที่ตนเองได้รับจากการกระทำของตนเอง เชื่อในการทำดีได้ชั่วได้ชั่ว เมื่อบุคคลปฏิบัติตนเองเช่นใดก็จะได้รับผลจากการปฏิบัติของตนเองเช่นนั้น บุคคลที่มีความเชื่อในเรื่องของผลกรรม ทำดีได้ชั่วได้ชั่วถือได้ว่าเป็นผู้ที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนเอง หลักคำสอนทางพุทธศาสนาถือได้ว่าเป็นพื้นฐานของลักษณะทางจิตที่พึงประสงค์ที่อยู่ในทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม ความเชื่ออำนาจภายในตนเป็นลักษณะทางจิตที่พึงประสงค์ลักษณะหนึ่ง ที่มีพื้นฐานมาจากหลักคำสอนทางพุทธศาสนา ดังนั้นผู้ที่มีความเชื่อในหลักคำสอนทางพุทธศาสนา โดยเฉพาะการเชื่อในเรื่องของผลกรรม จะเป็นผู้ที่มีความเชื่ออำนาจภายในตน และเป็นผู้ที่มีลักษณะทางจิตที่เป็นพื้นฐานของการพัฒนาเป็นคนดี คนเก่ง ตามทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมได้ จากการประมวลเอกสารพบว่าความเชื่ออำนาจภายในตนมีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อทางพุทธคือ บิดามารดาที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนสูงเป็นผู้ที่อบรมเลี้ยงดูบุตรแบบพุทธมากพบผลชัดเจนในกลุ่มที่บิดามารดา มีความเชื่อทางพุทธสูง และพบว่านักเรียนที่เข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนมากเป็นนักเรียนที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนสูงและนักเรียนที่เข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรม

ทางพุทธในโรงเรียนมากเป็นผู้ที่มีความเชื่อทางพุทธมากด้วย (งามตา วรนิทานนท์. 2536 : 121 ; วรรณะ บรรจง . 2537 : 102) แสดงให้เห็นว่าความเชื่ออำนาจภายในตนจึงมีความเกี่ยวข้องกับ ความเชื่อทางพุทธของบุคคล

และจากการศึกษาผลการวิจัยของ ชูติมา เทศศิริ (2537) ทำการศึกษาลักษณะทางพุทธศาสนา และจิตลักษณะของบิณฑบาตที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการดูแลบุตรเจ็บป่วยเรื้อรังด้วยโรคธาลัสซีเมีย ของโรงพยาบาลรัฐ 3 แห่ง ในกรุงเทพมหานคร พบว่า บิณฑบาตที่มีความเชื่ออำนาจในตนด้านการดูแลบุตรแตกต่างกันมีพฤติกรรมการดูแลบุตรเจ็บป่วยเรื้อรังแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยบิณฑบาตที่มีความเชื่ออำนาจในตนด้านการดูแลบุตรสูงมีพฤติกรรมการดูแลบุตรเจ็บป่วยเรื้อรังที่เหมาะสมมากกว่าบิณฑบาตที่มีความเชื่ออำนาจในตนด้านการดูแลบุตรต่ำ และงามตา วรนิทานนท์ (2536) ที่พบว่า บิณฑบาตที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนสูง เป็นผู้ที่อบรมเลี้ยงดูบุตรแบบพุทธมากพบผลชัดเจนในกลุ่มที่บิณฑบาตมีความเชื่อทางพุทธสูง และความเชื่ออำนาจภายในตน ยังรวมกับตัวแปรลักษณะทางจิต อีก 3 ตัวแปรและลักษณะทางพุทธ 3 ตัวแปร คือ ความเชื่อทางพุทธ การปฏิบัติทางพุทธ และวิถีชีวิตแบบพุทธ ทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธทั้ง 3 ด้านได้ด้วย แสดงให้เห็นว่า ความเชื่ออำนาจภายในตน การอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ และความเชื่อทางพุทธ มีความสัมพันธ์ต่อกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ดวงเดือน พันธมนาวินและคณะ (2529) ที่พบว่าการควบคุมอิทธิพลสื่อมวลชนของผู้ปกครองมีบทบาทในการทำนายลักษณะทางจิตที่น่าปรารถนา โดยการควบคุมอิทธิพลสื่อมวลชนของผู้ปกครองเป็นตัวแปรอันดับรองในการทำนายความเชื่ออำนาจภายในตนของเยาวชนในกลุ่มที่แยกย่อยตามลักษณะภูมิหลังต่างๆ จากผลการศึกษาดังกล่าวทำให้การศึกษาในครั้งนี้คาดการณ์ว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธสูง มีความเชื่ออำนาจภายในตนสูง จะมีความเชื่อทางพุทธสูงกว่านักเรียนกลุ่มตรงข้าม

ความเชื่ออำนาจภายในตนกับการปฏิบัติทางพุทธ

การปฏิบัติทางพุทธเป็นการที่บุคคลปฏิบัติตนตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนา ใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนามาเป็นแนวทางในการแสดงพฤติกรรมต่างๆ พุทธศาสนาสอนให้บุคคลเชื่อในผลของการกระทำของตนเอง เชื่อในผลกรรมที่ตนเองจะได้รับ ซึ่งการที่บุคคลจะมีความเชื่อเช่นนี้บุคคลจะต้องมีการได้ฝึกปฏิบัติตนเองตามหลักธรรมทางพุทธแล้วเห็นถึงผลที่ตนเองได้รับจากการปฏิบัติว่าเกิดผลดีผลเสียต่อตนเองอย่างไร ผลที่บุคคลได้รับถ้าเป็นผลที่ตรงกับความต้องการของตนเองแล้ว ก็จะทำให้บุคคลนั้นมีความเชื่อในหลักธรรมทางพุทธนั้นและนำมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติพฤติกรรมอื่นๆ ได้ เช่น เมื่อบุคคลปฏิบัติตามหลักธรรมทางพุทธศาสนา ประพฤติตนอยู่ในเบญจศีล เบญจธรรม แล้วได้รับรางวัลเป็นผลตอบแทนตามที่ตนเองต้องการ เมื่อเขาปฏิบัติตนตามหลักศีลธรรมอื่นๆ ที่ปฏิบัติ เช่นเดียวกับการประพฤติตนอยู่ในเบญจศีล เบญจธรรม ซ้ำอีก หรือแม้แต่ประพฤติตนอยู่ในเบญจศีล

เบญจ-ธรรมซ้ำอีก เขาก็ต้องการที่จะได้รับรางวัลเช่นเดียวกับที่เขาได้รับเมื่อเขาประพฤติตนอยู่ในเบญจศีล เบญจธรรม ที่ผ่านมามีเขาได้รับรางวัลตอบแทนอีกเขาก็จะมีความเชื่อมั่นในการประพฤติตนอยู่ในเบญจศีล เบญจธรรม หรือการปฏิบัติตนตามหลักศีลธรรมที่เขายึดมาเป็นหลักในการปฏิบัติ และจะส่งผลถึงการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาข้ออื่นๆ ต่อไป เรียกว่ามีความเชื่ออำนาจในการกระทำจากภายในตนว่ากระทำพฤติกรรมดีแล้วได้ผลดีตอบแทน ซึ่งสอดคล้องกับสอนทางพุทธที่สอนให้เชื่อในผลของการกระทำของตนเอง จากการศึกษาของ งามตา วนิทนันท (2536) พบว่าบิณฑามารดาที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนสูง เป็นผู้ที่อบรมเลี้ยงดูบุตรแบบพุทธมาก พบผลชัดเจนในกลุ่มที่บิณฑามารดามีการปฏิบัติทางพุทธสูง แสดงให้เห็นว่าความเชื่ออำนาจภายในตนเป็นลักษณะทางจิต-ลักษณะหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติทางพุทธของบุคคล

และจากการศึกษาผลการวิจัยของ งามตา วนิทนันท (2536) ที่พบว่า ความเชื่ออำนาจภายในตน รวมกับตัวแปรลักษณะทางจิต อีก 3 ตัวแปรและลักษณะทางพุทธ 3 ตัวแปร คือ ความเชื่อทางพุทธ การปฏิบัติทางพุทธ และวิถีชีวิตแบบพุทธ ทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธทั้ง 3 ด้านได้ด้วย แสดงให้เห็นว่า ความเชื่ออำนาจภายในตน การอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ และการปฏิบัติทางพุทธมีความสัมพันธ์ต่อกัน จากผลการศึกษาดังกล่าวทำให้การศึกษาในครั้งนี้คาดการณว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธสูง มีความเชื่ออำนาจภายในตนสูง จะมีการปฏิบัติทางพุทธสูงกว่านักเรียนกลุ่มตรงข้าม

ความเชื่ออำนาจภายในตนกับพฤติกรรมกตัญญูทดเวที

การศึกษาความเชื่ออำนาจภายในตนกับพฤติกรรมที่พึงปรารถนานั้นมีผู้ทำการศึกษาไว้เช่น ทรศนีย์ วงศ์ปา (2537) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของพฤติกรรมกลุ่ม ความเชื่ออำนาจภายในตนนอกตนด้านสุขภาพ และการรับรู้ความเสี่ยงต่อการเกิดโรค กับพฤติกรรมการป้องกันโรคเอดส์ของทหารเกณฑ์ กองทัพภาคที่ 3 พบว่า ความเชื่ออำนาจภายในตนด้านสุขภาพมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมป้องกันโรคเอดส์ นอกจากพฤติกรรมสุขภาพแล้วความเชื่ออำนาจภายในตนยังมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่พึงปรารถนาอื่นๆ เช่น คักดีชัย นิรัญทวี (2532) ศึกษาความแปลกแยกกับพฤติกรรมในการทำงานของครูในสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ครูที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนสูงจะมีพฤติกรรมการทำงานสูง กว่าครูที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนต่ำ และ ชุตินา เทศศิริ (2537) ได้ทำการศึกษาลักษณะทางพุทธศาสนา และจิตลักษณะของบิณฑามารดาที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการดูแลบุตรเจ็บป่วยเรื้อรังด้วยโรคธาลัสซีเมีย ของโรงพยาบาลรัฐ 3 แห่ง ในกรุงเทพมหานคร พบว่า บิณฑามารดาที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนด้านการดูแลบุตรแตกต่างกันมีพฤติกรรมการดูแลบุตรเจ็บป่วยเรื้อรังแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยบิณฑามารดาที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนด้านการดูแลบุตรสูงมีพฤติกรรมการดูแลบุตรเจ็บป่วยเรื้อรังที่เหมาะสมมากกว่าบิณฑามารดาที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนด้าน

การดูแลบุตรต่ำ นอกจากนี้พรณนาราย พัทธกะเจริญ (2543) ศึกษาถึงจิตลักษณะที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมสุขภาพของข้าราชการสูงอายุ จำนวน 303 คน พบว่า ความเชื่ออำนาจในตนด้านสุขภาพร่วมกับตัวแปรทางจิตอีก 3 ตัว สามารถทำนายพฤติกรรมการปรับตัวด้านการกินของข้าราชการสูงอายุได้ร้อยละ 55.70 โดยความเชื่ออำนาจภายในตนเป็นตัวทำนายสำคัญในลำดับแรกๆ พบผลเช่นนี้ในกลุ่มข้าราชการที่มีรายได้มาก จากการศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าความเชื่ออำนาจภายในตนมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของสังคม ลักษณะทางพุทธศาสนาของบุคคล ในด้านการปฏิบัติทางศาสนา โดยเฉพาะการไปร่วมกิจกรรมทางศาสนาบ่อยๆ พบมากในคนที่มีความแปลกแยกต่ำ ซึ่งความแปลกแยกหมายถึง การรวมตนเข้ากับสังคมได้ในปริมาณน้อย โดยบุคคลจะมีอาการหลายประการที่แสดงถึงความแปลกแยก คือ โดดเดี่ยว ไร้ความหวัง ไร้คุณค่าเป็นต้น การวิจัยภายหลังศึกษาประชากรวัยกลางคนจำนวน 1158 คน ในรัฐเพนซิลวาเนียก็พบผลเช่นเดียวกัน ลักษณะความเชื่ออำนาจภายในตนจะเป็นลักษณะที่ตรงข้ามกับความแปลกแยก จะปรากฏในผู้ใหญ่ที่มีคะแนนการพึงพระเจ้าสูงมากกว่าพวกที่พึงพระเจ้าต่ำ และปรากฏมากในพวกที่ใช้ชีวิตตามหลักศาสนา มากกว่าพวกนับถือศาสนาเพื่อใช้ประโยชน์จากศาสนา (Stack ,1985 ; Kanagy,Wilits & Crider,1990 ; Silvestri,1979 ; Sturgeon& Hamley,1979 อ้างอิงจาก ; ดวงเดือน พันธุมนาวินและคณะ. 2540 : 85) จากการศึกษาจึงสรุปได้ว่าความเชื่ออำนาจภายในตนมีความสัมพันธ์พฤติกรรมที่พึงปรารถนาหลายพฤติกรรม พฤติกรรมกตัญญูเป็นพฤติกรรมที่พึงปรารถนาพฤติกรรมหนึ่งดังนั้นการเสริมสร้างให้บุคคลมีความเชื่ออำนาจภายในตน เชื่อในผลที่จะได้รับจากการเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมกตัญญูกตเวที ยอมรับในการกระทำดีที่บุคคลอื่นกระทำต่อเรา จะส่งผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของบุคคลรวมไปถึงในเด็กได้

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงได้ศึกษาตัวแปรความเชื่ออำนาจภายในตนเป็นตัวแปรทางลักษณะทางจิตตัวแปรหนึ่งที่เป็นปัจจัยเชิงเหตุของลักษณะทางพุทธทั้ง 2 ด้านคือความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียน โดยความเชื่ออำนาจภายในตน ในการศึกษาครั้งนี้หมายถึง ปริมาณความตระหนักว่าสิ่งที่เกิดกับตนไม่ว่าจะเป็นสิ่งดีหรือไม่ดี ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากการกระทำของตนเอง ซึ่งจากการประมวลเอกสารทำให้คาดการณ์ได้ว่า นักเรียนที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนสูงจะมีความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธสูงกว่านักเรียนที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนต่ำ โดยนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธสูงและมีความเชื่ออำนาจภายในตนสูงจะมีความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธสูงกว่ากลุ่มตรงข้าม และยังคาดการณ์ว่าความเชื่ออำนาจภายในตนยังสามารถเป็นตัวแปรในการทำนายลักษณะทางพุทธทั้ง 2 ด้าน นอกจากนี้ยังคาดการณ์ว่านักเรียนที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนสูงจะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีสูงกว่านักเรียนที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนต่ำ

การวัดความเชื่ออำนาจภายในตน แบบวัดความเชื่ออำนาจภายในตนที่ใช้ในการศึกษา พฤติกรรมต่าง ๆ นั้นได้มีผู้ทำการศึกษาและสร้างแบบวัดไว้ เช่น พจนีย์ เหล่าอมต (2532) ได้สร้าง แบบวัดความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตน ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบสอบถามซึ่งประกอบด้วยประโยค บอกเล่า 2 ประโยค ในแต่ละข้อ ประโยคหนึ่งเป็นลักษณะความเชื่ออำนาจภายในตน อีกประโยคหนึ่ง เป็นความเชื่ออำนาจภายนอกตน แบบสอบถามนี้มีจำนวน 10 ข้อ ผู้ตอบจะได้คะแนนรวมระหว่าง 0-10 ผู้ที่ได้คะแนนสูงแสดงว่าเป็นบุคคลที่มีลักษณะเชื่ออำนาจภายในตน ผู้ที่ได้คะแนนต่ำแสดงว่า เป็นบุคคลที่มีความเชื่ออำนาจนอกตน โดยได้นำไปทดลองใช้กับศึกษานิเทศก์เขตการศึกษา 11 นักศึกษาที่เรียนอยู่ในศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนและทหารประจำการในฐานทัพกองบิน 1 จังหวัด นครราชสีมาจำนวน 195 คน นำคำตอบไปหาค่าอำนาจจำแนกของแต่ละข้อ เลือกข้อที่มีอำนาจจำแนก ตั้งแต่ .03 ขึ้นไปได้จำนวน 10 ข้อและเมื่อนำมาหาค่าความเชื่อมั่น ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .74 นอกจากนี้ยังมีการสร้างแบบวัดความเชื่ออำนาจภายในตนเกี่ยวกับสุขภาพ เช่น อุบล เลี้ยววาลิน (2534) ได้สร้างแบบวัดความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตนเกี่ยวกับสุขภาพ โดยลักษณะของแบบวัด แต่ละข้อประกอบด้วยประโยคบอกเล่า 1 ประโยค เป็นแบบมาตราประเมินค่า 6 ระดับตั้งแต่จริงที่สุดถึง ไม่จริงเลย โดยแบ่งเป็นข้อคำถามด้านความเชื่ออำนาจภายในตน 6 ข้อและความเชื่ออำนาจภายนอก ตน 6 ข้อ และได้นำไปใช้กับผู้ปฏิบัติงานในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 80 คน พบว่าค่าถามมีค่า อำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 2.01 – 3.03 และมีค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .72 นอกจากนี้ยังมีการศึกษาความเชื่ออำนาจภายในตนในกลุ่มเด็ก เช่น ทศนา ทองภักดี (2539 : 43) ได้ ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู ความเชื่ออำนาจภายในตนและความคิดเกี่ยวกับตนเอง ของ เด็กในเมืองและชนบท โดยสร้างแบบวัดความเชื่ออำนาจภายในตนเป็นคำถามเกี่ยวกับความรู้สึกนึก คิดโดยทั่วไปด้านไชคกลาง ด้านการเรียน และด้านการกระทำกิจกรรมต่างๆ ของนักเรียน จำนวน 42 ข้อ มีทั้งข้อความทางบวกและทางลบ แต่ละข้อมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า 6 หน่วยตั้งแต่จริง ที่สุดถึงไม่จริงเลยมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .79 ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแบบวัด ความเชื่ออำนาจภายในตนของ ทศนา ทองภักดี (2539) มาปรับเนื่องจากเป็นแบบวัดที่มีค่าความ เชื่อมั่นอยู่ในระดับที่ยอมรับได้และมีกลุ่มตัวอย่างที่ใกล้เคียงกัน

ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ กับลักษณะทางพุทธ (ความเชื่อทางพุทธและการ ปฏิบัติทางพุทธ)และพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน

ทัศนคติเป็นจิตลักษณะประเภทหนึ่งของบุคคลซึ่งออลพอร์ท (นิตยา ภัทกรรม : 2542 อ้างอิงจาก ; Allport 1935) ได้ให้ความหมายทัศนคติว่าเป็นสภาวะความพร้อมทางจิต ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ สภาวะความพร้อมนี้จะเป็นตัวกำหนดทิศทางหรือเป็นตัวกระตุ้นปฏิกิริยาตอบสนองของบุคคลต่อสิ่งต่างๆ

หรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องโดยงามตา วนิทานนท์ (2534) ได้ขยายความคำว่า ทศนคติ ให้เข้าใจมากขึ้นว่า ทศนคติ เป็นสิ่งเกิดจากการความคิดเชิงประเมินค่าเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งของบุคคลในแง่ให้ประโยชน์ โทษ มากน้อยเพียงใด ทำให้มีความโน้มเอียงไปในทางชอบหรือไม่ชอบ พอใจหรือไม่พอใจ ต่อสิ่งต่างๆโดยมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบ รวมทั้งความพร้อมที่จะแสดงพฤติกรรมเฉพาะอย่าง เช่น ให้การสนับสนุนช่วยเหลือหรือขัดขวางทำลาย เป็นต้น ทศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้นจะประกอบด้วย 3 องค์ประกอบด้วยกัน (ดวงเดือน พันธุมนาวิน : 2527) คือ 1) ความรู้เชิงประเมินค่า (Cognitive Component) หมายถึงการที่บุคคลมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งหนึ่งสิ่งใดว่าดีมีประโยชน์ หรือเลวมากน้อยเพียงใด จัดเป็นองค์ประกอบที่เป็นต้นกำเนิดของทศนคติของบุคคลต่อสิ่งต่างๆ 2) ความรู้สึกพอใจ (Affective Component) หมายถึงความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งหนึ่ง จะเกิดโดยอัตโนมัติและสอดคล้องกับความรู้สึกเชิงประเมินค่าต่อสิ่งนั้นด้วย จัดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของทศนคติ 3) ความพร้อมกระทำ (Behavioral Intention Component) หมายถึงการที่บุคคลมีความพร้อมที่จะช่วยเหลือ สนับสนุน ส่งเสริม สิ่งที่เขาชอบพอใจ และพร้อมที่จะทำลายหรือเพิกเฉยต่อสิ่งที่เขาไม่ชอบหรือไม่พอใจ องค์ประกอบนี้ยังคงอยู่ภายในจิตใจของบุคคล ยังไม่ปรากฏออกมาเป็นพฤติกรรม ในการวัดทศนคตินั้นนิยมวัดในมิติที่สำคัญ 2 ประการคือ 1) ทิศทาง (Direction) เป็นการวัดว่าบุคคลประเมินค่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งในลักษณะที่เป็นประโยชน์หรือโทษ มีความรู้สึกต่อสิ่งนั้นในทางชอบหรือไม่ชอบ และพร้อมที่จะให้การสนับสนุนหรือพร้อมที่จะทำลายสิ่งนั้น 2) การวัดปริมาณ (Magnitude) เป็นการวัดความเข้มข้น ความรุนแรงของทศนคติไปในทิศทางบวกหรือลบ คือบุคคลอาจมีทศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งรุนแรงมากหรือมีเพียงเบาบาง ย่อมขึ้นอยู่กับความสำคัญของสิ่งนั้นของบุคคล (ดวงเดือน พันธุมนาวิน : 2534) การวัดทศนคติของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือต่อพฤติกรรมในพฤติกรรมหนึ่งจึงจำเป็นต้องวัดทศนคติให้ครบทั้ง 2 องค์ประกอบ

การวัดทศนคติเพื่อกำหนดทำนายพฤติกรรมเป็นความต้องการของมนุษย์ทุกคนเพราะการทราบล่วงหน้าว่าบุคคลคิดอย่างไร และมีความพร้อมที่จะกระทำในเรื่องใดนั้นเป็นแนวทางให้บุคคลนั้นได้รับการปฏิบัติอย่างถูกต้องและอาจเป็นทางให้สามารถควบคุมพฤติกรรมของบุคคลนั้นได้ด้วย (งามตา วนิทานนท์. 2535 : 217) ทศนคติของบุคคลที่มีต่อพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งจะสามารถทำนายพฤติกรรมนั้นได้อย่างแม่นยำต่อเมื่อการวัดทศนคติในการทำนายพฤติกรรมเป็นการวัดที่ตรงตามความหมายขององค์ประกอบทั้งสามของทศนคติ ซึ่งการวัดนั้นสามารถเลือกวัดทศนคติที่องค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งก็ได้ ดังที่ งามตา วนิทานนท์ (2535 : 267) กล่าวว่า การวัดทศนคติของบุคคลนั้น ควรวัดตามองค์ประกอบทั้งสามของทศนคติ โดยจะวัดเพียงองค์ประกอบเดียวหรือมากกว่าหนึ่งองค์ประกอบก็ได้ ซึ่งองค์ประกอบทั้งสามของทศนคตินี้มีลักษณะสำคัญหลายประการที่แตกต่างกัน แต่ลักษณะที่องค์ประกอบทั้งสามมีร่วมกันและนักจิตวิทยาลังคมนิยมวัดคือ ทิศทางของ

ทัศนคติ ซึ่งมีอยู่ 2 ทิศทาง เป็นการประเมินค่า การรู้สึก และการพร้อมกระทำไปในทางบวกหรือทางลบ ดีหรือเลว และปริมาณของทัศนคติ ซึ่งเป็นความเข้มข้น หรือความรุนแรงของทัศนคติที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปในทิศทางบวกหรือลบ โดยถ้าบุคคลมีทัศนคติต่อพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งในทิศทางบวกหรือลบ ในปริมาณที่เข้มข้นมาก บุคคลจะมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมนั้นมาก เช่น นักศึกษามีทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารจานด่วนมาก นั่นคือ นักศึกษามีทัศนคติต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารจานด่วนในทิศทางบวก และมีปริมาณของทัศนคติในทิศทางบวกที่เข้มข้นมาก นักศึกษาจึงมีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมการบริโภคอาหารจานด่วนมากกว่านักศึกษาที่มีทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมบริโภคอาหารจานด่วนน้อย การวัดทัศนคติเพื่อทำนายพฤติกรรมจึงจำเป็นต้องวัดทัศนคติตามองค์ประกอบทั้งสามของทัศนคติโดยจะวัดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งก็ได้แต่ต้องวัดทั้งทิศทางและปริมาณของทัศนคติต่อพฤติกรรมนั้นๆ จึงจะสามารถทำนายพฤติกรรมได้อย่างแม่นยำ สิทธิโชค วรานุสันติกุล (ม.ป.ป. : 111) ได้อธิบายเกี่ยวกับเงื่อนไขการใช้ทัศนคติในการทำนายพฤติกรรมของ ชิมบาร์โด (สิทธิโชค วรานุสันติกุล : 111 อ้างอิงจาก ; Zimbada.1980) นักจิตวิทยาผู้มีชื่อเสียงว่า มีอยู่ 3 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง ทัศนคติต่อพฤติกรรมและพฤติกรรมนั้นต้องเป็นเรื่องเดียวกัน เช่น ทัศนคติที่มีต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมให้เป็นธรรมชาติไม่อาจจะเป็นตัวทำนายพฤติกรรมการเข้าร่วมโครงการปลูกต้นไม้ของหน่วยงานราชการได้ แต่สามารถทำนายพฤติกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมให้เป็นธรรมชาติได้ ประการที่สอง ทัศนคติเป็นแนวทางที่ทำให้มองเห็นทิศทางของพฤติกรรมในวงกว้าง เช่น ทัศนคติต่อพุทธศาสนาอาจจะไม่สามารถนำมาทำนายพฤติกรรมการไปวัดเป็นประจำได้ แต่สามารถทำนายแบบแผนของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเข้าวัดโดยรวมได้ เช่น การทำบุญบ้าน การร่วมกิจกรรมที่วัดจัดขึ้น ถ้ามีทัศนคติที่ดีต่อพุทธศาสนา ก็หมายความว่ามีโอกาสสูงที่จะต้องมีความประพฤติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ประการที่สาม ทัศนคติต่อสิ่งใดที่เด่นชัดและหนักแน่นสามารถเป็นตัวทำนายพฤติกรรมได้ เช่น ทัศนคติต่อสมาชิกพรรคการเมืองที่เห็นความสำคัญของระบบพรรค เมื่อจะไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งก็ไม่สนใจตัวบุคคลที่สมัคร แต่จะลงคะแนนให้แก่พรรคที่ตนชอบ ทัศนคติของบุคคลมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบุคคลคือ ทัศนคติเป็นลักษณะที่อยู่ภายในจิตของบุคคลที่เกิดจากการเรียนรู้ ประสบการณ์ต่างๆ ที่บุคคลได้ประสบในการดำเนินชีวิต โดยบุคคลจะมีทัศนคติในทิศทางใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับบุคคลได้รับการเรียนรู้มาในลักษณะเช่นใด เช่นเด็กได้รับการอบรมจากพ่อแม่ให้เป็นคนที่มีความเชื่อทางพุทธ ปฏิบัติตนตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนา โดยพ่อแม่ฝึกให้ถือศีล สวดมนต์ ทำสมาธิ พร้อมทั้งอธิบายให้เด็กเข้าใจและเห็นประโยชน์ของกระทำเช่นนั้น ทำให้เด็กมีทัศนคติที่ดีต่อความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธ ทัศนคติที่เกิดขึ้นนี้จะทำให้เด็กมีความพร้อมที่จะแสดงความเป็นพุทธศาสนิกชน เมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่สามารถแสดงพฤติกรรมตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนาได้เด็กก็จะแสดงพฤติกรรมนั้นออกมา ทัศนคติต่อพฤติกรรมของบุคคลจึงเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมนั้น

ออกมา โดยบุคคลจะทำพฤติกรรมตามทัศนคติของตนเองก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นมีลักษณะเป็นตัวของตัวเอง คือ มีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูง มีความสามารถในการควบคุมตนเอง เป็นต้น ส่วนบุคคลที่ขาดความเป็นตัวของตัวเองต้องพึ่งการควบคุมจากภายนอก เช่นการให้รางวัลและการลงโทษจากผู้อื่นหรือสังคมจะกระทำไปตามการชักจูงหรือบังคับจากผู้อื่นมากกว่าจะทำตามทัศนคติของตนเองต่อสิ่งนั้น

พิชบายน์ และอัจเซน (วิรัตน์ ปานศิลา 2542 : 71 อ้างอิงจาก ; Fishbein and Ajzen) อธิบายว่า ทัศนคติของบุคคลต่อพฤติกรรมนั้นเป็นผลจากการคาดผลของพฤติกรรมและคุณค่าหรือความสำคัญของผลนั้น ดังนั้นการวัดทัศนคติเพื่อทำนายพฤติกรรมให้แม่นยำนอกจากต้องวัดให้ตรงตามความหมายขององค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบของทัศนคติแล้ว ยังจำเป็นต้องวัดทัศนคติร่วมกับลักษณะที่แสดงถึงความเป็นตัวของตัวเองของบุคคลด้วย ซึ่งได้แก่ลักษณะทางจิตต่างๆ เช่น การมุ่งอนาคตควบคุมตนเอง เหตุผลเชิงจริยธรรม การทำนายพฤติกรรมจึงจะเป็นไปอย่างแม่นยำถูกต้อง การศึกษาทัศนคติเพื่อทำนายพฤติกรรมทั้งพฤติกรรมที่พึงปรารถนาและไม่พึงปรารถนานั้นมีผู้ทำการศึกษาทั้งในกลุ่มคนวัยต่างๆ เช่น ลักษมี ลุประสงค์ (2546) ศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมและลักษณะทางพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำงานด้านการสื่อสารตามมาตรฐานสากลของประเทศไทย ด้านการจัดการและสัมฤทธิ์ผลของงานภาครัฐของบุคคลากรทางการศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นบุคคลากรทางการศึกษาที่ปฏิบัติงานในตำแหน่งนักวิชาการศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการจำนวน 274 คน พบว่า บุคคลากรที่มีทัศนคติต่อการสื่อสารในการทำงานแตกต่างกันมีพฤติกรรมการทำงานด้านการสื่อสารแตกต่างกัน โดยบุคคลากรที่มี ทัศนคติต่อการสื่อสารในการทำงานสูงมีพฤติกรรมการทำงานด้านการสื่อสารสูงกว่าบุคคลากรที่มี ทัศนคติต่อการสื่อสารในการทำงานต่ำ พบผลในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม นอกจากนี้ยังพบว่า ทัศนคติต่อการสื่อสารในการทำงานร่วมกับตัวแปรทางจิต 1 ตัวแปรและตัวแปรทางสังคม 2 ตัวแปรรวมเป็น 4 ตัวแปร ร่วมกันทำนายพฤติกรรมการทำงานด้านการสื่อสารได้ร้อยละ 57 โดยมีทัศนคติต่อการสื่อสารในการทำงานเป็นตัวทำนายสำคัญลำดับแรก พบผลในกลุ่มบุคคลากรประสบการณ์ในการทำงานน้อย ซึ่งสอดคล้องกับ วิเชียร ธรรมมาธร (2546) ศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำงานอย่างมีจริยธรรมด้านอุทิศตนของข้าราชการกรมกำลังพลทหารอากาศ กลุ่มตัวอย่างเป็นข้าราชการกรมกำลังพลทหารอากาศจำนวน 167 คน พบว่า ผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่องานมากเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการทำงานอย่างอุทิศตนมากกว่าผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่องานน้อย นอกจากนี้ยังพบว่า ทัศนคติที่ดีต่องานร่วมกับตัวแปรทางสังคมและจิตอีก 7 ตัวรวมเป็น 8 ตัวทำนายพฤติกรรมการทำงานอย่างอุทิศตนได้ร้อยละ 24.9 โดยทัศนคติต่องานเป็นตัวทำนายสำคัญลำดับที่ 3 พบผลในกลุ่มรวม แสดงให้เห็นว่าทัศนคติต่อการทำงานมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการทำงานของบุคคล ส่วนการศึกษาทัศนคติเพื่อทำนายพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในเด็กนั้น มีผู้ศึกษาเช่น เอื้อมพร พลอยประเสริฐ (2544) ศึกษาพฤติกรรมสุขภาพเกี่ยวกับการป้องกันการเสพยาเสพติดของ นักเรียน

มัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา กลุ่มสหวิทยาเขตอัญมณคล สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร พบว่า ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดกับทัศนคติต่อการเสพยาเสพติด มีความสัมพันธ์ทางบวกกับ พฤติกรรมการป้องกันการเสพยาเสพติดของนักเรียน และ ลินดา สุวรรณดี (2543) ได้ศึกษาปัจจัยทาง จิตที่เกี่ยวเนื่องกับพฤติกรรมการลดปริมาณขยะ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ทัศนคติที่ดีต่อ พฤติกรรมการลดปริมาณขยะร่วมกับตัวแปรทางจิตสถานการณ์และสถานการณ์อีก 2 ตัว สามารถ ทำนายพฤติกรรมการใช้สิ่งของอย่างคุ้มค่าได้ร้อยละ 42.40 พบผลในกลุ่มนักเรียนหญิง แสดงให้เห็น ว่าทัศนคติต่อพฤติกรรมที่พึงปรารถนาต่างๆ ของเด็กมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของ เด็ก เช่นเดียวกับผลที่พบในการศึกษาวิจัยผู้ใหญ่ การศึกษา ทัศนคติต่อลักษณะทางพุทธซึ่ง ประกอบด้วยทัศนคติต่อความเชื่อทางพุทธ และทัศนคติต่อการปฏิบัติทางพุทธนั้น จำเป็นต้องศึกษา ทัศนคติตามความหมายขององค์ประกอบทั้งสาม เช่น ศึกษาความรู้เชิงประเมินค่าเกี่ยวกับความเชื่อ และการปฏิบัติทางพุทธของเด็ก ศึกษาความรู้สึกพอใจ ไม่พอใจเกี่ยวกับความเชื่อและการปฏิบัติทาง พุทธของเด็ก คือถ้าเด็กเชื่อว่าความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธให้ประโยชน์แก่เขา เขาก็จะพอใจและ ปฏิบัติตามหลักธรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงการมีลักษณะทางพุทธของเด็กคือ เชื่อใน หลักธรรมทางพุทธและนำไปปฏิบัติ และการศึกษาว่าเด็กมีความพร้อมที่จะแสดงตนเป็นผู้ที่มีลักษณะ ทางพุทธมากเพียงใด ซึ่งถ้าเด็กเห็นประโยชน์และรู้สึกพอใจในความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธแล้ว เด็กจะมีความพร้อมที่จะแสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับหลักคำสอนทางพุทธศาสนา เป็นพัฒนาเป็นผู้ ที่มีลักษณะทางพุทธทั้งในส่วนการมีความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธได้ต่อไป ทัศนคติที่ดีต่อ ลักษณะทางพุทธศาสนาจึงมีความเกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธของบุคคล

ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธศาสนากับความเชื่อทางพุทธของนักเรียน

ทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะมีผลต่อการแสดงพฤติกรรมที่สิ่งใดสิ่งนั้นมีส่วนเกี่ยวข้องอยู่ด้วย เช่น เด็กที่มีทัศนคติไม่ดีต่อวิชาเรียนวิชาใดวิชาหนึ่ง เมื่อถึงเวลาที่ต้องเข้าเรียนวิชานั้นเด็กก็จะเกิดความรู้สึก ไม่อยากเรียนซึ่งจะทำให้เกิดพฤติกรรมไม่ตั้งใจเรียนวิชานั้นตามมา ลักษณะทางพุทธประกอบด้วย ความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธ บุคคลที่มีทัศนคติที่ดีต่อหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อทางพุทธ เชื่อในประโยชน์ของหลักธรรมทางพุทธว่าจะส่งผลดีต่อตนเอง จะทำให้บุคคลมีความรู้สึกพอใจที่ได้รับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับหลักธรรมทางพุทธ และพร้อมที่จะนำ หลักธรรมนั้นๆ ไปใช้ในการปฏิบัติพฤติกรรมต่างๆ ของตนเองต่อไป ลักษณะทางพุทธเป็นลักษณะที่ ประกอบด้วยลักษณะทางจิตและพฤติกรรมของบุคคล เนื่องจากประกอบด้วยความเชื่อทางพุทธและ การปฏิบัติทางพุทธ การศึกษาทัศนคติต่อพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับลักษณะทาง พุทธนั้น สุริยะ พันธุ์ดี (2536) พบว่าทัศนคติที่ไม่ดีต่อพฤติกรรมก้าวร้าว ความเชื่อทางพุทธ มี ความสัมพันธ์ทางบวกต่อกันแต่มีความสัมพันธ์ทางลบต่อพฤติกรรมก้าวร้าว พระมหาใจ สอนไผ่

(2547) พบว่าทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติทางพุทธศาสนาเป็นตัวแปรสำคัญลำดับหนึ่งในการทำนายความเชื่อทางพุทธของสามเณร โดยทำนายได้สูงสุดในกลุ่มสามเณรผู้มีอายุมากและในกลุ่มสามเณรผู้บวชนานตาม ลำดับ และถนอมศักดิ์ โสภะ (2545) ศึกษาเปรียบเทียบลักษณะทางพุทธศาสนาและปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำงานระหว่างข้าราชการตำรวจที่ได้รับการอบรมตามโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานกับไม่ได้รับการอบรม โดยการอบรมเป็นการอบรมนั้นเป็นการอบรมที่สถานปฏิบัติธรรม หัวข้อในการอบรมประกอบด้วย พุทธธรรมกับการพัฒนาสังคม ธรรมะในชีวิตประจำวัน การเปลี่ยนพฤติกรรมตามแนวพุทธ ธรรมะสำหรับข้าราชการตำรวจ เป็นต้น ผลการศึกษาพบว่า ข้าราชการตำรวจที่มีความเชื่อทางพุทธสูง มีเจตคติต่อการเป็นตำรวจสูงจะมีพฤติกรรมการทำงานด้านการป้องกันปราบปรามสูงกว่าตำรวจกลุ่มตรงข้าม จากการศึกษาแสดงให้เห็นว่าทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมต่างๆ มีความสัมพันธ์กับความเชื่อทางพุทธ ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธประกอบด้วยทัศนคติที่ดีต่อความเชื่อทางพุทธและทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติทางพุทธซึ่งการปฏิบัติทางพุทธนั้นเป็นพฤติกรรมของบุคคล ดังนั้นทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธจึงมีความเกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธของบุคคล

ผลจากการประมวลเอกสารยังพบว่าทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธและการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนมีความเกี่ยวข้องกันทั้งนี้เพราะทัศนคติเป็นลักษณะที่อยู่ภายในจิตของบุคคลที่เกิดจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ต่างๆที่บุคคลได้ประสบในการดำเนินชีวิต ทัศนคติเกิดขึ้นจาก 3 องค์ประกอบ คือ 1 บุคคลมีความรู้เชิงประเมินค่าต่อสิ่งนั้น 2 บุคคลมีความรู้สึกพอใจ/ไม่พอใจ ต่อสิ่งนั้น 3 บุคคลพร้อมที่จะกระทำสิ่งนั้นๆ โดยบุคคลจะมีทัศนคติในทิศทางใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับว่าบุคคลได้รับการเรียนรู้มาในลักษณะเช่นใด (งามตา วรินทร์ .2535) การเกิดทัศนคติของเด็กส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการที่เด็กได้รับการเรียนรู้ประสบการณ์ต่างๆ มาจากการเรียนการสอนในโรงเรียน การที่เด็กได้เข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนทำให้เด็กมีความรู้เชิงประเมินค่าหรือรับรู้ในประโยชน์ของการเข้าร่วมกิจกรรม มีความรู้สึกยินดี/ไม่ยินดีต่อการร่วมกิจกรรม และมีความพร้อม/ไม่พร้อม ที่จะเข้ากิจกรรมนั้นๆ ซึ่งก็ทำให้เด็กเกิดทัศนคติต่อกิจกรรมทางพุทธที่ตนเข้าร่วมนั่นเอง และเนื่องจากกิจกรรมทางพุทธเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักคำสอนทางพุทธศาสนา จึงกล่าวได้ว่าการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธมีความสัมพันธ์ต่อทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธของเด็ก และจากการศึกษาของสุภาสินี นุ่มเนียม (2546) พบว่าการได้รับการฝึกฝนให้ทำหน้าที่ เป็นตัวทำนายลำดับสุดท้ายในการทำนายทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมรับผิดชอบ ซึ่งพฤติกรรมรับผิดชอบเป็นพฤติกรรมที่สอดคล้องกับหลักคำสอนทางพุทธศาสนาอย่างหนึ่ง และการฝึกฝนให้ทำหน้าที่นั้นเป็นการกิจกรรมหนึ่งที่มีการเรียนการสอนในโรงเรียน และทัศนคติต่อพฤติกรรมรับผิดชอบมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการได้รับการฝึกฝนให้ทำหน้าที่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ การศึกษาครั้งนี้จึงคาดการณ์ได้

ว่านักเรียนที่เข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธสูง และมีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธสูง จะมีความเชื่อทางพุทธสูงกว่านักเรียนกลุ่มตรงข้าม

ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธกับการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียน

บุคคลที่ยอมรับในประโยชน์ของการมีความเชื่อตามหลักพุทธศาสนา และประโยชน์ที่เกิดจากการปฏิบัติตามหลักธรรมทางพุทธ มีความรู้สึกพอใจต่อการปฏิบัติตามหลักธรรมทางพุทธ ถือเป็นบุคคลที่มีความพร้อมที่จะปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี เป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธทั้งในส่วนของความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธ ลักษณะทางจิตของบุคคลนี้จะมีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติทางพุทธของบุคคล เป็นลักษณะทางจิตที่เสริมสร้างให้บุคคลปฏิบัติตนตามหลักคำสอนของพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้อง จากการประมวลเอกสารพบว่าทัศนคติต่อพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งที่เป็นพฤติกรรมจริยธรรมตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนา มีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติทางพุทธ เช่น พบว่านักเรียนที่มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อพฤติกรรมก้าวร้าวมากเป็นผู้ที่มีการปฏิบัติทางพุทธมาก ทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติทางพุทธศาสนาของสามเณรเป็นตัวแปรสำคัญลำดับหนึ่งในการทำนายการปฏิบัติทางพุทธของสามเณร (สุริยะ พันธิตี. 2536 ; พระมหาใจ สอนไผ่. 2547) แสดงให้เห็นว่าทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธซึ่งประกอบด้วยทัศนคติต่อความเชื่อและทัศนคติต่อการปฏิบัติทางพุทธมีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติทางพุทธของบุคคล

จากการประมวลเอกสารยังพบว่าการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนและทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธนอกจากมีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อทางพุทธแล้วยังมีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติทางพุทธด้วย ทั้งนี้เพราะการเข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียนมีส่วนต่อการเกิดทัศนคติต่อกิจกรรมดังที่กล่าวไว้แล้วในประเด็นข้างต้น เมื่อเด็กได้เข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์ของกิจกรรมทางพุทธและเกิดทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธแล้ว เด็กก็จะมีความพร้อมที่จะปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนา เนื่องจาก ความพร้อมในการแสดงพฤติกรรมเป็นองค์ประกอบที่ 3 ของทัศนคติที่มีความใกล้เคียงกับพฤติกรรมมากที่สุด การศึกษาครั้งนี้จึงคาดการณ์ว่านักเรียนที่เข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนสูงและมีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธสูงจะมีการปฏิบัติทางพุทธสูงกว่ากลุ่มตรงข้าม

ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธกับพฤติกรรมกตัญญูตเวทีของนักเรียน

การศึกษาทัศนคติที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทั้งที่พึงปรารถนาและไม่พึงปรารถนานั้นได้มีผู้ทำการศึกษาทั้งในพฤติกรรมของผู้ใหญ่และเด็ก ผลจากการศึกษาพบว่าทัศนคติต่อพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนั้น เช่น บุคคลกรที่มีทัศนคติต่อการสื่อสารในการทำงานสูงมีพฤติกรรมการทำงานด้านการสื่อสารสูงกว่าบุคคลกรที่มีทัศนคติต่อการสื่อสารในการทำงานต่ำ

ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดกับทัศนคติต่อการเสพยาเสพติด มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการป้องกันการเสพยาเสพติดของนักเรียน และทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมการลดปริมาณมีความสัมพันธ์ทางบวกต่อ พฤติกรรมการใช้สิ่งของอย่างคุ้มค่า (ลักษณะมี ลุประสงค์ . 2546 ; เอี่ยมพร พลอยประเสริฐ . 2544 ; ลินดา สุวรรณดี. 2543) แสดงให้เห็นว่าทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่สิ่งนั้นเกี่ยวข้องอยู่ ทัศนคติต่อลักษณะทางพุทธศาสนา กับพฤติกรรมกตัญญูเป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องกันเนื่องจาก พุทธศาสนาสอนให้บุคคลรู้จักกตัญญูกตเวทิต่อผู้มีพระคุณต่อตนเอง ความกตัญญูกตเวทิต่เป็นความเชื่อทางพุทธอย่างหนึ่ง หลักธรรมที่สอนในเรื่องความกตัญญูคือ กตัญญูกตเวทิตา บุคคลที่มีทัศนคติที่ดีต่อหลักธรรมนี้ มีความรู้สึกพอใจต่อการปฏิบัติตามหลักธรรมทางพุทธ จึงเป็นบุคคลที่มีความพร้อมต่อการปฏิบัติทางพุทธ และสามารถที่จะแสดงพฤติกรรมกตัญญูกตเวทิต่ซึ่งเป็นพฤติกรรมจริยธรรมที่สอดคล้องกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา การเสริมสร้างเด็กมีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธทั้งในส่วนการปลูกฝังให้เด็กมีความเชื่อทางพุทธและฝึกฝนการปฏิบัติทางพุทธให้แก่เด็กจะเป็นการส่งเสริมให้เด็กมีพฤติกรรมที่ตรงตามหลักธรรมทางพุทธศาสนา เช่นพฤติกรรมกตัญญูกตเวทิต่ได้ต่อไป

ในการศึกษาครั้งนี้จึงได้ศึกษาตัวแปรทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธเป็นตัวแปรลักษณะทางจิตที่เป็นสาเหตุของลักษณะทางพุทธทั้ง 2 ด้าน คือ ความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียน โดยทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ในการศึกษาครั้งนี้ หมายถึง การรับรู้ถึงประโยชน์หรือโทษของการยอมรับเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนาและการกระทำตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนา การมีความรู้สึกพอใจ ไม่พอใจต่อการยอมรับเกี่ยวกับหลักธรรมในพุทธศาสนาและการกระทำตามหลักคำสอนทางพุทธ รวมไปถึงความพร้อมของนักเรียนที่จะแสดงตนเป็นผู้ที่ยอมรับเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนาและความพร้อมที่จะปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนา ซึ่งจากการประมวลเอกสารทำให้คาดการณ์ได้ว่า นักเรียนที่มีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธสูงจะมีความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธสูงกว่านักเรียนที่มีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธต่ำ โดยนักเรียนที่เข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธสูง และมีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธสูงจะมีความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธสูงกว่านักเรียนกลุ่มตรงข้าม และยังคาดการณ์ว่าทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธยังสามารถเป็นตัวแปรในการทำนายลักษณะทางพุทธทั้ง 2 ด้านได้นอกจากนี้ ยังคาดการณ์ว่านักเรียนที่มีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธสูงจะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมกตัญญูกตเวทิต่มากกว่านักเรียนที่ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธต่ำ

การวัดทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ การสร้างแบบวัดทัศนคติต่อพฤติกรรมที่ศึกษาในกลุ่มเด็กนั้นได้มีการสร้างแบบวัดทั้งแบบที่มีการวัดเพียงองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งของทัศนคติ และแบบวัดที่วัดครบทั้ง 3 องค์ประกอบ เช่น ประภาวรรณ ศรีสรณานนท์(2546:29) ได้สร้างแบบวัด

เจตคติต่อการเรียนวิชาภาษาอังกฤษซึ่งเป็นการวัดในองค์ประกอบที่ 2 ของทัศนคติคือเป็นการวัดความรู้สึกของนักเรียนที่มีต่อการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ ลักษณะของแบบวัดเป็นมาตราประมาณค่า 6 ระดับ ตั้งแต่จริงที่สุด ถึงไม่จริงเลย ซึ่งแบบวัดมีค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .80 และสมิตรา เจริมพันธ์ (2545) ได้สร้างแบบวัดทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมการเรียนคณิตศาสตร์ทั้ง 3 ด้าน คือ พฤติกรรมก่อนเรียน ขณะเรียน และหลังเรียนซึ่งเป็นการวัดครบ 3 องค์ประกอบของทัศนคติ มีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า 6 ระดับ ตั้งแต่จริงที่สุด ถึงไม่จริงเลย มีทั้งข้อความทางบวกและทางลบ จำนวน 15 ข้อ ผู้ตอบที่ได้คะแนนรวมสูงกว่าค่าเฉลี่ยแสดงว่าเป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมการเรียนคณิตศาสตร์ทั้ง 3 ด้านสูงกว่าผู้ตอบที่ได้คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย ซึ่งแบบวัดฉบับนี้มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .92 นอกจากนี้ สุภาสินี นุ่มเนียม (2546) ยังได้สร้างแบบวัดทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมรับผิดชอบต่อหน้าที่ของนักเรียนโดยวัดครบ 3 องค์ประกอบของทัศนคติ ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า 6 ระดับตั้งแต่จริงที่สุด ถึงไม่จริงเลยจำนวน 10 ข้อ ผู้ตอบที่ได้คะแนนรวมสูงกว่าค่าเฉลี่ยแสดงว่าเป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมรับผิดชอบต่อหน้าที่สูงกว่าผู้ตอบที่ได้คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย ซึ่งแบบวัดฉบับนี้มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .85 ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างแบบวัดทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธขึ้น โดยสร้างให้ครอบคลุมทุกองค์ประกอบของทัศนคติ ทั้งด้านการรับรู้ประโยชน์-โทษ ด้านความรู้สึก และด้านความพร้อมที่จะกระทำเพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะทางพุทธของนักเรียน ลักษณะของแบบวัดเป็นมาตราประมาณค่า 6 ระดับตั้งแต่จริงที่สุด ถึง ไม่จริงเลย มีข้อความทั้งหมด 15 ข้อ ผู้ตอบที่ได้คะแนนรวมสูงกว่าค่าเฉลี่ยแสดงว่าเป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธสูงกว่าผู้ตอบที่ได้คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย

ลักษณะชีวสังคม ลักษณะทางพุทธ และพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน

ในการศึกษาครั้งนี้นอกจากศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางสังคม ตัวแปรทางจิตกับลักษณะทางพุทธของนักเรียนที่จะส่งผลต่อการเกิดพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียนแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาตัวแปรลักษณะชีวสังคมของนักเรียน ได้แก่ เพศ ระดับผลการเรียน สภาพครอบครัว เพื่อนำมาให้เป็นตัวแปรแบ่งกลุ่มย่อยในการแบ่งประเภทของนักเรียน ซึ่งมีรายละเอียดของตัวแปรดังต่อไปนี้

เพศ ลักษณะทางพุทธ และพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน

เพศที่ต่างกันเป็นปัจจัยทางชีวสังคมที่ทำให้บุคคลมีพฤติกรรมที่แตกต่างกัน เด็กหญิงและเด็กชายมีการแสดงออกต่อสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งที่แตกต่างกัน เช่น การเล่นเกมเด็กชายชอบที่จะเล่นแบบรุนแรง ใช้กำลังความสามารถทางกายมากกว่าเด็กหญิงที่จะมีความอ่อนโยนมากกว่าเด็กชาย พฤติกรรมของเด็กเหล่านี้เป็นผลมาจากการได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่แตกต่างกันด้วย ในสังคมไทยนิยม

ที่จะเลี้ยงดูเด็กหญิงให้เป็นผู้มีความประพฤติที่เรียบร้อย อ่อนโยน มีความสำรวมมากกว่าเด็กชาย ในการศึกษาเกี่ยวกับระดับจริยธรรมของเพศหญิงและเพศชาย จึงมักพบว่าเพศหญิงมีระดับจริยธรรมสูงกว่าเพศชาย พบผลเช่นนี้ในงานวิจัยของดวงเดือน พันธุมนาวินและเพ็ญแข ประจันปัจจนึก (2524) และในการศึกษาของสุริยะ พันธุ์ดี (2536) พบว่านักเรียนเพศหญิงที่มีทัศนคติต่อประสบการณ์ทางพุทธศาสนาในโรงเรียนต่างกัน มีพฤติกรรมก้าวร้าวแตกต่างกัน และในกลุ่มนักเรียนชายไม่พบว่าทัศนคติต่อประสบการณ์ทางพุทธศาสนาในโรงเรียนส่งผลต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนชาย แสดงให้เห็นว่าปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมก้าวร้าวในกลุ่มนักเรียนหญิงและชายแตกต่างกัน ในส่วนของพฤติกรรมที่พึงปรารถนาต่าง ๆ นั้น จากการประมวลเอกสารพบว่านักเรียนที่มีเพศต่างกันมีพฤติกรรมที่พึงปรารถนาต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน เช่น เพศหญิงมีพฤติกรรมรับผิดชอบสูงกว่าเพศชาย นักเรียนหญิงมีพฤติกรรมที่เชื่อต่อสังคมมากกว่าเพศชาย นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีพฤติกรรมผิดวินัยแตกต่างกัน (ศิริพรรณ เหมรังคะ .2543 ; สุกานดา นิมทองคำ. 2535 ; เพยาร์ เกาทัณฑ์ทอง. 2534) ดังนั้นการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงคาดว่าเด็กนักเรียนที่มีเพศต่างกันจะมีลักษณะทางพุทธและพฤติกรรมกตัญญูตเวทีแตกต่างกัน

ระดับผลการเรียน ลักษณะทางพุทธ และพฤติกรรมกตัญญูตเวทีของนักเรียน

ผลการเรียนเป็นสิ่งที่แสดงถึงระดับความรู้ ความสามารถทางสติปัญญาของเด็ก เด็กที่มีผลการเรียนดี คือเด็กที่มีความสามารถทางสติปัญญาสูง กว่าเด็กที่มีระดับผลการเรียนต่ำ เด็กที่มีผลการเรียนดีการเรียนรู้และเข้าใจพฤติกรรมต่างๆ ก็สามารถกระทำได้รวดเร็วกว่าเด็กที่มีระดับผลการเรียนต่ำ และระดับผลการเรียนของนักเรียนสามารถที่จะผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงจะเป็นนักเรียนที่มีระดับผลการเรียนสูง ซึ่งผลการศึกษาส่วนมากจะพบว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงจะมีพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของสังคมมากกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ เช่น นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหรือมีระดับผลการเรียนสูงจะมีพฤติกรรมรับผิดชอบด้านการเรียนสูง มีความท้อแท้ในการศึกษาน้อย มีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาสูง (กมลวัฒน์ วันวิชัย. 2545 : 41 ; ณรงค์ ทิปประชัย. 2547 : 53 ; ภาวนา เทียนขาว. 2540 : 45) นอกจากนี้ยังพบว่าการเรียนการสอนตามแนวพุทธมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหรือระดับผลการเรียนของเด็ก เช่น เดชา จันทศิริ (2542 : 55) พบว่านักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการสอนตามแนวพุทธศาสตร์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกับนักเรียนกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับการสอนตามวิธีดังกล่าว จากผลการศึกษาดังกล่าวทำให้คาดว่านักเรียนที่มีระดับผลการเรียนที่แตกต่างกันจะมีลักษณะทางพุทธ และพฤติกรรมกตัญญูตเวทีแตกต่างกัน

สภาพของครอบครัว ลักษณะทางพุทธ และพฤติกรรมกตัญญูตเวทีของนักเรียน

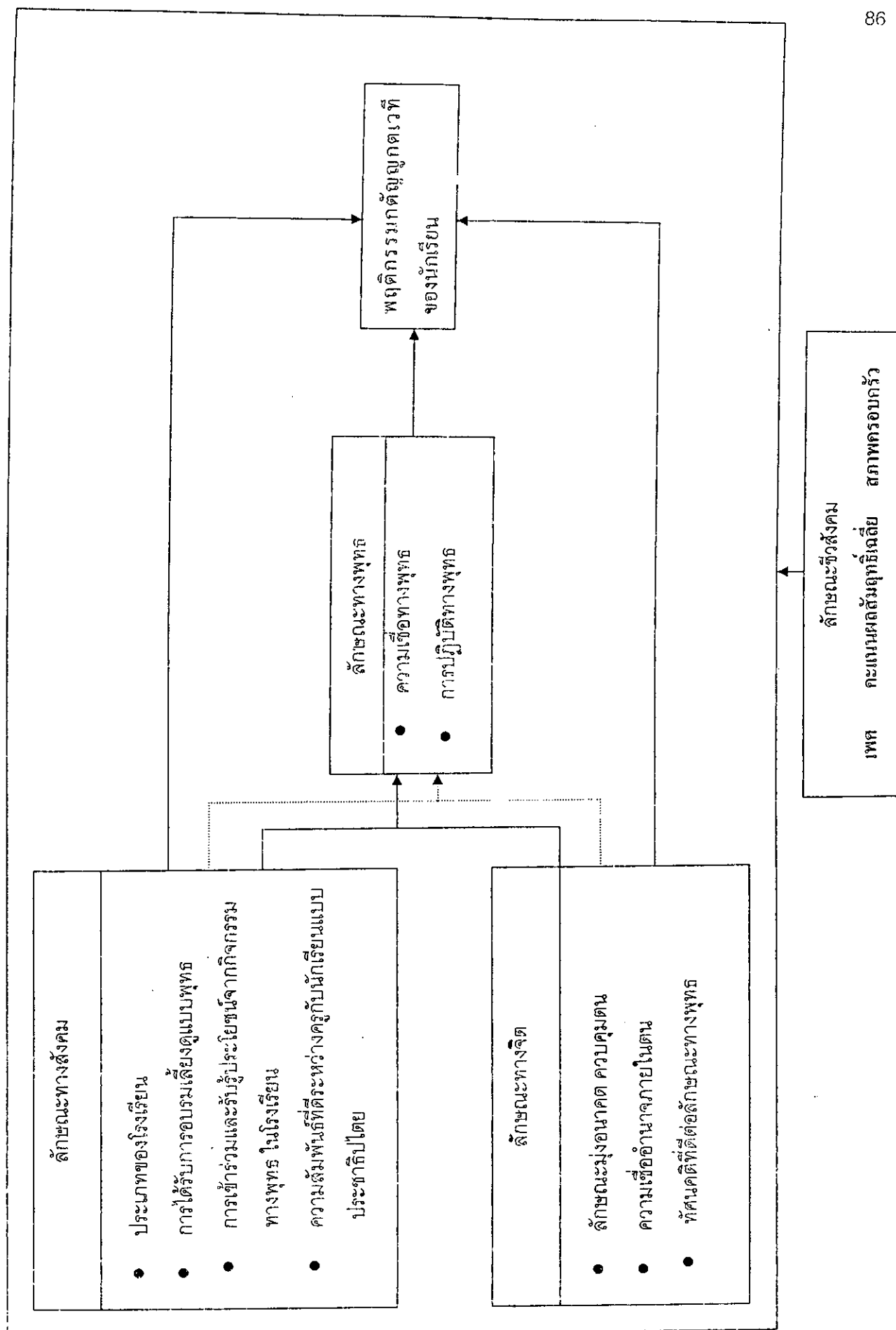
สภาพของครอบครัวเป็นตัวแปรที่แสดงถึงความสัมพันธ์ในครอบครัว ครอบครัวที่สมาชิกในครอบครัวทุกคนมีความสนิทสนมใกล้ชิดกัน มีเวลาที่จะทำกิจกรรมร่วมกัน สมาชิกในครอบครัวจะรู้สึก

มีความอบอุ่น ซึ่งจะส่งผลต่อสุขภาพจิตของคนในครอบครัว ในเด็กก็เช่นกันเด็กที่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ของตนเองในครอบครัวของตนเด็กจะมีความใกล้ชิดกับพ่อแม่ มีโอกาสเรียนรู้พฤติกรรมจากพ่อแม่ของตนมากกว่าเด็กที่อาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือครอบครัวแตกแยก เด็กได้รับการเลี้ยงดูจากญาติคนอื่น ๆ ที่ไม่ใช่พ่อแม่ของตน สภาวะเหล่านี้จะส่งผลต่อจิตใจของเด็กซึ่งจะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของเด็กตามมา ซึ่งจะสังเกตได้จากเด็กที่มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา เช่น ดิฉันเสพติด ลักขโมย ก้าวร้าว ส่วนมากจะเป็นเด็กที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่ของตนเอง และจากการศึกษาจะพบว่าเด็กที่มีสภาพครอบครัวที่พ่อแม่อาศัยอยู่ด้วยกันจะมีพฤติกรรมที่พึงปรารถนาต่างๆ แตกต่างกับเด็กที่อาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรืออยู่ในความดูแลของญาติคนอื่น ๆ ที่ไม่ใช่พ่อแม่ของตนเอง เช่น ผลการศึกษาที่พบว่าวัยรุ่นที่มีปัญหาทางจิตมากคือผู้ที่มีทัศนคติไม่ดีต่อบิดามารดา ผู้ที่รู้สึกว่า ถูกอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลน้อย ได้รับความสนับสนุนน้อย มีความขัดแย้งกับครอบครัว และกลุ่มที่มีปัญหาในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพจิตมากที่สุดคือ นักเรียนที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับบิดามารดา (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจวบปัจฉิม, 2524) และศิริพรรณ เหมรังคะ (2542) พบว่า นักเรียนในโรงเรียนที่มาจากครอบครัวที่สมบูรณ์มีความรับผิดชอบสูงกว่านักเรียนในโรงเรียนที่มาจากครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงคาดว่านักเรียนที่มีสภาพครอบครัวแตกต่างกันจะมีลักษณะทางพุทธและพฤติกรรมกตัญญูทวดที่แตกต่างกัน

กรอบแนวคิดในการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มุ่งศึกษาปัจจัยทางสังคมและปัจจัยทางจิตที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธและพฤติกรรมกตัญญูทวดของเด็กนักเรียน โดยศึกษาทั้งลักษณะภายในและลักษณะภายนอกของนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธและพฤติกรรมกตัญญูทวดของเด็กนักเรียน ลักษณะทางพุทธในการศึกษาค้นคว้านี้ หมายถึง ลักษณะพื้นฐานของเด็กอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนและพฤติกรรมกตัญญูทวดของเด็กนักเรียน โดยการกำหนดปัจจัยที่เป็นสาเหตุของลักษณะทางพุทธและพฤติกรรมกตัญญูทวดที่นั่น กำหนดโดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องร่วมกับผลที่ได้จากการประมวลเอกสารงานวิจัยต่างๆ ทำให้พบว่า ตัวแปรลักษณะทางสังคมที่ส่งผลต่อลักษณะทางพุทธและพฤติกรรมกตัญญูทวดของเด็กเรียนนั้นประกอบด้วย 4 ตัวแปร คือ การอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ ประเภทของโรงเรียน การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียนและความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย ส่วนตัวแปรลักษณะทางจิตประกอบด้วย 3 ตัวแปร คือ ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน ความเชื่ออำนาจภายในตน และทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางพุทธของนักเรียนกับพฤติกรรมกตัญญูทวด และได้ศึกษาตัวแปรลักษณะชีวสังคมที่เกี่ยวข้องบางประการเพื่อ

เป็นตัวแปรที่ในการวิเคราะห์แยกกลุ่มย่อยอีกด้วย ในการตั้งสมมติฐานงานวิจัยครั้งนี้ ใช้แนวของรูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยม ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ร่วมกันระหว่างลักษณะของสถานการณ์ ลักษณะทางจิต เพื่ออธิบายความแปรปรวนของลักษณะทางพุทธของนักเรียน รวมไปถึงการศึกษความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางพุทธกับพฤติกรรมกตัญญูตเวทีของนักเรียน นอกจากนี้ยังศึกษาลักษณะทางสังคมและลักษณะทางจิตที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกตัญญูตเวทีของนักเรียนด้วย ซึ่งสรุปความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ ดังแสดงในภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ ในงานวิจัย

นิยามปฏิบัติการ

พฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน หมายถึง การกระทำสิ่งที่เป็นความดีหรือเป็นประโยชน์เพื่อตอบแทนในบุญคุณของบุคคลที่มีพระคุณต่อเด็ก โดยการแสดงพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีที่นั้นเด็กสามารถแสดงได้ต่อทั้งบิดามารดา และครูอาจารย์ ซึ่งวัดได้โดยแบบวัดพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามนิยามปฏิบัติการ โดยแบบวัดมีลักษณะเป็นมาตราประเมินค่า 6 ระดับ จากจริงที่สุด ถึง ไม่จริงเลย มีคำถามทั้งหมด 15 ข้อ นักเรียนที่ได้คะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ยแสดงว่ามีพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีสูงกว่านักเรียนที่ได้คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย

ลักษณะทางพุทธ หมายถึง ลักษณะพื้นฐานของเด็กพื้นฐานของเด็กอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธ ดังนี้

ความเชื่อทางพุทธ หมายถึง ปริมาณการรับรู้และการยอมรับของนักเรียนเกี่ยวกับพุทธศาสนาอันประกอบด้วย ความเชื่อในเรื่องพระรัตนตรัย กฎแห่งกรรม การเวียนว่ายตายเกิด นรกสวรรค์ และนิพพาน ซึ่งวัดได้โดยแบบวัดความเชื่อทางพุทธของดวงเดือน พันธุมนาวินและคณะ (2533) ที่ผู้วิจัยนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างเนื่องจากเป็นแบบวัดที่ได้มาตรฐานและมีคุณภาพ

การปฏิบัติทางพุทธ หมายถึง ปริมาณความเป็นไปได้ที่นักเรียนจะกระทำหรืองดเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ในการดำเนินชีวิตประจำวันตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนาภายใต้กรอบของศีล สมาธิ และปัญญาซึ่งวัดได้โดยแบบวัดการปฏิบัติทางพุทธของดวงเดือน พันธุมนาวินและคณะ (2533) ที่ผู้วิจัยนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างเนื่องจากเป็นแบบวัดที่ได้มาตรฐานและมีคุณภาพ

การอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ หมายถึง ปริมาณการฝึกอบรมของบิดามารดาทั้งโดยทางตรงและทางอ้อมเพื่อกระตุ้นบุตรให้เกิดความรู้ ความเข้าใจและการยอมรับที่จะปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนาขั้นพื้นฐาน อันได้แก่ การบริจาคทาน การรักษาศีลห้าและการฝึกสมาธิภาวนา ด้วยวิธีการตามขั้นตอนการชักจูงให้บุคคลเปลี่ยนทัศนคติ 3 ขั้นตอน คือ 1) สร้างความสนใจและให้โอกาสรับทราบหลักปฏิบัติเบื้องต้นทางพุทธศาสนา 2) สร้างความเข้าใจในเนื้อหาของหลักปฏิบัติทางพุทธ และ 3) สร้างการยอมรับและการเปลี่ยนตามหลักปฏิบัติทางพุทธ วัดโดยแบบวัดการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธของงามดาว นินทานนท์ (2530) ซึ่งประกอบด้วยประโยคคำถามเกี่ยวกับปริมาณการใช้วิธีการตามขั้นตอน 3 ขั้นตอนคือ 1) สร้างความสนใจและให้โอกาสรับทราบหลักปฏิบัติเบื้องต้นทางพุทธศาสนา 2) สร้างความเข้าใจในเนื้อหาของหลักปฏิบัติทางพุทธและ 3) สร้างการยอมรับและการเปลี่ยนตามหลักปฏิบัติทางพุทธ จำนวนทั้งหมด 33 ประโยค โดยแต่ละขั้นของแบบวัดมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .75, .81 และ .82 ตามลำดับ

การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน หมายถึง การที่นักเรียนได้รายงานว่าตนเองได้เข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาประเภทต่างๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นในปริมาณมากน้อยเพียงใดและการเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวทำให้นักเรียนได้รับรู้เรื่องราวทางพุทธศาสนา ได้มีรับประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมมากน้อยเพียงใด ซึ่งวัดโดยแบบวัดการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาในโรงเรียนของ หรรษา เลหาเสรีกุล (2537:83) มาปรับปรุงใช้เนื่องจากเป็นแบบวัดที่มีค่าความเชื่อมั่นอยู่ในระดับที่เชื่อถือได้ แบบวัดฉบับนี้เป็นแบบวัดที่สร้างขึ้นเพื่อวัดปริมาณการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น และวัดการรับรู้คุณค่าของการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนานั้น ซึ่งแบบวัดจะเป็นประโยชน์เนื้อหาที่มีความเกี่ยวเนื่องกัน ประโยค (ก) จะถามถึงปริมาณความถี่ของการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียน มีมาตราประกอบ 4 หน่วย ตั้งแต่ ทุกครั้ง ถึงไม่เคยเลย ประโยค (ข) ถามผู้ตอบเกี่ยวกับการรับรู้คุณค่าของกิจกรรมนั้นๆ เพียงใด มีมาตราประกอบ 6 หน่วย ตั้งแต่ จริงที่สุด ถึง ไม่จริงเลย มีจำนวน 10 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .83

ความสัมพันธ์ที่ตีระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย หมายถึง การรายงานจากการรับรู้ของนักเรียนว่าครู อาจารย์ของตน ปฏิบัติหรือแสดงออกต่อนักเรียนในลักษณะที่เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้พฤติกรรมที่พึงปรารถนา เช่น การรับฟังความคิดเห็น การให้ความยุติธรรม การเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความสามารถอย่างเต็มที่ รวมทั้งการให้รางวัลและลงโทษอย่างมีเหตุผล ซึ่งวัดโดยแบบวัดปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตยของ สุภาสินี นุ่มเนียม(2546:68) ที่ผู้วิจัยนำมาปรับใช้เนื่องจากเป็นแบบวัดที่มีค่าความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้และศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่ใกล้เคียงกัน

ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน หมายถึง ปริมาณความสามารถในการคาดการณ์ไกล เล็งเห็นความสำคัญของสิ่งที่จะเกิดในอนาคต รวมทั้งความสามารถในการควบคุมบังคับตนเองให้รู้จักอดได้รอได้ เพื่อรอรับประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่กว่าที่จะมีมาในอนาคตนั้น ซึ่งวัดโดยแบบวัดลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน ของลินดา สุวรรณดี (2543) ที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .76 ผู้วิจัยนำแบบวัดนี้มาปรับปรุงให้เนื่องจากเป็นแบบวัดที่มีค่าความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้และศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่ใกล้เคียงกัน

ความเชื่ออำนาจภายในตน หมายถึง ปริมาณความตระหนักว่าสิ่งที่เกิดกับตนไม่ว่าจะเป็นสิ่งดีหรือไม่ดี ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากการกระทำของตนเองซึ่งวัดโดยแบบวัดความเชื่ออำนาจภายในตนของ ทศนา ทองภักดี(2539) ที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .79 ผู้วิจัยนำแบบวัดนี้มาปรับใช้เนื่องจากเป็นแบบวัดที่มีค่าความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้และศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่ใกล้เคียงกัน

ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ หมายถึง การรับรู้ถึงประโยชน์หรือโทษของการยอมรับเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนาและการกระทำตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนา การมี

ความรู้สึกรักพอใจ ไม่พอใจต่อการยอมรับเกี่ยวกับหลักธรรมในพุทธศาสนาและการกระทำตามหลักคำสอนทางพุทธ รวมไปถึงความพร้อมของนักเรียนที่จะแสดงตนเป็นผู้ที่ยอมรับเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนาและความพร้อมที่จะปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนา ซึ่งวัดโดยแบบวัดทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองตามนิยามปฏิบัติการ มีลักษณะของแบบวัดเป็นมาตราประเมินค่า 6 ระดับตั้งแต่จริงที่สุด ถึง ไม่จริงเลย ผู้ตอบที่ได้คะแนนรวมสูงกว่าค่าเฉลี่ยแสดงว่าเป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธสูงกว่าผู้ตอบที่ได้คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย

สมมติฐานการวิจัย

1. ความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธสามารถทำนายพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียนได้ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย
2. ลักษณะทางสังคมและลักษณะทางจิตสามารถร่วมกันทำนายความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนได้ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย
3. นักเรียนที่เรียนในโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาและมีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนเอง มีความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธสูงกว่านักเรียนกลุ่มตรงข้าม
4. นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธสูงและมีความเชื่ออำนาจภายในตนเอง มีความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธสูงกว่านักเรียนกลุ่มตรงข้าม
5. นักเรียนที่เข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนสูงและมีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธสูง มีความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธสูงกว่านักเรียนกลุ่มตรงข้าม
6. นักเรียนที่มีลักษณะทางสังคมแตกต่างกันมีพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีแตกต่างกันทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย
7. นักเรียนที่มีลักษณะทางจิตแตกต่างกันมีพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีแตกต่างกันทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงความสัมพันธ์เปรียบเทียบ โดยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดปราจีนบุรี แล้วนำข้อมูลที่ได้ไปทำ การวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

1. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การหาคุณภาพของเครื่องมือ
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนการกุศลของ วัดในพระพุทธศาสนา และโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วไป สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 8 โรงเรียน มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 795 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งกำลังศึกษา อยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา และโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วไป สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 450 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่าง ได้แบ่งเป็นขั้นตอนดังนี้

1. ทำการสำรวจรายชื่อโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ที่สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน (สช.) ในจังหวัดปราจีนบุรี และทำการแยกประเภทของโรงเรียนเป็นโรงเรียนการกุศลของวัดใน พระพุทธศาสนาตามเกณฑ์ 3 ด้าน คือ 1) เป็นโรงเรียนที่วัดเป็นเจ้าของและมีส่วนในการบริหาร 2) จัด การศึกษาให้กับนักเรียนโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย 3) เน้นการศึกษาเกี่ยวกับศีลธรรมและจริยธรรม หลักคำสอน ของพุทธศาสนาโดยสอดแทรกเนื้อหาเหล่านี้เข้าไปในหลักสูตรการเรียนการสอน โดยโรงเรียนที่มี ลักษณะครบทั้ง 3 ด้านจัดเป็นโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ส่วนโรงเรียนที่ไม่มีลักษณะ

ทั้ง 3 ด้านครบจัดเป็นโรงเรียนทั่วไปที่ไม่ใช่โรงเรียนการกุศลของวัดฯ จากการศึกษาเอกสารและการสอบถามไปยังสถานศึกษาที่มีรายชื่ออยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาของ สช. ในเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดปราจีนบุรี พบว่า มี โรงเรียนมัธยมศึกษา อยู่ 8 โรงเรียน แบ่งเป็นโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา 3 โรงเรียน เป็น โรงเรียนขนาดใหญ่ 1 โรงเรียน และโรงเรียนขนาดกลาง 2 โรงเรียน ซึ่งได้ใช้ในการศึกษาทั้ง 3 โรงเรียน และมีโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วไปที่ไม่ใช่โรงเรียนการกุศลฯ อยู่ 5 โรงเรียน แบ่งเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ 2 โรงเรียน และขนาดกลาง 3 โรงเรียน

2. ทำการสุ่มเลือกโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วไป ขนาดใหญ่มา 1 โรงเรียน และสุ่มเลือกขนาดกลางมา 2 โรงเรียน รวมเป็นโรงเรียนในการศึกษาค้างครั้งนี้จำนวน 6 โรงเรียน

3. ในแต่ละโรงเรียนก็จะทำการสุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่นับถือพุทธศาสนาเท่านั้น โดยโรงเรียนการกุศลฯ ขนาดใหญ่ สุ่มเลือกนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มา 2 ห้องเรียน ขนาดกลางสุ่มเลือกมาโรงเรียนละ 2 ห้องเรียน และในโรงเรียนมัธยมทั่วไปที่มีขนาดใหญ่สุ่มเลือกนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มา 2 ห้องเรียน ขนาดกลางสุ่มเลือกมาโรงเรียนละ 2 ห้องเรียน จะได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 450 คน แบ่งเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนการกุศลของวัดฯ จำนวน 225 คน และโรงเรียนมัธยมทั่วไปจำนวน 225 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีทั้งสิ้น 9 ฉบับโดยมีรายละเอียดดังนี้

1. แบบสอบถามข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับ ลักษณะส่วนบุคคลได้แก่ เพศ ระดับผลการเรียน สภาพครอบครัว ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ

ตัวอย่าง

เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง

คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ย

สภาพของครอบครัว ☐ อาศัยอยู่ร่วมกับพ่อแม่

☐ อาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

☐ อาศัยอยู่กับญาติ

2. แบบวัดพฤติกรรมกตัญญูทศวิถีของนักเรียน เป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองตามนิยามปฏิบัติการ โดยถามถึงปริมาณการปฏิบัติตนที่เป็นการตอบแทนบุญคุณของผู้ใหญ่ ได้แก่ บิดามารดา และครูอาจารย์ โดยการทำหน้าที่ของลูกที่ดี ได้แก่การเชื่อฟังคำสั่งสอนของบิดามารดา ทำหน้าที่ของศิษย์ที่ดี ได้แก่การเคารพและเชื่อฟังคำสั่งสอนของครู ขยันตั้งใจและมีความพากเพียรในการศึกษา

เล่าเรียน แสดงน้ำใจต่อครูด้วยการช่วยเหลืองานที่เป็นภารกิจของครูและงานที่ครูมอบหมายให้ปฏิบัติด้วยความเต็มใจ เป็นต้น ซึ่งแบบวัดนี้มีลักษณะเป็นมาตราประเมินค่า 6 ระดับ จากจริงที่สุด ถึงไม่จริงเลย แบบวัดนี้มีข้อคำถามทั้งหมด 15 ข้อ นักเรียนที่ได้คะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ยแสดงว่ามีพฤติกรรมกตัญญูต่เวทีต่อบิดามารดาสูงกว่านักเรียนที่ได้คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย เมื่อนำแบบวัดไปทดลองใช้กับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน เพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือวัด พบว่า แบบวัดนี้มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 3.61 – 6.74 มีค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .85 และเมื่อผู้วิจัยนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจริง พบว่า แบบวัดนี้มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 6.91 – 12.05 มีค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .81

ตัวอย่าง

(0) ในขณะที่ฉันกำลังดูโทรทัศน์รายการที่ฉันชอบ เมื่อแม่ให้ไปซื้อของ ฉันเต็มใจที่จะไปทันที

-----	-----	-----	-----	-----	-----
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

(00) ฉันจะส่งรายงานตรงเวลาทุกครั้งเพื่อให้ครูเห็นว่าฉันเป็นคนเอาใจใส่ในงาน

-----	-----	-----	-----	-----	-----
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

เกณฑ์การให้คะแนน คำตอบทั้ง 6 ตัวเลือก ผู้ตอบเลือกตอบได้เพียงข้อละ 1 คำตอบ ถ้าตอบ “จริงที่สุด” ในคำถามเชิงบวกจะได้ 6 คะแนน และลงมาตามลำดับจนถึง “ไม่จริงเลย” ได้ 1 คะแนน ถ้าเป็นคำถามเชิงลบจะได้คะแนนตรงข้าม ดังนั้นคำถามแต่ละข้อผู้ตอบจะได้คะแนนในช่วง 1-6 พิสัยของคะแนนอยู่ระหว่าง 15 - 90 คะแนน

3. แบบวัดลักษณะทางพุทธ ซึ่งประกอบด้วย

1) แบบวัดความเชื่อทางพุทธ ซึ่งผู้วิจัยนำแบบวัดของ ดวงเดือน พันธุมนาวินและคณะ (2533) มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างเนื่องจากเป็นแบบวัดที่ได้มาตรฐานและมีคุณภาพ แบบวัดนี้มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า 6 ระดับ ตั้งแต่จริงที่สุด ถึง ไม่จริงเลย จำนวน 10 ข้อ ผู้ตอบที่ได้คะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ยแสดงว่ามีความเชื่อทางพุทธสูงกว่าผู้ตอบที่ได้คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย แบบวัดนี้มีค่าความเชื่อมั่นเมื่อใช้ในกลุ่มเยาวชนเท่ากับ .69 ในการศึกษาครั้งนี้ได้นำแบบวัดดังกล่าวมาปรับใช้จำนวน 10 ข้อ เมื่อนำไปทดลองใช้กับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 คน เพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือวัด พบว่า แบบวัดนี้มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 3.37 – 7.28 มีค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .70 และเมื่อผู้วิจัยนำไปใช้เก็บรวบรวม

ข้อมูลจริง พบว่า แบบวัดนี้มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 6.33 – 13.15 มีค่าความเชื่อมั่นแบบ สัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .69

ตัวอย่าง

(0) ฉันเชื่อว่าการปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าจะทำให้ฉันมีความสุขอย่างแท้จริง

-----	-----	-----	-----	-----	-----
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

(00) การพัฒนาตนเองเพื่อเข้านิพพาน เป็นสิ่งที่เกินความพยายามของมนุษย์

-----	-----	-----	-----	-----	-----
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

เกณฑ์การให้คะแนน คำตอบทั้ง 6 ตัวเลือก ผู้ตอบเลือกตอบได้เพียงข้อละ 1 คำตอบ ถ้าตอบ "จริงที่สุด" ในคำถามเชิงบวกจะได้ 6 คะแนน และลงมาตามลำดับจนถึง "ไม่จริงเลย" ได้ 1 คะแนน ถ้าเป็นคำถามเชิงลบจะได้คะแนนตรงข้าม ดังนั้นคำถามแต่ละข้อผู้ตอบจะได้คะแนนในช่วง 1-6 พิลัยของคะแนนอยู่ระหว่าง 10-60 คะแนน

2) แบบวัดการปฏิบัติทางพุทธ ซึ่งผู้วิจัยนำแบบวัดดวงเดือน พันธุมนาวินและคณะ (2533) มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างเนื่องจากเป็นแบบวัดที่ได้มาตรฐานและมีคุณภาพ แบบวัดนี้มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า 6 ระดับ ตั้งแต่จริงที่สุด ถึง ไม่จริงเลย มีจำนวน 10 ข้อ ผู้ตอบที่ได้คะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ยแสดงว่ามีการปฏิบัติทางพุทธสูงกว่าผู้ตอบที่ได้คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย แบบวัดนี้มีค่าความเชื่อมั่นเมื่อใช้ในกลุ่มเยาวชนเท่ากับ .64 ในการศึกษาครั้งนี้ได้นำแบบวัดดังกล่าวมาปรับใช้จำนวน 10 ข้อ เมื่อนำไปทดลองใช้กับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 คน เพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือวัด พบว่า แบบวัดนี้มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 3.65 – 8.82 มีค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .75 และเมื่อผู้วิจัยนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจริง พบว่า แบบวัดนี้มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 5.30 – 12.80 มีค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .68

ตัวอย่าง

(0) ฉันพร้อมที่จะพูดปด ถ้าคำพูดนั้นจะช่วยให้ฉันได้รับประโยชน์

-----	-----	-----	-----	-----	-----
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

(00) ฉันดื่มสุราและเปียร์โดยไม่สนใจว่าจะผิดศีล

จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
------------	------	--------------	-----------------	---------	------------

เกณฑ์การให้คะแนน คำตอบทั้ง 6 ตัวเลือก ผู้ตอบเลือกตอบได้เพียงข้อละ 1 คำตอบ ถ้าตอบ "จริงที่สุด" ในคำถามเชิงบวกจะได้ 6 คะแนน และลงมาตามลำดับจนถึง "ไม่จริงเลย" ได้ 1 คะแนน ถ้าเป็นคำถามเชิงลบจะได้คะแนนตรงข้าม ดังนั้นคำถามแต่ละข้อผู้ตอบจะได้คะแนนในช่วง 1-6 พิสัยของคะแนนอยู่ระหว่าง 10-60 คะแนน

4. แบบวัดการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ ซึ่งผู้วิจัยนำแบบวัดของงามตา วรินทร์านนท์(2530)มาปรับใช้เนื่องจากเป็นแบบวัดที่มีคุณภาพและมีค่าความเชื่อมั่นอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ แบบวัดนี้ประกอบด้วยประโยคคำถามเกี่ยวกับปริมาณการใช้วิธีการตามขั้นตอน 3 ขั้นตอนคือ 1) สร้างความสนใจและให้โอกาสรับทราบหลักปฏิบัติเบื้องต้นทางพุทธศาสนา 2) สร้างความเข้าใจในเนื้อหาของหลักปฏิบัติทางพุทธ และ 3) สร้างการยอมรับและการเปลี่ยนตามหลักปฏิบัติทางพุทธ จำนวนทั้งหมด 33 ประโยค โดยแต่ละขั้นของแบบวัดมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .75 .81 และ .82 ตามลำดับ ในการศึกษาครั้งนี้ได้นำแบบวัดดังกล่าวมาปรับใช้จำนวน 10 ข้อ เมื่อนำไปทดลองใช้กับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน เพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือวัด พบว่า แบบวัดนี้มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 3.53 - 7.73 มีค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .82 และเมื่อผู้วิจัยนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจริง พบว่า แบบวัดนี้มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 7.70 - 17.06 มีค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .85

ตัวอย่าง

(0) พ่อแม่ฉันมักจะพูดว่า คนที่รักษาศีลเป็นพวกที่ไม่ทันโลก

จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
------------	------	--------------	-----------------	---------	------------

(00) ครอบครัวของเราไม่พูดคุยกันเรื่องทำสมาธิภาวนา

จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
------------	------	--------------	-----------------	---------	------------

เกณฑ์การให้คะแนน คำตอบทั้ง 6 ตัวเลือก ผู้ตอบเลือกตอบได้เพียงข้อละ 1 คำตอบ ถ้าตอบ "จริงที่สุด" ในคำถามเชิงบวกจะได้ 6 คะแนน และลงมาตามลำดับจนถึง "ไม่จริงเลย" ได้ 1 คะแนน ถ้า

เป็นคำถามเชิงลบจะได้คะแนนตรงข้าม ดังนั้นคำถามแต่ละข้อผู้ตอบจะได้คะแนนในช่วง 1-6 พิสัยของคะแนนแต่ละขั้น(ขั้นสร้างความสนใจ ขั้นสร้างความเข้าใจ และขั้นการยอมรับและเปลี่ยนตาม) อยู่ระหว่าง 10-60 คะแนน

5. แบบวัดการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียน เป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยนำแบบวัดการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาในโรงเรียนของหรรษา เลหาเสรีกุล (2537:83) มาปรับปรุงใช้ เนื่องจากเป็นแบบวัดที่มีค่าความเชื่อมั่นอยู่ในระดับที่เชื่อถือได้ โดยแบบวัดฉบับนี้เป็นแบบวัดที่สร้างขึ้นเพื่อวัดปริมาณการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น และวัดการรับรู้คุณค่าของการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนานั้น ซึ่งแบบวัดจะเป็นประโยคเนื้อหาที่มีความเกี่ยวเนื่องกันประโยค (ก) จะถามถึงปริมาณความถี่ของการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียน มีมาตราประกอบ 4 หน่วย ตั้งแต่ ทุกครั้ง ถึงไม่เคยเลย ประโยค (ข) ถามผู้ตอบเกี่ยวกับการรับรู้คุณค่าของกิจกรรมนั้นๆ เพียงใด มีมาตราประกอบ 6 หน่วย ตั้งแต่ จริงที่สุด ถึงไม่จริงเลยมี จำนวน 10 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .83 ในการศึกษาครั้งนี้ได้นำแบบวัดดังกล่าวมาปรับใช้จำนวน 10 ข้อ เมื่อนำไปทดลองใช้กับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน เพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือวัด พบว่า แบบวัดนี้มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 3.95 – 7.71 มีค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .83 และเมื่อผู้วิจัยนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจริง พบว่า แบบวัดนี้มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 11.60 – 15.69 มีค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .87

ตัวอย่าง

(0) ฉันรู้สึกได้ประโยชน์เมื่อได้ฟังเทศน์ที่โรงเรียนเนื่องในวันสำคัญทางพุทธศาสนา

-----	-----	-----	-----
ทุกครั้ง	บ่อยครั้ง	น้อยครั้ง	ไม่เคยเลย

(00) ฉันรู้สึกปลื้มใจเมื่อได้ทำบุญตักบาตรร่วมกับครูและเพื่อน ๆ ตามที่โรงเรียนจัดให้ฉันขึ้น

-----	-----	-----	-----
ทุกครั้ง	บ่อยครั้ง	น้อยครั้ง	ไม่เคยเลย

เกณฑ์การให้คะแนน คำตอบทั้ง 6 ตัวเลือก ผู้ตอบเลือกตอบได้เพียงข้อละ 1 คำตอบ ถ้าตอบ "จริงที่สุด" ในคำถามเชิงบวกจะได้ 6 คะแนน และลงมาตามลำดับจนถึง "ไม่จริงเลย" ได้ 1 คะแนน ถ้าเป็นคำถามเชิงลบจะได้คะแนนตรงข้าม ดังนั้นคำถามแต่ละข้อผู้ตอบจะได้คะแนนในช่วง 1-6 พิสัยของคะแนนอยู่ระหว่าง 10-60 คะแนน

6. แบบวัดความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย เป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยนำแบบวัดปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตยของสุภาสินี นุ่มเนียม(2546:68)มาปรับใช้เนื่องจากเป็นแบบวัดที่มีค่าความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้และศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า 6 ระดับ ตั้งแต่จริงที่สุด ถึง ไม่จริงเลย จำนวน 10 ข้อ ผู้ตอบที่ได้คะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ยแสดงว่ามีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตยมากกว่าผู้ตอบที่ได้คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย แบบวัดฉบับนี้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .90 ในการศึกษาครั้งนี้ได้นำแบบวัดดังกล่าวมาปรับใช้จำนวน 10 ข้อ เมื่อนำไปทดลองใช้กับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน เพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือวัด พบว่า แบบวัดนี้มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 3.78 – 6.96 มีค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .77 และเมื่อผู้วิจัยนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจริง พบว่า แบบวัดนี้มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 7.00 – 15.25 มีค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .78

ตัวอย่าง

(0) ครูประจำชั้นมักให้นักเรียนเสนอความคิดเห็นในการแก้ปัญหา

-----	-----	-----	-----	-----	-----
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

(00) เมื่อนักเรียนถามคำถามครูประจำชั้นจะมองนักเรียนคนที่ถามด้วยความรำคาญ

-----	-----	-----	-----	-----	-----
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

เกณฑ์การให้คะแนน คำตอบทั้ง 6 ตัวเลือก ผู้ตอบเลือกตอบได้เพียงข้อละ 1 คำตอบ ถ้าตอบ “จริงที่สุด” ในคำถามเชิงบวกจะได้ 6 คะแนน และลงมาตามลำดับจนถึง “ไม่จริงเลย” ได้ 1 คะแนน ถ้าเป็นคำถามเชิงลบจะได้คะแนนตรงข้าม ดังนั้นคำถามแต่ละข้อผู้ตอบจะได้คะแนนในช่วง 1-6 พหุคูณของคะแนนอยู่ระหว่าง 10-60 คะแนน

7. แบบวัดลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน เป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยนำแบบวัดลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนที่ใช้ในงานวิจัยของ ลินดา สุวรรณดี(2543) มาปรับใช้เนื่องจากเป็นการวัดที่มีค่าความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้และศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งแบบวัดนี้มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า 6 หน่วย ตั้งแต่ จริงที่สุด ถึงไม่จริงเลย จำนวน 10 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .76 ในการศึกษาครั้งนี้ได้นำแบบวัดดังกล่าวมาปรับใช้จำนวน 10 ข้อ เมื่อนำไปทดลองใช้กับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน เพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือวัด

พบว่า แบบวัดนี้มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 3.53 – 6.84 มีค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .78 และเมื่อผู้วิจัยนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจริง พบว่า แบบวัดนี้มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 5.09 – 12.77 มีค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .62

ตัวอย่าง

(0) แม้ร่างกายจะสกปรก ฉันก็จะไม่อาบน้ำถ้ารู้สึกไม่อยากอาบน้ำ

-----	-----	-----	-----	-----	-----
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

(00) เมื่อมีคนนำขนมมาให้ที่บ้านฉันมักหยิบชิมก่อนเสมอ

-----	-----	-----	-----	-----	-----
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

เกณฑ์การให้คะแนน คำตอบทั้ง 6 ตัวเลือก ผู้ตอบเลือกตอบได้เพียงข้อละ 1 คำตอบ ถ้าตอบ "จริงที่สุด" ในคำถามเชิงบวกจะได้ 6 คะแนน และลงมาตามลำดับจนถึง "ไม่จริงเลย" ได้ 1 คะแนน ถ้าเป็นคำถามเชิงลบจะได้คะแนนตรงข้าม ดังนั้นคำถามแต่ละข้อผู้ตอบจะได้คะแนนในช่วง 1-6 พิสัยของคะแนนอยู่ระหว่าง 10-60 คะแนน

8.แบบวัดความเชื่ออำนาจภายในตน เป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยนำแบบวัดความเชื่ออำนาจภายในตนของทศนา ทองภักดี (2539) มาปรับเนื่องจากเป็นแบบวัดที่มีค่าความเชื่อมั่นอยู่ในระดับที่ยอมรับได้และมีกลุ่มตัวอย่างที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งแบบวัดนี้มีลักษณะเป็นมาตราประเมินค่า 6 หน่วย ตั้งแต่ จริงที่สุด ถึงไม่จริงเลย จำนวน 42 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .79 ในการศึกษาครั้งนี้ได้นำแบบวัดดังกล่าวมาปรับใช้จำนวน 10 ข้อ เมื่อนำไปทดลองใช้กับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน เพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือวัด พบว่า แบบวัดนี้มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 3.20 – 7.51 มีค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .70 และเมื่อผู้วิจัยนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจริง พบว่า แบบวัดนี้มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 4.33 – 12.75 มีค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .60

ตัวอย่าง

(0) ฉันมักถูกกล่าวหาว่าทำผิดต่างๆ ที่ไม่ได้ทำ

-----	-----	-----	-----	-----	-----
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

(00) ฉันเชื่อว่าปัญหาต่างๆ จะคลี่คลายได้เอง โดยที่ฉันไม่จำเป็นต้องไปยุ่งเกี่ยวกับมัน

-----	-----	-----	-----	-----	-----
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

เกณฑ์การให้คะแนน คำตอบทั้ง 6 ตัวเลือก ผู้ตอบเลือกตอบได้เพียงข้อละ 1 คำตอบ ถ้าตอบ "จริงที่สุด" ในคำถามเชิงบวกจะได้ 6 คะแนน และลงมาตามลำดับจนถึง "ไม่จริงเลย" ได้ 1 คะแนน ถ้าเป็นคำถามเชิงลบจะได้คะแนนตรงข้าม ดังนั้นคำถามแต่ละข้อผู้ตอบจะได้คะแนนในช่วง 1-6 พิสัยของคะแนนอยู่ระหว่าง 10-60 คะแนน

9.แบบวัดทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ เป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองตามนิยามปฏิบัติการ มีลักษณะของแบบวัดเป็นมาตราประเมินค่า 6 ระดับตั้งแต่ จริงที่สุด ถึง ไม่จริงเลย ประกอบด้วยข้อคำถามทั้งหมด 12 ข้อ พิสัยของคะแนนเท่ากับ 10-60 คะแนน ผู้ตอบที่ได้คะแนนรวมสูงกว่า ค่าเฉลี่ยแสดงว่าเป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีลักษณะทางพุทธสูงกว่าผู้ตอบที่ได้คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย เมื่อนำไปทดลองใช้กับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 คน เพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือวัด พบว่า แบบวัดนี้มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 3.48 – 6.70 มีค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .71 และเมื่อผู้วิจัยนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจริง พบว่า แบบวัดนี้มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 6.53 – 13.46 มีค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .74

ตัวอย่าง

(0) การสวดมนต์ไหว้พระก่อนนอนทุกวันทำให้สบายใจ

-----	-----	-----	-----	-----	-----
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

(00) ถึงแม้ฉันจะเข้าอนงค์ ฉันก็ยินดีที่จะตื่นมาดักบาตรตอนเช้า

-----	-----	-----	-----	-----	-----
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

เกณฑ์การให้คะแนน คำตอบทั้ง 6 ตัวเลือก ผู้ตอบเลือกตอบได้เพียงข้อละ 1 คำตอบ ถ้าตอบ "จริงที่สุด" ในคำถามเชิงบวกจะได้ 6 คะแนน และลงมาตามลำดับจนถึง "ไม่จริงเลย" ได้ 1 คะแนน ถ้าเป็นคำถามเชิงลบจะได้คะแนนตรงข้าม ดังนั้นคำถามแต่ละข้อผู้ตอบจะได้คะแนนในช่วง 1-6 พิสัยของคะแนนอยู่ระหว่าง 12-72 คะแนน

การหาคุณภาพของเครื่องมือ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำแบบวัดที่สร้างขึ้นเองและปรับปรุงมาจากผู้อื่นไปหาคุณภาพของเครื่องมือ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การหาค่าความเที่ยงตรง

การตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบวัดเชิงเนื้อหา (Content validity) ได้ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจอย่างดีในเรื่องเนื้อหาของสิ่งที่ต้องการวัด ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบวัดว่ามีเนื้อหาครบถ้วนตามนิยามปฏิบัติการหรือไม่ ภาษาและสำนวนของข้อความเหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างหรือไม่ แล้วจึงนำมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้แบบวัดสมบูรณ์สูงที่สุดก่อนที่จะนำไปทดลองใช้

2. การหาค่าอำนาจจำแนก

ผู้วิจัยนำแบบวัดแต่ละฉบับที่ได้หาความเที่ยงตรงแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดบ้านโป่งสามัคคีคุณูปถัมภ์ จังหวัดราชบุรี จำนวน 100 คน จากนั้นนำมาวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกรายข้อโดยใช้สถิติ t-test เพื่อเปรียบเทียบคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมซึ่งแบ่งคะแนนรวมเป็นกลุ่มสูง ต่ำ ด้วยค่าเฉลี่ย จากนั้นเลือกข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ในระดับที่ยอมรับได้มาใช้เป็นแบบสอบถาม

3. การหาค่าความเชื่อมั่น

การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดในการวิจัยครั้งนี้ โดยนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง มาหาค่าความเชื่อมั่นโดยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach) (พวงรัตน์ ทวีรัตน์ .2540)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย ส่งถึงผู้อำนวยการสำนักงานการศึกษาเอกชน เขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดปราจีนบุรี เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
2. นำหนังสืออนุมัติให้ทำการวิจัยจากผู้อำนวยการสำนักงานการศึกษาเอกชน เขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดปราจีนบุรี ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาและโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วไป ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ เพื่อขอความร่วมมือในการให้นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ตอบแบบวัดและแบบสอบถาม

3. นำแบบวัดและแบบสอบถามไปให้ครูหัวหน้าระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา พร้อมทั้งชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษาและวิธีการตอบแบบวัดต่างๆ แก่ครูหัวหน้าระดับชั้น เพื่อเป็นผู้ช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

4. ผู้วิจัยนำแบบแบบวัดและแบบสอบถามไปดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยขอความร่วมมือจากครูหัวหน้าระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 3 ในการแจกแบบสอบถามแก่นักเรียน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างและขอรับแบบวัดและแบบสอบถามคืนภายใน 2 สัปดาห์

5. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลจากแบบวัดทั้งหมด ในการวิจัยครั้งนี้ได้ส่งแบบวัดจำนวน 450 ฉบับ และได้รับตอบกลับมาจำนวน 450 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

6. ตรวจสอบให้คะแนนแบบวัดตามเกณฑ์ที่กำหนด

เกณฑ์การแปลคะแนนตัวแปรที่ศึกษา

ในการวิจัยครั้งนี้ได้แบ่งคะแนนของตัวแปรที่ศึกษาเป็น 6 ช่วง โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. หาพิสัยของคะแนนตัวแปรที่ศึกษา โดยนำคะแนนสูงสุด ลบ ด้วยคะแนนต่ำสุด

2. หาระยะห่างของคะแนนโดยนำพิสัยของคะแนนที่ได้หารด้วยจำนวนช่วงที่กำหนด ในการศึกษาครั้งนี้กำหนดคะแนนตัวแปรที่ศึกษาเป็น 6 ช่วง ซึ่งแต่ละช่วงมีความหมายคือ มากที่สุด มาก ค่อนข้างมาก ค่อนข้างไม่มาก ไม่มาก ไม่มากเลย

3. แปลความหมายของค่าเฉลี่ยคะแนนตัวแปรที่ศึกษาตามคะแนนที่ตกในแต่ละช่วงที่กำหนด ซึ่งการแบ่งคะแนนของแต่ละตัวแปรมีดังนี้

3.1 คะแนนพฤติกรรมกตัญญูตเวทีของนักเรียนแบ่งเป็น 6 ช่วง ได้แก่

- 1) มีพฤติกรรมกตัญญูตเวทีมากที่สุด (ช่วงคะแนน 74 – 83.3)
- 2) มีพฤติกรรมกตัญญูตเวทีมาก (ช่วงคะแนน 64.6 – 73.9)
- 3) มีพฤติกรรมกตัญญูตเวทีค่อนข้างมาก (ช่วงคะแนน 55.2 – 64.5)
- 4) มีพฤติกรรมกตัญญูตเวทีค่อนข้างไม่มาก (ช่วงคะแนน 45.8 – 55.1)
- 5) มีพฤติกรรมกตัญญูตเวทีไม่มาก (ช่วงคะแนน 36.4 – 45.7)
- 6) มีพฤติกรรมกตัญญูตเวที ไม่มากเลย (ช่วงคะแนน 27 – 36.3)

ระยะห่างของคะแนน เท่ากับ 9.3

3.2 คะแนนความเชื่อทางพุทธของนักเรียนแบ่งเป็น 6 ช่วง คือ

- 1) มีความเชื่อทางพุทธมากที่สุด (ช่วงคะแนน 58 - 63)
- 2) มีความเชื่อทางพุทธมาก (ช่วงคะแนน 52 - 57)
- 3) มีความเชื่อทางพุทธค่อนข้างมาก (ช่วงคะแนน 46 - 51)

- 4) มีความเชื่อทางพุทธค่อนข้างไม่มาก (ช่วงคะแนน 40-45)
 - 5) มีความเชื่อทางพุทธไม่มาก (ช่วงคะแนน 34 -39)
 - 6) มีความเชื่อทางพุทธไม่มากเลย (ช่วงคะแนน 28 -33)
- ระยะห่างของคะแนน เท่ากับ 5

3.3 คะแนนการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนแบ่งเป็น 6 ช่วง คือ

- 1) มีการปฏิบัติทางพุทธมากที่สุด (ช่วงคะแนน 57 -63)
 - 2) มีการปฏิบัติทางพุทธมาก (ช่วงคะแนน 50 -56)
 - 3) มีการปฏิบัติทางพุทธค่อนข้างมาก (ช่วงคะแนน 43 - 49)
 - 4) มีการปฏิบัติทางพุทธค่อนข้างไม่มาก (ช่วงคะแนน 36 - 42)
 - 5) มีการปฏิบัติทางพุทธไม่มาก (ช่วงคะแนน 29 - 35)
 - 6) มีการปฏิบัติทางพุทธไม่มากเลย (ช่วงคะแนน 22 – 28)
- ระยะห่างของคะแนน เท่ากับ 6

3.4 คะแนนทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธของนักเรียนแบ่งเป็น 6 ช่วง คือ

- 1) มีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธมากที่สุด (ช่วงคะแนน 69 -76)
 - 2) มีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธมาก (ช่วงคะแนน 61 - 68)
 - 3) มีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธค่อนข้างมาก (ช่วงคะแนน 53 - 60)
 - 4) มีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธค่อนข้างไม่มาก (ช่วงคะแนน 45 - 52)
 - 5) มีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธไม่มาก (ช่วงคะแนน 37 - 44)
 - 6) มีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธไม่มากเลย (ช่วงคะแนน 29 – 36)
- ระยะห่างของคะแนน เท่ากับ 7.16 หรือ 7

3.5 คะแนนลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนของนักเรียนแบ่งเป็น 6 ช่วง คือ

- 1) มีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนมากที่สุด (ช่วงคะแนน 57 -64)
 - 2) มีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนมาก (ช่วงคะแนน 49 -56)
 - 3) มีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนค่อนข้างมาก (ช่วงคะแนน 41 -48)
 - 4) มีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนค่อนข้างไม่มาก (ช่วงคะแนน 33 -40)
 - 5) มีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนไม่มาก (ช่วงคะแนน 25 - 32)
 - 6) มีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนไม่มากเลย (ช่วงคะแนน 17 - 24)
- ระยะห่างของคะแนน เท่ากับ 6.83 หรือ 7

3.6 คะแนนความเชื่ออำนาจภายในตนของนักเรียนแบ่งเป็น 6 ช่วง คือ

- 1) มีความเชื่ออำนาจภายในตนมากที่สุด (ช่วงคะแนน 57 -63)
- 2) มีความเชื่ออำนาจภายในตนมาก (ช่วงคะแนน 50 - 56)
- 3) มีความเชื่ออำนาจภายในตนค่อนข้างมาก (ช่วงคะแนน 43 -49)
- 4) มีความเชื่ออำนาจภายในตนค่อนข้างไม่มาก (ช่วงคะแนน 36 -42)
- 5) มีความเชื่ออำนาจภายในตนไม่มาก (ช่วงคะแนน 29 -35)
- 6) มีความเชื่ออำนาจภายในตนไม่มากนักเลย (ช่วงคะแนน 22 -28)

ระยะห่างของคะแนน เท่ากับ 5.5 หรือ 6

3.7 คะแนนการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนของนักเรียนแบ่งเป็น 6 ช่วง คือ

- 1) มีการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนมากที่สุด (ช่วงคะแนน 56 - 63)
- 2) มีการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนมาก (ช่วงคะแนน 48 -55)
- 3) มีการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนค่อนข้างมาก (ช่วงคะแนน 40 -47)
- 4) มีการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนค่อนข้างไม่มาก (ช่วงคะแนน 32 -39)
- 5) มีการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนไม่มาก (ช่วงคะแนน 24 -31)
- 6) มีการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนไม่มากนักเลย (ช่วงคะแนน 16 -23)

ระยะห่างของคะแนน เท่ากับ 7.3 หรือ 7

3.8 คะแนนการได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธของนักเรียนแบ่งเป็น 6 ช่วง คือ

- 1) ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธมากที่สุด (ช่วงคะแนน 60 - 68)
- 2) ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธมาก (ช่วงคะแนน 51 -59)
- 3) ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธค่อนข้างมาก (ช่วงคะแนน 42 - 50)
- 4) ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธค่อนข้างไม่มาก (ช่วงคะแนน 33 -41)
- 5) ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธไม่มาก (ช่วงคะแนน 24 -32)

6) ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธไม่มากนัก (ช่วงคะแนน 15 -23)

ระยะห่างของคะแนน เท่ากับ 8.16 หรือ 8

3.9 คะแนนความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตยของนักเรียนแบ่งเป็น 6 ช่วง คือ

- 1) มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตยมากที่สุด
(ช่วงคะแนน 56 - 64)
- 2) มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตยมาก
(ช่วงคะแนน 47 -55)
- 3) มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตยค่อนข้างมาก
(ช่วงคะแนน 39 - 46)
- 4) มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตยค่อนข้างไม่มาก
(ช่วงคะแนน 31 -38)
- 5) มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตยไม่มาก
(ช่วงคะแนน 23 -30)
- 6) มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตยไม่มากนัก
(ช่วงคะแนน 15 -22)

ระยะห่างของคะแนน เท่ากับ 7.3 หรือ 7

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS / PC ซึ่งสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่สำคัญมีดังนี้

1. ศึกษาคุณลักษณะพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. วิเคราะห์ความแปรปรวนแบบ 2 ทาง (two way anova) เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 3,4,5 หากพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญจะทำการทดสอบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยการเขียนคำสั่ง MANOVA และเขียนกราฟแสดงปฏิสัมพันธ์

3. วิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1, 2

4. วิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ย โดยใช้สถิติ t-test เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 6 และ 7

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธและพฤติกรรมกตัญญูทศเวทีของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา เป็นการศึกษาโดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือ 1) เพื่อศึกษาอำนาจในการทำนายพฤติกรรมกตัญญูทศเวทีของนักเรียนด้วยลักษณะทางพุทธ ทั้งในกลุ่มรวม และกลุ่มย่อยจำแนกตามลักษณะชีวสังคม 2) เพื่อศึกษาอำนาจในการทำนายลักษณะทางพุทธของนักเรียนด้วยลักษณะทางสังคม และลักษณะทางจิตในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยจำแนกตามลักษณะชีวสังคม 3) เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางสังคมและลักษณะทางจิตที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธของนักเรียน และ 4) เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมกตัญญูทศเวทีของนักเรียนที่มีลักษณะทางสังคม ลักษณะทางจิตที่แตกต่างกัน โดยตัวแปรตามในการศึกษาคือ พฤติกรรมกตัญญูทศเวทีของนักเรียน ในบทนี้จะได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วนคือ

ส่วนแรก เป็นการเสนอผลการวิเคราะห์การทำนายพฤติกรรมกตัญญูทศเวทีของนักเรียนโดยใช้ตัวแปรอิสระ 2 ตัว คือ ความเชื่อทางพุทธ และการปฏิบัติทางพุทธ ซึ่งจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มที่แยกย่อยตามปัจจัยภูมิหลังของผู้ตอบ

ส่วนที่สอง เป็นการเสนอผลการวิเคราะห์การทำนายลักษณะทางพุทธ ได้แก่ ความเชื่อทางพุทธ และการปฏิบัติทางพุทธ ของนักเรียน โดยใช้ตัวแปรอิสระ 6 ตัว ได้แก่ ตัวแปรลักษณะทางสังคม 3 ตัวแปรคือ การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย และตัวแปรลักษณะทางจิต 3 ตัวแปรคือ ทศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน และความเชื่ออำนาจภายในตน ซึ่งจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มที่แยกย่อยตามปัจจัยภูมิหลังของผู้ตอบ

ส่วนที่สาม เป็นการเสนอผลการวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางสังคมและลักษณะทางจิตที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธของนักเรียน ซึ่งจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มที่แยกย่อยตามปัจจัยภูมิหลังของผู้ตอบ

ส่วนที่สี่ เป็นการเสนอผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบพฤติกรรมกตัญญูทศเวทีของนักเรียนที่มีลักษณะทางสังคม และลักษณะทางจิตที่แตกต่างกัน

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

N	แทน	จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง
X	แทน	คะแนนเฉลี่ย
S.D.	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
r	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้วิเคราะห์ในการแจกแจงแบบที (t – distribution)
F	แทน	ค่าสถิติที่ใช้วิเคราะห์ในการแจกแจงแบบเอฟ (F – distribution)
R^2	แทน	ค่าอำนาจในการทำนาย
a	แทน	ค่าคงที่
b	แทน	ความชัน หรือ สัมประสิทธิ์ถดถอย
Beta	แทน	สัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน
SE	แทน	ความคาดเคลื่อนมาตรฐาน

ข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง

ตาราง 1 จำนวนร้อยละของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำแนกตามปัจจัยชีวิตสังคม ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย

ตัวแปร	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	225	50
หญิง	225	50
รวม	450	100
คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ย ($\bar{X} = 2.17$)		
คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ย มาก	203	45.1
คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยน้อย	247	54.9
รวม	450	100
สภาพครอบครัว		
อาศัยอยู่ร่วมกับพ่อแม่	324	72
อาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่	74	16.4
อาศัยอยู่กับญาติ	52	11.6
รวม	450	100
ประเภทโรงเรียน		
โรงเรียนมัธยมศึกษาของวัดในพระพุทธศาสนา(โรงเรียนพุทธ)	236	52.4
โรงเรียนไม่พุทธ	214	47.6
รวม	450	100

จากตาราง 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 เพศชาย และเพศหญิง เท่ากัน (คิดเป็นร้อยละ 50 เท่ากัน) นักเรียนส่วนมาก ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยน้อย (คิดเป็นร้อยละ 54.9) อาศัยอยู่ร่วมกับพ่อแม่ (คิดเป็นร้อยละ 72) และเรียนอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาของวัดในพระพุทธศาสนา (คิดเป็นร้อยละ 52.4)

ตาราง 2 แสดงค่าสถิติพื้นฐาน จำแนกตามปัจจัยชีวิตสังคม และตัวแปรที่ศึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	พิสัย
คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ย	2.17	0.64	0.63 - 3.96
ความเชื่อทางพุทธ	43.78	5.99	28 - 58
การปฏิบัติทางพุทธ	42.15	6.62	22 - 60
ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธศาสนา	54.58	7.77	29 - 72
ลักษณะมุ่งอนาคต - ควบคุมตน	42.32	6.17	17 - 58
ความเชื่ออำนาจในตน	40.68	5.43	22 - 55
การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธ ในโรงเรียน	44.43	6.87	16 - 60
การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ	35.43	8.397	10 - 59
ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย	40.24	7.64	15 - 59
พฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน	59.89	9.43	27 - 83

จากตาราง 2 พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีค่อนข้างมาก มีความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธค่อนข้างไม่มาก เมื่อพิจารณาลักษณะทางสังคมและลักษณะทางจิต พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน และมีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ค่อนข้างมาก

ตาราง 3 แสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรลักษณะทางสังคม ตัวแปรลักษณะทางจิตกับ พฤติกรรมกตัญญูทศวิถีของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3

ตัวแปร	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	1	.55*	.53*	.16*	.29*	.54*	.33*	.31*	.24*
2		1	.59*	.19*	.44*	.64*	.52*	.40*	.39*
3			1	.50*	.35*	.56*	.48*	.55*	.61*
4				1	.19*	.25*	.28*	.41*	.51*
5					1	.43*	.43*	.31*	.29*
6						1	.53*	.41*	.53*
7							1	.48*	.49*
8								1	.50*
9									1

* คำนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

- 1 ความเชื่อทางพุทธ
- 2 การปฏิบัติทางพุทธ
- 3 การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน
- 4 การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ
- 5 ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย
- 6 ทศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ
- 7 ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน
- 8 ความเชื่ออำนาจภายในตน
- 9 พฤติกรรมกตัญญูทศวิถีของนักเรียน

จากตาราง 3 พบว่า ลักษณะทางพุทธ (ความเชื่อทางพุทธ การปฏิบัติทางพุทธ) ลักษณะทางสังคม (การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย) และลักษณะทางจิต (ทศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน ความเชื่ออำนาจภายในตน) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมกตัญญูทศวิถีของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนกับพฤติกรรมกตัญญูทศวิถีที่มีความสัมพันธ์กันสูง

มากที่สุด ($r = .61$) รองลงมาคือทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธกับพฤติกรรมกตัญญูกตเวที ($r = .53$) ในส่วนของ ตัวแปรลักษณะทางพุทธ ได้แก่ ความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธนั้น พบว่าตัวแปรทั้งสองมี ความสัมพันธ์ทางบวกต่อกันสูง ($r = .55$)

เมื่อพิจารณาในกลุ่มตัวทำนายที่ศึกษา พบว่า มีตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันสูง คือ การปฏิบัติทางพุทธกับความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย มีความสัมพันธ์ต่อกันสูงมากที่สุด ($r = .64$) รองลงมาคือ การปฏิบัติทางพุทธกับการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน ($r = .59$)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งการนำเสนอเป็น 4 ส่วนดังนี้

ส่วนแรก เป็นการศึกษาผลการทำนายพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียนโดยใช้ตัวแปรอิสระ 2 ตัว คือ ความเชื่อทางพุทธ และการปฏิบัติทางพุทธ เพื่อเป็นการตอบสมมติฐานข้อที่ 1 ซึ่งกล่าวว่า " ความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธสามารถทำนายพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียนได้ ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย " โดยทำการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้น ซึ่งจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 7 กลุ่มที่แบ่งตามปัจจัยชีวสังคม 3 ตัวแปร ได้แก่ เพศชาย เพศหญิง ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยมาก ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยน้อย อาศัยอยู่ร่วมกับพ่อแม่ อาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่ และอาศัยอยู่กับญาติ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถนำเสนอได้ดังนี้

ตาราง 4 ร้อยละการทํานาย และลำดับความสําคัญของตัวทํานายจากตัวแปรอิสระ 2 ตัว คือ
ความเชื่อทางพุทธ และการปฏิบัติทางพุทธ ที่มีต่อพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีก่อนหน้าของนักเรียนทั้งใน
กลุ่มรวม และกลุ่มย่อย

กลุ่ม	จำนวน คน	ตัวทํานาย สําคัญ	R ²	F	b	Beta	t	a	SE
กลุ่มรวม	450	การปฏิบัติ ทางพุทธ	.16	82.18*	.56	.39	9.07*	36.23	2.64
ชาย	225	การปฏิบัติ ทางพุทธ	.10	23.61*	.46	.31	4.86*	39.85	3.84
หญิง	225	การปฏิบัติ ทางพุทธ	.17	46.32*	.62	.42	6.81*	33.84	4.10
คะแนน ผลสัมฤทธิ์ เฉลี่ยมาก	203	การปฏิบัติ ทางพุทธ	.09	20.34*	.41	.30	4.51*	43.32	3.96
คะแนน ผลสัมฤทธิ์ เฉลี่ยน้อย	247	การปฏิบัติ ทางพุทธ	.19	58.27*	.67	.44	7.63*	31.48	3.65
อาศัยอยู่ ร่วมกับพ่อ แม่	324	การปฏิบัติ ทางพุทธ	.15	58.67*	.53	.39	7.66*	37.63	2.97
อาศัยอยู่กับ พ่อหรือแม่	74	การปฏิบัติ ทางพุทธ	.19	17.25*	.70	.44	4.15*	29.44	7.21
อาศัยอยู่กับ ญาติ	52	การปฏิบัติ ทางพุทธ	.14	7.77*	.63	.37	2.79*	33.74	9.49

* ค่านัยสําคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 4 พบว่า การปฏิบัติทางพุทธ เป็นตัวทำนายที่สำคัญเพียงตัวเดียวที่สามารถทำนายพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสามารถทำนายได้ร้อยละ 16 (beta เท่ากับ .39) เมื่อพิจารณาในกลุ่มที่แยกย่อยพบว่า การปฏิบัติทางพุทธ เป็นตัวทำนายที่สำคัญเพียงตัวเดียวที่สามารถทำนายพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทุกกลุ่มย่อย โดยการปฏิบัติทางพุทธทำนายพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีได้สูงสุดในกลุ่มนักเรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เจ็ลี่ยน้อย และกลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่ ซึ่งสามารถทำนายได้ร้อยละ 19 เท่ากันทั้งสองกลุ่ม (beta เท่ากับ .44 เท่ากัน)

ส่วนที่สอง เป็นการศึกษาผลการทำนายลักษณะทางพุทธของนักเรียนทั้งในด้านความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธ โดยใช้ตัวแปรอิสระ 6 ตัว ได้แก่ ตัวแปรลักษณะทางสังคม 3 ตัวแปรคือการได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย และตัวแปรลักษณะทางจิต 3 ตัวแปรคือทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน และความเชื่ออำนาจภายในตน เพื่อเป็นการตอบสมมติฐานข้อที่ 2 ซึ่งกล่าวว่า " ลักษณะทางสังคม และลักษณะทางจิต สามารถร่วมกันทำนายความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนได้ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย" โดยทำการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้น ซึ่งจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 7 กลุ่ม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจะนำเสนอตามลักษณะของตัวแปรตามดังนี้

2.1 ผลการทำนายความเชื่อทางพุทธโดยใช้ตัวแปรลักษณะทางสังคมและลักษณะทางจิต
ดังแสดงผลในตาราง 5

ตาราง 5 ร้อยละการทํานายและลำดับความสำคัญของตัวทํานายต่างๆ ของตัวแปรอิสระ 6 ตัวแปร ที่มีต่อความเชื่อทางพุทธของนักเรียนทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย

กลุ่ม	จำนวน คน	ตัวทำนาย ตามลำดับ ความสำคัญ	R ²	F	b	Beta	t	a	SE
กลุ่มรวม	450	1,4,5	.38	89.01*	.27, .34, -8.39	.35, .39, -.13	7.76*, 7.76*, -2.90*	16.79	1.75
ชาย	225	1,4,5,2	.38	33.23*	.23, .33, -9.50, .13	.31, .37, -.14, .13	4.83*, 5.07*, -2.27*, 2.01*	15.01	2.66
หญิง	225	1,4,2	.36	41.47*	.37, .29, -.19	.43, .34, -.19	5.72*, 4.94*, -2.93*	19.06	2.89
คะแนน	203	4,1	.36	55.04*	.32, .28	.35, .33	5.01*, 4.68*	15.24	2.93
ผลสัมฤทธิ์ เฉลี่ยมาก									

* ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

- 1 = ทศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ
2 = ลักษณะมุ่งอนาคต
3 = ความเชื่ออำนาจภายในตน
- 4 = การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน
5 = การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ
6 = ความสัมพันธ์ที่ตรงระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย

ตาราง 5 ร้อยละการทำนายและลำดับความสำคัญของการทำนายต่างๆ ของตัวแปรอิสระ 6 ตัวแปร ที่มีต่อความเชื่อทางพุทธของนักเรียนทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย (ต่อ)

กลุ่ม	จำนวน คน	ตัวทำนาย ตามลำดับ ความสำคัญ	R ²	F	b	Beta	t	a	SE
คะแนน	247	1,4	.33	59.88*	.25, .24	.36, .30	5.85*, 4.80*	18.50	2.21
ผลสัมฤทธิ์ เฉลี่ยย่อย									
อาศัยอยู่	324	4,1,5	.40	70.96*	.37, .26, -.8.01	.41, .33, -.12	6.91*, 6.14*, -2.34*	16.19	2.03
รวมกับพ่อ แม่									

* คำนัยลำดับความสถิติที่ระดับ .05

- 1 =ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ

2 = ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน

3 = ความเชื่ออำนาจภายในตน
- 4 = การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน

5 = การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ

6 = ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย

ตาราง 5 (ต่อ)

กลุ่ม	จำนวน คน	ตัวทำนาย ตามลำดับ			F	R ²	Beta	t	a	SE
		ความสำคัญ	ตามลำดับ	ความสำคัญ						
อาศัยอยู่ กับพ่อ หรือแม่	74	1.4	.48	33.07*	.36, .31	.45, .36,	4.61*, 3.64*	10.87	4.11	
อาศัยอยู่ กับญาติ	52	6	.16	9.24*	.26	.40	3.04*	32.68	3.55	

* คำนวณค่าสถิติที่ระดับ .05

1 = ทักษะที่สอดคล้องกับลักษณะทางพุทธ 4 = การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน

2 = ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน 5 = การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ

3 = ความเชื่ออำนาจภายในตน 6 = ความสัมพันธ์ที่ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย

จากตาราง 5 พบว่า ในกลุ่มรวม ตัวแปรสำคัญที่ทำนายความเชื่อทางพุทธอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ ทศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน และการได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ สามารถร่วมกันทำนายความเชื่อทางพุทธอย่างได้ร้อยละ 38 โดยตัวแปรที่เข้าทำนายเป็นลำดับแรกคือ ทศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ (beta เท่ากับ .35) รองลงมาคือ การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน (beta เท่ากับ .39)

เมื่อพิจารณาในกลุ่มย่อยตามตัวแปรเพศ พบว่า ตัวแปรสำคัญที่ทำนายความเชื่อทางพุทธอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งในกลุ่มเพศชายและเพศหญิง คือ ทศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน และลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุม ตน ซึ่งสามารถร่วมกันทำนายความเชื่อทางพุทธในกลุ่มเพศหญิงได้ร้อยละ 36 เมื่อพิจารณาในกลุ่มเพศชายพบว่า การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธเป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่ร่วมกับตัวแปรทั้ง 3 ตัวเป็น 4 ตัวแปร สามารถร่วมกันทำนายความเชื่อทางพุทธได้ร้อยละ 38 สำหรับตัวแปรที่เข้าทำนายเป็นอันดับแรกทั้งในกลุ่มเพศชายและเพศหญิง คือ ทศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ (beta เท่ากับ .37 ในกลุ่มเพศหญิง และเท่ากับ .23 ในกลุ่มเพศชาย)

เมื่อพิจารณาในกลุ่มย่อยตามตัวแปรคะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ย พบว่า ตัวแปรสำคัญที่ทำนายความเชื่อทางพุทธอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งในกลุ่มนักเรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยมากและได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยน้อยคือ ทศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธในโรงเรียน และ การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน ซึ่งสามารถร่วมกันทำนายความเชื่อทางพุทธในกลุ่มนักเรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยมากได้ร้อยละ 36 โดยตัวแปรที่เข้าทำนายเป็นอันดับแรกคือ การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน (beta เท่ากับ .32) สำหรับในกลุ่มที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยน้อย ตัวแปรทั้ง 2 ตัวสามารถร่วมกันทำนายความเชื่อทางพุทธได้ร้อยละ 33 ซึ่งตัวแปรที่เข้าทำนายเป็นอันดับแรกคือ ทศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ (beta เท่ากับ .25)

เมื่อพิจารณาในกลุ่มย่อยตามตัวแปรสภาพครอบครัว พบว่า ตัวแปรสำคัญที่ทำนายความเชื่อทางพุทธอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งในกลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่ร่วมกับพ่อแม่ และกลุ่มที่อาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่ คือ ทศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธในโรงเรียน และ การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน ซึ่งสามารถร่วมกันทำนายความเชื่อทางพุทธในกลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่ได้ร้อยละ 48 โดยตัวแปรที่เข้าทำนายเป็นอันดับแรกคือ ทศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธในโรงเรียน (beta เท่ากับ .36) เมื่อพิจารณาในกลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่ร่วมกับพ่อแม่ พบว่า การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ เป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่ร่วมกับตัวแปรทั้ง 2 ตัวเป็น 3

ตัวแปร สามารถร่วมกันทำนายความเชื่อทางพุทธได้ร้อยละ 40 ตัวแปรที่เข้าทำนายเป็นอันดับแรกคือ การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน (β เท่ากับ .41) สำหรับในกลุ่ม นักเรียนที่อาศัยอยู่กับญาติพบว่า ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตยเป็นเพียง ตัวแปรเดียวที่ทำนายความเชื่อทางพุทธอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสามารถทำนายได้ ร้อยละ 16

2.2 ผลการทำนายการปฏิบัติทางพุทธโดยใช้ตัวแปรลักษณะทางสังคมและลักษณะทางจิต
ดังแสดงผลในตาราง 6

ตาราง 6 ร้อยละการทำนายและลำดับความสำคัญของตัวทำนายต่างๆ ของตัวแปรอิสระ 6 ตัวแปร ที่มีต่อการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนทั้งในกลุ่มรวมและ

กลุ่มย่อย

กลุ่ม	จำนวน คน	ตัวทำนาย		R ²	F	b	Beta	t	a	SE
		ตามลำดับ	ความสำคัญ							
กลุ่มรวม	450	1,4,2,5,6		.54	102.69*	.30, .33, .17, -.10, .11	.35, .34, .16, -.14, .13	8.07*, 7.68*, 3.88*, -3.66*, 3.44*	3.35	1.81
ชาย	225	1,4,6,2		.46	47.59*	.24, .37, .20, -8.65	.30, .39, .22, -.12	5.11*, 5.95*, 3.99*, -2.09*	16.82	2.35
หญิง	225	1,4,2,5		.51	58.20*	.35, .30, .18, -7.80	.40, .34, .17, .12	6.06*, 5.24*, 2.96*, -2.09*	11.16	2.59
คะแนน	203	1,4,6,2		.48	45.98*	.34, .25, 9.98, .13	.36, .25, .12, .13	5.46*, 3.92*, 20.7*, 2.02*	3.15	3.04

ผลสัมฤทธิ์
เฉลี่ยมาก

* คำนวณด้วยค่าวิกฤตสถิติที่ระดับ .05

- 1 = ทักษะจิตที่ติดต่อดลักษณะทางพุทธ

2 = ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน

3 = ความเชื่ออำนาจภายในตน
- 4 = การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน

5 = การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ

6 = ความสัมพันธ์ที่ติดต่อกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย

ตาราง 6 ร้อยละการทำนายและลำดับความสำคัญของตัวทำนายต่างๆ ของตัวแปรอิสระ 6 ตัวแปร ที่มีการปฏิบัติทางพฤติกรรมของนักเรียนทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย (ต่อ)

กลุ่ม	จำนวน คน	ตัวทำนาย ตามลำดับ ความสำคัญ	R ²	F	b	Beta	t	a	SE
คะแนน	247	1,4,2,5,6	.55	57.95*	.26, .35, .20, -.13, .11	.32, .38, .19, -.18, .12	5.61*, 6.25*, 3.42*, -3.46*, 2.41*	3.96	2.34
ผลสัมฤทธิ์ เฉลี่ยย่อย									
อาศัยอยู่	324	1,4,2,5,6	.57	84.51*	.26, .38, .13, -.17, -9.63	.32, .38, .15, .15, -.12	6.30*, 7.19*, 3.47*, -3.04*, -2.92*	31.41	2.12
รวมกับ พ่อ แม่									

* คำนวณลำดับทางสถิติที่ระดับ .05

1 = ทักษะที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ 4 = การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน

2 = ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน 5 = การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ

3 = ความเชื่ออำนาจภายในตน 6 = ความสัมพันธ์ที่ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย

ตาราง 6 ร้อยละการทำนายและลำดับความสำคัญของตัวทำนายต่างๆ ของตัวแปรอิสระ 6 ตัวแปร ที่มีต่อการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนทั้งในกลุ่มรวมและ

กลุ่มย่อย (ต่อ)

กลุ่ม	จำนวน คน	ตัวทำนาย ตามลำดับ ความสำคัญ	R ²	F	b	Beta	t	a	SE
อาศัยอยู่ กับพ่อหรือ แม่	74	1,4	.55	44.27*	.47, .23	.58, .62	6.42*, 2.92*	6.56	3.88
อาศัยอยู่ กับญาติ	52	2	.22	13.74*	.38	.46	3.71*	25.52	4.41

* คำนวณลำดับทางสถิติที่ระดับ .05

- 1 = ทศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ

2 = ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน

3 = ความเจืออำนาจภายในตน
- 4 = การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน

5 = การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ

6 = ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย

จากตาราง 6 พบว่า ในกลุ่มรวม ตัวแปรสำคัญที่ทำนายการปฏิบัติทางพุทธอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ ทศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ และความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย ซึ่งสามารถร่วมกันทำนายการปฏิบัติทางพุทธได้ร้อยละ 54 โดยตัวแปรที่เข้าทำนายเป็นลำดับแรกคือ ทศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ (beta เท่ากับ .35) รองลงมาคือ การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน (beta เท่ากับ .34)

เมื่อพิจารณาในกลุ่มย่อยตามตัวแปรเพศ พบว่า ตัวแปรสำคัญที่ทำนายการปฏิบัติทางพุทธอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งในกลุ่มเพศชายและเพศหญิง คือ ทศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน และลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน โดยในกลุ่มเพศชาย พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตยเป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่ร่วมกับตัวแปรทั้ง 3 ตัวแปร รวมเป็น 4 ตัวแปร สามารถร่วมกันทำนายการปฏิบัติทางพุทธได้ร้อยละ 46 และในกลุ่มเพศหญิงพบว่า การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธเป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่ร่วมกับตัวแปรทั้ง 3 ตัวแปรรวมเป็น 4 ตัวแปร สามารถร่วมกันทำนายการปฏิบัติทางพุทธได้ร้อยละ 51 สำหรับตัวแปรที่เข้าทำนายเป็นอันดับแรกทั้งในกลุ่มเพศชายและเพศหญิง คือ ทศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ (beta เท่ากับ .24 ในกลุ่มเพศชาย และเท่ากับ .35 ในกลุ่มเพศหญิง)

เมื่อพิจารณาในกลุ่มย่อยตามตัวแปรคะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ย พบว่า ตัวแปรสำคัญที่ทำนายการปฏิบัติทางพุทธอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งในกลุ่มนักเรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยมากและได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยน้อยคือ ทศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธในโรงเรียน การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย และ ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน ซึ่งสามารถร่วมกันทำนายการปฏิบัติทางพุทธในกลุ่มนักเรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยมากได้ร้อยละ 48 โดยตัวแปรที่เข้าทำนายเป็นอันดับแรกคือ ทศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ (beta เท่ากับ .34) สำหรับในกลุ่มที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยน้อยพบว่า การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธเป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่ร่วมกับตัวแปรทั้ง 4 ตัวเป็น 5 ตัวแปร สามารถร่วมกันทำนายการปฏิบัติทางพุทธได้ร้อยละ 55 โดยตัวแปรที่เข้าทำนายเป็นอันดับแรกคือ ทศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ (beta เท่ากับ .26)

เมื่อพิจารณาในกลุ่มย่อยตามตัวแปรสภาพครอบครัว พบว่า ตัวแปรสำคัญที่ทำนายการปฏิบัติทางพุทธอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งในกลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่ร่วมกับพ่อแม่ และกลุ่มที่อาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่ คือ ทศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธในโรงเรียน และ การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน โดยสามารถร่วมกันทำนายการปฏิบัติทางพุทธในกลุ่ม

นักเรียนที่อาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่ได้ร้อยละ 55 ซึ่งตัวแปรที่เข้าทำนายเป็นอันดับแรกคือ ทศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธในโรงเรียน (beta เท่ากับ .47) เมื่อพิจารณาในกลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่ร่วมกับพ่อแม่ พบว่า ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ และความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย เป็นตัวแปรที่ร่วมกับตัวแปรทั้ง 2 ตัวเป็น 5 ตัวแปร สามารถร่วมกันทำนายการปฏิบัติทางพุทธได้ร้อยละ 57 ซึ่งตัวแปรที่เข้าทำนายเป็นอันดับแรกคือ ทศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ (beta เท่ากับ .26) สำหรับในกลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่กับญาติพบว่า ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนเป็นตัวแปรสำคัญเพียงตัวแปรเดียวที่ทำนายการปฏิบัติทางพุทธ ซึ่งสามารถทำนายได้ร้อยละ 22

ส่วนที่สาม เป็นการศึกษาผลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางสังคมและลักษณะทางจิตที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธของนักเรียน เพื่อตอบสนองมาตรฐานข้อที่ 3,4 และ 5 โดยทำการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทางทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 7 กลุ่ม ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลจะนำเสนอตามการทดสอบสมมติฐานแต่ละข้อได้ดังนี้

3.1 การทดสอบสมมติฐานข้อที่ 3 ซึ่งกล่าวว่า “ นักเรียนที่เรียนในโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาและมีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนสูง จะมีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธสูงกว่านักเรียนกลุ่มตรงข้าม”

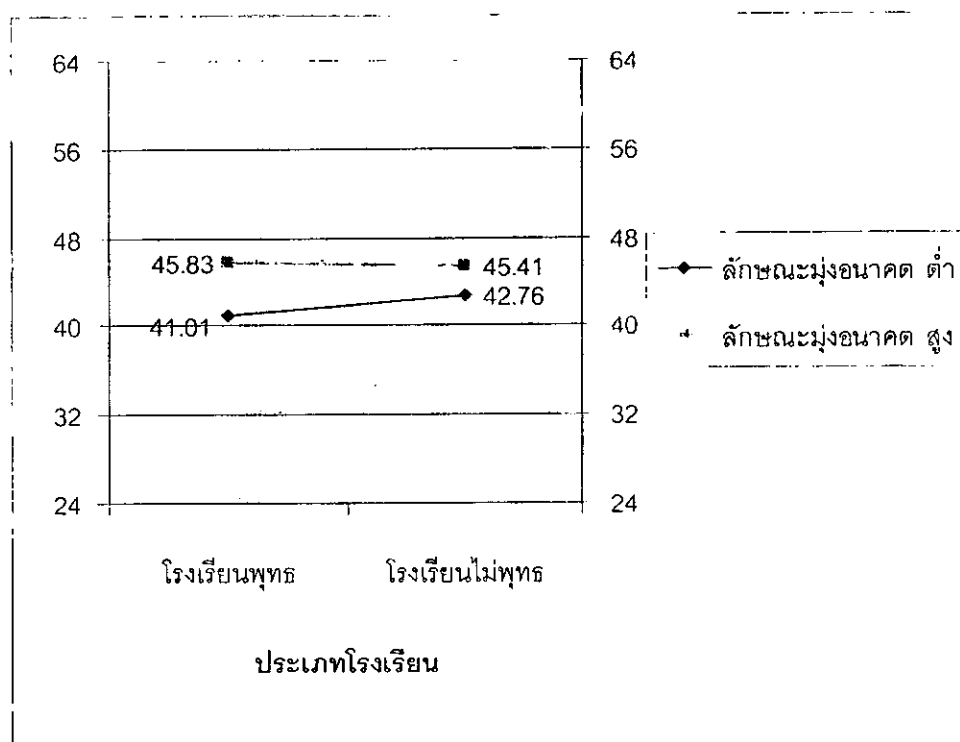
3.1.1 ผลการวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างประเภทของโรงเรียนและลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน ที่ส่งผลต่อความเชื่อทางพุทธของนักเรียน ดังแสดงผลในตาราง 7

ตาราง 7 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความเชื่อพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 เมื่อพิจารณาตามตัวแปรประเภทโรงเรียน และลักษณะมุงอนาคตควบคุมตนใน กลุ่มรวม และกลุ่มย่อย 7 กลุ่ม

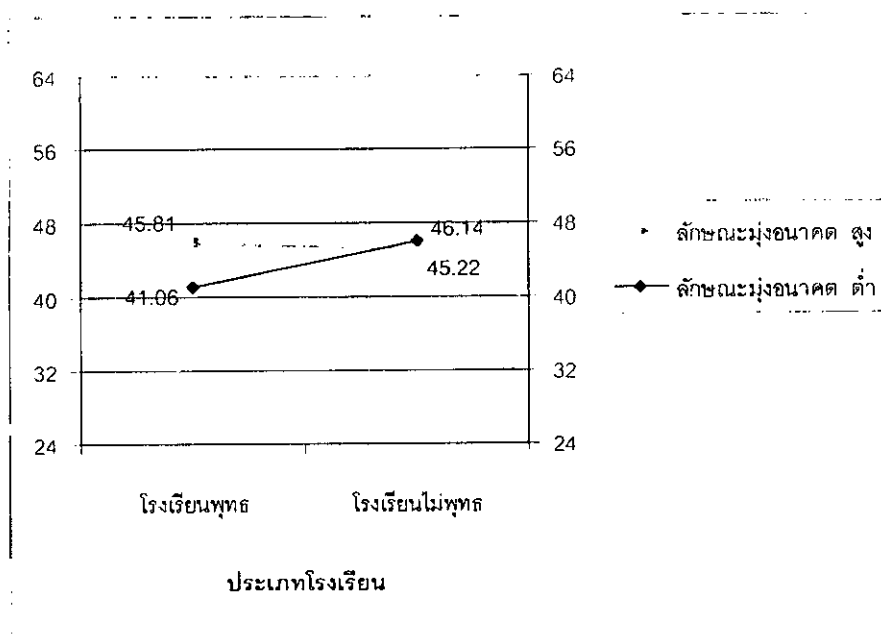
กลุ่ม	จำนวน คน	ค่าเฉลี่ย ความเชื่อ ทางพุทธ	ค่าสถิติเอฟ		
			ประเภทโรงเรียน ลักษณะมุงอนาคต		
			ควบคุมตน		
			(ก)	(ข)	(กxข)
กลุ่มรวม	450	43.78	1.49	47.54*	4.03*
เพศชาย	225	42.73	<1	47.55*	<1
เพศหญิง	225	44.83	8.35*	6.06*	13.26*
คะแนนผลสัมฤทธิ์ เฉลี่ยมาก	203	45.40	2.10	15.18*	2.30
คะแนนผลสัมฤทธิ์ เฉลี่ยน้อย	247	42.45	<1	24.66*	1.89
อาศัยอยู่ร่วมกับ พ่อแม่	324	43.81	3.57	47.36*	3.27
อาศัยอยู่กับพ่อ หรือแม่	74	44.05	1.57	3.02	1.94
อาศัยอยู่กับญาติ	52	43.23	<1	<1	<1

* คำนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 7 พบว่า มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างประเภทของโรงเรียนและลักษณะมุงอนาคต ควบคุม
 ต่อดัชนีความเชื่อทางพุทธของนักเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในกลุ่มรวมและกลุ่มเพศ
 หญิง ผู้วิจัยได้เขียนกราฟแสดงปฏิสัมพันธ์ (ภาพประกอบที่ 4 และ 5) พร้อมทั้งวิเคราะห์ simple effect
 ของคะแนนความเชื่อทางพุทธ (ตาราง 8)

ภาพประกอบ 4 แสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างประเภทของโรงเรียนและลักษณะมุงอนาคต ควบคุมต่อดัชนี
 คะแนนค่าเฉลี่ยความเชื่อทางพุทธ ในกลุ่มรวม

ภาพประกอบ 5 แสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างประเภทของโรงเรียนและลักษณะมุงอนาคต ควบคุมต้นต่อคะแนนค่าเฉลี่ยความเชื่อทางพุทธในกลุ่มเพศหญิง

ตาราง 8 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความเชื่อทางพุทธของนักเรียนมัธยมปีที่ 3 เมื่อพิจารณาตามประเภทโรงเรียน และลักษณะมุงอนาคตควบคุมต้น เมื่อตัวแปรหนึ่งคงที่

ค่าความแตกต่างของการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความเชื่อทางพุทธ		
กลุ่ม	ที่ A1	ที่ A2
รวม	B1 > B2 (4.82 *)	B1 > B2 (2.65 *)
หญิง	B1 > B2 (4.75*)	B2 > B1 (0.92)

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 05

A1 = นักเรียนที่เรียนในโรงเรียนพุทธ

A2 = นักเรียนที่เรียนในโรงเรียนทั่วไป

B1 = นักเรียนที่มีลักษณะมุงอนาคต ควบคุมต้นสูง

B2 = นักเรียนที่มีลักษณะมุงอนาคต ควบคุมต้นต่ำ

จากภาพประกอบที่ 4 พบว่าประเภทของโรงเรียนและลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน มีปฏิสัมพันธ์กันแบบ disordinal และภาพประกอบที่ 5 พบว่าประเภทของโรงเรียนและลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน มีปฏิสัมพันธ์กันแบบ ordinal ซึ่งเมื่อทดสอบจากตาราง 8 ผลที่ได้คือ

1) กลุ่มนักเรียนที่เรียนโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา หรือโรงเรียนพุทธ พบว่า ในกลุ่มรวมและกลุ่มเพศหญิง ถ้านักเรียนมีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนสูง มีความเชื่อทางพุทธมากกว่านักเรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2) กลุ่มนักเรียนที่เรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วไปหรือโรงเรียนไม่พุทธ พบว่า ในกลุ่มรวม ถ้านักเรียนมีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนสูง มีความเชื่อทางพุทธมากกว่านักเรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.1.2 ผลการวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างประเภทของโรงเรียนและลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียน ดังแสดงผลในตาราง 9

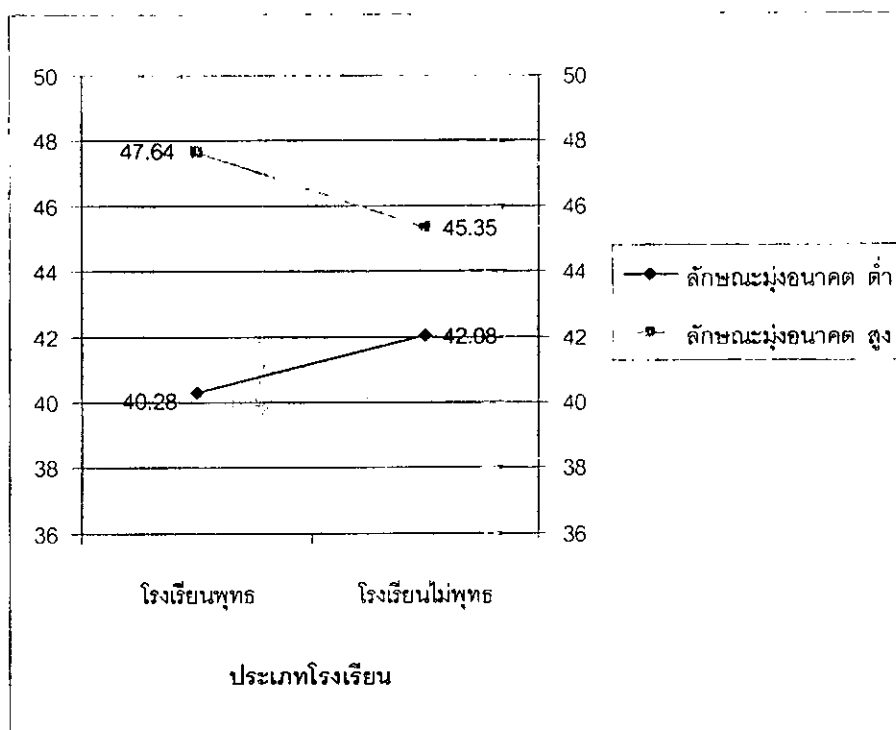
ตาราง 9 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ค่าแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียน
มัธยมศึกษาปีที่ 3 พิจารณาตามตัวแปร ประเภทโรงเรียน และลักษณะมุ่งอนาคต ในกลุ่มรวมและ
กลุ่มย่อย 7 กลุ่ม

กลุ่ม	จำนวน คน	ค่าเฉลี่ย การ ปฏิบัติ ทางพุทธ	ค่าสถิติเอฟ		
			ประเภท โรงเรียน (ก)	ลักษณะมุ่ง อนาคต (ข)	ควบคุมตน (กxข)
กลุ่มรวม	450	42.15	5.85*	109.76*	3.30
เพศชาย	225	39.86	7.45*	42.27*	<1
เพศหญิง	225	44.45	<1	50.13*	7.44*
คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ย มาก	203	43.66	<1	40.04*	<1
คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ย น้อย	247	40.91	18.11*	56.64*	4.40*
อาศัยอยู่ร่วมกับพ่อแม่	324	42.14	<1	96.18*	3.21
อาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่	74	42.57	3.76	8.64*	1.87
อาศัยอยู่กับญาติ	52	41.64	12.91*	9.12*	<1

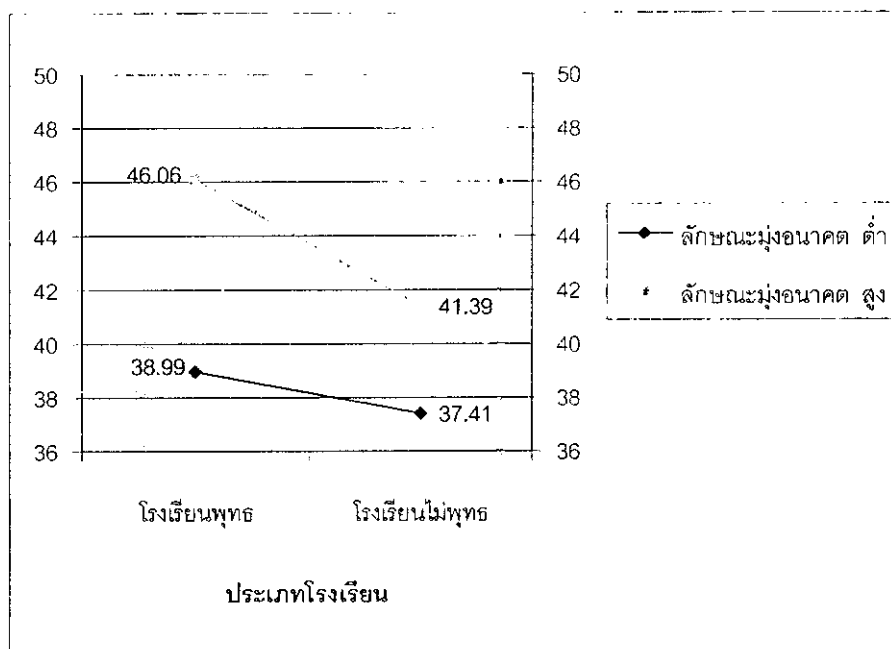
* ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 9 พบว่า มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างประเภทของโรงเรียนและลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุม
ตนต่อการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในกลุ่มเพศหญิง และกลุ่ม

นักเรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยน้อย ผู้วิจัยได้เขียนกราฟแสดงปฏิสัมพันธ์(ภาพประกอบที่ 6 และ 7) พร้อมทั้งวิเคราะห์ simple effect ของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธ (ตาราง 10)

ภาพประกอบ 6 แสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างประเภทของโรงเรียนและลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมต้นต่อคะแนนค่าเฉลี่ยการปฏิบัติทางพุทธ ในกลุ่มเพศหญิง

ภาพประกอบ 7 แสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างประเภทของโรงเรียนและลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมต้นต่อคะแนนค่าเฉลี่ยการปฏิบัติทางพุทธ ในกลุ่มนักเรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยน้อย

ตาราง 10 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนมัธยมปีที่ 3 เมื่อพิจารณาตามประเภทโรงเรียน และลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมต้น เมื่อตัวแปรหนึ่งคงที่

ค่าความแตกต่างของการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการปฏิบัติทางพุทธ		
กลุ่ม	ที่ A1	ที่ A2
หญิง	B1 > B2 (7.36 *)	B1 > B2 (3.27 *)
คะแนนผลสัมฤทธิ์	B1 > B2	B1 > B2
เฉลี่ยน้อย	(7.07*)	(3.98*)

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

A1 = นักเรียนที่เรียนในโรงเรียนพุทธ A2 = นักเรียนที่เรียนในโรงเรียนทั่วไป

B1 = นักเรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมต้นสูง

B2 = นักเรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมต้นต่ำ

จากภาพประกอบที่ 6 และ 7 พบว่าประเภทของโรงเรียนและลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน มีปฏิสัมพันธ์กันแบบ ordinal ซึ่งเมื่อทดสอบจากตาราง 10 ผลที่ได้คือ

1) กลุ่มนักเรียนที่เรียนโรงเรียนพุทธ พบว่า ในกลุ่มเพศหญิงและกลุ่มนักเรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยน้อย ถ้านักเรียนมีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนสูง จะมีการปฏิบัติทางพุทธมากกว่านักเรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2) กลุ่มนักเรียนที่เรียนโรงเรียนไม่พุทธ พบว่า ในกลุ่มเพศหญิงและกลุ่มนักเรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยน้อย ถ้านักเรียนมีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนสูง จะมีการปฏิบัติทางพุทธมากกว่านักเรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.2 การทดสอบสมมติฐานข้อที่ 4 ซึ่งกล่าวว่า " นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธและมีความเชื่ออำนาจภายในตนสูง จะมีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธสูงกว่านักเรียนกลุ่มตรงข้าม"

3.2.1 ผลการวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธและความเชื่ออำนาจภายในตนที่ส่งผลต่อความเชื่อทางพุทธของนักเรียน ดังแสดงผลในตาราง 11

ตาราง 11 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ค่าแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษา
ปีที่ 3 พิจารณาตามตัวแปร การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธและความเชื่ออำนาจ
ภายใน ตน ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 7 กลุ่ม

กลุ่ม	จำนวน คน	ค่าเฉลี่ย ความเชื่อ ทางพุทธ	ค่าสถิติเอฟ		
			การอบรม เลี้ยงดูแบบ พุทธ (ก)	ความเชื่ออำนาจ ภายในตน (ข)	(กxข)
กลุ่มรวม	450	43.78	<1	41.45*	<1
เพศชาย	225	42.73	<1	23.62*	<1
เพศหญิง	225	44.83	<1	16.17*	1.02
คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ย มาก	203	45.40	<1	15.40*	2.46
คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ย น้อย	247	42.45	<1	18.98*	<1
อาศัยอยู่ร่วมกับพ่อกับแม่	324	43.81	<1	32.45*	<1
อาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่	74	44.05	<1	12.74*	<1
อาศัยอยู่กับญาติ	52	43.23	<1	<1	<1

* ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 11 พบว่า ไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ และความเชื่ออำนาจ
ภายในตน ต่อความเชื่อทางพุทธ ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 7 กลุ่ม

เมื่อทำการวิเคราะห์ main effect คะแนนความเชื่อทางพุทธของนักเรียน พบว่า ความเชื่อทางพุทธแปรปรวนไปตามความเชื่ออำนาจภายในตนทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 6 กลุ่ม ยกเว้นกลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่กับญาติ (ตาราง 17 - 24 ในภาคผนวก ข.) เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยในกลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนที่แตกต่างกัน พบว่า นักเรียนที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนสูง มีความเชื่อทางพุทธมากกว่านักเรียนที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 พบผลในกลุ่มรวม (ค่าเฉลี่ย 45.62 และ 42.00) , กลุ่มเพศชาย (ค่าเฉลี่ย 44.73 และ 41.04) , กลุ่มเพศหญิง (ค่าเฉลี่ย 46.41 และ 43.10) , กลุ่มนักเรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยมาก (ค่าเฉลี่ย 46.81 และ 43.44) , กลุ่มนักเรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยน้อย (ค่าเฉลี่ย 44.26 และ 41.15) , กลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่ร่วมกับพ่อแม่ (ค่าเฉลี่ย 45.67 และ 41.88) และ กลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่ (ค่าเฉลี่ย 46.60 และ 41.76)

3.2.2 ผลการวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธและความเชื่ออำนาจภายในตนที่ส่งผลต่อการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียน ดังแสดงผลในตาราง 12

ตาราง 12 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ค่าแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียน
มัธยมศึกษาปีที่ 3 พิจารณาตามตัวแปรการได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธและความเชื่ออำนาจ
ภายในตนเอง ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 7 กลุ่ม

กลุ่ม	จำนวน คน	ค่าเฉลี่ย การปฏิบัติ ทางพุทธ	ค่าสถิติเอฟ		
			การอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ		ความเชื่ออำนาจ ภายในตน (gxข)
			(ก)	(ข)	
กลุ่มรวม	450	42.15	<1	71.81*	1.01
เพศชาย	225	39.86	<1	37.65*	<1
เพศหญิง	225	44.45	3.06	34.19*	2.01
คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ย มาก	203	43.66	2.27	23.56*	<1
คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ย น้อย	247	40.91	<1	38.40*	<1
อาศัยอยู่ร่วมกับพ่อกับ แม่	324	42.14	<1	47.33*	1.89
อาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่	74	42.57	<1	21.18*	<1
อาศัยอยู่กับญาติ	52	41.64	<1	5.61*	<1

* คำนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 12 พบว่า ไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ และความเชื่ออำนาจภายในตน ต่อการปฏิบัติทางพุทธ ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 7 กลุ่ม

เมื่อทำการวิเคราะห์ main effect คะแนนการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียน พบว่า การปฏิบัติทางพุทธแปรปรวนไปตามความเชื่ออำนาจภายในตนทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทั้ง 7 กลุ่ม (ตาราง

25 - 32 ในภาคผนวก ข.) เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยในกลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนที่แตกต่างกัน พบว่า นักเรียนที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนสูง มีการปฏิบัติทางพุทธมากกว่านักเรียนที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 พบผลในกลุ่มรวม (ค่าเฉลี่ย 44.78 และ 39.62) , กลุ่มเพศชาย (ค่าเฉลี่ย 42.48 และ 37.65) , กลุ่มเพศหญิง (ค่าเฉลี่ย 46.79 และ 41.86) , กลุ่มนักเรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยมาก (ค่าเฉลี่ย 45.57 และ 41.01) , กลุ่มนักเรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยน้อย (ค่าเฉลี่ย 43.88 และ 38.79) , กลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่ร่วมกับพ่อแม่ (ค่าเฉลี่ย 44.70 และ 39.49) กลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่ (ค่าเฉลี่ย 45.60 และ 39.85) และกลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่กับญาติ (ค่าเฉลี่ย 44.13 และ 39.95)

3.3 การทดสอบสมมติฐานข้อที่ 5 ซึ่งกล่าวว่า " นักเรียนที่เข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนสูง และมีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธสูง จะมีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธสูงกว่านักเรียนกลุ่มตรงข้าม"

3.3.1 ผลการวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนและทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธที่ส่งผลต่อความเชื่อทางพุทธของนักเรียน ดังแสดงผลในตาราง 13

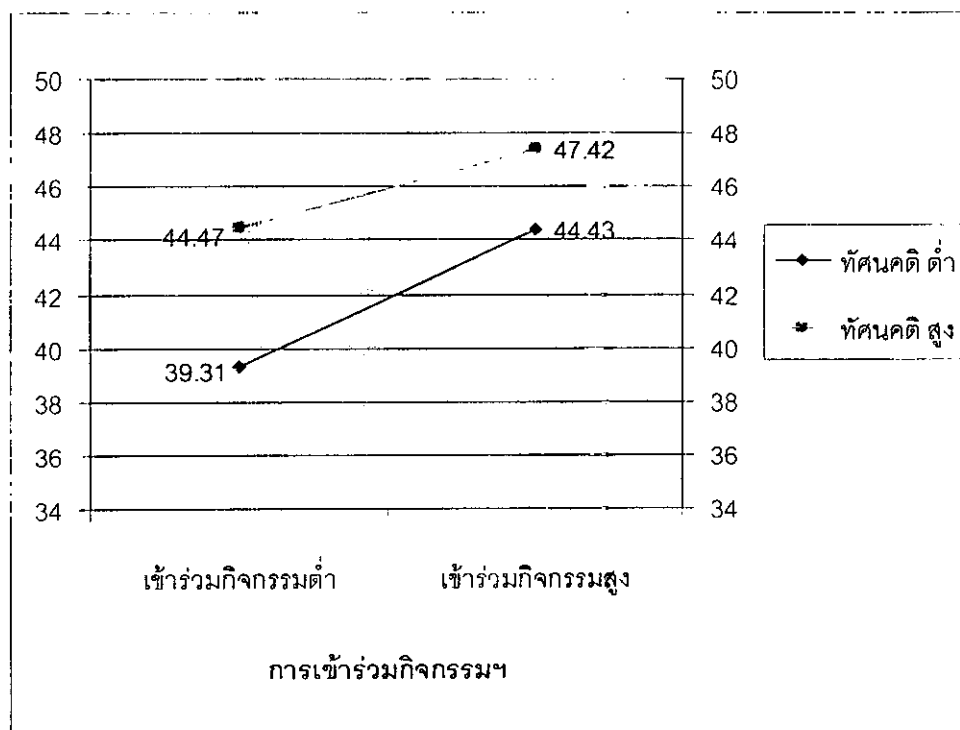
ตาราง 13 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ค่าแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษา
ปีที่ 3 พิจารณาตามตัวแปร การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน และ
ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 7 กลุ่ม

กลุ่ม	จำนวน คน	ค่าเฉลี่ย ความเชื่อ ทางพุทธ	ค่าสถิติเอฟ		
			การเข้าร่วมและ รับรู้ประโยชน์จาก กิจกรรมทางพุทธ	ทัศนคติที่ดีต่อ ลักษณะทางพุทธ	
			(ก)	(ข)	(กxข)
กลุ่มรวม	450	43.78	62.68*	63.85*	4.54*
เพศชาย	225	42.73	34.24*	34.38*	4.03*
เพศหญิง	225	44.83	23.50*	24.18*	<1
คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ย มาก	203	45.40	25.07*	27.30*	6.06*
คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ย น้อย	247	42.45	33.22*	33.88*	<1
อาศัยอยู่ร่วมกับพ่อกับ แม่	324	43.81	57.19*	48.57*	5.94*
อาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่	74	44.05	3.13	36.25*	<1
อาศัยอยู่กับญาติ	52	43.23	2.02	<1	<1

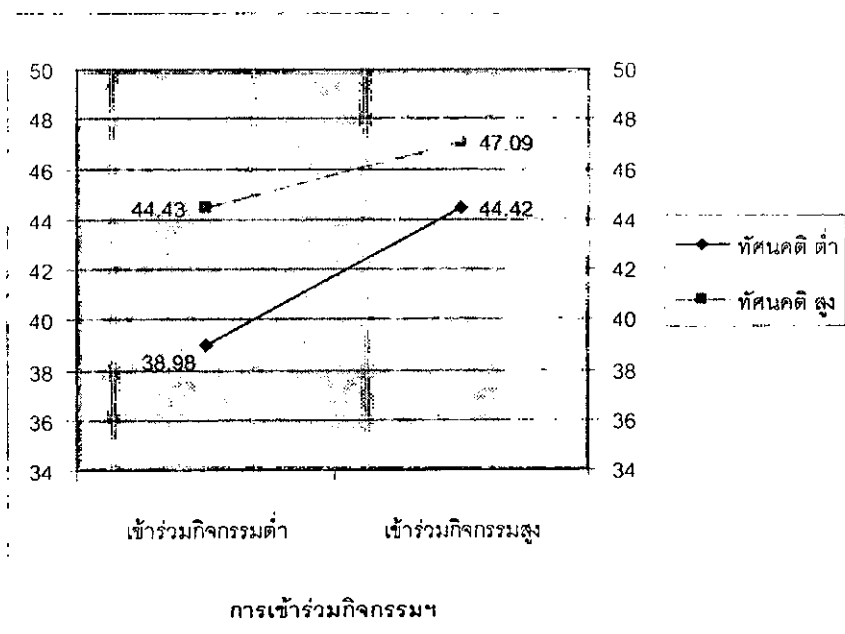
* คำนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 13 พบว่า มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธ
ในโรงเรียนและทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธต่อความเชื่อทางพุทธของนักเรียน อย่างมีนัยสำคัญทาง
สถิติที่ระดับ .05 ในกลุ่มรวม กลุ่มเพศชาย กลุ่มที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยมาก และกลุ่มที่อาศัยอยู่

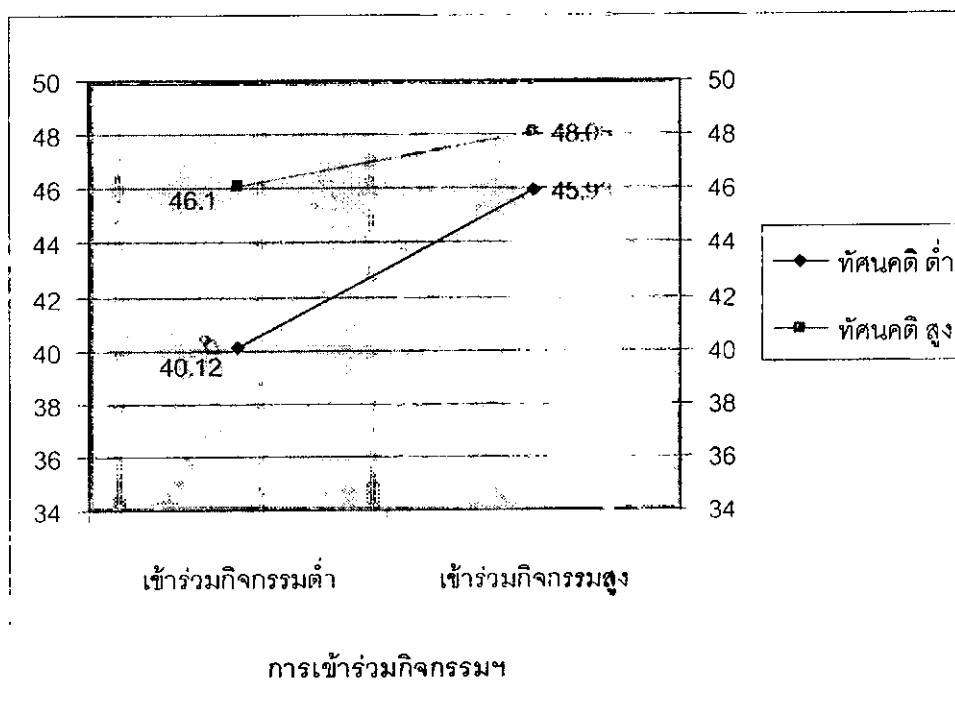
ร่วมกับพ่อแม่ ผู้วิจัยได้เขียนกราฟแสดงปฏิสัมพันธ์ (ภาพประกอบที่ 8 , 9,10 และ 11) พร้อมทั้งวิเคราะห์ simple effect ของคะแนนความเชื่อทางพุทธ (ตาราง 14)

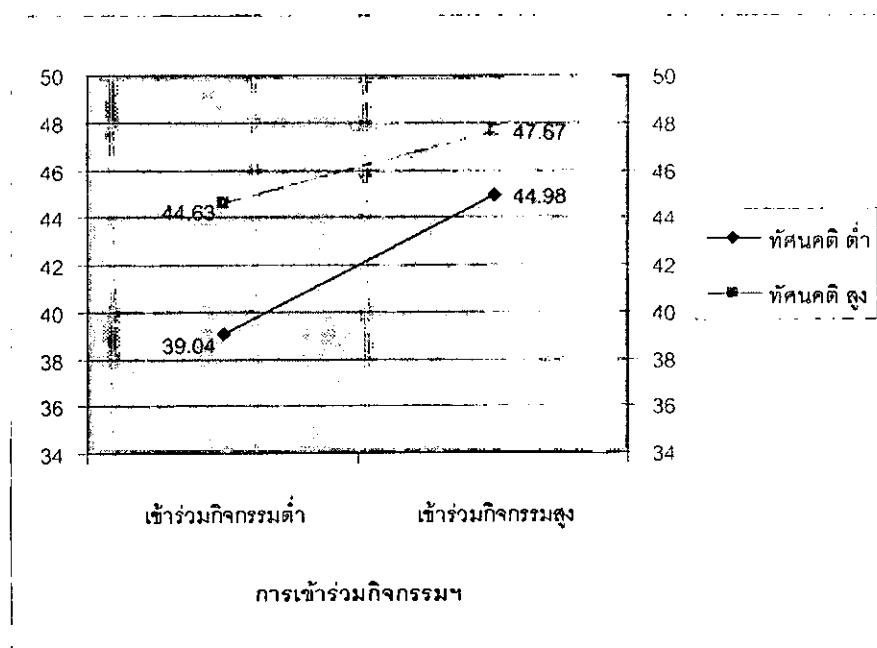
ภาพประกอบ 8 แสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนและทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธต่อคะแนนค่าเฉลี่ยความเชื่อทางพุทธ ในกลุ่มรวม

ภาพประกอบ 9 แสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนและทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธต่อคะแนนค่าเฉลี่ยความเชื่อทางพุทธ ในกลุ่มเพศชาย

ภาพประกอบ 10 แสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนและทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธต่อคะแนนค่าเฉลี่ยความเชื่อทางพุทธ ในกลุ่มนักเรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยมาก

ภาพประกอบ 11 แสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนและทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธต่อคะแนนค่าเฉลี่ยความเชื่อทางพุทธ ในกลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่ร่วมกับพ่อแม่

ตาราง 14 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความเชื่อทางพุทธของนักเรียนมัธยมปีที่ 3 เมื่อพิจารณาตามการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน และทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธเมื่อ ตัวแปรหนึ่งคงที่

ค่าความแตกต่างของการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความเชื่อทางพุทธ		
กลุ่ม	ที่ A1	ที่ A2
รวม	B1 > B2 (2.99 *)	B1 > B2 (5.16 *)
ชาย	B1 > B2 (2.67 *)	B1 > B2 (5.45 *)
คะแนนผลสัมฤทธิ์ เฉลี่ยมาก	B1 > B2 (2.15*)	B1 > B2 (5.98*)
อาศัยอยู่ร่วมกับ พ่อแม่	B1 > B2 (2.15*)	B1 > B2 (5.98*)

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

- A1 = นักเรียนที่เข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธสูง
 A2 = นักเรียนที่เข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์ จากกิจกรรมทางพุทธต่ำ
 B1 = นักเรียนที่มีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธสูง
 B2 = นักเรียนที่มีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธต่ำ

จากภาพประกอบที่ 8 , 9,10 และ 11 พบว่าการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนและทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธมีปฏิสัมพันธ์กันแบบ ordinal ซึ่งเมื่อทดสอบจากตาราง 14 ผลที่ได้คือ

1) กลุ่มนักเรียนที่เข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธสูง พบว่า ในกลุ่มรวม กลุ่มเพศชาย กลุ่มที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยมาก และกลุ่มที่อาศัยอยู่ร่วมกับพ่อแม่ ถ้านักเรียนมีทัศนคติที่

ดีต่อลักษณะทางพุทธสูงจะมีความเชื่อทางพุทธมากกว่านักเรียนที่มีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2) กลุ่มนักเรียนที่เข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธต่ำ พบว่า ในกลุ่มรวม กลุ่มเพศชาย กลุ่มที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยมาก และกลุ่มที่อาศัยอยู่ร่วมกับพ่อแม่ ถ้านักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธสูงจะมีความเชื่อทางพุทธมากกว่านักเรียนที่มีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.3.2 ผลการวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนและทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธที่ส่งผลต่อการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียน ดังแสดงผลในตาราง 15

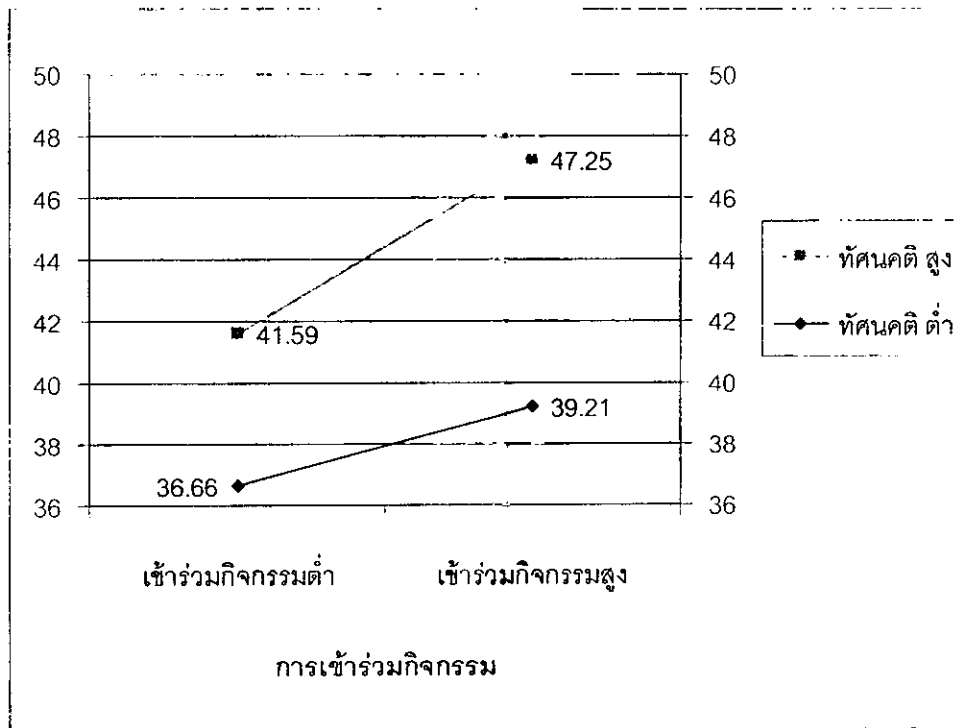
ตาราง 15 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ค่าแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียน
มัธยมศึกษาปีที่ 3 พิจารณาตามตัวแปร การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธใน
โรงเรียน และทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 7 กลุ่ม

กลุ่ม	จำนวน คน	ค่าเฉลี่ย การ ปฏิบัติ ทางพุทธ	ค่าสถิติเอฟ		
			การเข้าร่วมและ รับรู้ประโยชน์จาก กิจกรรมทางพุทธ		ทัศนคติที่ดีต่อ ลักษณะทางพุทธ
			(ก)	(ข)	(กxข)
กลุ่มรวม	450	42.15	71.79*	120.88*	<1
เพศชาย	225	39.86	28.48*	41.53*	1.25
เพศหญิง	225	44.45	43.36*	61.30*	1.07
คะแนนผลสัมฤทธิ์ เฉลี่ยมาก	203	43.66	32.68*	34.39*	1.50
คะแนนผลสัมฤทธิ์ เฉลี่ยน้อย	247	40.91	37.33*	93.17*	5.37*
อาศัยอยู่ร่วมกับพ่อกับ แม่	324	42.14	63.63*	73.71*	<1
อาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่	74	42.57	2.98	64.48*	3.93*
อาศัยอยู่กับญาติ	52	41.64	6.31*	8.81*	4.18*

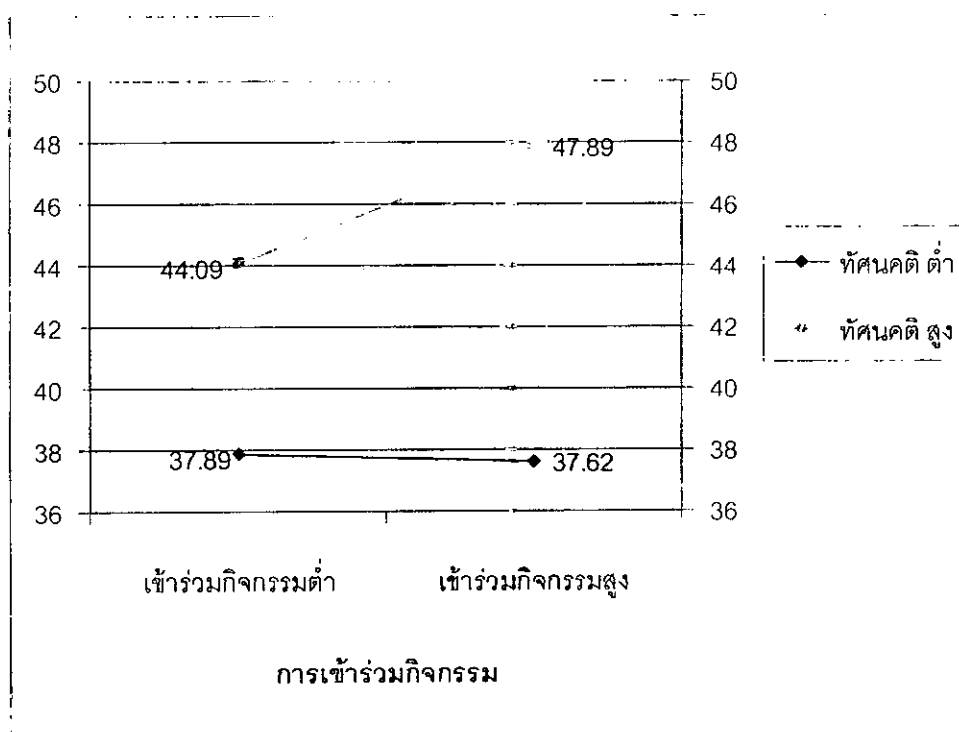
* คำนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 15 พบว่า มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธ
ในโรงเรียนและทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ต่อความเชื่อทางพุทธ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

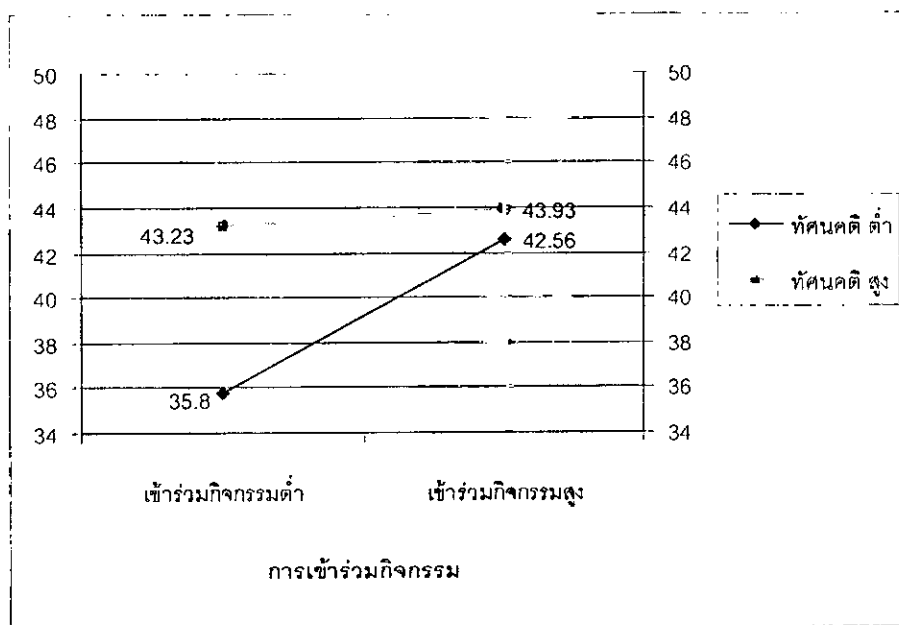
ระดับ .05 ในกลุ่มนักเรียนที่ได้รับคะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยน้อย กลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่ และกลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่กับญาติ ผู้วิจัยได้เขียนกราฟแสดงปฏิสัมพันธ์ (ภาพประกอบที่ 12 , 13 และ 14) พร้อมทั้งวิเคราะห์ simple effect ของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธ (ตาราง 16)

ภาพประกอบ 12 แสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนและทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธต่อคะแนนค่าเฉลี่ยการปฏิบัติทางพุทธ ในกลุ่มนักเรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยน้อย

ภาพประกอบ 13 แสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนและทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธต่อคะแนนค่าเฉลี่ยการปฏิบัติทางพุทธ ในกลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่

ภาพประกอบ 14 แสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนกับทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธต่อการปฏิบัติทางพุทธ ในกลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่กับญาติ

ตาราง 16 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนมัธยมปีที่ 3 เมื่อพิจารณาตาม การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน และทัศนคติที่ดีต่อลักษณะ ทางพุทธ เมื่อตัวแปรหนึ่งคงที่

ค่าความแตกต่างของการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการปฏิบัติทางพุทธ		
กลุ่ม	ที่ A1	ที่ A2
คะแนนผลสัมฤทธิ์	$B1 > B2$	$B1 > B2$
เฉลี่ยน้อย	(8.04 *)	(4.93 *)
อาศัยอยู่กับ	$B1 > B2$	$B1 > B2$
พ่อหรือแม่	(10.26*)	(6.20 *)
อาศัยอยู่กับ	$B1 > B2$	$B1 > B2$
ญาติ	(1.37)	(7.43*)

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

- A1 = นักเรียนที่เข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธสูง
A2 = นักเรียนที่เข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์ จากกิจกรรมทางพุทธต่ำ
B1 = นักเรียนที่มีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธสูง
B2 = นักเรียนที่มีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธต่ำ

จากภาพประกอบที่ 12 , 13 และ 14 พบว่า การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธ และทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธมีปฏิสัมพันธ์กันแบบ ordinal ซึ่งเมื่อทดสอบจาก ตาราง 16 ผลที่ได้คือ

1) กลุ่มนักเรียนที่เข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธสูง พบว่า ในกลุ่มที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยน้อย และกลุ่มที่อาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่ ถ้านักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธสูง จะมีการปฏิบัติทางพุทธมากกว่านักเรียนที่มีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2) กลุ่มนักเรียนที่เข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธดำ พบว่า ในกลุ่มที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยน้อย กลุ่มที่อาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่ และกลุ่มที่อาศัยอยู่กับญาติ ถ้านักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธสูงจะมีการปฏิบัติทางพุทธมากกว่านักเรียนที่มีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ส่วนที่สี่ เป็นการศึกษาผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียนที่มีลักษณะทางสังคม และลักษณะทางจิตที่แตกต่างกัน โดยใช้สถิติ t-test เป็นการวิเคราะห์เพื่อตอบสมมติฐานข้อที่ 6 และ 7 ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถนำเสนอได้ดังนี้

4.1 การวิเคราะห์เพื่อตอบสมมติฐานข้อที่ 6 ซึ่งกล่าวว่า " นักเรียนที่มีปัจจัยทางสังคมแตกต่างกันจะมีพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีแตกต่างกัน"

ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมกตัญญูกตเวที จำแนกตามปัจจัยทางสังคมที่แตกต่างกัน ซึ่งปัจจัยทางสังคม ประกอบด้วย ประเภทของโรงเรียน แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ โรงเรียนพุทธ และโรงเรียนไม่พุทธ การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธ ในโรงเรียน การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ และความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย ซึ่งตัวแปรทั้ง 3 ตัวแปรดังกล่าว แบ่งเป็น 2 ระดับด้วยค่าเฉลี่ยเป็นสูงและต่ำ การวิเคราะห์ข้อมูลจะวิเคราะห์ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 7 กลุ่ม ผลการวิเคราะห์ดังแสดงในตาราง 17

ตาราง 17 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมกตัญญูทวดเทีของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำแนกตามประเภทโรงเรียน การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธและความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย พิจารณาในกลุ่มรวม จำนวน 450 คน

ตัวแปร	จำนวน	X	S.D.	t
ประเภทโรงเรียน				
พุทธ	236	61.87	9.53	4.79*
ไม่พุทธ	214	57.71	8.84	
การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์ จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน				
สูง	226	64.56	7.89	12.08*
ต่ำ	224	55.22	8.51	
การได้รับการอบรมเลี้ยงดู แบบพุทธ				
สูง	239	63.44	8.73	9.27*
ต่ำ	211	55.87	8.56	
ความสัมพันธ์ระหว่างครู กับนักเรียนแบบประชาธิปไตย				
สูง	205	62.34	8.20	5.17*
ต่ำ	245	57.84	9.91	

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

จากตาราง 17 พบว่านักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนประเภทแตกต่างกัน มีการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนแตกต่างกัน ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธแตกต่าง และมีความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแตกต่างกัน มีพฤติกรรมกตัญญูทวดเทีที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 4.79, 12.08, 9.27$ และ 5.17 ตามลำดับ) โดย

นักเรียนที่เรียนอยู่ในโรงเรียนพุทธมีพฤติกรรมกตัญญูตเวทีมากกว่านักเรียนที่เรียนอยู่ในโรงเรียนไม่พุทธ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 61.87 และ 57.71) นักเรียนที่เข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนสูง มีพฤติกรรมกตัญญูตเวทีมากกว่านักเรียนที่เรียนที่เข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนต่ำ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 64.56 และ 55.22) นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธสูง มีพฤติกรรมกตัญญูตเวทีมากกว่านักเรียนที่เรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธต่ำ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 63.44 และ 55.87) และนักเรียนที่มีความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตยสูง มีพฤติกรรมกตัญญูตเวทีมากกว่านักเรียนที่มีความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตยต่ำ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 62.34 และ 57.84) และเมื่อพิจารณาในกลุ่มย่อยทั้ง 7 กลุ่ม (ดูตาราง ภาคผนวก) พบว่านักเรียนที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนที่มีประเภทของโรงเรียนแตกต่างกัน นักเรียนที่เข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในระดับที่แตกต่างกัน นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธในระดับที่แตกต่างกัน และนักเรียนที่มีความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตยในระดับที่แตกต่างกัน มีพฤติกรรมกตัญญูตเวทีแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นกลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่กับญาติ ที่มีศึกษาอยู่ในโรงเรียนประเภทแตกต่างกัน และมีความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตยแตกต่างกันมีพฤติกรรมกตัญญูตเวทีไม่แตกต่างกัน

4.2 การวิเคราะห์เพื่อตอบสนองมติฐานข้อที่ 7 ซึ่งกล่าวว่า " นักเรียนที่มีปัจจัยทางจิตแตกต่างกัน จะมีพฤติกรรมกตัญญูตเวทีแตกต่างกัน"

ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมกตัญญูตเวที จำแนกตามปัจจัยทางจิตที่ต่างกัน ซึ่งปัจจัยทางจิตที่เป็นตัวแปรอิสระ ประกอบด้วย ทศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน และความเชื่ออำนาจภายในตน ตัวแปรทั้ง 3 ตัวแปรดังกล่าวแบ่งเป็น 2 ระดับด้วยค่าเฉลี่ยเป็นสูงและต่ำ ในการวิเคราะห์ข้อมูลจะวิเคราะห์ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 7 กลุ่ม ผลการวิเคราะห์ดังแสดงในตาราง 18

ตาราง 18 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมกตัญญูทเวทของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำแนกตามทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน และความเชื่ออำนาจภายในตน ในกลุ่มรวม จำนวน 450 คน

ตัวแปร	จำนวน	$\bar{X}$	S.D.	t
ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ				
สูง	235	63.77	8.07	10.06*
ต่ำ	215	55.65	8.99	
ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน				
สูง	222	63.76	8.39	9.4*
ต่ำ	228	56.12	8.86	
ความเชื่ออำนาจภายในตน				
สูง	221	64.08	8.62	10.28*
ต่ำ	229	55.85	8.37	

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

จากตาราง 18 พบว่านักเรียน ที่มีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธแตกต่างกัน มีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน แตกต่างกัน และมีความเชื่ออำนาจภายในตนแตกต่างกัน มีพฤติกรรมกตัญญูทเวทที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ค่า t เท่ากับ 10.06 , 9.4 และ 10.28 ตามลำดับ) โดยนักเรียนที่มีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธสูง มีพฤติกรรมกตัญญูทเวทที่มากกว่านักเรียนที่มีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธต่ำ (ค่าเฉลี่ย 63.77 และ 55.65) นักเรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนสูงมีพฤติกรรมกตัญญูทเวทที่มากกว่านักเรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนต่ำ (ค่าเฉลี่ย 63.76 และ 56.12) และนักเรียนที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนสูงมีพฤติกรรมกตัญญู

กตเวทีมากกว่านักเรียนที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนต่ำ (ค่าเฉลี่ย 64.08 และ 55.85) และเมื่อพิจารณาในกลุ่มย่อยทั้ง 7 กลุ่ม (คูตาราง ภาคผนวก) นักเรียนที่มีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธแตกต่างกัน มีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนแตกต่างกัน และมีความเชื่ออำนาจภายในตนแตกต่างกันมีพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทุกกลุ่มย่อย

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ในบทที่ผ่านมาได้เสนอการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการให้นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 450 คน ตอบแบบวัดชุดต่างๆในการเก็บข้อมูลจำนวน 450 ฉบับ ซึ่งได้รับการตอบกลับครบทุกฉบับ ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยนี้จัดได้เป็น 3 ประเภท คือ 1) ลักษณะทางสังคมมี 4 ตัวแปร ได้แก่ ประเภทโรงเรียน การอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน และ ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย 2) ลักษณะทางจิตมี 3 ตัวแปร ได้แก่ ทศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน และความเชื่ออำนาจภายในตน 3) ปัจจัยด้านชีวสังคมเป็นตัวแปรแบ่งกลุ่มย่อย 3 ตัวแปร ได้แก่ เพศ ระดับคะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ย และสภาพครอบครัว ส่วนตัวแปรตามในการวิจัยครั้งนี้คือ พฤติกรรมกตัญญูตเวทีของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 และได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐาน ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย ในบทนี้จะสรุปและอภิปรายผลตามสมมติฐาน เพื่อจะได้ทราบว่าการวิจัยให้การสนับสนุนความคาดหมายที่ตั้งไว้ล่วงหน้ามากน้อยเพียงใด ต่อจากนั้นจึงนำผลการวิจัยไปประสานกับผลการวิจัยอื่นๆ เพื่อให้เกิดภาพที่กว้างขึ้นสามารถที่จะนำมาใช้ในการเสนอแนะแนวทางการวิจัย และข้อจำกัดในการวิจัย ซึ่งจะนำเสนอ ดังรายละเอียดดังนี้

การสรุปและอภิปรายผลตามสมมติฐานข้อที่ 1

สมมติฐานข้อที่ 1 กล่าวว่า ความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธสามารถทำนายพฤติกรรมกตัญญูตเวทีของนักเรียนได้ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย สมมติฐานนี้คาดถึงอิทธิพลของตัวแปรอิสระ 2 ตัวได้แก่ ความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธที่มีผลต่อการทำนายตัวแปรตามคือ พฤติกรรมกตัญญูตเวทีของนักเรียน ในการตรวจสอบสมมติฐานครั้งนี้ได้ทำการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเป็นชั้น ผลการวิเคราะห์ดังแสดงในตาราง 4 โดยตัวแปรทำนายที่มีความสัมพันธ์กับ พฤติกรรมกตัญญูตเวทีของนักเรียนสูงสุดจะถูกคัดเลือกเข้าทำนายเป็นลำดับที่ 1 และ ตัวแปรทำนายที่สำคัญรองลงมาจะเข้าทำนายเป็นลำดับต่อมา ผลการวิจัย พบว่า ในกลุ่มรวม การปฏิบัติทางพุทธ เป็นตัวทำนายที่สำคัญเพียงตัวเดียวที่สามารถทำนายพฤติกรรมกตัญญูตเวทีของนักเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยสามารถทำนายได้ร้อยละ 16 ส่วนในกลุ่มที่แยกย่อยพบว่า การปฏิบัติทางพุทธ เป็นตัวทำนายที่สำคัญเพียงตัวเดียวที่สามารถทำนายพฤติกรรมกตัญญูตเวทีของนักเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในทุกกลุ่มย่อย โดยการปฏิบัติทางพุทธสามารถทำนายพฤติกรรมกตัญญูตเวทีได้สูงสุดในกลุ่มนักเรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์

เจ็ลลีน้อย และกลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่ ทำนายได้ร้อยละ 19 เท่ากันทั้งสองกลุ่ม จากผลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การปฏิบัติทางพุทธมี ความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียนมากที่สุด เนื่องจาก พฤติกรรมเป็นการแสดงออกของบุคคล ส่วนการปฏิบัติทางพุทธเป็นการกระทำของบุคคล ในชีวิตประจำวันทีประพฤติปฏิบัติตาม หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา การปฏิบัติทางพุทธถือเป็น พฤติกรรมอย่างหนึ่ง ที่เป็นการปฏิบัติตนให้อยู่ในศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งจะนำไปสู่การเกิดพฤติกรรมที่พึงปรารถนา เช่น พฤติกรรมกตัญญูกตเวที โดยความกตัญญูกตเวทีนั้นเป็นหลักคำสอนหนึ่งของพระพุทธศาสนา ในพระพุทธศาสนามีพิธีกรรมต่างๆ ที่สอนในเรื่องความกตัญญูกตเวที เช่น การบวช การไหว้ครู การทำบุญให้แก่ญาติที่ล่วงลับไปแล้ว การที่เด็กได้มีโอกาสเข้าร่วมพิธีกรรมทางพุทธจะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้ถึงความกตัญญูกตเวทีและมีโอกาสแสดงพฤติกรรมได้ ดังนั้นการปฏิบัติตามหลักธรรมเรื่องความกตัญญูกตเวทีของเด็กจึงถือเป็นการปฏิบัติทางพุทธอย่างหนึ่งที่มีส่วนเสริมสร้างให้เด็กได้เรียนรู้พฤติกรรมและนำไปปฏิบัติได้ การปฏิบัติทางพุทธจึงมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน และเป็นตัวแปรหนึ่งที่ทำนายพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียนได้อย่างชัดเจน แสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติทางพุทธมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่พึงปรารถนาในเด็ก สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรณี วรณชาติ (2541) ที่พบว่า นักศึกษาที่มีการปฏิบัติทางพุทธน้อยมีพฤติกรรมการคบเพื่อนแบบเสี่ยงเอดส์มากกว่า นักศึกษาที่มีการปฏิบัติทางพุทธมาก และงานวิจัยของ จิรวัฒน์ มั่นยืน (2536) พบว่านิสิตที่มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนามากเป็นผู้ที่มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่านิสิตที่มีการปฏิบัติทางพุทธน้อย

ส่วนความเชื่อทางพุทธจากผลการวิจัยเป็นตัวแปรที่ไม่เข้าสู่สมการในการทำนายพฤติกรรมกตัญญูกตเวที เมื่อทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อทางพุทธ กับพฤติกรรมกตัญญูกตเวที พบว่ามีความสัมพันธ์กันต่ำทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย (ค่าอาร์อยู่ระหว่าง .07 - .35) เนื่องจาก ความเชื่อทางพุทธเป็นลักษณะทางจิตอย่างหนึ่งที่เป็นการรับรู้และยอมรับเกี่ยวกับหลักคำสอนทางพุทธศาสนาด้วยเหตุผล และสามารถนำไปแสดงออกเป็นพฤติกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองได้ แต่การแสดงพฤติกรรมของบุคคลไม่ได้ขึ้นอยู่กับความเชื่อซึ่งเป็นลักษณะทางจิตแต่เพียงอย่างเดียว พฤติกรรมของบุคคลมีสาเหตุทั้งจากปัจจัยทางจิตและปัจจัยทางสภาพแวดล้อม ลักษณะทางจิตเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดพฤติกรรมเท่านั้น (ดวงเดือน พันธุมนาวิน.2543) ความเชื่อทางพุทธเป็นลักษณะทางจิต เด็กที่มีความเชื่อในหลักธรรมเกี่ยวกับความกตัญญูเพียงอย่างเดียวไม่สามารถก่อให้เกิดการแสดงพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีได้ ต้องอาศัยปัจจัยสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการแสดงพฤติกรรมด้วย เช่น อยู่ในสถานการณ์ที่สามารถแสดงพฤติกรรมได้

จึงอาจกล่าวได้ว่าสมมติฐานข้อที่ 1 ได้รับการสนับสนุนบางส่วน

การสรุปและอภิปรายผลตามสมมติฐานข้อที่ 2

สมมติฐานข้อที่ 2 กล่าวว่า ลักษณะทางสังคมและลักษณะทางจิต สามารถร่วมกันทำนายความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนได้ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย สมมติฐานนี้คาดหวังผลการทำนายลักษณะทางพุทธของนักเรียน โดยใช้ตัวแปรอิสระ 6 ตัว ได้แก่ ตัวแปรลักษณะทางสังคม 3 ตัวแปร คือ การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย และตัวแปรลักษณะทางจิต 3 ตัวแปรคือ ทศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน และความเชื่ออำนาจภายในตน โดยลักษณะทางพุทธแบ่งเป็น 2 ตัวแปรคือ ความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธ ทำให้การสรุปและอภิปรายผลตามสมมติฐานนี้แบ่งเป็น 2 ส่วนตามตัวแปรตาม คือ

ความเชื่อทางพุทธ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังแสดงในตาราง 5 พบว่า ในกลุ่มรวม ตัวแปรที่เข้าทำนายความเชื่อทางพุทธอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ ทศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน และการได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ สามารถร่วมกันทำนายความเชื่อทางพุทธได้ร้อยละ 38 โดยตัวแปรที่เข้าทำนายเป็นลำดับแรกคือ ทศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ รองลงมาคือ การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน และการได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ เมื่อพิจารณาในกลุ่มแยกย่อยพบว่า ตัวแปรอิสระทำนายความเชื่อทางพุทธได้สูงสุดในกลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่ โดยตัวแปรที่เข้าทำนายความเชื่อทางพุทธอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติคือ ทศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน สามารถร่วมกันทำนายความเชื่อทางพุทธได้ร้อยละ 48 ตัวแปรที่เข้าทำนายเป็นอันดับแรกคือ ทศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ และการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน ตามลำดับ จากผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ทศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธเป็นตัวแปรที่มีความสำคัญลำดับแรกในการทำนาย ความเชื่อทางพุทธ เนื่องจาก ทศนคติเป็นลักษณะทางจิตเช่นเดียวกับความเชื่อทางพุทธ โดยทศนคตินั้นเป็นสภาวะความพร้อมทางจิตซึ่งเกิดจากประสบการณ์ ความพร้อมนี้จะเป็นตัวกำหนดทิศทางหรือกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งที่สอดคล้องกับทศนคตินั้นออกมา ทศนคติของบุคคลมี 3 องค์ประกอบ คือ ความรู้เชิงประเมินค่า ความรู้สึกพอใจ และ ความพร้อมกระทำ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน . 2527) ความเชื่อทางพุทธจัดอยู่ในองค์ประกอบที่ 1 ของทศนคติ บุคคลที่มีทศนคติที่ดีต่อหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อทางพุทธ เชื่อในประโยชน์ของหลักธรรมทางพุทธว่าจะส่งผลดีต่อตนเอง จะทำให้บุคคลมีความรู้สึกพอใจที่ได้รับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับ

หลักธรรมทางพุทธ และพร้อมที่จะนำหลักธรรมนั้นๆไปใช้ในการปฏิบัติพฤติกรรมต่างๆของตนเองต่อไป
ทัศนคติต่อลักษณะทางพุทธกับความเชื่อทางพุทธจึงมีความเกี่ยวข้องกัน

งานวิจัยที่ศึกษาความเกี่ยวข้องของทัศนคติต่อลักษณะทางพุทธกับความเชื่อทางพุทธนั้น ได้แก่
งานวิจัยของ พระมหาใจ สอนไผ่(2547) พบว่าทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติทางพุทธศาสนาเป็นตัวแปรสำคัญ
ลำดับหนึ่งในการทำนายความเชื่อทางพุทธของสามเณร โดยทำนายได้สูงสุดในกลุ่มสามเณรผู้มีอายุมาก
และในกลุ่มสามเณรผู้บวชนานตามลำดับ และงานวิจัย สุริยะ พันธุ์ดี (2536) พบว่าทัศนคติที่ไม่ดีต่อ
พฤติกรรมก้าวร้าว มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเชื่อทางพุทธ ซึ่งพฤติกรรมก้าวร้าวเป็นพฤติกรรมที่
สอดคล้องกับหลักธรรมทางพุทธศาสนา

ลำดับต่อมา การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน เป็นตัวทำนายที่สำคัญ
ลำดับที่ 2 แสดงให้เห็นว่าการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน มีความสัมพันธ์
กับความเชื่อทางพุทธ ผลงานวิจัยที่สอดคล้องกับผลนี้คือ งานวิจัยของ วรณะ บรรจง (2537) ที่พบว่า
เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาในชุมชนมากมีความเชื่อทางพุทธมากกว่าเยาวชนที่เข้าร่วม
กิจกรรมทางพุทธศาสนาในชุมชนน้อย และ หรรษา เลหาเสริกุล (2537) พบว่านักเรียนที่ได้รับประโยชน์
จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียนมากมีความเชื่อทางพุทธมากกว่านักเรียนที่ได้รับประโยชน์จาก
กิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียนน้อย

ลำดับต่อมา การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ เป็นตัวทำนายสำคัญลำดับที่ 3 แสดงให้เห็นว่า
การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธมีความสัมพันธ์กับความเชื่อทางพุทธ ผลงานวิจัยที่สอดคล้องกับผลนี้
คือ งานวิจัยของ วรณะ บรรจง.2537 และ หรรษา เลหาเสริกุล.2537ที่พบว่านักเรียนที่ได้รับการส่งเสริม
ความเป็นพุทธมามกะมากเป็นผู้ที่มีความเชื่อทางพุทธมากกว่านักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธ
มา มกะน้อย

การปฏิบัติทางพุทธ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังแสดงในตาราง 6 พบว่า ในกลุ่มรวม ตัวแปรที่
เข้าทำนายการปฏิบัติทางพุทธอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ การเข้าร่วม
และรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน การ ได้รับการอบรม
เลี้ยงดูแบบพุทธ และความสัมพันธ์ที่ีระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย สามารถร่วมกันทำนาย
การปฏิบัติทางพุทธได้ร้อยละ 54 โดยตัวแปรที่เข้าทำนายเป็นลำดับแรกคือ ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทาง
พุทธ รองลงมาคือ การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน ลักษณะมุ่งอนาคต
ควบคุมตน การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ และความสัมพันธ์ที่ีระหว่างครูกับนักเรียนแบบ
ประชาธิปไตย เมื่อพิจารณาในกลุ่มแยกย่อยพบว่า ตัวแปรอิสระทำนายการปฏิบัติทางพุทธได้สูงสุดใน

กลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่ร่วมกับพ่อแม่ มีตัวแปรที่เข้าทำนายการปฏิบัติทางพุทธอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ ทศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ และความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย สามารถร่วมกันทำนายการปฏิบัติทางพุทธได้ร้อยละ 57 โดยตัวแปรที่เข้าทำนายเป็นอันดับแรกคือ ทศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน การได้รับการ อบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ และความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย ตามลำดับ จากผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ทศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธเป็นตัวแปรที่มีความสำคัญลำดับแรกในการทำนาย การปฏิบัติทางพุทธ ทศนคติเป็นลักษณะทางจิต โดยบุคคลที่มีทศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งครบทั้ง 3 องค์ประกอบ เช่น มีความเชื่อในประโยชน์ของการปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนา มีความรู้สึกพึงพอใจต่อการปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนา และมีความพร้อมที่จะปฏิบัติตาม องค์ประกอบของทศนคติเหล่านั้นจะผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนาออกมา ผลงานวิจัยที่พบว่าทศนคติต่อลักษณะทางพุทธมีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติทางพุทธ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยในครั้งนี้ คือ ผลงานวิจัยของพระมหาใจ สวณโณ (2547) ที่พบว่าทศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติทางพุทธศาสนาของสามเณร เป็น ตัวแปรสำคัญลำดับหนึ่งในการทำนายการปฏิบัติทางพุทธของสามเณร

ลำดับต่อมา การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน เป็นตัวทำนายที่สำคัญลำดับที่ 2 ผลการวิจัยที่สอดคล้องกับผลการศึกษานี้คือ งานวิจัยของ วรณะ บรรจง (2537) ที่พบว่าการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาเป็นตัวทำนายลำดับที่สามในการทำนายการปฏิบัติทางพุทธ เมื่อร่วมกับตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูอีก 2 ตัวเป็น 3 ตัวสามารถทำนายการปฏิบัติทางพุทธได้ร้อยละ 50 และ หรรษา เลหาเสรีกุล (2537) พบว่า นักเรียนที่ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียนมากมี การปฏิบัติทางพุทธมากกว่า นักเรียนที่ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียนน้อย

ลำดับต่อมาก็คือ ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน เป็นตัวทำนายลำดับที่ 3 แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน กับการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียน กับการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียน ผลการวิจัยที่สอดคล้องกับผลนี้คือ งานวิจัยของ ลินดา สุวรรณดี (2543) พบว่า ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนร่วมกับตัวแปรทางจิตลักษณะอีก 1 ตัวแปรทำนายพฤติกรรมการใช้สิ่งของอย่างคุ้มค่าได้ร้อยละ 30.90 ในนักเรียนกลุ่มที่ได้รับการฝึกอบรมฯ และเมื่อร่วมกับตัวแปรทางจิตลักษณะอีก 2 ตัวแปรสามารถทำนายพฤติกรรมหลีกเลี่ยงการสร้างขยะได้สูงที่สุดร้อยละ 50.90 ในนักเรียนกลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกอบรม โดยเป็นตัวแปรที่สามารถเข้าทำนายได้ในอันดับต้นๆ ทั้งสองพฤติกรรม สอดคล้องกับ

การศึกษาของกุหลาบ ไทโรพอร์ (2546) ที่พบว่านักเรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนมากจะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการรักษาความสะอาดส่วนรวมมากกว่านักเรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนน้อย พบผลในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม และยังพบว่าลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนร่วมกับจิตลักษณะอื่นอีก 4 ตัวรวมเป็น 5 ตัวสามารถทำนายพฤติกรรมรักษาความสะอาดส่วนรวมได้ร้อยละ 35.1 โดย ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนเป็นตัวทำนายที่สำคัญลำดับที่ 1 พบผลเช่นนี้ในกลุ่มรวม และสุมิตรา เจิมพันธ์ (2545) พบว่า ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน เป็นตัวทำนายสำคัญลำดับแรกที่สามารถทำนายพฤติกรรมเตรียมตัวก่อนเรียน พฤติกรรมขณะเรียนในชั้นเรียน และพฤติกรรมหลังเรียนในกลุ่มรวมได้ ร้อยละ 30.7 40.3 และ 40.3 ตามลำดับ ผลการศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่พึงปรารถนา การปฏิบัติทางพุทธถือเป็นพฤติกรรมที่พึงปรารถนาอย่างหนึ่งเช่นกัน

จากการสรุปและอภิปรายผลดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ลักษณะทางสังคมและลักษณะทางจิตร่วมกันทำนายความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธได้ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย

จึงอาจกล่าวได้ว่า สมมติฐานข้อที่ 2 ได้รับการสนับสนุน

การสรุปและอภิปรายผลตามสมมติฐานข้อที่ 3

สมมติฐานข้อที่ 3 กล่าวว่า นักเรียนที่เรียนในโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาและมีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนสูง จะมีความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธสูงกว่านักเรียนกลุ่มตรงข้าม สมมติฐานนี้คาดถึง การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างประเภทของโรงเรียน กับลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนที่ส่งผลต่อความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียน โดยคาดว่านักเรียนที่เรียนในโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา และมีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนสูง จะมีความเชื่อทางพุทธสูง และมีการปฏิบัติทางพุทธสูง กว่านักเรียนกลุ่มตรงข้าม ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อ ตรวจสอบสมมติฐานนี้ ได้ทำการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบของคะแนนความเชื่อทางพุทธและคะแนนการปฏิบัติทางพุทธ ตามระดับของตัวแปรอิสระทั้งสอง คือ ประเภทโรงเรียนแบ่งเป็น โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา และโรงเรียนมัธยมทั่วไป ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน แบ่งเป็น 2 ระดับด้วยค่าเฉลี่ยเป็นสูงและต่ำ ซึ่งผลการสรุปและอภิปรายผลจะนำเสนอตามลักษณะของตัวแปรตามดังนี้

ความเชื่อทางพุทธ จากการวิเคราะห์ข้อมูลดังแสดงในตาราง 7 พบว่า ในกลุ่มรวมและกลุ่มเพศหญิง ความเชื่อทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 แปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างประเภทของโรงเรียนและลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยนักเรียนที่เรียนในโรงเรียนมัธยม

การกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา (โรงเรียนเน้นพุทธ) ด้วยกัน ถ้ามีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนสูงจะมีความเชื่อทางพุทธมากกว่านักเรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนต่ำ พบผลในกลุ่มรวมและกลุ่มเพศหญิง สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจาก สถาบันครอบครัว และสถาบันการศึกษา เป็นตัวแทนในการถ่ายทอดทางสังคมที่บุคคลได้เรียนรู้ทัศนคติ ค่านิยม และปทัสถานของสังคม เพื่อนำมาใช้ในการแสดงพฤติกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนพุทธส่งผลให้เด็กซึมซับความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธ และนำมาแสดงเป็นพฤติกรรมที่ สอดคล้องกับสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ แสดงให้เห็นบทบาทของโรงเรียนในการถ่ายทอดลักษณะทางพุทธแก่เด็ก ผลการวิจัยที่สอดคล้องกับผลการศึกษาที่พบในครั้งนี้ คือ งานวิจัยของ สุริยะ พันธดี (2536) ที่พบว่า นักเรียนที่ได้รับประสบการณ์ทางพุทธศาสนาในโรงเรียนมากเป็นผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนมาก และ นักเรียนที่มีประสบการณ์ทางพุทธศาสนาในโรงเรียนมาก จะเป็นนักเรียนที่มีความเชื่อทางพุทธมาก พบผลในกลุ่มรวม ซึ่งโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาหรือโรงเรียนเน้นพุทธนั้นเป็นโรงเรียนที่มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่เป็นการส่งเสริมให้เด็กมีประสบการณ์ทางพุทธใน โรงเรียนมาก จากผลการศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าประเพณีของโรงเรียน และลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนส่งผลต่อความเชื่อทางพุทธของเด็ก

เมื่อทำการวิเคราะห์ที่ละตัวแปรพบว่า คะแนนความเชื่อทางพุทธของนักเรียนแปรปรวนไปตามลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับหลักธรรมทางพุทธศาสนา ที่สอนให้บุคคลรู้จักคาดถึงประโยชน์ที่ตนจะได้รับในภพหน้า คือหลักธรรมเรื่องอรรถ 3 ที่เปรียบเสมือนการสอนให้บุคคลมีลักษณะมุ่งอนาคต คือมีเป้าหมายในการมีชีวิต ถ้าบุคคลตั้งมั่นให้ถึงพร้อมในประโยชน์ทั้ง 3 ด้าน ก็คือ มีลักษณะมุ่งอนาคต บุคคลนั้นจึงต้องควบคุมตน คือต้องปฏิบัติตามหลักธรรมของพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัดเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว โดยเฉพาะการคำนึงถึงประโยชน์เบื้องหน้า หรือสัมปรายภพ (พระเทพเวที.2533:26-28 อ้างถึงใน สุริยะ พันธดี 2536 :37) หลักธรรมของพุทธศาสนา จึงมีส่วนช่วยในการเสริมสร้างลักษณะมุ่งอนาคตและการควบคุมตน การที่บุคคลมีความเชื่อในหลักอรรถ 3 ซึ่งเป็นหลักธรรมทางพุทธศาสนาหลักธรรมหนึ่ง เป็น พื้นฐานในการดำเนินชีวิต บุคคลนั้นจะเป็นผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนอยู่ภายในจิตใจ

ส่วนประเพณีของโรงเรียนนั้นจากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า มีผลต่อความแปรปรวนของความเชื่อทางพุทธในกลุ่มเพศหญิงเพียงกลุ่มเดียว เนื่องจาก บุคคลจะมีความเชื่อในเรื่องใดเรื่องหนึ่งนั้น จำเป็นต้องมีความรู้เชิงประเมินค่าต่อสิ่งนั้น คือรู้ถึงประโยชน์และโทษของสิ่งนั้นต่อตนเองเสียก่อน ซึ่งความรู้นี้มีที่มาจากหลายทาง การได้รับการถ่ายทอดทางสังคม ถือว่ามีบทบาทต่อการได้ความรู้ของบุคคล การจะตัดสินใจมีความเชื่อต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งต้องอาศัยความรู้เชิงประเมินค่าจากหลายแหล่งข้อมูล ทั้ง

จากการสอนของครอบครัว จากบุคคลรอบข้าง สถาบันการศึกษาเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอต่อการให้ความรู้ในการที่จะตัดสินใจมีความเชื่อต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งของบุคคล

การปฏิบัติทางพุทธ จากการวิเคราะห์ข้อมูลดังแสดงในตาราง 9 พบว่า ในกลุ่มเพศหญิง และกลุ่มนักเรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยน้อย การปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 แปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างประเภทของโรงเรียนและลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยนักเรียนที่เรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาของวัดในพระพุทธศาสนา(โรงเรียนเน้นพุทธ)ด้วยกัน ถ้ามีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนสูง มีการปฏิบัติทางพุทธมากกว่านักเรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนต่ำ และนักเรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนสูงด้วยกัน ถ้าเรียนในโรงเรียนเน้นพุทธ จะมีการปฏิบัติทางพุทธมากกว่านักเรียนที่เรียนโรงเรียนทั่วไป พบผลในกลุ่มเพศหญิง และกลุ่มนักเรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยน้อย สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของการถ่ายทอดทางสังคมโดยผ่าน สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา กระบวนการถ่ายทอดทางสังคมเป็นกระบวนการที่บุคคลจะเรียนรู้และซึมซาบเอาความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม แนวความคิดและพฤติกรรมที่สังคมพึงปรารถนา โดยสถาบันการศึกษาเป็นสถาบันหนึ่งที่มีบทบาทในการเรียนรู้ความคิดและลักษณะต่างๆของสังคม ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน การปฏิบัติทางพุทธ และ พฤติกรรมที่พึงปรารถนาต่างๆ เป็นสิ่งที่เด็กสามารถเรียนรู้ได้จากสถาบันการศึกษา โดยหลักสูตรทางพุทธศาสนา มีหลักสูตรเรื่อง อรรถ 3 ที่สอนให้บุคคลมีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนภายในจิตของตนเอง การเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาสามารถทำให้เด็กได้เรียนรู้หลักสูตรทางพุทธศาสนาและสามารถนำไปปฏิบัติตามได้ ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของสุริยะ พันธดี (2536) ที่พบว่า นักเรียนที่ได้รับประสบการณ์ทางพุทธศาสนาในโรงเรียนมากเป็นผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนมาก นักเรียนที่เข้าเรียนในโรงเรียนที่เน้นพุทธศาสนาน้อยและได้รับประสบการณ์ทางพุทธศาสนาในโรงเรียนน้อยเป็นผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนน้อย โดยนักเรียนที่ได้รับประสบการณ์ทางพุทธศาสนาในโรงเรียนมาก และเรียนในโรงเรียนที่เน้นพุทธศาสนา มาก จะเป็นนักเรียนที่มีการปฏิบัติทางพุทธมากพบผลในกลุ่มรวม

เมื่อทำการวิเคราะห์ทีละตัวแปร พบว่า คะแนนการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 แปรปรวนไปตามลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน ในกลุ่มรวมและทุกกลุ่มย่อยและแปรปรวนไปตามประเภทของโรงเรียนในกลุ่มรวม กลุ่มเพศชาย กลุ่มนักเรียนที่ได้คะแนนเฉลี่ยในระดับน้อย และกลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่กับญาติ แสดงให้เห็นว่าลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียน สอดคล้องกับหลักการในทางพุทธศาสนาที่กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการมีชีวิตของบุคคล เป็นการสอนให้บุคคลสามารถควบคุมการกระทำของตนเองเพื่อให้ได้รับผลที่ตนเองต้องการในอนาคต ซึ่งเป็นลักษณะของ

บุคคลที่มีการ มุ่งอนาคต ควบคุมตน บุคคลที่ปฏิบัติตามหลักธรรมทางพุทธนี้จะเป็นบุคคลที่มีการ ปฏิบัติทางพุทธ สามารถควบคุมกระทำของตนเองให้เป็นไปตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนา(พระเทพ เวที.2533:26-28 อ้างถึงใน สุริยะ พันธุ์ดี 2536 :37) ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนจึงมีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติทางพุทธ

ส่วนประเภทของโรงเรียนกับการปฏิบัติทางพุทธนั้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของ หรรษา เลานเสรีกุล (2537) ที่พบว่านักเรียนหญิงอายุมาก ถ้าเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีการปฏิบัติทางพุทธ มากกว่านักเรียนประเภทเดียวกันที่ไม่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และสอดคล้องกับ ผล การศึกษาของ สุริยะ พันธุ์ดี (2536) ที่พบว่านักเรียนที่เรียนในโรงเรียนที่เน้นพุทธศาสนาน้อยมีการปฏิบัติทาง พุทธมากกว่านักเรียนที่เรียนในโรงเรียนที่เน้นพุทธศาสนา มาก พบผลในกลุ่มร่วมและกลุ่มนักเรียนที่บิดา มารดาใกล้ชิดศาสนา มาก แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนทางพุทธมีความ เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติทางพุทธของ นักเรียน

จากการสรุปและอภิปรายผลดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่เรียนในโรงเรียนการกุศลของวัดใน พระพุทธศาสนาและมีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนสูง จะมีความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธสูง กว่ากลุ่มตรงข้าม

จึงอาจกล่าวได้ว่าสมมติฐานข้อที่ 3 ได้รับการสนับสนุน

การสรุปและอภิปรายผลตามสมมติฐานข้อที่ 4

สมมติฐานข้อที่ 4 กล่าวว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธสูงและมีความเชื่ออำนาจใน ตนสูงจะมีความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธสูงกว่านักเรียนกลุ่มตรงข้ามสมมติฐานนี้คาดถึงการมี ปฏิสัมพันธ์ระหว่างการได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ กับความเชื่ออำนาจภายในตนที่ส่งผลต่อความเชื่อ ทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียน โดยคาดว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธสูง มี ความเชื่ออำนาจภายในตนสูงจะมีความเชื่อทางพุทธสูงและมีการปฏิบัติทางพุทธสูงกว่านักเรียนกลุ่มตรง ข้าม ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบสมมติฐานนี้ ได้ทำการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบของคะแนน ความเชื่อทางพุทธและคะแนนการปฏิบัติทางพุทธ ตามระดับของตัวแปรอิสระทั้งสอง ที่แบ่งเป็น 2 ระดับ ด้วยค่าเฉลี่ยเป็นสูงและต่ำซึ่งผลการสรุปและอภิปรายผลจะนำเสนอตามลักษณะของตัวแปรตามดังนี้

ความเชื่อทางพุทธ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังแสดงในตาราง 11 พบว่า ความเชื่อทางพุทธไม่ได้ แปรปรวนไปตามตัวแปรอิสระที่ละสองตัวแต่ประการใด ทั้งในกลุ่มรวม และกลุ่มย่อย 7 กลุ่ม เมื่อทำการ

วิเคราะห์ทีละตัวแปรพบว่า คะแนนความเชื่อทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 แปรปรวนไปตามความเชื่ออำนาจภายในตนทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 6 กลุ่มแสดงให้เห็นว่าความเชื่ออำนาจภายในตนมีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อทางพุทธทั้งนี้เพราะหลักคำสอนของพุทธศาสนา มีการสอนให้บุคคลเชื่อในเรื่องของผลกรรม ที่ตนเองได้รับจากการกระทำของตนเอง เชื่อในการทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว เมื่อบุคคลปฏิบัติตนเองเช่นใดก็จะได้รับผลจากการปฏิบัติของตนเองเช่นนั้น ความเชื่ออำนาจภายในตนเป็นลักษณะทางจิตหนึ่ง ที่มีพื้นฐานมาจากหลักคำสอนทางพุทธศาสนาจึงมีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อทางพุทธของนักเรียน

การปฏิบัติทางพุทธ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังแสดงในตาราง 12 พบว่า การปฏิบัติทางพุทธไม่ได้แปรปรวนไปตามตัวแปรอิสระที่ละสองตัวแต่ประการใด ทั้งในกลุ่มรวม และกลุ่มย่อย 7 กลุ่ม

เมื่อทำการวิเคราะห์ทีละตัวแปรพบว่า คะแนนการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 แปรปรวนไปตามความเชื่ออำนาจภายในตนทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทั้ง 7 กลุ่ม ทั้งนี้เพราะจากการที่พุทธศาสนามีการสอนให้บุคคลเชื่อในผลกรรมที่ตนเองจะได้รับ ซึ่งการที่บุคคลจะมีความเชื่อเช่นนี้จะต้องมีการได้ฝึกปฏิบัติตนเองตามหลักธรรมทางพุทธแล้วเห็นถึงผลที่ตนเองได้รับจากการปฏิบัติว่าเกิดผลดีผลเสียต่อตนเองอย่างไร ซึ่งก็จะทำให้บุคคลมีความเชื่อในหลักธรรมทางพุทธนั้นและนำมาปฏิบัติในการแสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาได้ คือมีความเชื่ออำนาจในการกระทำจากภายในตนว่ากระทำพฤติกรรมดีแล้วได้ผลดีตอบแทน ความเชื่ออำนาจภายในตนจึงเป็นลักษณะทางจิตที่สอดคล้องกับหลักคำสอนทางพุทธ ให้บุคคลปฏิบัติเป็นพฤติกรรมที่ตรงสอดคล้องกับหลักคำสอนทางพุทธต่อไป

จากการสรุปและอภิปรายผลดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธสูง และ มีความเชื่ออำนาจภายในตนสูง ไม่ได้มีความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธสูงกว่ากลุ่มตรงข้าม เนื่องจากไม่พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างการได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธและความเชื่ออำนาจภายในตนที่ส่งผลต่อความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธในกลุ่มรวมและทุกกลุ่มย่อย

จึงอาจกล่าวได้ว่าสมมติฐานข้อที่ 4 ไม่ได้รับการสนับสนุน

การสรุปและอภิปรายผลตามสมมติฐานข้อที่ 5

สมมติฐานข้อที่ 5 กล่าวว่า นักเรียนที่เข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนสูงและมีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธสูง จะมีความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธสูงกว่านักเรียนกลุ่มตรงข้าม สมมติฐานนี้คาดถึง การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน

และทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธที่ส่งผลต่อความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียน โดย คาดว่านักเรียนที่เข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนสูงและมีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธสูง จะมีความเชื่อทางพุทธสูง และมีการปฏิบัติทางพุทธสูงกว่านักเรียนกลุ่มตรงข้าม ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบสมมติฐานนี้ได้ทำการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธ และคะแนนการปฏิบัติทางพุทธ ตามระดับของตัวแปรอิสระทั้งสอง ที่แบ่งเป็น 2 ระดับด้วยค่าเฉลี่ยเป็นสูงและต่ำ ซึ่งผลการสรุปและอภิปรายผลจะนำเสนอตามลักษณะของตัวแปรตามดังนี้

ความเชื่อทางพุทธ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังแสดงในตาราง 13 พบว่า ความเชื่อทางพุทธของนักเรียนแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน และทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธในกลุ่มรวม และกลุ่มย่อย 3 กลุ่ม คือ กลุ่มเพศชาย กลุ่มนักเรียนที่ได้รับคะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยมาก และกลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่ร่วมกับพ่อแม่ โดย นักเรียนที่เข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนต่ำด้วยกัน ถ้ามีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธสูง มีความเชื่อทางพุทธมากกว่านักเรียนที่มีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธต่ำ และนักเรียนที่มีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธต่ำด้วยกันถ้าเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธสูงจะมีความเชื่อทางพุทธมากกว่านักเรียนที่เข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธต่ำ แสดงให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนและทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธนั้นส่งผลต่อความเชื่อทางพุทธ ทั้งนี้เพราะทัศนคติเป็นลักษณะที่เกิดจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ต่างๆ ที่บุคคลได้ประสบในการดำเนินชีวิต การเกิดทัศนคติของเด็กส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการที่เด็กได้รับการเรียนรู้ประสบการณ์ต่างๆ มาจากการเรียนการสอนใน โรงเรียน เช่นการที่เด็กได้เข้าร่วมทำกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน ทำให้เด็กเกิดทัศนคติที่ดีต่อกิจกรรมทางพุทธที่ตนเข้าร่วมนั้น และเนื่องจากกิจกรรมทางพุทธเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักคำสอนทางพุทธศาสนา สอนในเรื่องความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธ จึงกล่าวได้ว่าการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธมีส่วนส่งเสริมให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธของเด็ก และส่งผลต่อความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธของเด็กต่อไป

เมื่อทำการวิเคราะห์ที่ละตัวแปรพบว่าคะแนนความเชื่อทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 แปรปรวนไปตามการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในกลุ่มรวม และกลุ่มย่อย 5 กลุ่ม ทั้งนี้เพราะกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น เช่นการทำบุญตักบาตรร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียน การสอนให้นักเรียนนั่งสมาธิ สวดมนต์ กิจกรรมเหล่านี้เมื่อกระทำไปพร้อมกับการที่ครูได้อธิบายถึงความ เป็นมาของกิจกรรม ประโยชน์ที่ได้รับจากการทำกิจกรรมจะช่วยให้เด็กเข้าใจ จุดมุ่งหมายของกิจกรรมที่เด็กได้กระทำ รับรู้ถึงประโยชน์ของการทำกิจกรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งจะนำไปสู่การเกิดความเชื่อทางพุทธของ

เด็กได้ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาของวรรณะ บรรจง (2537) ที่พบว่า เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาในชุมชนมากมีความเชื่อทางพุทธมากกว่าเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาในชุมชนน้อย สอดคล้องกับหรรษา เลหาเสรีกุล (2537) ที่พบว่า นักเรียนที่ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียนมากมีความเชื่อทางพุทธมากกว่านักเรียนที่ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียนน้อย

และพบว่าคะแนนความเชื่อทางพุทธแปรปรวนไปตามทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธในกลุ่มรวม และกลุ่มย่อย 6 กลุ่ม ทั้งนี้เพราะ ลักษณะทางพุทธนั้นประกอบด้วยความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธ บุคคลที่มีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ จึงต้องมีความเชื่อทางพุทธอยู่เป็นพื้นฐาน คือเชื่อในประโยชน์ของหลักธรรมทางพุทธว่าจะส่งผลดีต่อตนเอง จะทำให้บุคคลมีความรู้สึกพอใจที่ได้รับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับหลักธรรมทางพุทธ และพร้อมที่จะนำหลักธรรมนั้นๆ ไปใช้ในการปฏิบัติพฤติกรรมต่างๆ ของตนเองต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของพระมหาใจ สอนไผ่(2547) ที่พบว่าทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติทางพุทธศาสนาเป็นตัวแปรสำคัญลำดับหนึ่งในการทำนายความเชื่อทางพุทธของสามเณร โดยทำนายได้สูงสุดในกลุ่มสามเณรผู้มีอายุมากและในกลุ่มสามเณรผู้บวชนานตาม ลำดับ

การปฏิบัติทางพุทธ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังแสดงในตาราง 15 พบว่าการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนและทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ในกลุ่มนักเรียนที่ได้รับคะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยน้อย กลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่ และกลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่กับญาติ โดยพบว่านักเรียนที่เข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนต่ำด้วยกัน ถ้ามีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธสูง จะมีการปฏิบัติทางพุทธมากกว่านักเรียนที่มีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธต่ำ ทั้ง 3 กลุ่มย่อย และนักเรียนที่มีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธต่ำด้วยกันถ้าเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนมากจะมีการปฏิบัติทางพุทธมากกว่านักเรียนที่เข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จาก

กิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนต่ำ พบในกลุ่มที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยน้อย และกลุ่มที่อาศัยอยู่กับญาติ แสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวข้องกันของการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนและทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ทั้งนี้เพราะการเข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียนมีส่วนต่อการเกิดทัศนคติต่อกิจกรรมดังที่กล่าวไว้แล้วในประเด็นข้างต้น

เมื่อทำการวิเคราะห์ทีละตัวแปรพบว่าคะแนนการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 แปรปรวนไปตามการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในกลุ่มรวม และกลุ่มย่อย 6 กลุ่ม ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับ การศึกษาของ วรรณะ บรรจง.(2537) และ หรรษา เลหาเสรีกุล.(2537) ที่พบว่า

การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาเป็นตัวแทนลำดับที่ 3 ร่วมกับ ตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูอีก 2 ตัว สามารถทำนายการปฏิบัติทางพุทธได้ร้อยละ และพบว่า นักเรียนที่ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียนมากมี การปฏิบัติทางพุทธมากกว่า นักเรียนที่ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียนน้อย

และยังพบว่าคะแนนการปฏิบัติทางพุทธแปรปรวนไปตามทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 7 กลุ่ม สอดคล้องกับการศึกษาของ พระมหาใจ สอนไผ่ (2547) ที่พบว่าทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติทางพุทธศาสนาของสามเณรเป็นตัวแปรสำคัญลำดับหนึ่งในการทำนายการปฏิบัติทางพุทธของสามเณร แสดงให้เห็นว่าทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธมีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติทางพุทธของบุคคล

จากการสรุปและอภิปรายผลดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่เข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนสูงและมีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธสูงจะมีความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธสูงกว่านักเรียนกลุ่มตรงข้าม

จึงอาจกล่าวได้ว่า สมมติฐานข้อที่ 5 ได้รับการสนับสนุน

การสรุปและอภิปรายผลตามสมมติฐานข้อที่ 6

สมมติฐานข้อที่ 6 ซึ่งกล่าวว่า นักเรียนที่มีลักษณะทางสังคมแตกต่างกันจะมีพฤติกรรมกตัญญู กตเวทีแตกต่างกัน " สมมติฐานนี้คาดถึงปัจจัยทางสังคม 4 ตัวแปร ได้แก่ ประเภทของโรงเรียน การเข้าร่วม และรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ และความสัมพันธ์ที่ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย ที่ส่งผลต่อความแตกต่างของคะแนนพฤติกรรมกตัญญู กตเวทีของนักเรียน ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบสมมติฐานนี้ได้ทำการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมกตัญญู กตเวทีจำแนกตามระดับของตัวแปรลักษณะทางสังคมทั้ง 4 ตัวแปร โดยประเภทของโรงเรียนแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา(โรงเรียนเน้นพุทธ) และโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วไป และตัวแปรอีก 3 ตัวแปรแบ่งเป็น 2 ระดับด้วย ค่าเฉลี่ยเป็นสูงและต่ำ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังแสดงในตาราง 17 ซึ่งผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนที่มีประเภทของโรงเรียนแตกต่างกัน นักเรียนที่เข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จาก กิจกรรมทางพุทธในระดับที่แตกต่างกัน นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธในระดับที่แตกต่างกัน และนักเรียนที่มีความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตยในระดับที่แตกต่างกัน มี พฤติกรรมกตัญญู กตเวทีแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มรวมและทุกกลุ่มย่อย 6 กลุ่ม แสดงให้เห็นว่าสถานการณ์ทางสังคมมีผลต่อพฤติกรรมกตัญญู กตเวที ทั้งนี้เพราะสถานการณ์ ซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่บุคคลประสบอยู่จากอดีตสู่ปัจจุบันที่

เชื่ออำนวยความสะดวกให้บุคคลแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง (ทิพย์สุตา จันทรแจ่มหล้า.2544 :19) สิ่งแวดล้อมทางสังคมของเด็กนั้น ประกอบด้วย สภาพแวดล้อมหรือสิ่งที่เด็กได้ประสบในโรงเรียน เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนๆ การเรียนการสอนของครู กฎระเบียบในห้องเรียน สิ่งที่ได้ประสบพบเห็นในครอบครัว เช่น การปฏิบัติตนของพ่อแม่ ความสัมพันธ์ของพ่อแม่ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ลักษณะทางสังคม รูปแบบ พฤติกรรมต่างๆ เด็กจะค่อยๆ ซึมซับสิ่งที่ได้พบเห็น ในรูปแบบของความเชื่อทัศนคติ ค่านิยมของสังคม รวมไปถึงการแสดงพฤติกรรมของเด็กด้วยกระบวนการในการเรียนรู้ของเด็กดังกล่าว เรียกว่า กระบวนการถ่ายทอดทางสังคม (Socialization) ซึ่งเป็นกระบวนการหรือวิถีทางที่บุคคลได้เรียนรู้ทักษะ ความรู้ ค่านิยม แรงจูงใจและบทบาทที่เหมาะสมกับตำแหน่งของเขาในกลุ่มถือได้ว่าเป็นกระบวนการซับซ้อนที่เกี่ยวข้องกับบุคคลตลอดชีวิต ซึ่งขั้นตอนของกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมของบุคคลเป็นไปอย่างต่อเนื่อง(อ้อมเดือน สดมณีและคณะ.2543 :19 อ้างอิงจาก Stryker.1980 ; Stryker & Statham.1985 :352) ตัวแปรลักษณะทางสังคม 4 ตัวแปรที่ศึกษาในครั้งนี้จึงมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกตัญญูตเวทีของนักเรียน โดยนักเรียนที่เรียนอยู่ในประเภทที่แตกต่างกันมีพฤติกรรมกตัญญูตเวทีแตกต่างกัน ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของการศึกษาของ พระวันชัย กัณหาภาณุจนะ (2548) ที่พบว่านักเรียนที่เรียนในโรงเรียนการกุศลของวัดใน พระพุทธศาสนามีพฤติกรรมจริยธรรมสูงว่านักเรียนที่เรียนในโรงเรียนสามัญ แสดงให้เห็นว่าการเรียนในโรงเรียนที่เน้นพุทธศาสนามาก เด็กมีโอกาสใกล้ชิดพุทธศาสนามากมีส่วนในการเสริมสร้างพฤติกรรมที่ดีเช่นพฤติกรรมกตัญญูตเวทีของนักเรียน

ลำดับต่อมา นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธแตกต่างกันมีพฤติกรรมกตัญญูตเวทีแตกต่างกัน ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับ การศึกษาของวรรณะ บรรจง (2537) ที่พบว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักษนัสนุนนมากมีการ คบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่าและมีพฤติกรรม ก้าวร้าว น้อยกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักษนัสนุนน้อยพบผลในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยเกือบทุกกลุ่ม สอดคล้องกับการศึกษาของ ดุษฎี โยเหลา (2532) ที่พบว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใดแบบหนึ่งใน 3 แบบได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย โดยใช้เหตุผล และแบบ รักษนัสนุน จะเป็นเด็กที่มีลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมที่พึงปรารถนา ซึ่งการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธเป็นวิธีการ อบรมเลี้ยงดูที่มีพื้นฐานมาจากการอบรมเลี้ยงดูแบบรักษนัสนุน การอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกตัญญูตเวทีของนักเรียนซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ดีงามพฤติกรรมหนึ่ง

ลำดับต่อมา นักเรียนที่เข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนแตกต่างกันมีพฤติกรรมกตัญญูตเวทีแตกต่างกัน ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับ การศึกษาของ พระภริช รอดวินิจ (2545) ที่พบว่าเยาวชนที่เข้าอบรมความรู้เรื่องการพัฒนาจิตเบื้องต้นโดยสมัครใจมีผลสัมฤทธิ์ทางการ

เรียนหลังฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรม การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียนจึงมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสังคมในเด็ก พฤติกรรมกตัญญูกตเวทีเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสังคมพฤติกรรมหนึ่ง การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียนจึงมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีได้

ลำดับต่อมานักเรียนที่มีความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตยแตกต่างกันมีพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีแตกต่างกัน ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุภาสินี นุ่มเนียม (2546) ที่พบว่าการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตยเป็นตัวทำนายลำดับที่สองจากตัวแปรสภาพแวดล้อม 4 ตัวแปรในการทำนายพฤติกรรมรับผิดชอบหน้าที่ในครอบครัวและโรงเรียนของนักเรียนแสดงให้เห็นว่าการอบรมสั่งสอนให้เด็กมีพฤติกรรมที่พึงปรารถนานั้นจำเป็นต้องอบรมสั่งสอนในบรรยากาศของความสัมพันธ์ที่ดี การปลูกฝังให้เด็กมีพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีก็เช่นกัน บทบาทของครูในการอบรมสั่งสอนเด็กให้มีพฤติกรรมที่พึงปรารถนานั้นควรใช้การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย จะช่วยให้การอบรมสั่งสอนประสบผลสำเร็จ ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตยจึงมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน

จากการสรุปและอภิปรายผลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่มีปัจจัยทางสังคมแตกต่างกัน มีพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีแตกต่างกันทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 6 กลุ่ม

จึงอาจกล่าวได้ว่าสมมติฐานข้อที่ 6 ได้รับการสนับสนุน

การสรุปและอภิปรายผลตามสมมติฐานข้อที่ 7

สมมติฐานข้อที่ 7 ซึ่งกล่าวว่า นักเรียนที่มีปัจจัยทางจิตแตกต่างกันจะมีพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีแตกต่างกัน สมมติฐานนี้คาดถึงปัจจัยทางสังคม 3 ตัวแปรได้แก่ ทศณคติที่ดีต่อลักษณะ ทางพุทธ ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน และความเชื่ออำนาจภายในตนส่งผลต่อความแตกต่างของคะแนนพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบสมมติฐานนี้ ได้ทำการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีจำแนกตามระดับของตัวแปรลักษณะทางจิต 3 ตัวแปร โดยแบ่งระดับของตัวแปรเป็น 2 ระดับด้วยค่าเฉลี่ยเป็นสูงและต่ำ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังแสดงในตาราง 18 ซึ่งพบว่า นักเรียนที่มีทศณคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธแตกต่างกัน มีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนแตกต่างกัน และมีความเชื่ออำนาจภายในตนแตกต่างกัน มีพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในกลุ่มรวมและทุกกลุ่มย่อยทั้งนี้เพราะตัวแปรเหล่านี้เป็นตัวแปรลักษณะทางจิตที่อยู่ในทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม ซึ่งการพัฒนาบุคคลให้เป็นคนที่มีพฤติกรรมคนดี คนเก่งนั้นจะต้องเริ่มจากการพัฒนาลักษณะทางจิต

8 ประการ โดย ทศนคติต่อพฤติกรรมใด พฤติกรรมหนึ่ง ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน ความเชื่ออำนาจภายในตน เป็นลักษณะทางจิตที่อยู่ในส่วนลำต้นของต้นไม้ที่มีผลต่อการทำนายนและพัฒนาพฤติกรรมที่พึงปรารถนาหรือพฤติกรรมที่แสดงถึงการเป็นคนดี คนเก่งตามทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมนั่นเอง (ดวงเดือน พัมมณารวิน. 2538) ดังนั้นตัวแปรลักษณะทางจิตทั้ง 3 ตัวแปรจึงมีผลต่อพฤติกรรมกตัญญูกตเวที โดยจากผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่มีทศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธแตกต่างกันมีพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีแตกต่างกัน ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับ การศึกษาของลักษมี ลุประสงค์ (2546) ที่พบว่า บุคคลกรที่มีทศนคติต่อการสื่อสารในการทำงานสูงมีพฤติกรรมการทำงานด้านการสื่อสารสูงกว่าบุคคลกรที่มีทศนคติต่อการสื่อสารในการทำงานต่ำ และการศึกษาของเอื้อมพร พลอยประเสริฐ (2544) ที่พบว่าความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดกับทศนคติต่อการเสพยาเสพติด มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการป้องกันการเสพยาเสพติดของนักเรียน แสดงให้เห็นว่า ทศนคติต่อพฤติกรรมมีความสัมพันธ์กับการแสดงพฤติกรรมนั้น โดยทศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมที่พึงปรารถนามีส่วนในการแสดงพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของบุคคล พฤติกรรมกตัญญูกตเวทีเป็นพฤติกรรมที่พึงปรารถนาและสอดคล้องกับหลักคำสอนทางพุทธศาสนาดังนั้นการที่เด็กมีทศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธจึงมีส่วนในการสนับสนุนให้เกิดการแสดงพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีได้

ลำดับต่อมา นักเรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนแตกต่างกันมีพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีแตกต่างกัน ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาของ ของสุนันท์ ปรีชาชาญชัยสุรดี (2542) ที่พบว่า นักเรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนสูงมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมทางสังคม (ความซื่อสัตย์ ความเสมอภาคหรือความยุติธรรม ความเมตตากรุณา การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม และ ความกตัญญู) สูงกว่านักเรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ลำดับต่อมา นักเรียนที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนแตกต่างกันมีพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีแตกต่างกัน ผลการศึกษาที่สอดคล้องผลนี้ คือ การศึกษาของชุตินา เทศศิริ (2537) พบว่า บิดามารดาที่มีความเชื่ออำนาจในตนด้านการดูแลบุตรสูงมีพฤติกรรมการดูแลบุตรเจ็บป่วยเรื้อรังที่เหมาะสมมากกว่าบิดามารดาที่มีความเชื่ออำนาจในตนด้านการดูแลบุตรต่ำ และพรรณนาราย พิทักษ์เจริญ (2543) พบว่า ความเชื่ออำนาจในตนด้านสุขภาพเป็นตัวแปรลำดับต้นๆ เมื่อร่วมกับตัวแปรทางจิตอีก 3 ตัว สามารถทำนายพฤติกรรมปรับตัวด้านการกินของข้าราชการสูงอายุได้ร้อยละ 55.70 พบผลเช่นนี้ในกลุ่มข้าราชการที่มีรายได้มากจากการศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าความเชื่ออำนาจภายในตนมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของสังคม ดังนั้นพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีจึงมีความเกี่ยวข้องกับความเชื่ออำนาจภายในตนด้วย

จากการสรุปและอภิปรายผลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่มีปัจจัยทางจิตแตกต่างกัน มีพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีแตกต่างกันทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 6 กลุ่ม

จึงอาจกล่าวได้ว่าสมมติฐานข้อที่ 7 ได้รับการสนับสนุน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่าผลการวิจัยสนับสนุนสมมติฐานที่ตั้งไว้เป็นส่วนใหญ่ คือ สมมติฐานข้อ 2,3,5,6 และ 7 สนับสนุนสมมติฐานบางส่วนในข้อ 1 และไม่สนับสนุนสมมติฐานที่ตั้งไว้ในข้อ 4

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1) จากผลการวิจัยทำให้ทราบว่า ในกลุ่มนักเรียนที่มีลักษณะทางพุทธ (ความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธ) สูงจะมีลักษณะทางจิตที่สำคัญได้แก่ ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน ทศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ และความเชื่ออำนาจภายในตน สูงกว่าในกลุ่มนักเรียนที่มีลักษณะทางพุทธ(ความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธ) ต่ำ ดังนั้นจึงควรมีการทำวิจัยเชิงทดลองเพื่อสร้างแบบ ฝึกอบรมลักษณะทางจิตต่างๆ เหล่านี้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเป็นคู่มือการฝึกอบรมแก่นักเรียนให้มีลักษณะทางพุทธ (ความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธ) ต่อไป

2) จากผลการวิจัยทำให้ทราบว่า การปฏิบัติทางพุทธเป็นตัวแปรสำคัญในการทำนายพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน ดังนั้นควรมีการวิจัยเชิงทดลองสร้างหลักสูตรการพัฒนาการปฏิบัติทางพุทธแก่นักเรียน เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีต่อไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ

ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ตัวแปรลักษณะทางสังคม ลักษณะทางจิต และลักษณะทางพุทธต่างส่งผลต่อพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน ดังนั้นข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัตินี้ จึงนำเสนอเพื่อให้เกิดการพัฒนานักเรียน โดยให้มีการพัฒนาแบบองค์รวม คือพัฒนาสภาพแวดล้อม พัฒนาจิตใจ เพื่อเป็นการเสริมสร้างลักษณะทางพุทธและพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีให้เกิดขึ้นแก่นักเรียน โดยขอเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ 3 ประการคือ

1) จากการวิจัยทำให้ทราบว่า การปฏิบัติทางพุทธเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำนายพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียน ดังนั้นการพัฒนาพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีแก่นักเรียน ควรส่งเสริมให้เด็กได้มีการปฏิบัติทางพุทธให้มาก โดยโรงเรียนควรมีการจัดกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมให้เด็กได้มีการปฏิบัติทางพุทธ เช่น ในวันสำคัญทางศาสนา ได้แก่ วันเข้าพรรษา วันอาสาฬหบูชา โรงเรียนควรมีการจัดนิทรรศการที่เป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับความเป็นมา และกิจกรรมที่ชาวพุทธปฏิบัติในวันสำคัญนั้นๆ มีพิธีการถวายตัวเป็นพุทธมา-

มะกะ และการเวียนเทียนในวันสำคัญทางศาสนาที่เหมาะสม ในขณะเดียวกัน ผู้ปกครองก็ควรมีส่วนร่วม และสนับสนุนให้บุตรได้เข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธกับครอบครัว เช่น การตักบาตรร่วมกันในตอนเช้า การสวดมนต์ให้พระร่วมกันในครอบครัว การพาบุตรไปฟังเทศน์ในวันสำคัญทางศาสนาที่วัด เป็นต้น นอกจากนี้จากการวิจัยยังทำให้ทราบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธนั้นเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำนายพฤติกรรมกตัญญูกตเวที ดังนั้นการที่โรงเรียนและครอบครัวมีการส่งเสริมให้เด็กได้ทำกิจกรรมดังกล่าว จึงมีส่วนในการเสริมสร้างพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีแก่เด็กอีกด้วย

2) จากการวิจัยทำให้ทราบว่า เด็กที่มีลักษณะทางจิตที่สำคัญได้แก่ ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน ทศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ และความเชื่ออำนาจภายในตนสูงจะมีการปฏิบัติทางพุทธสูง ดังนั้นโรงเรียนจึงควรมีการฝึกอบรมเสริมสร้างให้เด็กมีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน ทศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ และความเชื่ออำนาจภายในตนสูง

3) จากการวิจัยทำให้ทราบว่าลักษณะทางสังคม ได้แก่ โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาหรือโรงเรียนเน้นพุทธ การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนสูง ส่งผลต่อการปฏิบัติทางพุทธของเด็ก ดังนั้น ครอบครัวควรส่งเสริมให้เด็กได้เข้าเรียนในโรงเรียนที่เน้นพุทธ และโรงเรียนควรมีการส่งเสริมให้เด็กได้เข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธที่โรงเรียนจัดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

4) นำเสนอบทความเกี่ยวกับวิธีการพัฒนาการปฏิบัติทางพุทธและพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของเด็ก แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา และโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วไป เป็นต้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กนิษฐา ตันตพันธ์. (2541). **ลักษณะทางจิตสังคมและลักษณะทางพุทธที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทำให้ การพยาบาลตามบทบาทเชิงวิชาชีพ**.ปริญญาโท. วท.ม.(การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- กมลวัฒน์ วันวิชัย. (2545). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อความรับผิดชอบด้านการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนสตรีวัดอัมพรสวรรค์ กรุงเทพมหานคร**.ปริญญาโท. กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2520). **หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2520** : กรุงเทพฯ การศาสนา,กรม กองวัฒนธรรม. (2521). **ศีลธรรมและวัฒนธรรมไทย** : กรุงเทพฯ
- กุหลาบ ไทรโพธิ์ภู. (2546). **ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการรักษาความสะอาดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น**.วิทยานิพนธ์.ศศ.ม. (พัฒนาลังคม). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. อัดสำเนา
- ไกรศรี นิมนานเหมินท์. (2540). **ปฏิรูปครอบครัว:สู่ยุคเรืองรองของเมืองไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บริษัทซัคเซสมีเดีย.
- ไชศรี พานิกุล.(2546). **การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนเรื่องหลักธรรมในพุทธศาสนา โดยการสอนแบบไตรสิกขากับการสอนแบบธรรมสภาัจฉา**. ปริญญาโท. กศ.ม.(การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.อัดสำเนา
- คณะกรรมการการบริหารกลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา .(2545). **ความเป็นมาของกลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครการพิมพ์.
- งามตา วนินทานนท์.(2534).**จิตวิทยาสังคม**. เอกสารประกอบการสอน.กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- งามตา วนินทานนท์.(2535).**จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์.มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- งามตา วนินทานนท์.(2536). **ลักษณะทางพุทธศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์ของบิดามารดาที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร**. รายงานการวิจัยฉบับที่ 50. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- งามตา วรินทร์านนท์. (2538). "การวัดลักษณะทางพุทธศาสนาด้วยวิธีมาตราประเมินรวมค่า"
วารสารพุทธกรรมศาสตร์. 2(1) : 65-76 ; พุศิจิภาณ.
- งามตา วรินทร์านนท์. (2540). "เทคนิคการประมวลเอกสารเพื่อการวิจัย", เอกสารประกอบคำ
บรรยายในการประชุมเชิงปฏิบัติการ (รุ่นที่ 2 ครั้งที่ 2) เรื่อง " การวิจัยและพัฒนาระบบ
พุทธกรรมไทย : การพัฒนาเค้าโครงการวิจัยและเทคนิคการวิจัย" กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัย
พุทธกรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- งามตา วรินทร์านนท์(2545). การถ่ายทอดทางสังคมกับพัฒนาการของมนุษย์.เอกสาร
ประกอบการสอน วิชา วป. 581. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพุทธกรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรี
นครินทรวิโรฒ.
- จินตนา บิลมาศและคนอื่นๆ. (2529). *คุณลักษณะของข้าราชการพลเรือน*. รายงานการวิจัย. .
กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพุทธกรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จิรวัดนา มั่นยืน. (2536). *ประสบการณ์ในมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธศาสนา
และทางจิตของนิสิตในกรุงเทพมหานคร*. ปริญญาโท วท.ม. (การวิจัยพุทธกรรมศาสตร์
ประยุกต์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- จิราภา เต็งไธรัตน์. (2542). *จิตวิทยาทั่วไป*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหา
วิทยากรรศาสตร์
- ฉลวยศรี มีใจเย็น. (2530). *การทดลองใช้การแสดงบทบาทสมมติเพื่อพัฒนาจริยธรรมด้าน
ความกตัญญูตเวทีของเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 5*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- ชินวัฒน์ นิเจนตร. (2526). *สภาพเชิงจิตวิทยาในโรงเรียนกับสุขภาพจิตของนักเรียนวัยรุ่นเขต
กรุงเทพมหานคร*. ปริญญาโท กศ.ด. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ.อัดสำเนา.
- ชุติมา เทศศิริ.(2537). *ลักษณะทางพุทธศาสนาและจิตลักษณะของบิดามารดาที่เกี่ยวข้องกับ
พฤติกรรมการดูแลบุตรเจ็บป่วยเรื้อรังด้วยโรคธาลัสซีเมีย*. ปริญญาโท วท.ม. (การ
วิจัยพุทธกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัด
สำเนา.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2544). *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย*. พิมพ์ครั้งที่ 8 กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ฐานวุฑโฒ ภิกขุ. (2530). " มงคลสูตรสูตรแห่งความสำเร็จมีความกตัญญูตเวที". *กัลยาณมิตร*
22(12) ; 67-69.

ณรงค์ ทีปพรชัย. (2547). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับความท้าทายในการศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในระบบการศึกษาทางไกล มหาวิทยาลัยเปิดของรัฐ*. ปรินซิปกานิช กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.อัคราณา

ณัฐยา ลือชาภิกุล.(2546). *ลักษณะทางจิตสังคมและลักษณะทางพุทธที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำงานด้านบริการของพนักงานธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) ในกรุงเทพมหานคร*. ปรินซิปกานิช วท.ม.(การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย.มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อัคราณา.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2522). *จริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน*. รายงานการสัมมนา โครงการพัฒนาลัทธิสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์กรมการศาสนา

ดวงเดือน พันธุมนาวินและเพ็ญแข ประจันปัจฉิม. (2524). *ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวกับสุขภาพจิตและจริยธรรมของนักเรียนวัยรุ่น*.รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ :สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2526). *ครูกับการปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียน*. จุลสารฉบับที่ 4. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2527). *ชุดฝึกอบรมการสร้างคุณลักษณะของข้าราชการพลเรือน*. กรุงเทพฯ : สถาบันข้าราชการพลเรือน. สำนักงาน ก.พ.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ.(2529). *การควบคุมอิทธิพลสื่อมวลชนของครอบครัวกับจิตลักษณะที่สำคัญของเยาวชนไทย*. รายงานการวิจัย.กรุงเทพฯ :สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ดวงเดือน พันธุมนาวินและคนอื่นๆ. (2533). *ความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพจิต การทำงาน และจริยธรรมของคนไทย*.เค้าโครงการวิจัย เสนอเพื่อขอทุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2534). *ความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพจิตการทำงานและจริยธรรมของคนไทย*. เสนอเพื่อขอทุนอุดหนุน จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2538). *ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม : การวิจัยและการพัฒนาข้าราชการพลเรือน*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.

- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2540). *ความเชื่อและลักษณะทางพุทธศาสนา: การปลูกฝังอบรมและคุณภาพชีวิต*. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2541). รูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยม(Interaction model) เพื่อการวิจัยสาเหตุของพฤติกรรม และการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์. *วารสารทันตภิบาล*. 10 (2).
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2543). *ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม : การวิจัยและการพัฒนาบุคคล*. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- เดชา จันทศิริ. (2542). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาพระพุทธศาสนา โดยใช้การสอนตามแนวพุทธศาสตร์กับกระบวนการ กลุ่มสัมพันธ์*. ปรินุญานินพนธ์ กศ.ม.(การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อุดลำนเา.
- ถนอมศักดิ์ โสภะ. (2545). *การเปรียบเทียบลักษณะทางพุทธศาสนาและปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำงานระหว่างข้าราชการตำรวจที่ได้รับการอบรมตามโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานกับไม่ได้รับการอบรม*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา) มหาวิทยาลัยขอนแก่น. อุดลำนเา.
- ทรงศนีย์ วงศ์ปา. (2537). *ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกลุ่มความเชื่ออำนาจภายในตนภายนอกตนด้านสุขภาพและการรับรู้ความเสี่ยงต่อการเกิดโรคเอดส์ของทหารเกณฑ์กองทัพบกที่ 3*. วิทยานิพนธ์ พบ.ม. มหาวิทยาลัยขอนแก่น. อุดลำนเา.
- ทิพย์สุดา จันทร์แจ่มหล้า. (2544). *ปัจจัยด้านจิตสังคมของผู้ดูแลที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมให้การสนับสนุนทางสังคมแก่ผู้ติดเชื้อเอดส์*. ปรินุญานินพนธ์ วท.ม. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย.มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อุดลำนเา
- นพรัตน์ ศรีแปดริ้ว. (2546). *ตัวแปรด้านลักษณะทางจิต ลักษณะทางพุทธ และลักษณะทางสังคมที่ใช้ในการจำแนกการเข้ารับการฝึกอบรมทางพุทธศาสนาของเยาวชนไทย*. ปรินุญานินพนธ์ วท.ม. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย. อุดลำนเา.
- นริศลักษณ์ ภักดีพงษ์. (2546). *ผลของการใช้ชุดฝึกจิตลักษณะเพื่อพัฒนาพฤติกรรมรับผิดชอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในช่วงชั้นที่ 2*. วิทยานิพนธ์. ศศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. อุดลำนเา.
- นิตยา ภัทรกรรม. (2542). *ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารจานด่วนของประชากรวัยทำงานในเขตกรุงเทพ*. ภาคนิพนธ์ ศศ.ม. (พัฒนาลังคม การวิเคราะห์และการวางแผนทางสังคม). กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. อุดลำนเา.

- นีออน พินประดิษฐ์และคณะ. (2541). **ปัจจัยทางจิตสังคมกับพฤติกรรมการติดสารเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษา และนักเรียนวิทยาลัยอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. อัดสำเนา.
- บุญรับ ศักดิ์มณี. (2532). **การเสริมสร้างจิตลักษณะเพื่อพัฒนาพฤติกรรมการทำงานราชการ**. ปรินญานิพนธ์ กศ.ด. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- ประภาวรรณ ศรีสรานุพันธ์. (2546). **จิตลักษณะและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมไม่สัมฤทธิ์ในการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. อัดสำเนา.
- ประเทือง ภูมิภักตราคม. (2537). **การปรับพฤติกรรม : ทฤษฎีและการประยุกต์**. ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว วิทยาลัยครูเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์. อัดสำเนา.
- ปริญญา ณ วันจันทร์. (2536). **ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพในการทำงานของครูประถมศึกษาในจังหวัดเชียงราย**. ปรินญานิพนธ์ วท.ม. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา.
- เปรมสุรีย์ เชื้อมทอง. (2536). **จิตลักษณะของผู้บริหารและสภาวะการณ์ของกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลของโรงเรียน**. ปรินญานิพนธ์ กศ.ด. (พัฒนาศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- พจนีย์ เหล่าอมตะ. (2532). **ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการสูบบุหรี่และการเลิกสูบบุหรี่ของครูชายโรงเรียนมัธยมศึกษา จ.นครราชสีมา**. ปรินญานิพนธ์ วท.ม. (วิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- พรพิมล หาญกล้า. (2537). **ผลของการใช้เทคนิคแม่แบบที่มีต่อความกตัญญูกตเวทีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนราชวินิต** กรุงเทพฯ. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- พรรณราย เกิดพิทักษ์. (2543). **จิตลักษณะ และสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมสุขภาพกายและจิตของข้าราชการสูงอาย**. ภาคนิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. อัดสำเนา.
- พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ). (2537). **หน้าที่ของคนบับสมบุรณ์ คนดีและคุณสมบัติพิเศษของ นักบริหาร**. เขมกะเรียบเรียง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธรรมสภา.

- พระภูริช รอดวินิจ. (2543). *การพัฒนาชุดฝึกอบรมความรู้เรื่องการพัฒนาจิตเบื้องต้น สำหรับ*
เยาวชน. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.(เทคโนโลยีการศึกษา) : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม. อุดลำนนา.
- พระมหาใจ สอนไผ่. (2547). *ปัจจัยเชิงเหตุแบบบูรณาการของบ้าน วัด โรงเรียนและจิตลักษณะ*
ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธศาสนา ของสามเณรผู้เรียนบาลี. ภาคนิพนธ์ ศศ.ม.
กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. อุดลำนนา.
- พระวันชัย กัณหาภาณจนะ. (2548). *การศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมและลักษณะทางพุทธ*
ศาสนาของนักเรียนในโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา. วิทยานิพนธ์. พศ.ด.
(พระพุทธศาสนา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. อุด
ลำนนา.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. สำนักทดสอบทาง*
การศึกษาและจิตวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 7 กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- เพียวว เกาทัณฑ์ทอง. (2534). *การศึกษาพฤติกรรมด้านวินัยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอน*
ปลายใน โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเพชรบุรี. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม.ม
(จิตวิทยาการศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อุดลำนนา.
- ภาวนา เทียนขาว. (2540). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสามารถในการคิด*
แก้ปัญหาและความรับผิดชอบต่อสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชา
สังคมศึกษา ด้วยการสอนแบบแก้ปัญหา กับการสอนตามคู่มือครู. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม.
(มัธยมศึกษา) กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อุดลำนนา.
- รวิภาณูจน์ เดือนดาว. (2547). *ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการขับขี้อย่าง*
ปลอดภัย. ภาคนิพนธ์ ศศ.ม. (พัฒนาลังคม). กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. อุด
ลำนนา.
- รุจิเรศ พิขิตานนท์. (2546). *ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมฉลาดเลือกกินของ*
นักเรียนวัยรุ่นตอนปลาย .ภาคนิพนธ์ ศศ.ม.(พัฒนาลังคม) . สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร
ศาสตร์. อุดลำนนา
- ลักษมี ลูประสงค์. (2546). *ปัจจัยทางจิตสังคมและลักษณะทางพุทธที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม*
การทำงานด้านการสื่อสารตามมาตรฐานสากลของประเทศไทย ด้านการจัดการและ
สัมฤทธิ์ผลของงานภาครัฐ(P.S.O.1102 ระบบสื่อสาร)ของบุคลากรทางการศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ. ปรินญานิพนธ์ วท.ม. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อุดลำนนา.

- ลัดดาวัลย์ พรศรีสมุทร. (2531). *บทบาทของครอบครัวไทยในการป้องกันการติดยาเสพติด*. รายงานการวิจัยฉบับที่ 37. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- ลาดทองใบ ภูอภิรมย์. (2531). *บทบาทของครอบครัวไทยในการป้องกันการติดยาเสพติด*. รายงานการวิจัยฉบับที่ 37. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- ลินดา สุวรรณดี. (2543). *ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการลดปริมาณขยะของนักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการรุ่งอรุณ*. วิทยานิพนธ์.กศ.ม. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- วรรณะ บรรจง. (2537). *ลักษณะทางศาสนาและพฤติกรรมของเยาวชนไทยจากชุมชนแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองในภาคใต้*. วิทยานิพนธ์ วท.ม.(การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- วรรณิ์ วรรณชาติ. (2541). *ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการคบเพื่อนแบบเลี้ยงเฮดส์ของนักศึกษาชายในมหาวิทยาลัย*. ภาคนิพนธ์. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. อัดสำเนา.
- วันชัย มีกลาง. (2530). *ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ความเข้าใจ และการปฏิบัติตามและการได้รับการถ่ายทอดทางศาสนาของนิสิตระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ*. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- วิรัตน์ ปานศิลา. (2542). *การถ่ายทอดทางสังคมในการทำงาน จิตลักษณะและการรับรู้เกี่ยวกับบทบาทที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการทำงานของบุคลากรสาธารณสุขระดับตำบลในภาคเหนือของไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- ศศิธร บรรลือสินธุ์. (2530). *ผลของการใช้ตัวแบบที่มีต่อคุณธรรมด้านความกตัญญูทวดเวทีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเทศบาลท่าอิฐ จ.อุตรดิตถ์*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- ศักดิ์ชัย นิรัญทวี. (2532). *ความแปลกแยกกับพฤติกรรมการทำงานของครูสังกัดกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. (พัฒนบริหารศาสตร์) กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. อัดสำเนา.

- ศิขริน สุสุข. (2532). *กระบวนการขัดเกลาเข้าสู่วิชาชีพพยาบาล*. วิทยานิพนธ์ สค.ม.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริพรรณ เหมรังคะ. (2543). *การศึกษาความรับผิดชอบของนักเรียนมัธยมศึกษา ศึกษาเฉพาะ นักเรียนมัธยมศึกษากลุ่มโรงเรียนกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร กลุ่มที่ 4*. สารนิพนธ์ สค.ม. (การจัดการโครงการสวัสดิการสังคม) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ. อุดลำนนา.
- สังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย,สภ. (2520). *“แนวการสอนจริยศึกษาเรื่องความกตัญญูทเวท”* คู่มือครู จริยศึกษาภาคปฏิบัติเรื่องแนวการสอนจริยศึกษา.
- สิทธิโชค วรานุสันติกุล. (มปป.) *ทฤษฎีและการปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพฯ : พัทภษ อักษร.
- ลำรวย วรเดชะคงคา. (2534). *ผลของการฝึกอบรมทางศาสนาที่มีต่อการพัฒนาจิตลักษณะของ นักเรียนที่เข้าโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ที่วัดม่วง เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร*. ปรินญานินพนธ์ วท.ม.(การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิต วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อุดลำนนา.
- สุกานดา นิยมทองคำ. (2535). *ตัวแปรเชิงจิตสังคมและชีวพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เอื้อ ต่อสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตกรุงเทพมหานคร*. ปรินญานินพนธ์ วท.ม.(การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์) กรุงเทพฯ :บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทร วิโรฒ. อุดลำนนา.
- สุชีรา บุญทัน. (2541). *ปัจจัยบางประการของครอบครัวที่สัมพันธ์กับจริยธรรมด้านความ กตัญญูทเวทของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในจังหวัดขอนแก่น*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. อุดลำนนา.
- สุทธิพงศ์ ดันตยาพิศาลสิทธิ. (2531). *“หลักพระพุทธศาสนา”,มิตรรู 30(22) : 3-4*
- สุนันท์ ปรีชาชัยสุรัตน์. (2542). *การใช้เทคนิคแม่แบบในการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมทาง สังคมของนักเรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคตแตกต่างกัน*. ปรินญานินพนธ์ กศ.ม.(จิตวิทยา พัฒนาการ) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อุดลำนนา
- สุพัตรา สุภาพ. (2537). *สังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สุพัตรา สุภาพ. (2538). *สังคมและวัฒนธรรม คำนิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

- สุภาสินี นุ่มเนียม. (2546). **ปัจจัยทางสภาพแวดล้อม และจิตลักษณะ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม รับผิดชอบต่อหน้าที่ ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น**. ภาคนิพนธ์ ศศ.ม.(พัฒนาสังคม).
กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. อัดสำเนา.
- สุมน อมรวิวัฒน์และคณะ. (2545). **การอบรมเลี้ยงดูเด็กตามวิถีชีวิตไทย** โครงการเผยแพร่ ผลงานวิจัย ฝ่ายวิจัย. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมิตตรา เจิมพันธ์. (2545). **จิตลักษณะและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการเรียนรู้ คณิตศาสตร์ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย**. วิทยานิพนธ์ ปริญญาศึกษา มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. อัดสำเนา.
- สุรพงษ์ ชูเดช. (2533). **ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ในมหาวิทยาลัยกับจิตลักษณะที่สำคัญของนิสิต**. วท.ม.(วิจัยพฤติกรรมศาสตร์) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย.มหาวิทยาลัยศรี นครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- สุริยะ พันธุ์ดี. (2536). **ความสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางพุทธศาสนาในโรงเรียนกับจิต ลักษณะและพฤติกรรมก้าวร้าวในนักเรียนระดับมัธยมศึกษา**. ปริญญานิพนธ์ วท.ม.(การ วิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.อัด สำเนา.
- หรรษา เลหาเสีร์กุล. (2537). **การเรียนรู้ในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์กับลักษณะทางพุทธ ศาสนาและทางพฤติกรรมศาสตร์ของนักเรียนวัยรุ่น**. ปริญญานิพนธ์ วท.ม.(การวิจัย พฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- อภิญา โพธิ์ศรีทอง. (2536). **ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางการแพทย์ผู้ป่วยสูงอายุของ พยาบาลในสังกัดกรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข**. ปริญญานิพนธ์ วท.ม.(การวิจัย พฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์).กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- อมรา เล็กเรงสินธุ์. (2540). **หลักสูตรและการจัดการมัธยมศึกษา**. คณะครุศาสตร์ กรุงเทพฯ :ฝ่าย เอกสารและตำรา. สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.
- อ้อมเดือน สดมณีและนงเล็ก สุขถิ่นไทย. (2528). **บทบาทของครูประถมศึกษาในการถ่ายทอด ค่านิยมทางศาสนา**. รายงานการวิจัย.กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรี นครินทรวิโรฒ.
- อ้อมเดือน สดมณี. (2543). **ค่านิยมเกี่ยวกับการทำงาน การถ่ายทอดการทำงานและลักษณะทาง จิตสังคมของประชาชน**.รายงานการวิจัยฉบับที่ 78. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- อัจฉรา สุขารมย์ และอรพินท์ ชูชม. (2530). *การศึกษาเปรียบเทียบ นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าระดับความสามารถกับนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปกติ*. รายงานการวิจัยฉบับที่ 39 กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อุบล เลี้ยววาริน. (2534). *ความสำคัญของการศึกษาที่มีต่อจิตลักษณะและพฤติกรรมสุขภาพของผู้ที่ปฏิบัติงานในเขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา
- อุบล เลี้ยววาริน. (2542). *ผลของการฝึกอบรมตามแนวพุทธต่อจิตลักษณะและลักษณะทางพุทธของบุคคลในวัยผู้ใหญ่*. รายงานการวิจัย. ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะครุศาสตร์ กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา. อัดสำเนา
- อุมาพรพรรณ ชูชื่นกลิ่น. (2531). *ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมทางบวกของครูต่อนักเรียน กับพฤติกรรมตั้งใจเรียนของนักเรียน*. วิทยานิพนธ์. กศ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา.
- เอื้อมพร พลอยประดิษฐ์. (2544). *พฤติกรรมสุขภาพเกี่ยวกับการป้องกันการเสพยาเสพติดของนักเรียน มัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนมัธยมศึกษา กลุ่มสหวิทยาเขตฉะเชิงเทรา สงขลา สงขลา*. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (สุขศึกษา) กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- อำไพพรรณ ปัญญาโรจน์. (2545). *การอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน*. คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏจันทรเกษม.
- Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. New Jersey : Englewood Cliffs.
- Bern, R.M. (1997). *Child, family, school, community : Socialization and support*. 4th ed. Fort Worth : Harcourt Brace College.
- Rotter, J.B. 1966. Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological Monographs*. (1, Whole NO. 609) : 80.

ภาคผนวก

)

ภาคผนวก ก
ตารางแสดงค่าสถิติต่างๆ

ตาราง 1 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธที่มีประเภทของโรงเรียนและลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน แตกต่างกัน เมื่อตัวแปรหนึ่งคงที่

กลุ่ม	N	แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F
รวม	450	B ที่ A1	1324.35	1	1324.35	40.94*
		B ที่ A2	324.33	1	324.33	10.58*
		ERROR	14427.24	446	32.35	
		A ที่ B 1	68.11	1	68.11	2.11
		A ที่ B 2	121.39	1	121.39	3.75*
		ERROR	14427.24	446	32.35	
หญิง	225	B ที่ A1	490.08	1	490.08	15.11*
		B ที่ A2	17.83	1	17.83	.55
		ERROR	7167.81	221	32.43	
		A ที่ B 1	24.95	1	24.95	.77
		A ที่ B 2	559.80	1	559.80	17.26*
		ERROR	7167.81	221	32.43	

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

A = ค่าเฉลี่ยความเชื่อทางพุทธของนักเรียนที่ประเภทโรงเรียนแตกต่างกัน

A1 = ค่าเฉลี่ยความเชื่อทางพุทธของนักเรียนที่เรียนในโรงเรียนพุทธ

A2 = ค่าเฉลี่ยความเชื่อทางพุทธของนักเรียนที่เรียนในโรงเรียนทั่วไป

B = ค่าเฉลี่ยความเชื่อทางพุทธของนักเรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน แตกต่างกัน

B1 = ค่าเฉลี่ยความเชื่อทางพุทธของนักเรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนสูง

B2 = ค่าเฉลี่ยความเชื่อทางพุทธของนักเรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนต่ำ

ตาราง 2 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธที่มีประเภทของโรงเรียนและลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน แตกต่างกัน เมื่อตัวแปรหนึ่งคงที่

กลุ่ม	N	แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F
หญิง	225	B ที่ A1	1593.16	1	1593.16	52.79*
		B ที่ A2	275.44	1	275.44	9.13*
		ERROR	6669.47	221	30.18	
		A ที่ B 1	311.48	1	311.48	10.23*
		A ที่ B 2	41.48	1	41.48	1.37
		ERROR	6669.47	221	30.18	
คะแนน						
ผลสัมฤทธิ์		B ที่ A1	1738.52	1	1738.52	56.03*
เฉลี่ยน้อย	247	B ที่ A2	627.55	1	627.55	20.22*
		ERROR	7540.56	243	31.03	
		A ที่ B 1	1103.70	1	1103.70	35.57*
		A ที่ B 2	61.26	1	61.26	1.97
		ERROR	7540.56	243	31.03	

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

- A = ค่าเฉลี่ยการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนที่ประเภทโรงเรียนแตกต่างกัน
- A1 = ค่าเฉลี่ยการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนที่เรียนในโรงเรียนพุทธ
- A2 = ค่าเฉลี่ยการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนที่เรียนในโรงเรียนทั่วไป
- B = ค่าเฉลี่ยการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนแตกต่างกัน
- B1 = ค่าเฉลี่ยการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนสูง
- B2 = ค่าเฉลี่ยการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนต่ำ

ตาราง 3 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธที่มีการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์
จากกิจกรรมทางพุทธ และทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ แตกต่างกัน เมื่อตัวแปรหนึ่ง
คงที่

กลุ่ม	N	แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F
รวม	450	B ที่ A1	1194.86	1	1194.86	49.02*
		B ที่ A2	2241.88	1	2241.88	91.98*
		ERROR	10871.18	446	24.37	
		A ที่ B 1	1055.00	1	1055.00	43.28*
		A ที่ B 2	2359.87	1	2359.87	96.82*
		ERROR	10871.18	446	24.37	
ชาย	225	B ที่ A1	274.17	1	274.17	11.91*
		B ที่ A2	1497.21	1	1497.21	65.07*
		ERROR	5085.36	221	23.01	
		A ที่ B 1	297.00	1	297.00	12.91*
		A ที่ B 2	1461.29	1	1461.29	63.50*
		ERROR	5085.36	221	23.01	
คะแนน						
ผลสัมฤทธิ์ เฉลี่ยมาก	203	B ที่ A1	419.20	1	419.20	16.95*
		B ที่ A2	1006.44	1	1006.44	40.70*
		ERROR	4920.57	199	24.73	
		A ที่ B 1	363.53	1	363.53	14.70*
		A ที่ B 2	1005.16	1	1005.16	40.65*
		ERROR	4920.57	199	24.73	

ตาราง 3 (ต่อ)

กลุ่ม	N	แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F
อาศัยอยู่						
ร่วมกับ	203	B ที่ A1	806.11	1	806.11	34.54*
พ่อแม่		B ที่ A2	2000.67	1	2000.67	85.73*
		ERROR	7468.10	320	23.34	
		A ที่ B 1	830.63	1	830.63	35.59*
		A ที่ B 2	2160.75	1	2160.75	92.59*
		ERROR	7468.10	320	23.34	

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

- A = ค่าเฉลี่ยความเชื่อทางพุทธของนักเรียนที่เข้าร่วมและรับรู้ ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนแตกต่างกัน
- A1 = ค่าเฉลี่ยความเชื่อทางพุทธของนักเรียนที่เข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนสูง
- A2 = ค่าเฉลี่ยความเชื่อทางพุทธของนักเรียนที่เข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนต่ำ
- B = ค่าเฉลี่ยความเชื่อทางพุทธของนักเรียนที่มีทัศนคติที่ดีต่อ ลักษณะทางพุทธแตกต่างกัน
- B 1 = ค่าเฉลี่ยความเชื่อทางพุทธของนักเรียนที่มีทัศนคติที่ดีต่อ ลักษณะทางพุทธสูง
- B 2 = ค่าเฉลี่ยความเชื่อทางพุทธของนักเรียนที่มีทัศนคติที่ดีต่อ ลักษณะทางพุทธต่ำ

ตาราง 4 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธที่มีการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ แตกต่างกัน เมื่อตัวแปรหนึ่งคงที่

กลุ่ม	N	แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F
คะแนน						
ผลสัมฤทธิ์ เฉลี่ยน้อย	247	B ที่ A1	2330.64	1	2330.64	100.34*
		B ที่ A2	1310.05	1	1310.05	56.40*
		ERROR	5644.08	243	23.23	
		A ที่ B 1	1490.72	1	1490.72	64.18*
		A ที่ B 2	968.92	1	968.92	41.72*
		ERROR	5644.08	243	23.23	
อาศัยอยู่กับ						
พ่อหรือแม่	74	B ที่ A1	969.97	1	969.97	66.56*
		B ที่ A2	399.45	1	399.45	27.41*
		ERROR	1020.13	70	14.57	
		A ที่ B 1	416.29	1	416.29	28.57*
		A ที่ B 2	167.19	1	167.19	11.47*
		ERROR	1020.13	70	14.57	

ตาราง 4 (ต่อ)

กลุ่ม	N	แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F
อาศัยอยู่กับ						
ญาติ	52	B ที่ A1	44.24	1	44.24	1.64
		B ที่ A2	331.78	1	331.78	12.32*
		ERROR	1292.43	48	26.93	
		A ที่ B 1	12.32	1	12.32	.46
		A ที่ B 2	293.47	1	293.47	10.90*
		ERROR	1292.43	48	26.93	

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

- A = ค่าเฉลี่ยการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนที่เข้าร่วมและรับรู้ ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนแตกต่างกัน
- A1 = ค่าเฉลี่ยการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนที่เข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนสูง
- A2 = ค่าเฉลี่ยการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนที่เข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนต่ำ
- B = ค่าเฉลี่ยการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนที่มีทัศนคติที่ดีต่อ ลักษณะทางพุทธแตกต่างกัน
- B 1 = ค่าเฉลี่ยการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนที่มีทัศนคติที่ดีต่อ ลักษณะทางพุทธสูง
- B 2 = ค่าเฉลี่ยการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนที่มีทัศนคติที่ดีต่อ ลักษณะทางพุทธต่ำ

ตาราง 5 ค่าเฉลี่ยของคะแนนความเชื่อทางพุทธ โดยพิจารณาตามประเภทโรงเรียนและลักษณะ มุ่ง
อนาคต ควบคุมตนในกลุ่มรวมจำนวน 450 คน

ประเภทโรงเรียน	ลักษณะมุ่งอนาคต	จำนวนคน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน
	ควบคุมตน			
พุทธ	ต่ำ	105	41.01	5.34
ไม่พุทธ	ต่ำ	123	42.76	5.91
ไม่พุทธ	สูง	91	45.41	6.15
พุทธ	สูง	131	45.83	5.34

ตาราง 6 ค่าเฉลี่ยของคะแนนความเชื่อทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 เมื่อพิจารณาตาม
ประเภทโรงเรียน และลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ในกลุ่มเพศหญิง จำนวน 225 คน

ประเภทโรงเรียน	ลักษณะมุ่งอนาคต	จำนวนคน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน
	ควบคุมตน			
พุทธ	ต่ำ	43	41.06	4.98
ไม่พุทธ	สูง	54	45.22	6.28
พุทธ	สูง	78	45.81	5.84
ไม่พุทธ	ต่ำ	50	46.14	5.37

ตาราง 7 ค่าเฉลี่ยการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 เมื่อพิจารณาตามประเภทโรงเรียน และลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ในกลุ่มเพศหญิง จำนวน 225 คน

ประเภทโรงเรียน	ลักษณะมุ่งอนาคต	จำนวนคน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน
	ควบคุมตน			มาตรฐาน
พุทธ	ต่ำ	43	40.28	4.77
ไม่พุทธ	ต่ำ	50	42.08	6.29
ไม่พุทธ	สูง	54	45.35	6.08
พุทธ	สูง	78	47.64	4.86

ตาราง 8 ค่าเฉลี่ยการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 เมื่อพิจารณาตามประเภทโรงเรียน และลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ในกลุ่มนักเรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เจ็ลี่ยน้อย จำนวน 247 คน

ประเภทโรงเรียน	ลักษณะมุ่งอนาคต	จำนวนคน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน
	ควบคุมตน			มาตรฐาน
ไม่พุทธ	ต่ำ	66	37.41	5.08
พุทธ	ต่ำ	74	38.99	6.02
ไม่พุทธ	สูง	38	41.39	6.11
พุทธ	สูง	69	46.06	5.19

ตาราง 9 ค่าเฉลี่ยความเชื่อทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 เมื่อพิจารณาตามการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน และทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ในกลุ่มรวม จำนวน 450 คน

การเข้าร่วมและรับรู้ ประโยชน์จากกิจกรรม ทางพุทธ	ทัศนคติที่ดีต่อ ลักษณะทางพุทธ	จำนวนคน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน
ต่ำ	ต่ำ	153	39.31	4.51
สูง	ต่ำ	62	44.43	5.58
ต่ำ	สูง	72	44.47	4.84
สูง	สูง	163	47.42	5.10

ตาราง 10 ค่าเฉลี่ยความเชื่อทางพุทธของนักเรียนมัธยม 3 เมื่อพิจารณาตามการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน และทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ในกลุ่มเพศชาย จำนวน 225 คน

การเข้าร่วมและรับรู้ ประโยชน์จากกิจกรรม ทางพุทธ	ทัศนคติที่ดีต่อ ลักษณะทางพุทธ	จำนวนคน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน
ต่ำ	ต่ำ	97	38.98	4.33
สูง	ต่ำ	38	44.42	5.81
ต่ำ	สูง	35	44.43	5.22
สูง	สูง	55	47.09	4.52

ตาราง 11 ค่าเฉลี่ยความเชื่อทางพุทธของนักเรียนมัธยม 3 เมื่อพิจารณาตามการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน และทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ในกลุ่มนักเรียนที่ได้รับคะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยมาก จำนวน 203 คน

การเข้าร่วมและรับรู้ ประโยชน์จากกิจกรรม ทางพุทธ	ทัศนคติที่ดีต่อ ลักษณะทางพุทธ	จำนวนคน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน
ต่ำ	ต่ำ	53	40.12	4.47
สูง	ต่ำ	28	45.93	5.71
ต่ำ	สูง	31	46.10	4.71
สูง	สูง	91	48.08	5.09

ตาราง 12 ค่าเฉลี่ยความเชื่อทางพุทธของนักเรียนมัธยม 3 เมื่อพิจารณาตามการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน และทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ในกลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่ร่วมกับพ่อแม่ จำนวน 324 คน

การเข้าร่วมและรับรู้ ประโยชน์จากกิจกรรม ทางพุทธ	ทัศนคติที่ดีต่อ ลักษณะทางพุทธ	จำนวนคน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน
ต่ำ	ต่ำ	114	39.04	4.28
ต่ำ	สูง	48	44.63	4.69
สูง	ต่ำ	45	44.98	5.89
สูง	สูง	117	47.67	4.94

ตาราง 13 ค่าเฉลี่ยการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 เมื่อพิจารณาตามการ เข้าร่วม และรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน และทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ในกลุ่ม นักเรียนที่ได้รับคะแนนเฉลี่ยในระดับน้อย จำนวน 247 คน

การเข้าร่วมและรับรู้ ประโยชน์จาก กิจกรรมทางพุทธ	ทัศนคติที่ดีต่อ ลักษณะทางพุทธ	จำนวนคน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน
ต่ำ	ต่ำ	100	36.66	4.41
สูง	ต่ำ	34	39.21	5.70
ต่ำ	สูง	41	41.59	5.09
สูง	สูง	72	47.25	4.77

ตาราง 14 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 เมื่อพิจารณา ตามการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน และทัศนคติที่ดีต่อลักษณะ ทางพุทธ ในกลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่ จำนวน 74 คน

การเข้าร่วมและรับรู้ ประโยชน์จากกิจกรรม ทางพุทธ	ทัศนคติที่ดีต่อ ลักษณะทางพุทธ	จำนวนคน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน
สูง	ต่ำ	8	37.62	4.14
ต่ำ	ต่ำ	27	37.89	4.02
ต่ำ	สูง	11	44.09	3.36
สูง	สูง	28	47.89	3.69

ตาราง 15 ค่าเฉลี่ยการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 เมื่อพิจารณาตามการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน และทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ในกลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่กับญาติ จำนวน 52 คน

การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธ	ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ	จำนวนคน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ต่ำ	ต่ำ	12	35.80	4.63
สูง	ต่ำ	9	42.56	6.37
ต่ำ	สูง	13	43.23	4.42
สูง	สูง	18	43.93	5.41

ตาราง 16 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 เมื่อพิจารณาตามตัวแปรประเภทโรงเรียน และลักษณะมุงอนาคต ควบคุมตนในกลุ่มรวม จำนวน 450 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
ประเภทโรงเรียน (ก)	1	48.24	1.49	.223
ลักษณะมุงอนาคต ควบคุมตน (ข)	1	1538.002	47.55	.000
(ก) x (ข)	1	13.35	4.03	.045
ส่วนที่เหลือ	446	32.35		

ตาราง 17 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธของนักเรียน
มัธยมศึกษาปีที่ 3 เมื่อพิจารณาตามตัวแปรประเภทโรงเรียน และลักษณะมุ่งอนาคต
ควบคุมตนในกลุ่มเพศชาย จำนวน 225 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
ประเภทโรงเรียน (ก)	1	6.96	.24	.622
ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน (ข)	1	1353.70	47.55	.000
(ก) x(ข)	1	1.52	.05	.817
ส่วนที่เหลือ	221	28.47		

ตาราง 18 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธของนักเรียน
มัธยมศึกษาปีที่ 3 เมื่อพิจารณาตามตัวแปรประเภทโรงเรียน และลักษณะมุ่งอนาคต
ควบคุมตนในกลุ่มเพศหญิง จำนวน 225 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
ประเภทโรงเรียน (ก)	1	270.79	8.35	.004
ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน (ข)	1	196.63	6.06	.015
(ก) x(ข)	1	430.28	13.27	.000
ส่วนที่เหลือ	221	32.43		

ตาราง 19 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธของนักเรียน
มัธยมศึกษาปีที่ 3 เมื่อพิจารณาตามตัวแปรประเภทโรงเรียน และลักษณะมุ่งอนาคต
ควบคุมตนในกลุ่มนักเรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยมาก จำนวน 203 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
ประเภทโรงเรียน (ก)	1	69.09	2.10	.149
ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน (ข)	1	498.67	15.18	.000
(ก) x (ข)	1	75.57	2.30	.131
ส่วนที่เหลือ	199	32.84		

ตาราง 20 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธของนักเรียน
มัธยมศึกษาปีที่ 3 เมื่อพิจารณาตามตัวแปรประเภทโรงเรียน และลักษณะมุ่งอนาคต
ควบคุมตนในกลุ่มนักเรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยน้อย จำนวน 247 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
ประเภทโรงเรียน (ก)	1	8.17	.28	.600
ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน (ข)	1	729.46	24.66	.000
(ก) x (ข)	1	55.89	1.89	.171
ส่วนที่เหลือ	243	29.58		

ตาราง 21 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธของนักเรียน
มัธยมศึกษาปีที่ 3 เมื่อพิจารณาตามตัวแปรประเภทโรงเรียน และลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน
ในกลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่ร่วมกับพ่อแม่ จำนวน 324 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
ประเภทโรงเรียน (ก)	1	114.56	3.58	.059
ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน (ข)	1	1516.66	47.32	.000
(ก) x (ข)	1	104.80	3.27	.071
ส่วนที่เหลือ	320	32.02		

ตาราง 22 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธของนักเรียน
มัธยมศึกษาปีที่ 3 เมื่อพิจารณาตามตัวแปรประเภทโรงเรียน และลักษณะมุ่งอนาคต
ควบคุมตนในกลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่ จำนวน 74 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
ประเภทโรงเรียน (ก)	1	50.44	1.60	.215
ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน (ข)	1	97.11	3.02	.087
(ก) x (ข)	1	62.47	1.94	.168
ส่วนที่เหลือ	70	32.16		

ตาราง 23 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธของนักเรียน
มัธยมศึกษาปีที่ 3 เมื่อพิจารณาตามตัวแปรประเภทโรงเรียน และลักษณะมุ่งอนาคต
ควบคุมตนในกลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่กับญาติ จำนวน 52 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
ประเภทโรงเรียน (ก)	1	.35	.01	.921
ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน (ข)	1	16.60	.48	.492
(ก) x(ข)	1	8.98	.26	.613
ส่วนที่เหลือ	48	34.59		

ตาราง 24 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียน
มัธยมศึกษาปีที่ 3 เมื่อพิจารณาตามตัวแปรประเภทโรงเรียน และลักษณะมุ่งอนาคต
ควบคุมตนในกลุ่มรวม จำนวน 450 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
ประเภทโรงเรียน (ก)	1	199.80	5.85	.016
ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน (ข)	1	3747.26	109.76	.000
(ก) x(ข)	1	112.63	3.30	.070
ส่วนที่เหลือ	446	34.142		

ตาราง 25 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียน
มัธยมศึกษาปีที่ 3 เมื่อพิจารณาตามตัวแปรประเภทโรงเรียน และลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนใน
กลุ่มเพศชาย จำนวน 225 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
ประเภทโรงเรียน (ก)	1	235.81	7.45	.007
ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน (ข)	1	1337.64	42.27	.000
(ก) x(ข)	1	.17	.68	.678
ส่วนที่เหลือ	221	31.64		

ตาราง 26 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียน
มัธยมศึกษาปีที่ 3 เมื่อพิจารณาตามตัวแปรประเภทโรงเรียน และลักษณะมุ่งอนาคต
ควบคุมตนในกลุ่มเพศหญิง จำนวน 225 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
ประเภทโรงเรียน (ก)	1	3.22	.11	.744
ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน (ข)	1	1512.94	50.13	.000
(ก) x(ข)	1	224.47	7.44	.007
ส่วนที่เหลือ	221	30.18		

ตาราง 27 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียน
มัธยมศึกษาปีที่ 3 เมื่อพิจารณาตามตัวแปรประเภทโรงเรียน และลักษณะมุ่งอนาคต
ควบคุมตนในกลุ่มนักเรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยมาก จำนวน 203 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
ประเภทโรงเรียน (ก)	1	.07	.002	.963
ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน (ข)	1	1388.05	40.04	.000
(ก) x(ข)	1	24.13	.69	.405
ส่วนที่เหลือ	199	34.67		

ตาราง 28 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียน
มัธยมศึกษาปีที่ 3 เมื่อพิจารณาตามตัวแปรประเภทโรงเรียน และลักษณะมุ่งอนาคต
ควบคุมตนในกลุ่มนักเรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เจ็ลี่ยน้อย จำนวน 247 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
ประเภทโรงเรียน (ก)	1	561.90	18.11	.000
ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน (ข)	1	1757.47	56.64	.000
(ก) x(ข)	1	136.41	4.39	.037
ส่วนที่เหลือ	243	31.03		

ตาราง 29 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 เมื่อพิจารณาตามตัวแปรประเภทโรงเรียน และลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนในกลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่รวมกับพ่อแม่ จำนวน 324 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
ประเภทโรงเรียน (ก)	1	32.10	.89	.345
ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน (ข)	1	3448.39	96.18	.000
(ก) x (ข)	1	115.22	3.12	.074
ส่วนที่เหลือ	320	35.85		

ตาราง 30 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 เมื่อพิจารณาตามตัวแปรประเภทโรงเรียน และลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนในกลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่ จำนวน 74 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
ประเภทโรงเรียน (ก)	1	109.57	3.76	.057
ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน (ข)	1	252.03	8.64	.004
(ก) x (ข)	1	54.43	1.87	.176
ส่วนที่เหลือ	70	29.17		

ตาราง 31 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 เมื่อพิจารณาตามตัวแปรประเภทโรงเรียน และลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนในกลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่กับญาติ จำนวน 52 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
ประเภทโรงเรียน (ก)	1	336.25	12.91	.001
ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน (ข)	1	237.40	9.12	.004
(ก) x (ข)	1	5.35	.21	.653
ส่วนที่เหลือ	48	26.04		

ตาราง 32 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ค่าแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 พิจารณาตามตัวแปรการได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธและความเชื่ออำนาจภายในตนเอง ในกลุ่มรวม จำนวน 450 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ(ก)	1	6.69	.002	.964
ความเชื่ออำนาจภายในตน(ข)	1	1363.07	41.45	.000
(ก) x (ข)	1	11.85	.36	.549
ส่วนที่เหลือ	446	32.88		

ตาราง 33 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ค่าแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 พิจารณาตามตัวแปรการได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธและความเชื่ออำนาจภายในตนเอง ในกลุ่มเพศชาย จำนวน 225 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ(ก)	1	2.74	.09	.768
ความเชื่ออำนาจภายในตน(ข)	1	741.84	23.62	.000
(ก) x (ข)	1	3.79	.12	.728
ส่วนที่เหลือ	221	31.41		

ตาราง 34 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ค่าแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษา
ปีที่ 3 พิจารณาตามตัวแปรการได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธและความเชื่ออำนาจภายในตนเอง
ในกลุ่มเพศหญิง จำนวน 225 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ(ก)	1	6.32	.19	.662
ความเชื่ออำนาจภายในตน(ข)	1	533.78	16.18	.000
(ก) x (ข)	1	33.57	1.02	.314
ส่วนที่เหลือ	221	32.99		

ตาราง 35 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ค่าแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษา
ปีที่ 3 พิจารณาตามตัวแปรการได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธและความเชื่ออำนาจภายในตนเอง
ในกลุ่มนักเรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยมาก จำนวน 203 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ(ก)	1	11.05	.34	.559
ความเชื่ออำนาจภายในตน(ข)	1	495.82	15.39	.000
(ก) x (ข)	1	79.30	2.46	.118
ส่วนที่เหลือ	199	32.21		

ตาราง 36 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ค่าแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษา
ปีที่ 3 พิจารณาตามตัวแปรการได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธและความเชื่ออำนาจภายในตนเอง
ในกลุ่มนักเรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เจดีย์น้อย จำนวน 247 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ(ก)	1	11.37	.37	.545
ความเชื่ออำนาจภายในตน(ข)	1	586.72	18.99	.000
(ก) x (ข)	1	14.76	.47	.490
ส่วนที่เหลือ	243	30.89		

ตาราง 37 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ค่าแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษา
ปีที่ 3 พิจารณาตามตัวแปรการได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธและความเชื่ออำนาจภายในตนเอง
ในกลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่รวมกับพ่อแม่ จำนวน 324 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ(ก)	1	.301	.01	.925
ความเชื่ออำนาจภายในตน(ข)	1	1087.49	32.45	.000
(ก) x (ข)	1	7.05	.21	.647
ส่วนที่เหลือ	320	33.51		

ตาราง 38 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ค่าแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษา
ปีที่ 3 พิจารณาตามตัวแปรการได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธและความเชื่ออำนาจภายในตนเอง
ในกลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่ จำนวน 74 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ(ก)	1	.68	.02	.881
ความเชื่ออำนาจภายในตน(ข)	1	383.33	12.74	.001
(ก) x (ข)	1	.71	.02	.897
ส่วนที่เหลือ	70	30.09		

ตาราง 39 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ค่าแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 พิจารณาตามตัวแปรการได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธและความเชื่ออำนาจภายในตนเองในกลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่กับญาติ จำนวน 52 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ(ก)	1	.97	.03	.869
ความเชื่ออำนาจภายในตน(ข)	1	5.18	.15	.703
(ก) x (ข)	1	4.10	.12	.734
ส่วนที่เหลือ	48	35.17		

ตาราง 40 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ค่าแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 พิจารณาตามตัวแปรการได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธและความเชื่ออำนาจภายในตนเอง ในกลุ่มรวม จำนวน 450 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ(ก)	1	16.97	.46	.500
ความเชื่ออำนาจภายในตน(ข)	1	2672.68	71.81	.000
(ก) x (ข)	1	37.54	1.01	.316
ส่วนที่เหลือ	446	37.22		

ตาราง 41 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ค่าแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 พิจารณาตามตัวแปรการได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธและความเชื่ออำนาจภายในตนเอง ในกลุ่มเพศชาย จำนวน 225 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ(ก)	1	5.67	.17	.682
ความเชื่ออำนาจภายในตน(ข)	1	1268.71	37.65	.000
(ก) x (ข)	1	2.63	.08	.780
ส่วนที่เหลือ	221	33.70		

ตาราง 42 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ค่าแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียน
มัธยมศึกษาปีที่ 3 พิจารณาตามตัวแปรการได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธและความเชื่ออำนาจ
ภายในตนเอง ในกลุ่มเพศหญิง จำนวน 225 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ(ก)	1	96.94	3.06	.082
ความเชื่ออำนาจภายในตน(ข)	1	1083.20	34.20	.000
(ก) x (ข)	1	63.60	2.01	.158
ส่วนที่เหลือ	221	31.67		

ตาราง 43 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ค่าแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียน
มัธยมศึกษาปีที่ 3 พิจารณาตามตัวแปรการได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธและความเชื่ออำนาจ
ภายในตนเอง ในกลุ่มนักเรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยมาก จำนวน 203 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ(ก)	1	82.25	2.27	.134
ความเชื่ออำนาจภายในตน(ข)	1	855.11	23.56	.000
(ก) x (ข)	1	10.82	.298	.568
ส่วนที่เหลือ	199	36.29		

ตาราง 44 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ค่าแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียน
มัธยมศึกษาปีที่ 3 พิจารณาตามตัวแปรการได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธและความเชื่ออำนาจ
ภายในตนเอง ในกลุ่มนักเรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยน้อย จำนวน 247 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ(ก)	1	2.43	.07	.797
ความเชื่ออำนาจภายในตน(ข)	1	1403.87	38.40	.000
(ก) x (ข)	1	13.90	.38	.538
ส่วนที่เหลือ	243	36.56		

ตาราง 45 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ค่าแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 พิจารณาตามตัวแปรการได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธและความเชื่ออำนาจภายในตนเอง ในกลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่รวมกับพ่อแม่ จำนวน 324 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ(ก)	1	21.23	.53	.468
ความเชื่ออำนาจภายในตน(ข)	1	1905.27	47.33	.000
(ก) x (ข)	1	76.16	1.89	.170
ส่วนที่เหลือ	320	40.25		

ตาราง 46 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ค่าแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 พิจารณาตามตัวแปรการได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธและความเชื่ออำนาจภายในตนเอง ในกลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่ จำนวน 74 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ(ก)	1	12.44	.44	.512
ความเชื่ออำนาจภายในตน(ข)	1	606.13	21.19	.000
(ก) x (ข)	1	.26	.01	.924
ส่วนที่เหลือ	70	28.60		

ตาราง 47 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ค่าแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 พิจารณาตามตัวแปรการได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธและความเชื่ออำนาจภายในตนเอง ในกลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่กับญาติ จำนวน 52 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ(ก)	1	12.49	.38	.540
ความเชื่ออำนาจภายในตน(ข)	1	184.15	5.61	.022
(ก) x (ข)	1	21.92	.67	.418
ส่วนที่เหลือ	48	32.84		

ตาราง 48 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ค่าแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 พิจารณาตามตัวแปรการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนและทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ในกลุ่มรวม จำนวน 450 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์				
จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน (ก)	1	1527.97	62.67	.000
ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ (ข)	1	1556.35	63.85	.000
(ก) x (ข)	1	110.73	4.54	.034
ส่วนที่เหลือ	446	24.38		

ตาราง 49 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ค่าแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 พิจารณาตามตัวแปรการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนและทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ในกลุ่มเพศชาย จำนวน 225 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์				
จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน (ก)	1	787.90	34.21	.000
ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ (ข)	1	791.21	34.38	.000
(ก) x (ข)	1	92.73	4.03	.046
ส่วนที่เหลือ	221	23.01		

ตาราง 50 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ค่าแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 พิจารณาตามตัวแปรการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนและทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ในกลุ่มเพศหญิง จำนวน 225 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์				
จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน (ก)	1	611.13	23.50	.000
ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ (ข)	1	628.89	24.18	.000
(ก) x (ข)	1	23.29	.89	.345
ส่วนที่เหลือ	221	26.01		

ตาราง 51 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ค่าแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 พิจารณาตามตัวแปรการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนและทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ในกลุ่มนักเรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยมาก จำนวน 203 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์				
จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน (ก)	1	620.01	25.08	.000
ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ (ข)	1	675.17	27.31	.000
(ก) x (ข)	1	149.77	6.06	.015
ส่วนที่เหลือ	199	24.73		

ตาราง 52 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ค่าแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 พิจารณาตามตัวแปรการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนและทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ในกลุ่มนักเรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยน้อย จำนวน 247 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์				
จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน (ก)	1	758.93	33.22	.000
ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ (ข)	1	774.03	33.88	.000
(ก) x (ข)	1	12.16	.53	.466
ส่วนที่เหลือ	243	22.85		

ตาราง 53 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ค่าแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 พิจารณาตามตัวแปรการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนและทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ในกลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่รวมกับพ่อแม่ จำนวน 324 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์				
จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน (ก)	1	1334.66	57.19	.000
ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ (ข)	1	1133.55	48.57	.000
(ก) x (ข)	1	138.65	5.94	.015
ส่วนที่เหลือ	320	23.34		

ตาราง 54 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ค่าแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 พิจารณาตามตัวแปรการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนและทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ในกลุ่มที่อาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่ จำนวน 74 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์				
จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน (ก)	1	58.33	3.13	.081
ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ (ข)	1	675.81	36.25	.000
(ก) x (ข)	1	.74	.40	.843
ส่วนที่เหลือ	70	18.64		

ตาราง 55 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ค่าแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 พิจารณาตามตัวแปรการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนและทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ในกลุ่มที่อาศัยอยู่กับญาติ จำนวน 52 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์				
จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน (ก)	1	68.52	2.02	.161
ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ (ข)	1	.91	.03	.871
(ก) x (ข)	1	4.49	.13	.717
ส่วนที่เหลือ	48	33.86		

ตาราง 56 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ค่าแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษา
ปีที่ 3 พิจารณาตามตัวแปรการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนและ
ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ในกลุ่มรวม จำนวน 450 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์				
จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน (ก)	1	1836.69	71.79	.000
ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ (ข)	1	3092.63	120.88	.000
(ก) x (ข)	1	12.35	.483	.488
ส่วนที่เหลือ	446	25.58		

ตาราง 57 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ค่าแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษา
ปีที่ 3 พิจารณาตามตัวแปรการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนและ
ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ในกลุ่มเพศชาย จำนวน 225 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์				
จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน (ก)	1	771.66	28.48	.000
ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ (ข)	1	1125.19	41.53	.000
(ก) x (ข)	1	33.89	1.25	.265
ส่วนที่เหลือ	221	27.10		

ตาราง 58 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ค่าแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษา
ปีที่ 3 พิจารณาตามตัวแปรการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนและ
ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ในกลุ่มเพศหญิง จำนวน 225 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์				
จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน (ก)	1	910.47	43.36	.000
ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ (ข)	1	1287.28	61.30	.000
(ก) x (ข)	1	22.55	1.08	.301
ส่วนที่เหลือ	221	20.99		

ตาราง 59 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ค่าแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษา
ปีที่ 3 พิจารณาตามตัวแปรการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนและ
ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ในกลุ่มนักเรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยมาก จำนวน 203 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์				
จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน (ก)	1	883.67	32.69	.000
ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ (ข)	1	929.81	34.39	.000
(ก) x (ข)	1	40.54	1.50	.222
ส่วนที่เหลือ	199	27.04		

ตาราง 60 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ค่าแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษา
ปีที่ 3 พิจารณาตามตัวแปรการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนและ
ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ในกลุ่มนักเรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยน้อย จำนวน 247 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์				
จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน (ก)	1	866.99	37.33	.000
ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ (ข)	1	2163.97	93.17	.000
(ก) x (ข)	1	124.73	5.37	.021
ส่วนที่เหลือ	243	23.23		

ตาราง 61 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ค่าแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษา
ปีที่ 3 พิจารณาตามตัวแปรการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนและ
ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ในกลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่รวมกับพ่อแม่ จำนวน 324 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์				
จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน (ก)	1	1722.14	63.63	.000
ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ (ข)	1	1994.88	73.71	.000
(ก) x (ข)	1	26.74	.99	.321
ส่วนที่เหลือ	320	27.06		

ตาราง 62 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ค่าแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษา
ปีที่ 3 พิจารณาตามตัวแปรการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนและ
ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ในกลุ่มที่อาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่ จำนวน 74 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์				
จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน (ก)	1	43.37	2.98	.089
ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ (ข)	1	939.71	64.48	.000
(ก) x (ข)	1	57.27	3.93	.051
ส่วนที่เหลือ	70	14.57		

ตาราง 63 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ค่าแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธของนักเรียนมัธยมศึกษา
ปีที่ 3 พิจารณาตามตัวแปรการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนและ
ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ในกลุ่มที่อาศัยอยู่กับญาติ จำนวน 52 คน

แหล่งความแปรปรวน	df	MS	F	p
การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์				
จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน (ก)	1	170.01	6.31	.015
ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ (ข)	1	237.18	8.81	.005
(ก) x (ข)	1	112.50	4.18	.046
ส่วนที่เหลือ	48	26.93		

ตาราง 64 แสดงผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมกตัญญูตเวทีของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำแนกตามประเภทโรงเรียน การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ และความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย พิจารณาในกลุ่มเพศชาย จำนวน 225 คน

ตัวแปร	จำนวน	X	S.D.	t
ประเภทโรงเรียน				
พุทธ	115	60.91	8.73	4.52*
ไม่พุทธ	110	55.51	9.19	
การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์ จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน				
สูง	93	63.70	7.83	8.49*
ต่ำ	132	54.44	8.38	
การได้รับการอบรมเลี้ยงดู แบบพุทธ				
สูง	122	61.48	9.28	6.12*
ต่ำ	103	54.47	7.80	
ความสัมพันธ์ระหว่างครู กับนักเรียนแบบประชาธิปไตย				
สูง	73	61.52	8.16	3.92*
ต่ำ	152	56.71	9.49	

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ตาราง 65 แสดงผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมกตัญญูทวดเวทีของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำแนกตามประเภทโรงเรียน การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ และความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย พิจารณาในกลุ่มเพศหญิง จำนวน 225 คน

ตัวแปร	จำนวน	$\bar{X}$	S.D.	t
ประเภทโรงเรียน				
พุทธ	121	62.77	10.19	2.22*
ไม่พุทธ	104	60.05	7.85	
การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์ จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน				
สูง	132	65.16	7.80	7.84*
ต่ำ	93	56.33	8.60	
การได้รับการอบรมเลี้ยงดู แบบพุทธ				
สูง	117	65.48	7.63	7.41*
ต่ำ	108	57.21	8.99	
ความสัมพันธ์ระหว่างครู กับนักเรียนแบบประชาธิปไตย				
สูง	132	62.79	8.21	2.49*
ต่ำ	93	59.70	10.36	

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ตาราง 66 แสดงผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมกตัญญูทวดเวทีของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำแนกตามประเภทโรงเรียน การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ และความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย พิจารณาในกลุ่มนักเรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยมากจำนวน 203 คน

ตัวแปร	จำนวน	X	S.D.	t
ประเภทโรงเรียน				
พุทธ	93	63.31	8.32	3.63*
ไม่พุทธ	110	59.05	8.36	
การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์ จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน				
สูง	119	64.75	7.51	8.74*
ต่ำ	84	55.69	7.11	
การได้รับการอบรมเลี้ยงดู แบบพุทธ				
สูง	107	64.56	8.08	6.95*
ต่ำ	96	57.04	7.34	
ความสัมพันธ์ระหว่างครู กับนักเรียนแบบประชาธิปไตย				
สูง	115	63.10	7.88	4.07*
ต่ำ	88	58.27	8.75	

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ตาราง 67 แสดงผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมกตัญญูทวดเทีของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำแนกตามประเภทโรงเรียน การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ และความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย พิจารณาในกลุ่มนักเรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เจ็ลี่ยน้อย จำนวน 247 คน

ตัวแปร	จำนวน	X	S.D.	t
ประเภทโรงเรียน				
พุทธ	143	60.92	10.16	3.68*
ไม่พุทธ	104	56.30	9.15	
การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์ จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน				
สูง	106	64.31	8.32	8.38*
ต่ำ	141	54.94	9.25	
การได้รับการอบรมเลี้ยงดู แบบพุทธ				
สูง	132	62.53	9.15	6.45*
ต่ำ	115	54.89	9.38	
ความสัมพันธ์ระหว่างครู กับนักเรียนแบบประชาธิปไตย				
สูง	90	61.37	8.53	2.89*
ต่ำ	157	57.61	10.53	

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ตาราง 68 แสดงผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมกตัญญูทดแทนของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำแนกตามประเภทโรงเรียน การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ และความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย พิจารณาในกลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่รวมกับพ่อแม่ จำนวน 324 คน

ตัวแปร	จำนวน	$\bar{X}$	S.D.	t
ประเภทโรงเรียน				
พุทธ	158	62.34	9.31	4.41*
ไม่พุทธ	166	57.90	8.77	
การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์ จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน				
สูง	162	64.46	8.26	9.66*
ต่ำ	162	55.67	8.13	
การได้รับการอบรมเลี้ยงดู แบบพุทธ				
สูง	177	63.51	8.82	8.06*
ต่ำ	147	55.92	8.09	
ความสัมพันธ์ระหว่างครู กับนักเรียนแบบประชาธิปไตย				
สูง	147	62.56	8.19	4.53*
ต่ำ	177	58.00	9.66	

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ตาราง 69 แสดงผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมกตัญญูทวดเวทีของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำแนกตามประเภทโรงเรียน การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ และความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย พิจารณาในกลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่ จำนวน 74 คน

ตัวแปร	จำนวน	X	S.D.	t
ประเภทโรงเรียน				
พุทธ	43	61.16	9.50	2.31*
ไม่พุทธ	31	56.18	8.86	
การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์ จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน				
สูง	36	63.91	7.05	4.91*
ต่ำ	38	54.50	9.32	
การได้รับการอบรมเลี้ยงดู แบบพุทธ				
สูง	37	62.21	9.20	2.96*
ต่ำ	37	55.95	8.84	
ความสัมพันธ์ระหว่างครู กับนักเรียนแบบประชาธิปไตย				
สูง	34	61.68	7.85	2.27*
ต่ำ	40	56.87	10.29	

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ตาราง 70 แสดงผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมกตัญญูทดแทนของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำแนกตามประเภทโรงเรียน การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ และความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย พิจารณาในกลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่กับญาติ จำนวน 52 คน

ตัวแปร	จำนวน	X	S.D.	t
ประเภทโรงเรียน				
พุทธ	35	60.57	10.62	.64
ไม่พุทธ	17	58.65	9.77	
การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์ จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน				
สูง	27	66.00	6.56	5.47*
ต่ำ	25	53.44	9.63	
การได้รับการอบรมเลี้ยงดู แบบพุทธ				
สูง	25	64.76	7.27	3.66*
ต่ำ	27	55.81	10.76	
ความสัมพันธ์ระหว่างครู กับนักเรียนแบบประชาธิปไตย				
สูง	24	61.92	8.99	1.31
ต่ำ	28	58.25	11.17	

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ตาราง 71 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3
จำแนกตามทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน และความเชื่ออำนาจ
ภายในตน ในกลุ่มเพศชาย จำนวน 225 คน

ตัวแปร	จำนวน	$\bar{X}$	S.D.	t
ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ				
สูง	90	61.91	8.63	5.07*
ต่ำ	135	55.84	9.02	
ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน				
สูง	90	62.34	9.03	5.64*
ต่ำ	135	55.55	8.54	
ความเชื่ออำนาจภายในตน				
สูง	103	62.42	8.99	6.64*
ต่ำ	122	54.77	8.13	

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ตาราง 72 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมกตัญญูทวดเวทีของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3
จำแนกตามทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน และความเชื่ออำนาจ
ภายในตน ในกลุ่มเพศหญิง จำนวน 225 คน

ตัวแปร	จำนวน	X	S.D.	t
ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ				
สูง	145	64.93	7.50	8.14*
ต่ำ	80	55.32	8.98	
ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน				
สูง	132	64.73	7.80	6.61*
ต่ำ	93	56.94	9.29	
ความเชื่ออำนาจภายในตน				
สูง	118	65.53	8.04	7.64*
ต่ำ	107	57.08	8.50	

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ตาราง 73 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมกตัญญูทวดเวทีของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3
จำแนกตามทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน และความเชื่ออำนาจ
ภายในตน ในกลุ่มที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยมาก จำนวน 203 คน

ตัวแปร	จำนวน	X	S.D.	t
ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ				
สูง	122	64.16	7.60	7.14*
ต่ำ	81	56.25	7.80	
ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน				
สูง	115	63.88	8.29	5.99*
ต่ำ	88	57.24	7.48	
ความเชื่ออำนาจภายในตน				
สูง	118	64.81	7.57	8.83*
ต่ำ	85	55.71	6.99	

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ตาราง 74 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมกตัญญูทวดเวทียของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3
จำแนกตามทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน และความเชื่ออำนาจ
ภายในตน ในกลุ่มที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยน้อย จำนวน 247 คน

ตัวแปร	จำนวน	$\bar{X}$	S.D.	t
ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ				
สูง	113	63.36	8.55	6.97*
ต่ำ	134	55.28	9.65	
ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน				
สูง	107	63.63	8.52	7.11*
ต่ำ	140	55.42	9.59	
ความเชื่ออำนาจภายในตน				
สูง	103	63.24	9.65	6.01*
ต่ำ	144	55.93	9.11	

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ตาราง 75 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3
จำแนกตามทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน และความเชื่ออำนาจ
ภายในตน ในกลุ่มที่อาศัยอยู่ร่วมกับพ่อแม่ จำนวน 324 คน

ตัวแปร	จำนวน	X	S.D.	t
ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ				
สูง	165	63.85	8.26	8.18*
ต่ำ	159	56.14	8.68	
ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน				
สูง	159	63.98	8.31	8.18*
ต่ำ	165	56.29	8.62	
ความเชื่ออำนาจภายในตน				
สูง	165	64.04	8.51	8.69*
ต่ำ	159	55.95	8.23	

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ตาราง 76 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมกตัญญูทวดเวทีของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3
 จำแนกตามทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน และความเชื่ออำนาจ
 ภายในตน ในกลุ่มที่อาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่ จำนวน 74 คน

ตัวแปร	จำนวน	X	S.D.	t
ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ				
สูง	39	63.69	7.53	5.07*
ต่ำ	35	53.93	8.88	
ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน				
สูง	35	62.54	8.65	3.16*
ต่ำ	39	55.97	9.24	
ความเชื่ออำนาจภายในตน				
สูง	35	63.57	7.72	4.33*
ต่ำ	39	55.04	9.21	

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ตาราง 77 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมกตัญญูทเวทีของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3
 จำแนกตามทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน และความเชื่ออำนาจ
 ภายในตน ในกลุ่มที่อาศัยอยู่กับญาติ จำนวน 52 คน

ตัวแปร	จำนวน	$\bar{X}$	S.D.	t
ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ				
สูง	31	63.48	7.92	3.08*
ต่ำ	21	54.71	11.31	
ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน				
สูง	28	64.04	8.64	3.36*
ต่ำ	24	55.17	10.15	
ความเชื่ออำนาจภายในตน				
สูง	21	65.29	10.91	3.20*
ต่ำ	31	56.32	8.20	

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ภาคผนวก ข

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและค่าสถิติในการหาคุณภาพเครื่องมือ

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรียน ท่านผู้ตอบแบบสอบถาม

ด้วยข้าพเจ้า สุจินดา มุลผล นิสิตปริญญาโท สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง " ปัจจัยทางจิตสังคม ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธและพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา " ซึ่งในขณะนี้กำลังอยู่ในขั้นการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งท่านเป็นผู้หนึ่งที่ได้รับการคัดเลือกกว่าเป็นผู้มีคุณสมบัติเหมาะสมในการตอบแบบสอบถาม

ในการตอบแบบสอบถาม ขอให้ท่านโปรดอ่านคำแนะนำในการตอบก่อน แล้วจึงอ่านแบบสอบถามอย่างระมัดระวัง ผู้ตอบแต่ละท่านอาจตอบแบบสอบถามได้แตกต่างกันไป แม้แต่ความคิดเห็นและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล แบบสอบถามนี้จึงไม่มีข้อใดถูกหรือผิด จึงขอให้ท่านตอบแบบสอบถามตามความรู้สึกของท่านอย่างแท้จริง คำตอบที่ได้จากแบบสอบถามจะนำไปใช้เพื่อประโยชน์ในงานวิจัยเท่านั้น ขอรับรองว่าจะไม่มีผลกระทบถึงท่านเป็นการส่วนตัว

ในการตอบแบบสอบถามแต่ละชุด กรุณาตอบให้ครบทุกข้อ มิฉะนั้นข้อมูลของท่านจะนำไปใช้ประโยชน์ไม่ได้เลย ขอขอบคุณในความร่วมมือของท่านมา ณ ที่นี้

ขอขอบคุณอย่างสูง

สุจินดา มุลผล

นิสิตปริญญาโท

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

แบบสอบถามชุดที่ 1

ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

กรุณาทำเครื่องหมาย ☒ ลงใน ☐ ที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง

2. คะแนนเฉลี่ย(คะแนนเทอมล่าสุดที่ได้).....

3. การศึกษาของบิดา

- ☐ ประถมศึกษา ☐ มัธยมศึกษา
☐ อาชีวศึกษา ☐ ปริญญาตรี
☐ สูงกว่าปริญญาตรี ☐ อื่นๆ.....(ระบุ)

4. การศึกษาของมารดา

- ☐ ประถมศึกษา ☐ มัธยมศึกษา
☐ อาชีวศึกษา ☐ ปริญญาตรี
☐ สูงกว่าปริญญาตรี ☐ อื่นๆ.....(ระบุ)

5. อาชีพของบิดา

- ☐ รับราชการ ☐ พนักงานรัฐวิสาหกิจ
☐ รับจ้าง ☐ ค้าขาย
☐ อื่นๆ(ระบุ)

6.อาชีพของมารดา

- ☐ รับราชการ ☐ พนักงานรัฐวิสาหกิจ
☐ รับจ้าง ☐ ค้าขาย
☐ อื่นๆ(ระบุ)

7.สภาพของครอบครัว

- ☐ อาศัยอยู่รวมกับพ่อแม่ ☐ อาศัยอยู่กับญาติ
☐ อาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

คำชี้แจงในการตอบ

แบบสอบถามชุดที่ 2 – 10 นี้มีความประสงค์จะสอบถามเกี่ยวกับลักษณะทางสังคม ลักษณะทางจิต และพฤติกรรมของท่าน ขอความกรุณาให้ท่านอ่านข้อความ และทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุด

แบบสอบถามชุดที่ 2 (ค่าอำนาจจำแนก 3.61 – 6.74)

ฉันกับคนที่ฉันรัก (ค่าความเชื่อมั่น .85)

1.ฉันจะขออนุญาตพ่อแม่ก่อนทุกครั้งที่จะไปเที่ยวกับเพื่อน

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

2.ฉันทบทวนบทเรียนหลังจากกลับมาจากโรงเรียนทุกวันโดยไม่ต้องให้พ่อแม่ตักเตือน

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

3.เมื่อโรงเรียนเลิกฉันกลับบ้านตรงเวลาตามที่พ่อแม่กำหนดทุกวัน

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

4.เมื่อฉันมีเวลารว่างฉันช่วยพ่อแม่ทำงานบ้านเป็นประจำ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

5.เมื่อแม่สั่งให้ทำความสะอาดบ้าน ฉันจะกระวีกระวาดทำทันทีโดยท่านไม่ต้องสั่งซ้ำสอง

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

6.ถึงแม้ว่าฉันจะรีบมาโรงเรียนให้ทัน ฉันก็จะดูแลการแต่งกายของตัวเองให้ถูกต้องตามกฎระเบียบของโรงเรียนเสมอ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

7. ทุกครั้งที่มีการสอบฉันไม่ต้องเสียเวลาในการทบทวนหนังสือมากเท่าคนอื่นเพราะฉันเข้าใจเนื้อหาการเรียนจากในห้องเรียนมาเป็นอย่างดี

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

8. ฉันไหว้พ่อแม่ก่อนไปโรงเรียนทุกเช้า

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

9. เมื่อกลับมาจากโรงเรียนสิ่งแรกที่ฉันทำคือ ช่วยพ่อแม่ทำงานบ้านทันที

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

10. ฉันสามารถตื่นแต่เข้าไปโรงเรียนได้เองโดยพ่อแม่ไม่ต้องปลุก

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

11. ถึงแม้ว่าฉันจะถือของพระพุทธรูปเมื่อฉันพบครูเดินผ่านมาฉันรีบยกมือไหว้ทันที

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

12. ถ้าฉันทำข้อสอบไม่ได้ฉันก็จะไม่ลอกข้อสอบเพื่อนตามที่ครูสอนไว้เป็นอันขาด

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

13. ถึงแม้ว่าฉันจะมีเรื่องจำเป็นที่ต้องคุยกับเพื่อนในระหว่างที่ครูกำลังสอน ฉันจะเก็บเรื่องนั้นไว้คุยหลังชั่วโมงเรียนเสมอ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

14. เมื่อฉันเห็นครูถือของเข้ามาในโรงเรียน ฉันรีบเข้าไปช่วยครูถือของทันที

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

15.ถึงแม้ว่าจะมีเสียงรบกวนในระหว่างการสอนของครูฉันก็สามารถเข้าใจบทเรียนได้เป็นอย่างดี

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

แบบสอบถามชุดที่ 3 (ค่าอำนาจจำแนก 3.48 - 6.70)

ฉันกับศาสนา (ค่าความเชื่อมั่น .77)

1.ฉันเห็นว่าการทำดียอมได้ดี การทำชั่วยอมได้ชั่ว)

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

2.การชมสื่อโป๊ ลามก เป็นสิ่งที่เสียเวลาและไม่มีประโยชน์สำหรับฉัน |

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

3.ฉันไม่เชื่อว่าการพูดจะเป็นบาปหนัก |

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

4.ฉันไม่กล้าได้เถียงพ่อแม่ในทุกๆ เรื่องเพราะกลัวบาปกรรมจะตามทัน |

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

5.ทุกครั้งที่เห็นเพื่อนแอบสูบบุหรี่ในห้องน้ำฉันรู้สึกไม่พอใจอย่างมาก ๒

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

6.ฉันรู้สึกว่าการทำสมาธิทำให้ฉันสามารถควบคุมตัวเองไม่ให้ฟุ้งซ่านถึงเพศตรงข้ามได้ ๔

จริงที่สุด / จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

7.ฉันไม่เคยรังเกียจที่จะใส่ของทำบุญเมื่อคนมาขอเรียไร่ทุกครั้ง ๘

จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
------------	------	--------------	-----------------	---------	------------

8.ถึงแม้จะเห็นของมีค่าของเพื่อนวางอยู่บนโต๊ะ แม้ฉันมีโอกาที่จะหยิบของนั้น ฉันก็ไม่ทำ ๘

จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
------------	------	--------------	-----------------	---------	------------

9.ฉันรู้สึกกังวลใจอย่างยิ่งที่เผลอพูดปดกับพ่อแม่ ๘

จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
------------	------	--------------	-----------------	---------	------------

10.เมื่อเพื่อนนำหนังสือการ์ตูนที่มีรูปโป๊ มาดูกัน ฉันก็อดที่จะเข้าไปดูด้วยไม่ได้ 3

จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
------------	------	--------------	-----------------	---------	------------

11.ฉันจะลองดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ชนิดอ่อนๆ ในงานวันเกิดของเพื่อน 3

จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
------------	------	--------------	-----------------	---------	------------

12.ฉันจะไม่ทดลองเสพยาบ้าเพราะเชื่อว่าจะทำให้ฉันตกนรก

จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
------------	------	--------------	-----------------	---------	------------

แบบสอบถามชุดที่ 4 (ค่าอำนาจจำแนก 3.37 – 7.28)

ความเชื่อของฉัน (ค่าความเชื่อมั่น .70)

1.ฉันเชื่อว่าการปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าจะทำให้ฉันมีความสุขอย่างแท้จริง

จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
------------	------	--------------	-----------------	---------	------------

2. พระสงฆ์บางรูปได้ช่วยให้ฉันใกล้ชิดและศรัทธาในศาสนามากยิ่งขึ้น

จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
------------	------	--------------	-----------------	---------	------------

3. ฉันเชื่อว่ามนุษย์เราเมื่อตายแล้วก็จบสิ้นเพียงแค่นั้น

จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
------------	------	--------------	-----------------	---------	------------

4. ฉันเชื่อว่าบุญกุศลเป็นสิ่งเดียวที่ฉันสามารถนำติดตัวไปได้ทุกภพทุกชาติ

จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
------------	------	--------------	-----------------	---------	------------

5. ฉันเชื่อว่านรกสวรรค์และภพภูมิต่างๆ เป็นเรื่องมมาย

จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
------------	------	--------------	-----------------	---------	------------

6. พระพุทธเจ้ามีความสำคัญต่อชีวิตของฉัน

จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
------------	------	--------------	-----------------	---------	------------

7. ฉันเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องสนใจคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
------------	------	--------------	-----------------	---------	------------

8. ฉันซาบซึ้งในความเมตตาของพระพุทธเจ้าต่อมวลมนุษย์

จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
------------	------	--------------	-----------------	---------	------------

9.การหมกหมุ่นกับศาสนาทำให้คนเรามีความก้าวหน้าในชีวิตไม่มากเท่าที่ควร

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

10.ฉันไม่คิดว่าการทำสมาธิจะให้ประโยชน์อะไรแก่ฉันได้

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

แบบสอบถามชุดที่ 5 (ค่าอำนาจจำแนก 3.65 - 8.82)

การปฏิบัติของฉัน (ค่าความเชื่อมั่น .75)

1.ฉันเห็นว่าการสวดมนต์ไหว้พระก่อนเข้านอน เป็นการกระทำที่ไร้สาระ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

2.ฉันดื่มสุรา และ/หรือ เบียร์ โดยไม่สนใจว่าจะผิดศีลหรือไม่

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

3.ฉันไม่คิดว่าการทำสมาธิจะให้ประโยชน์อะไรแก่ฉันได้

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

4.การแอบหยิบของราคาเพียงเล็กน้อยจากร้านค้า ไม่น่าจะเป็นความผิด เพราะเจ้าของร้านได้กำไรจากสินค้าอื่นๆ มากอยู่แล้ว

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

5.ฉันจะอาฆาตเคียดแค้นคนที่จ้งใจทำให้ฉันเจ็บช้ำน้ำใจ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

6.การตกปลาเป็นเกมกีฬาที่น่าตื่นเต้น

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

7.ฉันจะคำนึงถึงเรื่องบาปบุญก่อนตัดสินใจกระทำการสิ่งหนึ่งสิ่งใดเสมอ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

8.ฉันชอบที่จะไปเที่ยวตามวัดวาอารามมากกว่าสถานที่อื่นๆ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

9.ขณะที่เตร่กับเพื่อนฝูงฉันมักไม่สนใจว่าสิ่งที่กระทำลงไปนั้นจะผิดศีลหรือไม่

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

10.อาชีพของฉันไม่ว่าในปัจจุบันหรืออนาคต ต้องเป็นอาชีพที่ไม่ทำให้ฉันผิดศีล เช่น ไม่ต้องฆ่าสัตว์ ไม่ต้องโกหก

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

แบบสอบถามชุดที่ 6 (ค่าอำนาจจำแนก 3.95 - 7.71)

กิจกรรมที่โรงเรียนของฉัน (ค่าความเชื่อมั่น .83)

1.ฉันรู้สึกได้ประโยชน์เมื่อได้ฟังเทศน์ที่โรงเรียนเนื่องในวันสำคัญทางพุทธศาสนา

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

2.ฉันรู้สึกปลื้มใจเมื่อได้ทำบุญตักบาตรร่วมกับครูและเพื่อนๆ ตามที่โรงเรียนจัดให้มีขึ้น

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

3.เมื่อฉันได้ฟังเรื่องราวเกี่ยวกับการกระทำของผู้ที่มีความซื่อสัตย์ตามที่ครูยกตัวอย่างในชั้นเรียน ฉันรู้สึกต้องการที่จะประพฤติตามบุคคลนั้น

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

4.การได้เข้าไปฟังเทศน์ในวันธรรมสวนะที่โรงเรียนจัดขึ้นบ่อยๆ ทำให้ฉันอยากทำแต่ความดี

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

5.การฝึกนั่งสมาธิที่โรงเรียนเป็นเรื่องไร้สาระสำหรับฉัน

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

6.ฉันรู้สึกว่าสามารถควบคุมตนเองได้ดีขึ้นเมื่อได้รับการฝึกให้รู้จักสำรวจร่างกาย วาจา และใจตามกิจกรรมในชั่วโมงเรียนพุทธศาสนา

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

7.การประกาศตนเป็นพุทธมามกะตามที่โรงเรียนสอน ทำให้ฉันรู้สึกภูมิใจที่ได้เป็นชาวพุทธอย่างแท้จริง

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

8.การที่ได้สวดมนต์ก่อนเข้าเรียนทำให้ฉันมีสมาธิในการเรียนมากขึ้น

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

9.การที่ฉันได้ไปเข้าค่ายพุทธบุตรร่วมกับเพื่อนที่โรงเรียนทำให้ฉันสามารถควบคุมสติของตนเองได้มากขึ้น

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

10.การที่โรงเรียนจัดให้มีการแห่เทียนพรรษาไปวัดทำให้ฉันได้เข้าใจประโยชน์ของเทียนพรรษาในอดีตมากขึ้น

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

แบบสอบถามชุดที่ 7 (ค่าอำนาจจำแนก 3.53 - 7.73)

ฉันกับพ่อแม่ (ค่าความเชื่อมั่น .82)

1.แม่ยกตัวอย่างบุคคลที่ประสบความสำเร็จในชีวิตเพราะชอบดื่มสุราหรือเล่นการพนันให้ฉันฟังอยู่บ่อยๆ

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

2.พ่อนำฉันสวดมนต์ไหว้พระก่อนเข้านอนทุกคืน

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

3.เมื่อแม่มีเวลาว่าง แม่จะสอนให้ฉันฝึกนั่งสมาธิและสังเกตลมหายใจเข้าออกของตัวเองเสมอ

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

4.ในวันสำคัญทางพุทธศาสนา ฉันและจะช่วยกันเตรียมอาหารไปทำบุญที่วัดด้วยกัน

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

5.ครอบครัวของฉันไม่เคยพูดคุยกันเรื่องทำสมาธิภาวนา

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

6.ทุกครั้งที่มีโอกาส พ่อแม่และฉันจะใส่บาตรร่วมกันในตอนเช้า

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

7.แม่ชมเชยฉันทุกครั้งที่ฉันแสดงความเอื้อเฟื้อแบ่งปันสิ่งของให้กับพี่น้อง

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

8.แม่แนะนำให้ฉันรักษาศีล 5 ข้อ อย่างเคร่งครัดในโอกาสวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

9.พ่ออธิบายให้ฉันเห็นความสำคัญของการสวดมนต์ทำสมาธิด้วยการนำหลักฐานเกี่ยวกับการบรรยายกรรมของพระสงฆ์ที่มีชื่อเสียงมาแล้วให้ฉันฟัง

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

10.ฉันสังเกตเห็นแม่รู้สึกปลื้มทุกครั้งที่ฉันฝึกนั่งสมาธิ

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

แบบสอบถามชุดที่ 8 (ค่าอำนาจจำแนก 3.78 - 6.96)

ฉันกับคุณครูของฉัน (ค่าความเชื่อมั่น .77)

1.เมื่อนักเรียนถามคำถาม ครูประจำชั้นจะมองนักเรียนคนที่ถามด้วยความรำคาญ

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

2.เมื่อครูประจำชั้นอารมณ์ไม่ดีมาจากที่อื่น ครูมักพูดจาระบายอารมณ์กับนักเรียนในขณะที่สอน

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

3.ก่อนที่จะตัดสินโทษ ครูประจำชั้นจะถามถึงสาเหตุในเรื่องที่เกิดขึ้น จากนักเรียนทุกคนที่เกี่ยวข้องก่อน

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

4.เมื่อนักเรียนคนใดคนหนึ่งทำผิด นักเรียนคนอื่นๆ มักโดนครูประจำชั้นดุว่าไปด้วย

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

5.แม้ว่านักเรียนจะตอบคำถามของครูประจำชั้นไม่ได้ ครูก็ไม่โกรธ

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

6.บ่อยครั้งที่ครูประจำชั้นลงโทษนักเรียนรุนแรงเกินกว่าที่ควร

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

7.ครูประจำชั้นมักจะคัดเลือกคนที่เคยมีประสบการณ์เท่านั้น ในการทำกิจกรรมโดยไม่ให้อีกาสคนอื่นที่สนใจ

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

8.ครูประจำชั้นมักแสดงว่า ครูเป็นผู้ที่ถูกเสมอ

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

9. ครูจะให้ให้นักเรียนร่วมกันออกเสียงเลือกหัวหน้าชั้นตามความพอใจ

จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
------------	------	--------------	-----------------	---------	------------

10. ครูจะให้คะแนนนักเรียนตามคุณภาพของงานแต่ละชิ้นโดยไม่ลำเอียง

จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
------------	------	--------------	-----------------	---------	------------

แบบสอบถามชุดที่ 9 (ค่าอำนาจจำแนก 3.53 - 6.84)

อนาคตของฉัน (ค่าความเชื่อมั่น .78)

1. ฉันรีบทำการบ้านให้เสร็จก่อนไปเที่ยวเล่นเสมอ

จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
------------	------	--------------	-----------------	---------	------------

2. ฉันมักจะลืมทำการบ้านเสมอ

จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
------------	------	--------------	-----------------	---------	------------

3. ฉันชอบขีดเขียนลงในหนังสือเรียนจนสกปรก

จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
------------	------	--------------	-----------------	---------	------------

4. ฉันอยากเรียนหนังสือมากๆ เพื่อโตขึ้นจะได้ทำงานดีๆ

จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
------------	------	--------------	-----------------	---------	------------

5. เมื่อมีคนขัดใจฉัน ฉันมักจะฉวยสิ่งของใกล้มือ ขว้างปาหรือทำลายเสมอ

จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
------------	------	--------------	-----------------	---------	------------

6. ฉันไม่ชอบสอบตกจึงขยันทูหนังสือเรียน

จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
------------	------	--------------	-----------------	---------	------------

7.แม้ร่างกายจะสกปรก ฉันก็จะไม่อาบน้ำ ถ้ารู้สึกไม่อยากอาบน้ำ

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

8.ฉันจะไม่ใช้เงินจนหมดเพราะเกรงว่าพรุ่งนี้จะไม่มีความเงินใช้

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

9.เมื่อมีคนนำขนมมาให้ที่บ้านฉันมักหยิบชิมก่อนเสมอ

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

10.เมื่อฉันได้รับเงินเพื่อที่จะใช้จ่ายตลอดอาทิตย์หรือตลอดเดือน แต่ถ้าฉันเห็นของที่อยากได้มาก และราคาแพง ฉันจะซื้อและยอมอดหลังจากนั้น

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

แบบสอบถามชุดที่ 10 (ค่าอำนาจจำแนก 3.20 - 7.51)

จิตใจของฉัน (ค่าความเชื่อมั่น .70)

1.ฉันสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว เพราะความพยายามของฉัน

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

2. ถ้าฉันทำผิดฉันสามารถที่จะแก้ไขให้ถูกต้องด้วยตนเอง

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

3.ฉันมีความตื่นตัวอย่างมากในการที่จะกระทำการเปลี่ยนแปลง ๆ ใหม่ ๆ ที่ท้าทายความสามารถ

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

4.ฉันรู้ว่าใคร ๆ ก็อยากเป็นเพื่อนกับฉัน

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

5.ฉันชอบลอกการบ้านจากเพื่อนมากกว่าทำด้วยตนเอง

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

6.ฉันเชื่อว่าระดับคะแนนที่ได้รับขึ้นอยู่กับงานที่ฉันทำส่งนั้นตรงความประสงค์ของอาจารย์ผู้สอนหรือไม่

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

7.เมื่อคนที่มีความสำคัญไม่ชอบฉันจะทำให้ฉันไม่มีเพื่อน

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

8.ฉันจะได้รับการคัดเลือกให้เป็นหัวหน้าชั้น ก็เพราะเพื่อนเขาเห็นความสามารถของฉัน

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

9.ถ้าฉันได้วางแผนการเอาไว้ส่วนใหญ่ฉันมักจะทำตามแผนได้ทุกครั้ง

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

10.การที่ฉันจะได้ในสิ่งที่ต้องการมักจะเนื่องมาจากฉันใช้ความพยายามอย่างมากเพื่อสิ่งนั้น

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

ขอขอบคุณในการให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวสุจินดา มูลผล
วันเดือนปีเกิด	8 มกราคม 2523
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	55/2 ตำบลบางพลับ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 11120
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2535	มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนชลประทานวิทยา
พ.ศ. 2538	มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนมัธยมสาธิตสถาบันราชภัฏ สวนสุนันทา
พ.ศ. 2545	ศิลปศาสตรบัณฑิต (สาขาการพัฒนาชุมชนเมือง) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พ.ศ. 2548	วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ ประยุกต์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

343.014

๙๔๙๔๓

๙.๓

การศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธและพฤติกรรมกตัญญูกตเวที
ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา

บทคัดย่อ

ของ

สุจินดา มุลผล

- 2 กพ. 2549

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์
กันยายน 2548

๒๕๔๙

สุจินดา มูลผล. (2548). *ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธและพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา*. ปรินิพนธ์
วท.ด. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทร-
วิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อ้อมเดือน สดมนัน, รองศาสตราจารย์
ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร.

การวิจัยเรื่องปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธและพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของ
นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ 4 ประการ
คือ

- 1) เพื่อศึกษาอำนาจในการทำนายพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียนด้วยลักษณะทางพุทธใน
กลุ่มรวมและกลุ่มย่อยจำแนกตามลักษณะชีวสังคม 2) เพื่อศึกษาอำนาจในการทำนายลักษณะทางพุทธ
ของนักเรียนด้วยลักษณะทางสังคม และลักษณะทางจิตในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยจำแนกตามลักษณะ
ชีวสังคม 3) เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางสังคมและลักษณะทางจิตที่เกี่ยวข้องกับลักษณะ
ทางพุทธของนักเรียน และ 4) เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียนที่มีลักษณะทางสังคม
และลักษณะทางจิตที่แตกต่างกัน

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา
และโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วไป สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน สำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาจังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 450 คน แบ่งเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนการกุศลของวัด
ในพระพุทธศาสนา 225 คน และโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วไป 225 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น
(Stratified Random Sampling) ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาแบ่งเป็นตัวแปรอิสระ 7 ตัวแปร ได้แก่ ลักษณะ
ทางสังคม 4 ตัวแปร คือ ประเภทของโรงเรียน การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ การเข้าร่วมและรับรู้
ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน และความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียนแบบประชาธิปไตย
ลักษณะทางจิต 3 ตัวแปร คือ ทศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน และความ
เชื่ออำนาจภายในตน ส่วนตัวแปรตาม มี 3 ตัวแปร ได้แก่ ลักษณะทางพุทธ 2 ตัวแปร คือ ความเชื่อทาง
พุทธ และการปฏิบัติทางพุทธ และตัวแปรพฤติกรรมกตัญญูกตเวที

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพื้นฐาน การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเพิ่มตัวแปรทีละขั้น (Multiple
Regression Analysis) การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง (Two way Analysis of Variance) และ

การวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยโดยใช้คะแนนที (t-test) การวิเคราะห์ทั้งหมดกระทำในกลุ่มรวม และกลุ่มย่อยที่แบ่งตามลักษณะทางชีวสังคม

ผลการวิจัย พบว่า

1. ในกลุ่มรวม การปฏิบัติทางพุทธ เป็นตัวทำนายที่สำคัญเพียงตัวเดียวที่สามารถทำนาย พฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยสามารถทำนายได้ร้อยละ 16 ส่วน ในกลุ่มที่แยกย่อยพบว่า การปฏิบัติทางพุทธ เป็นตัวทำนายที่สำคัญเพียงตัวเดียวที่สามารถทำนาย พฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในทุกกลุ่มย่อย โดยสามารถทำนาย พฤติกรรมกตัญญูกตเวทีได้สูงสุดในกลุ่มนักเรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยน้อย และกลุ่มนักเรียนที่ อาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่

2. ตัวแปรลักษณะทางสังคมและตัวแปรลักษณะทางจิต สามารถร่วมกันทำนายความเชื่อทางพุทธ และการปฏิบัติทางพุทธ ได้ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม ดังนี้

2.1 ในกลุ่มรวม ตัวแปรที่เข้าทำนายความเชื่อทางพุทธได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ ทศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน และการ ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ สามารถร่วมกันทำนาย ความเชื่อทางพุทธได้ร้อยละ 38 โดย ตัวแปรที่ เข้าทำนายเป็นลำดับแรกคือ ทศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ

2.2 ในกลุ่มรวม ตัวแปรที่เข้าทำนายการปฏิบัติทางพุทธได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ ทศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน ลักษณะมุ่ง อนาคต ควบคุมตน การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ และความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียนแบบ ประชาธิปไตย สามารถร่วมกันทำนายการปฏิบัติทางพุทธได้ร้อยละ 57 โดยตัวแปรที่เข้าทำนายเป็นอันดับ แรกคือ ทศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ

ตัวแปรที่เข้าทำนายความเชื่อทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธเป็นอันดับแรกมากที่สุดคือ ทศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ คือเข้าทำนายความเชื่อทางพุทธเป็นอันดับแรกในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 4 กลุ่ม และเข้าทำนายการปฏิบัติทางพุทธเป็นอันดับแรกในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 6 กลุ่ม

3. ลักษณะทางสังคม ลักษณะทางจิตร่วมกันส่งผลต่อลักษณะทางพุทธ ทั้งในส่วนของความเชื่อ ทางพุทธและการปฏิบัติทางพุทธ พบผลในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย ดังนี้

3.1 ในกลุ่มรวมและกลุ่มเพศหญิง พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างประเภทของโรงเรียนและลักษณะ มุ่งอนาคต ควบคุมตน ที่ส่งผลต่อความเชื่อทางพุทธ โดยนักเรียนที่เรียนในโรงเรียนการกุศลของวัดใน พระพุทธศาสนา หรือโรงเรียนเน้นพุทธ ถ้ามีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนสูง จะมีความเชื่อทางพุทธ

มากกว่านักเรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนต่ำ และพบปฏิสัมพันธ์ระหว่างประเภทของโรงเรียนและลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติทางพุทธ ในกลุ่มเพศหญิง และกลุ่มนักเรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยน้อย โดยนักเรียนที่เรียนในโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา หรือโรงเรียนเน้นพุทธ ถ้ามีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนสูง จะมีการปฏิบัติทางพุทธมากกว่านักเรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตนต่ำ

3.2 ในกลุ่มรวม กลุ่มเพศชาย กลุ่มนักเรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยมาก และกลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่ร่วมกับพ่อแม่ พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนและทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ที่ส่งผลต่อความเชื่อทางพุทธ โดยนักเรียนที่เข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนสูง ถ้ามีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธสูง จะมีความเชื่อทางพุทธมากกว่านักเรียนที่มีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธต่ำ และพบปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนและทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติทางพุทธ โดยนักเรียนที่เข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนสูง ถ้ามีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธสูง จะมีการปฏิบัติทางพุทธมากกว่านักเรียนที่มีทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธต่ำ

4. นักเรียนที่มีลักษณะทางสังคม ได้แก่ ประเภทโรงเรียน การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ การเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน และความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับ นักเรียนแบบประชาธิปไตย แตกต่างกัน มีพฤติกรรมกตัญญูทวดเวที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นกลุ่มนักเรียนที่อาศัยอยู่กับญาติ

5. นักเรียนที่มีลักษณะทางจิต ได้แก่ ทัศนคติที่ดีต่อลักษณะทางพุทธ ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน และความเชื่ออำนาจภายในตน แตกต่างกัน มีพฤติกรรมกตัญญูทวดเวที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในกลุ่มรวมและทุกกลุ่มย่อย

PSYCHOLOGICAL FACTORS RELETED TO BUDDHIST CHARACTERISTICS AND
GRATEFULNESS BEHAVIORS OF GRADE 9 STUDENTS IN BUDDHIST CHARITY SCHOOL

AN ABSTRACT

BY

SUJINDA MOONPUL

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Science degree in Applied Behavioral Science Research
at Srinakharinwirot University
September 2005

Sujinda Mulpon. (2005). *Psychosocial Factors Related to Buddhist Characteristics and Gratefulness Behaviors of Grade 9 students in Buddhist Charity School*. Master of Science (Applied Behavioral Science Research). Bangkok: Graduate School Srinakharinwirot University. Thesis Supervisory Committee : Assist.Prof.Dr. Omduean Sodmanee, Assoc. Prof.Laddawan Kasemnetre

The four main objectives of this research are : 1) To study the power of predicting the students' gratefulness behavior on Buddhist characteristics between the whole group and the small groups divided by biosocial variables 2) To study the power of predicting the students' Buddhist characteristics on social characteristics and psychological characteristics between the whole group and the small groups divided by biosocial variables 3) To find out the interaction between social and psychological characteristics on students' Buddhist characteristics 4) To compare the gratefulness behavior of the students who are different in social and psychological characteristics.

The sampling groups consisted of 450 students in Grade 9 from the Buddhist Charity School and the general secondary schools under The Private Education Commission of Prachinburi Education Service Area Office. 225 students were taken from the Buddhist Charity School and 225 students from the general secondary schools. Both were selected by stratified random sampling. Variables used were divided into seven independent and three dependent factors. Four independent social characteristics factors consisted of : type of school, Buddhism based way of bringing up children, participation and perception of the benefits from the Buddhist activities in the schools, and good democratic relationship between the students and the teachers. Three independent psychological characteristics factors consisted of : good attitude towards Buddhist characteristics, future oriented and self control traits and internal locus of control. Three dependent Buddhist characteristics factors were: Buddhist belief, Buddhist practice and gratefulness behavior.

The research findings were as follows:

1) In the whole group, Buddhist practice was the only important predictor that could statistically predict students' gratefulness behavior by 16%. For the small groups, the only important predictor that could statistically predict students' gratefulness behavior was Buddhist practice, in every small group. Gratefulness behavior was most predicted in the group of low grade point average students and in the group of students living with either father or mother.

2) The variables of social and psychological characteristics could correlatively predict Buddhist belief and Buddhist practice in both the whole group and in every small group.

2:1) For the whole group, the important predictors that could statistically predict Buddhist belief were: good attitude towards Buddhist practice, participation and perception of the benefits from the Buddhist activities in the schools, and Buddhism based way of bringing up children. They correlatively predicted Buddhist belief performing 38%, good attitude towards Buddhist characteristics being the first predictor.

2:2) In the whole group, the important predictors that could statistically predict Buddhist practice were: good attitude towards Buddhist characteristics, participation and perception of the benefits from the Buddhist activities in the schools , future oriented and self control traits, Buddhism based way of bringing up children, and good democratic relationship between the students and the teachers, They correlatively predicted Buddhist practice performing 57%, good attitude towards Buddhist characteristics being the first predictor.

Good attitude towards Buddhist characteristics was the variable which could mostly predict Buddhist belief and Buddhist practice being in the first level. It predicted Buddhist belief being in the first level from the whole group and in four small groups. It additionally predicted Buddhist practice being in the first level from the whole group and 6 small groups.

3) Social and psychological characteristics correlatively effected Buddhist characteristics: Buddhist belief and Buddhist practice, in the whole group and small groups.

3.1) In the whole group and the females, relationship was found between type of school and future oriented and self control traits which had effect on Buddhist belief. Students in the Buddhist Charity School , if they had high future oriented and self control traits, they would have more Buddhist belief than Students who had low future oriented and self control traits. Relationship was also found between types of schools and future oriented and self control traits which had effect on Buddhist practice in the female group and students who had low grade point average. Students in the Buddhist Charity School , if they had high future oriented and self control traits, they would have more Buddhist practice than students who had low future oriented and self control traits.

3.2) In the whole group and the males, group of students having high grade point average and group of students living with parents, had relationship between participation and perception of the benefits from the Buddhist activities in the schools and good attitude towards Buddhist characteristics. This had influence on Buddhist belief. Students with participation and perception of the benefits from the Buddhist activities in the schools, if they had good attitude towards Buddhism, they would have more Buddhist belief than students who had low attitude towards Buddhism. There was relationship between participation and perception of the benefits from the Buddhist activities in the schools and good attitude towards Buddhism. This had influence on Buddhist practice. Students with participation and perception of the benefits from the Buddhist activities in the schools, if they had good attitude towards Buddhism, they would have more Buddhist practice than students who had low attitude towards Buddhism.

4) Students who were different in social characteristics: type of school, Buddhism based way of bringing up children, participation and perception of the benefits from the Buddhist activities in the schools, and good democratic relationship between the students and the teachers had statistically different gratefulness behavior except the group living with relatives.

5) Students who were different in psychological characteristics: good attitude towards Buddhist characteristics, future oriented and self control traits and internal locus of control, had statistically different gratefulness behavior both in the whole group and in every small group.